

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

X МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПРІОРИТЕТНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ НАУКИ І ОСВІТИ

29-30 листопада 2023 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ
X МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПРІОРИТЕТНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ НАУКИ І ОСВІТИ

29-30 листопада 2023 року

**Львів
2023**

УДК 005

ББК 94.3(0)

Пріоритетні шляхи розвитку науки і освіти: матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 29-30 листопада 2023 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2023. – 246 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні шляхи розвитку науки і освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Пріоритетні шляхи розвитку науки і освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

Львівський науковий форум, 2023

ЗМІСТ

АРХІТЕКТУРА	9
<i>Крутько А.Р.</i> ВИКОРИСТАННЯ МІЦЕЛІУ В АРХІТЕКТУРІ.....	9
ВІЙСЬКОВІ НАУКИ	13
<i>Горбач В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ПРИЦІЛІВ ТА ОПТИЧНИХ ПРИЛАДІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРІЛЬБИ.....	13
<i>Расторгусєв Н.О.</i> ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА, ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ.....	15
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	17
<i>Бойко А.О.</i> СПЕЦИФІКА РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	17
<i>Волковський М.А., Ляшок Н.Ю.</i> ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ, ЇЇ СТАН І МОЖЛИВІ ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ	19
<i>Гладун Ю.І.</i> ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ У ПРОЦЕСІ МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	23
<i>Дужак В.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	26
<i>Коржук В.В.</i> РОЛЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЕКОНОМІЦІ	29
<i>Корноухова К.С.</i> МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПОТУЖНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	32
<i>Куцєпалова К.Ю.</i> ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	34
<i>Лось Д.В.</i> ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА	36
<i>Мельник Я.М.</i> ФОРМУВАННЯ ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	38
<i>Хомин І.В.</i> ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА....	40
МЕДИЧНІ НАУКИ	42
<i>Войницька О.М., Вовк О.Ю., Чеканова І.В.</i> КРАНІОМЕТРИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРАЙОВИХ ПОКАЗНИКІВ ТІМ'ЯНИХ КІСТОК З УРАХУВАННЯМ СТАТІ ТА КРАНІОТИПУ	42

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА.....	44
<i>Інжисєвський О.О.</i> РОЛЬ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРУ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ КІБЕРАТАКАМ НА ОБ'ЄКТИ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	44
<i>Мустафасєв О.В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ GPS-СПУФІНГУ ТА РЕБ ДЛЯ ЗАХИСТУ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ВІД АТАК БПЛА ТА РАКЕТ	46
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	48
<i>Андрющенко О.О., Конєва А.В.</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	48
<i>Іванів М.Т.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В 5 КЛАСІ НУШ	51
<i>Кириченко Т.</i> ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	54
<i>Кньовець О.М.</i> ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НУШ	56
<i>Лисак А., Давидова Л.</i> ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШИХ КЛАСАХ У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ З СУМІЖНИМИ МИСТЕЦТВАМИ	58
<i>Ніколаєва А.</i> ВИКОРИСТАННЯ ARDUINO В STEM-ПРОЕКТАХ ПРИ ВИВЧЕННІ СВІТЛОВИХ ЯВИЩ	60
<i>Попович А.</i> КОМП'ЮТЕРНИЙ СЛЕНГ	62
<i>Устенко Р.</i> HARD SKILLS OR SOFT SKILLS: ЦО ВАЖЛИВІШЕ?	64
<i>Химич М.А.</i> ФОРМУВАННЯ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРАЦЮВАТИ У ГРУПАХ ЗАСОБАМИ СТРАТЕГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ	66
<i>Шкурко А.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ПСИХОЛОГІЇ	68
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	70
<i>Галінчак В.Д.</i> ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	70
<i>Никорович Ю.-А.</i> РОЛЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ІНСТИТУТІВ ПОЛІТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	73
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	75
<i>Хоменко Л.</i> ПСИХОЛОГІЧНА ТРАВМА ТА СПОСОБИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ	75

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ.....	77
<i>Гнедюк В.Л.</i> ЕТИКА В КІБЕРПРОСТОРИ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ ВИРІШЕННЯ.....	77
<i>Черній К., Давидова Л.</i> ЧУТЛИВІ ГРУПИ НАСЕЛЕННЯ В ЖИТОМИРСЬКИХ ЗМІ: ДОТРИМАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ТА ЕТИЧНИХ НОРМ	79
ТЕХНІЧНІ НАУКИ.....	81
<i>Камінський М.В., Тисянчин В.О., Онуфрей О.В.</i> ТЕХНОЛОГІЯ ЕКСПЕРТНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПРОЕКТІВ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	81
<i>Карпенко О.В., Чередниченко І.І.</i> ОГЛЯД ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ МАШИН	84
<i>Лазебний В.М.</i> ПЕРСПЕКТИВНІ МАТЕРІАЛИ В ТЕХНОЛОГІЇ 3D-ДРУКУ	87
<i>Малахов Г.Б.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ СУЧАСНИХ АВТОМОБІЛІВ	91
<i>Ніколенко С.М., Горлач Д.А.</i> ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЯКОСТІ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ МАШИН.....	94
<i>Фарафонов Г.Р.</i> АНАЛІЗ ТА ВИБІР ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ МАЙНІНГУ В БЛОКЧЕЙН-СИСТЕМАХ	97
<i>Шпак І.І., Баранюк С.М.</i> ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ ТА КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ПРИСТРОЇВ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ.....	100
<i>Шпак І.І., Гебура Н.М.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН НА ПРОЦЕСИ АВТОМАТИЗОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ДАНИМИ У РОЗПОДІЛЕНИХ АРХІТЕКТУРАХ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	105
<i>Шпак І.І., Староста В.І.</i> ВПЛИВ ТА ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ МАШИННОГО НАВЧАННЯ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПРОЦЕСИ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	108
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ.....	111
<i>Хомякова Ю.В.</i> НАСКРІЗНІ ЛІНІЇ ПРИ НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ.....	111
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	114
<i>Tsabak N.</i> FOLK TRADITIONS IN ENGLAND AND UKRAINE	114
<i>Батасва Д.Є.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЖІНОЧОЇ ПОЕЗІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ ...	116
<i>Болібрुक К.С.</i> ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ.....	118
<i>Бондарчук Н.</i> СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ	123
<i>Дзиговська Я.Р.</i> ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОГО КОМБІНОВАНОГО СЛОВНИКА-ТЕЗАУРУСА ЗА ТЕМОЮ «TRAVELLING»	125

Жиденко Т.О. ОСНОВНІ ОЗНАКИ КІНОКРИТИЧНОГО ДИСКУРСУ	128
Іванова Т.В. ОСНОВНІ ОЗНАКИ ТЕКСТІВ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ	131
Магуран М. РІЗНОВИДИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СВІТІ	134
Мащенко О.А. АЗІЙСЬКЕ КРИЛО АМЕРИКАНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПІСЛЯ «ВИБУХУ КАНОНІВ»	136
Серватинська Д.С. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОБРАЗУ УКРАЇНИ В АНГЛОМОВНИХ ЗМІ 2022 РОКУ	138
Стецюра А.В. ТРОЛІНГ ЯК ВИД АГРЕСИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	141
Трактинська О. СПЕЦИФІКА МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ШКОЛЯРІВ	144
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	146
Sudoplatov M., Kovalenko O. THE IMPORTANCE OF LEARNING AND IMPROVING THE LEVEL OF ENGLISH LANGUAGE PROFICIENCY BY POLICE OFFICERS	146
Безносюк В.С. ЩОДО ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	148
Вінниченко С.Д. «ЗАПОБІГАННЯ ПРОФЕСІЙНІЙ ТА ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ»	151
Гарбузова Є.О., Гарсоян Л.Р., Сорокіна Д.С. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТА ЗНАЧЕННЯ ДАКТИЛОСКОПІЇ	153
Дегтярьов Д., Городовиков О., Чорна А. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ	155
Кисельова Є. ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ	158
Кісітьова В.І., Нагорна О.О. ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	161
Конденко Д., Богдан А.Є. КОРУПЦІЯ В ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ	164
Конончук Б.Р. АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ НАУКИ ТА ОСВІТИ	166
Кот В.В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ ...	168
Крапко Л.О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗМІСТУ ЗАПОВІТУ	171
Кулик В.Г. НЕФОРМАЛЬНА ТА ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА	177
Меркулов С.О. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	180

Меркулов С.О. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗМІЩЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ НА СТОРІНКАХ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	184
Мірошніченко В. НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАРАДИ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ...	190
Мірошніченко В. ОСОБЛИВОСТІ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА ТЕХНОГЕННО НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТАХ.....	193
Мірошніченко В. ТАКТИКА ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З МЕТОЮ УНИКНЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ СИТУАЦІЙ.....	195
Прокопова А.В. ДО ПИТАННЯ ЩОДО ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ УЧАСНИКА АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА.....	198
Раковчук Д.О., Савенко Г.Б. ЗАПОБІГАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	201
Сорокіна Д.С. ЩОДО СУБ'ЄКТІВ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ.....	203
Сорокіна Д.С., Гарсюян Л.Р., Гарбузова Є.О. ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	206
Сніваченко О. ВИСНОВОК ЕКСПЕРТА ЯК ДОКАЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ЙОГО ОЦІНКА.....	208
Судоплатов М.С., Плахотний А.П. ЩОДО ПІДСТАВ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ПЕРВІРКИ ДОКУМЕНТІВ У ВОДІЇВ І ПАСАЖИРІВ НА БЛОКПОСТАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	210
Сумін Є.О. ОПЕРАТИВНО РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ	214
Сумін Є.О. ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	216
Ткачова Ю., Нагорна О.О. СУТЬ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ПРИНЦИПІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА.....	219
Ткачова Ю., Хашев В. ЩОДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	221
Трофимюк Б.Ю., Крисюк Ю.П. ПОДІЛ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І СИСТЕМА СТРИМУВАНЬ І ПРОТИВАГ	224
Утвенко В.В. ВАЖЛИВІСТЬ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	226
Утвенко В.В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ, ПРАЦІВНИКАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....	229

Утвенко В.В. ПІДГОТОВКА ПРАВООХОРОНЦІВ В СИСТЕМІ МВС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	231
Чічкань М.В., Кот В.В. ДІЯ ПРИНЦИПУ НЕПОРУШНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	233
Шепеленко Д.К. ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ	237
Шепеленко Д.К. СУЧАСНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	239
Щербина Д.В., Гутник Д.Е. ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	242
Якименко Л. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОТРИМАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ.....	244

АРХІТЕКТУРА

Крутько А.Р.,

*здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні,
спеціальність 191 Архітектура та будівництво*

Науковий керівник: Єсінов А.О.,

старший викладач каф. Архітектури.

Харківська державна академія дизайну і мистецтв.

ВИКОРИСТАННЯ МІЦЕЛІЮ В АРХІТЕКТУРІ

Міцелій – це вегетативна частина гриба або колонії грибоподібних бактерій, що складається з маси розгалужених ниткоподібних гіф. Гіфи об'єднуються, утворюючи структуру, яка називається міцелієм. Міцелій є основною структурою грибів і відіграє ключову роль у їхньому життєвому циклі та функціонуванні. Ці ниткоподібні волокна грибів на 100% органічні, піддаються компостуванню та біорозкладанню. Коли він висушується, він стає неймовірно міцним і стійким до води, цвілі та вогню. Використання міцелію як будівельного матеріалу має безліч переваг, але найпривабливішою характеристикою є його здатність до біологічного розкладання та регенерації.

Важко сказати, коли саме дизайнери усвідомили справжній потенціал грибів. Однак у 2007 році Ебен Байер і Гевін Макінтайр заснували Ecovative, нью-йоркську біотехнологічну компанію, найвідомішу своєю розробкою міцелію. Вони вирощують міцелій у різних пластикових формах. З цього моменту міцелій використовувався в різних формах у менших масштабах, таких як упаковка. Такі компанії, як IKEA та Dell, використовують його як альтернативу полістиролу, який природним чином руйнується десятиліттями та створює великі труднощі під час його переробки. [2]

Королівський ботанічний сад Великої Британії робить щорічні звіти про стан світу рослин і грибів. Згідно з останнім звітом, 1 886 видів грибів відкрили у 2019-му. Усього ж науці відомо близько 148 тисяч грибів, але вчені вважають, що це менше 10% існуючих видів: через те, що гриби часто ростуть тільки під землею, їх не завжди можна побачити. Разом із тим лише 6% відомих рослин і 5% відомих грибів згадані в патентах — це означає, що дуже мало властивостей рослин і грибів досліджено. Однак експерти впевнені, що у грибів великий потенціал для розширення різноманітності існуючої їжі та медикаментів.

Гриби використовують для виготовлення біопалива та збільшення отримання енергії із рослин або відходів для виробництва біодизеля, хоча цей напрямок досліджений не повністю. Гриби також використовуються у фармацевтиці для виробництва антибіотиків, препаратів, які знижують рівень холестерину, та імунодепресантів. Однак деякі види грибів, що використовуються у фармацевтиці, знаходяться під загрозою вимирання. Крім того, гриби відіграють важливу роль у кліматі, співпрацюючи з деревами в симбіозі та сприяючи поглибленню вуглекислого газу. [1]

Міцелій є універсальним матеріалом, придатним для різних застосувань також і в архітектурі, зокрема створення екологічно стійких та інноваційних конструкцій. З нього можна виготовляти:

1) Екологічно стійкі будівельні матеріали. Наприклад, легкі, міцні термоізоляційні блоки, панелі чи плити.

2) Естетичні та функціональні меблі та декор. Формування міцелію може бути керованим, що дозволяє створювати різноманітні форми та текстури.

3) Вирощувані структури. Ідея вирощування будівельних структур в лабораторних умовах за допомогою міцелію отримує все більше популярності. Такі структури можуть включати перегородки, підлоги, дахи, арки тощо.

4) Біодеградаційні конструкції. Для створення конструкцій, які з часом розкладатимуться в природному середовищі, можна також використовувати міцелій. Це особливо корисно для створення тимчасових архітектурних елементів або для проектів з мінімальним впливом на навколишнє середовище.

5) Цікаві архітектурні форми: За допомогою міцелію можна створювати нестандартні та органічні форми, яких важко було б досягти з традиційними матеріалами. Це дозволяє експериментувати з дизайном та створювати унікальні архітектурні споруди.

Міцелій має ряд властивостей, що роблять його зручним для використання матеріалом. Також, як і будь-який будівельний матеріал, міцелій теж має свій ряд переваг та недоліків. З переваг важливо зазначити:

1) Біорозкладність. Міцелій є екологічно чистим будівельним матеріалом, оскільки він на 100% біологічно розкладається. Ця функція дозволяє легко зводити та демонтувати тимчасові споруди та установки відповідно до вимог використання, мінімізуючи вплив на навколишнє середовище.

2) Гарні теплоізоляційні властивості. Тканина міцелію має чудову здатність утримувати тепло, перевершуючи ізоляцію зі скловолокна. Крім того, міцелій вогнетривкий і нетоксичний, що робить його безпечним вибором для будівельних робіт.

3) Мала вага і велика міцність. При висушуванні міцелій має підвищену пористість, що призводить до легшого матеріалу. Однак, він залишається міцнішим за бетон. Ця перевага міцності до ваги робить міцелій життєздатною альтернативою в будівельних проектах.

4) Ефективне будівництво. Виробництво міцелію характеризується своєю ефективністю та низькою вартістю. Процес швидкий, що дозволяє швидко виготовляти матеріал. Цей аспект сприяє його доступності та доступності як будівельного ресурсу.

5) Властивості самосклеювання. Міцелій усуває або мінімізує потребу в додаткових сполучних матеріалах. Коли дві міцелієві цеглини поміщаються разом, вони швидко змишуються й утворюють природне з'єднання, що спрощує процес будівництва.

6) Довгий термін служби. При належному утриманні в сприятливих і стабільних умовах міцелієві цеглини можуть мати термін служби приблизно 20 років. Ця довговічність забезпечує розумний термін служби побудованих конструкцій.

Але міцелій, як і будь-який будівельний матеріал, як зазначено вище, також має свої недоліки, серед яких:

1) Чутливість до вологи. Одним із недоліків використання міцелію як будівельного матеріалу є зниження його здатності протистояти воді з часом. Це робить міцелієву цеглу більш сприйнятливою до таких проблем, як вологість у міру старіння. [2]

2) Вартість виробництва. У порівнянні з традиційними будівельними матеріалами, виробництво міцелійних матеріалів на даний момент може бути витратнішим. Однак із зростанням популярності та розвитком технологій ціни можуть зменшитися.

Якщо порівнювати міцелій та традиційні будівельні матеріали, то можна зауважити, що він є більш екологічним, оскільки для виробництва міцелію не задіяні великі підприємства, що залишають помітний вуглецевий слід. Також матеріал може бути доволі міцним, але все одно поступатиметься сталі та бетону, проте його міцність залежить від умов вирощування та обробки. Міцелій має ще і гарні термоізоляційні властивості, чим не поступається полістиролу чи мінеральній ваті. Але, мабуть, найважливішою є саме гнучкість матеріалу та його властивість виростати у будь-якій формі, маючи при цьому велику міцність та щільність. Проте зараз виробництво такого матеріалу може бути витратнішим, як зазначено раніше, оскільки технологія ще доволі нова.

Не зважаючи на це, використання міцелію в будівництві стає все більш поширеним. Тому буде цікаво спостерігати, як архітектори та дизайнери включатимуть цей матеріал у свої проекти.

Проект Ну-Fi був створений у 2014 році The Living Embodied Computation Lab на замовлення Прінстонського університету у Квінзі, Нью-Йорк. Ну-fi став переможцем конкурсу молодих архітекторів 2014 року в MoMA PS1 у Нью-Йорку.

Основним будівельним матеріалом цього проекту є біоцеглинки, що складаються зі стебел кукурудзи та міцелію. Щілини в цегляній кладці допоможуть природно провітрювати внутрішній простір за допомогою ефекту, коли холодне повітря втягується знизу та виштовхується гаряче зверху. Ця пропозиція унікально демонструє можливість створення будівель з нульовим енергоспоживанням і регенерації їх ділянки. Після виставки місцева громада взяла цеглу, щоб використовувати її як компост для навколишніх садів. [4]

Carlo Ratti Associati (CRA) у співпраці з енергетичною компанією Eni, розробили архітектурну конструкцію з грибів, яка була представлена на Міланському тижні дизайну. «Круговий сад» – це серія арок, що складаються з одного кілометра міцелію, де спори вводяться в органічний матеріал, щоб запустити процес росту.

Ця інсталяція була вирощена з ґрунту протягом шести тижнів, який розклався до кінця місяця. CRA черпав натхнення у відомого каталонського архітектора Антоніо Гауді, щоб створити можливу структуру для окремо стоячого міцелію. Карло Ратті сказав: «У міру того, як ми продовжуємо наш колективний пошук більш чуйної «живої» архітектури, ми все більше стираємо межі між світом природного та штучного. Що, якщо завтра ми зможемо запрограмувати матерію «вироснути будинок», як рослину? Дивовижний ботанічний сад Мілана в центрі міста здавався ідеальним місцем для такого експерименту». [5]

Паскаль Лебук, сценограф і художник, та студія Еріка Кларенбіка, Krown Design, спроектували павільйон, що росте. Це тимчасовий простір для проведення подій на Dutch Design Week 2019 року, побудований із панелей із міцелію грибів на дерев'яному каркасі. Амстердамська студія Biobased Creations виготовила павільйон повністю з біоматеріалів. Павільйон, відзначений нагородами, є унікальним завдяки великій кількості біоматеріалів, використаних разом для створення будівлі. [3]

Таким чином, міцелій, як грибний матеріал, визначається своєю екологічною стійкістю, легкістю, інноваційністю та потенціалом для створення сталого середовища. Важливо відзначити, що використання міцелію в архітектурі відкриває нові можливості для створення біодеградаційних конструкцій, меблів та інших елементів, сприяючи розвитку екологічно чистого будівництва.

Однак, не зважаючи на переваги, існують певні виклики, такі як тривалість вирощування міцелію, чутливість до вологості та технологічні обмеження.

У майбутньому, з врахуванням постійного вдосконалення технологій та зростання інтересу до сталого будівництва, використання міцелію в архітектурі може стати ключовим елементом для досягнення екологічно чистих та інноваційних дизайнів. Дослідження та розвиток в цій області важливі для подальшого зменшення впливу будівництва на довкілля та створення сталого міського середовища.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Козлова К. Гриби захоплюють мир дизайну. З них навіть будують дома. URL: <https://birdinflight.com/architectura-uk/grib-v-kazhdyj-dom.html> (дата звернення: 21.11.2023).
2. Hensen T. Mycelium in architecture - mycelium inspired. Mycelium Inspired. URL: <https://myceliuminspired.com/mycelium-in-architecture> (date of access: 21.11.2023).
3. Home - the growing pavilion. URL: <https://thegrowingpavilion.com/> (date of access: 21.11.2023).
4. Hy-Fi. The Living. URL: <http://www.thelivingnewyork.com/> (date of access: 21.11.2023).
5. The circular garden | carlo ratti associati. Carlo Ratti Associati. URL: <https://carloratti.com/project/the-circular-garden/> (date of access: 21.11.2023).

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Валерія ГОРБАЧ,

*курсант 3-го курсу навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції*

*Науковий керівник: Дмитро БОДИРЕВ,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.

ВИКОРИСТАННЯ ПРИЦІЛІВ ТА ОПТИЧНИХ ПРИЛАДІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРІЛЬБИ

Приціли та оптичні прилади є важливим елементом вогневої підготовки. Вони дозволяють стрільцю більш точно визначити ціль та забезпечити точність стрільби на великій відстані. Це особливо важливо для військових та поліцейських, які повинні бути готовими до дій в будь-яких умовах.

Існує багато різних типів прицілів та оптичних приладів, які використовуються для вогневої підготовки. Найпоширенішими типами є:

- *Закритий приціл* - це приціл, який розташований безпосередньо на зброї. Він складається з мушки та цілика, які дозволяють стрільцю точно виміряти відстань до цілі та має високу оцінку у плані ударостійкості ;

- Щоб полегшити прицілювання, особливо на далекі дистанції, на зброю встановлюють *оптичний приціл* - це приціл, який складається з об'єктива, окулярів та оптичної системи. Він збільшує зображення цілі, що полегшує її виявлення та ураження. Принцип дії такого прицілу не відрізняється від звичайної зорової труби або телескопа. Щоб зробити постріл, досить поєднати прицільну марку зі збільшеним зображенням цілі [1]. Також можна визначити деякі види саме цього прицілу, які призначені для стрільби на певній відстані (приціл з фіксованою фокусною відстанню) ; які дозволяють стрільцям стріляти на різні відстані (приціл з регульованою фокусною відстанню) та приціл з лазерним далекоміром, який дозволяє стрільцям точно виміряти відстань до цілі.

- *Нічний приціл (або приціл нічного бачення)*. Це ефективне обладнання, яке дозволяє розглядати різні предмети на ніч доби. Даний прилад часто плутають з тепловізором, але різниця в тому, що прилади нічного бачення вимагають хоч мінімального джерела світла, тому в темряві він не зможе працювати, а в тепловізорах замість чутливого приймача встановлено складний фотоприймальний елемент, який здатний вловлювати інфрачервоні хвилі, які відповідають певному температурному діапазону [2].

Приціли та оптичні прилади можуть значно підвищити ефективність стрільби, адже вони впливають на:

- час реакції стрільця, так як дані засоби дозволяють стрільцю швидко та точно зорієнтуватися на ціль, зменшуючи час реакції. Зокрема, електронні приціли можуть

автоматично коригувати місце прицілювання в залежності від вітру, відстані та інших факторів, що дозволяє стрільцеві швидко та точно вистрілювати. Крім того, оптичні прилади забезпечують кращу видимість цілей на великій відстані, що дозволяє стрільцеві бути більш точним та ефективним;

- кучність стрільби. Адже краща видимість цілей на великій відстані та автоматична корекція місця прицілювання дозволяють стрільцю швидко та точно зорієнтуватися на ціль;

- швидкість стрільби, оскільки вони дозволяють стрільцям швидше знаходити і утримувати ціль у прицілі (тобто стрілець має можливість швидко переходити від однієї цілі до іншої без необхідності переналаштовувати прилад).

Проаналізувавши вищесказане, можемо зробити висновок, що використання прицілів та оптичних приладів значно підвищує ефективність стрільби, забезпечуючи кращу видимість цілей та автоматичну корекцію місця прицілювання. Однак, важливо враховувати складність та час на прицілювання при використанні складних оптичних приладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Оптичний приціл – різновиди та правила встановлення: методичні рекомендації / Крушельницька К.О. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 39 с.
2. Чим прилад нічного бачення відрізняється від тепловізора? // Control.ua [Веб-сайт]. - 2022. - URL: <https://control.ua/ua> (дата звернення: 21.10.2023).

Расторгуєв Нікіта Олегович,
курсант 4 курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: **Волков Юрій Михайлович,**
викладач кафедри вогневої підготовки.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА, ЯК СКЛADOVA ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

У наш час, коли йде становлення нового органу МВС – Національної поліції України, дуже важливо сформувавши максимально правильний підхід до підготовки їхніх працівників. Визначити пріоритетні напрями навчання, тобто які якості необхідно розвинути курсанту для успішного виконання завдань покладених на патрульного. Діяльність співробітника патрульної служби поліції вимагає від нього високої професійної майстерності, яка відповідає вимогам присяги, морально-етичних якостей та суворого дотримання правових норм, які не суперечать принципам правової держави.

Професійна майстерність – результат тих знань та умінь, які співробітник набув під час первинного професійного навчання, великого та змістовного досвіду практичної роботи, а також гарного фізичного та психологічного стану співробітника на момент виконання завдання. Надалі професійна майстерність відточується та вдосконалюється в результаті професійного навчання, у процесі безперервної службової підготовки. Повсякденна службова діяльність висуває високі вимоги до нервової системи співробітника поліції, зараз більшості співробітників перебувають у пригніченому стані. Це результат затяжної всебічної кризи у країні. Невизначеність у завтрашньому дні, посттравматичні стани співробітників, які брали участь в АТО та інші супутні подразники, що знижують морально-психологічний стан [1].

Ефективне володіння бойовою зброєю вимагає від себе дуже високої та тонкої координації дій. Тому роль і значення ЦНС у даному виді діяльності надзвичайно зростає, і психологічна сторона готовності співробітника є основою побудови всіх навчально-тренувальних занять вогневої підготовки [2].

Ефективна підготовка робітників поліції особливо важлива при поводженні зі зброєю під час виконання поставлених на них завдань, впевнені та чіткі дії під час яких не повинні викликати сумніви щодо їх законності та правильності. Щоб вийти на якісний новий рівень роботи, необхідно підвищення професійної підготовки та її складової частини – вогневої підготовки.

Для співробітників поліції її ефективність є особливо важливою для забезпечення публічної безпеки громадян.

Гарантом життя та здоров'я поліцейського при вогневому контакті зі злочинцем є швидкість та вміння у поводженні зі зброєю. З цього випливає, що особливостями, які необхідно враховувати під час підготовки співробітників поліції, є:

- стрільба на випередження, без ретельного прицілювання за обмежений час;
- стрільба на коротких та надкоротких дистанціях;

- стрільба під час руху, зі зміною позицій та через укриття;
- стрільба на тлі фізичних і психологічних факторів, що збивають і відволікають;
- стрільба в умовах обмеженої видимості.

Проводячи аналіз основних навчально-методичних матеріалів та нормативних актів, які регулюють вогневу підготовку патрульних, можна відзначити той факт, що умови та характер навчання стрільбі співробітників поліції та стрільців спортсменів істотно відрізняються [3, 4]. На нашу думку, є необхідність початкові ази поведінки зі зброєю «запозичити» з рекомендацій щодо підготовки спортивної стрільби. А це безпосередньо питання, що стосуються:

- культури поведінки зі зброєю;
- формування хвату, утримання зброї;
- прицілювання та робота зі спуском;
- вибір стійки для стрільби;
- вибір точки прицілювання.

Істотним недоліком у вогневій підготовці співробітників поліції є такий найважливіший фактор, як недостатня робота з навчальною зброєю «холоста стрілянина» або її повне ігнорування. Хоча у спортсмена-стрільця це є основним видом тренування, на неї йде приблизно 70-80% часу. А на практичну стрілянину витрачається решта – це контроль напрацьованих під час холостого тренування вмінь [5].

При проведенні занять з курсантами необхідно створювати такі умови, за яких у них формуються навички вмілого поводження зі зброєю, своєчасного виявлення небезпеки та розвитку миттєвої реакції на неї, виробляється постійна готовність відповідати на будь-яку несподіванку, тобто швидко реагувати на подразник і при цьому приймати правильні рішення. Необхідно відзначити, що одним із найсильніших гальмівних факторів у психологічній підготовці є почуття страху перед пострілом. Тому на початковому етапі навчання необхідно допомогти курсанту спочатку подолати це почуття, а потім привчати його переносити додаткові подразники.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головацький, О. О., В. М. Прядко. "Особливості вогневої підготовки поліцейських на початковому етапі навчання." Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення. 2019. с. 16-18.
2. Гусак, Андрій, Тарас Гусак. "Нормативне забезпечення занять з вогневої підготовки." Trends in science and practice of today 29. 2022. с. 105.
3. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
4. Курс стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України : затв. наказом МВС України № 658 http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS267.html.
5. Антонюк, Варвара. "Вогнева підготовка поліцейських.". 2021. с. 11.

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Бойко А.О.,
*студентка факультету економіки та управління
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

СПЕЦИФІКА РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

На сьогоднішній день розробка стратегії розвитку для підприємства будь-якого типу є надзвичайно важливим завданням, адже цей аспект і задає подальший напрямок/-ки діяльності та допомагає ефективно досягати поставлених цілей.

Важко переоцінити значимість формування стратегії і для України, особливо зараз за умов загострення воєнно-політичної обстановки та часів полікризи. Повномасштабне вторгнення стало непростим випробуванням для економічної стійкості країни та разом з цим - негативним впливом на безперервне функціонування та розвиток підприємств. Умови воєнного стану вимагають особливої уваги до стратегій розвитку бізнесу та пристосування підприємств до нових реалій. Специфіка розробки стратегій розвитку українських підприємств в умовах війни має визначатися кількома ключовими факторами, що впливають на їхню діяльність та перспективи розвитку. До них можна віднести:

1) Безпека регіону, у якому розташоване підприємство. З початком повномасштабного вторгнення проблема переміщення виробництва та бізнесу на безпечніші території стала однією з найактуальніших [1]. Деякі підприємства були змушені тимчасово припинити свою діяльність у зв'язку з цим, аби не наражати персонал на небезпеку. За даними дослідження, проведеним Advanter.Group, станом на 2022 рік, 48% підприємств малого та середнього бізнесу не мали змоги перевезти виробництво, 31% не встигли це зробити, та близько 20% здійснили часткову релокацію бізнесу або були в процесі переїзду [2].

2) Процес мобілізації працівників та відтік персоналу за кордон. За даними, взятими з сайту програми «Телевізійна служба новин» (ТСН), станом на липень 2023 року, спостерігається те, що у 56% підприємців Харківщини було мобілізовано до 20% від всіх військовозобов'язаних працівників [3], що є досить значною часткою людського ресурсу компаній (і це не враховуючи, кількість людей, в особливості жіночого складу населення, що виїхали закордон). У зв'язку з цим, відповідно, збільшується рівень плинності кадрів (тобто швидкість, з якою компанія втрачає своїх робітників), що у подальшому призводить до зменшення продуктивності на підприємстві та результативності показників. Про це свідчать і результати опитування, проведеним Gradus, станом на жовтень 2023 року, згідно з якими лише 26% компаній працюють на 100% або більше, тоді як 52% – лише на половину потужностей [4].

3) Зміна цінностей суспільства. З загостренням воєнно-політичної обстановки доволі значна кількість людей почала переглядати власні цінності, життєві погляди та позиції. Власне, це безпосередньо також повпливало і на діяльність підприємств. Враховуючи це, доцільним зараз для компаній є переосмислення власної місії, головних

цілей та напрямків діяльності, розподіл ресурсів тощо [1]. Наприклад, на сьогоднішній день значний відсоток ФОПів віддають певну частку прибутку на допомогу ЗСУ або ж організовують благодійні збори на техніку для солдат, що прямопропорційно впливає як на політичну ситуацію в країні, так і на репутацію підприємств в очах споживачів.

Отже, при розробці стратегії розвитку українським підприємствам необхідно враховувати 3 ключові фактори, описані вище. Саме тому ефективними інструментами при формуванні стратегії можуть виступати наступні:

1. Перегляд власних цінностей та напрямів діяльності;

2. Складення SWOT та PESTLE-аналізу з врахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх факторів впливу на функціонування підприємств у нових реаліях життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беззубко Б., Ткаченко М. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ВІЙНИ. Галицький економічний вісник. 2022. № 5-6 (78-79). С. 98.

2. Рихліцький В. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/> (дата звернення: 24.11.2023).

3. Редакція Т. Мобілізація працівників: де в Україні спостерігається найгірша ситуація. ТСН.ua. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/mobilizaciya-pracivnikiv-de-v-ukrayini-sposterigayetsya-naygirsha-situaciya-2379157.html#:~:text=%22%D0%93% D0%BE%D0%BB% D0% BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%20%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%94%20%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F,%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2%22%2C%20%E2%80%93%D0%BA%D0%B0%D0%B6%D1%83%D1%82%D1%8C%20%D1%84%D0%B0%D1%85%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96> (дата звернення: 24.11.2023).

4. Вінокуров Я. Україні не вистачає 4,5 мільйона працівників. Як подолати дефіцит робочої сили? Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/10/16/705494/> (дата звернення: 24.11.2023).

Волковський М.А.,
*студент 4-го курсу освітнього ступеня «бакалавр»,
спеціальність 072,*
Ляшок Н.Ю.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри управління і
фінансово-економічної безпеки.*
*ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»,
м. Луцьк, Україна*

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ, ЇЇ СТАН І МОЖЛИВІ ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ

Провідна роль у забезпеченні виконання державою функцій регулювання економічних процесів належить податкам. Саме податково-бюджетна та кредитно-грошова політики є ефективними методами державного регулювання ринкової економіки. Визначення головних принципів становлення, функціонування та розвитку податкової системи ринкового типу є важливим завданням фіскальної теорії та практики, від успішного вирішення якої значною мірою залежить економічний потенціал країни, соціальна стабільність у суспільстві, підвищення рівня добробуту малозабезпечених верств населення. Відсутність науково обґрунтованих підходів до формування національної податкової системи робить податкову політику неефективною.

Податкова система - це сукупність податків, зборів та інших платежів до бюджету і державних цільових фондів, принципів, форм і методів їх установа, зміни чи відміни; дій, які забезпечують їх сплату, контроль і відповідальність за порушення податкового законодавства. Для кожної держави податкова система буде мати специфічні умови, тобто не буде існувати держав з ідентичними податковими системами. Потрібно зазначити, що це не означає того, що податкова система і податкова політика не мають свого підґрунтя. Є певні стандарти, котрі й визначають підходи держави до цієї діяльності. Щоб податкова система давала гарний результат, потрібно, аби вона була науково обґрунтованою [1, с. 44-45].

Якщо розглядати податки з точки зору підприємства, то вони значно впливають на його функціонування на всіх рівнях його діяльності. Сплата податків є вилученням з господарського обороту підприємств частини коштів, що зменшує його прибуток [2, с.31].

Згідно з рейтингом Wisevoter, наша країна за податковим тягарем знаходиться на 83 місці зі 173 країн, які були аналізовані у відсотковому вимірі, наші податки складають 19,2% від загального ВВП України. Податковий тягар в цьому рейтингу вимірюється так: прямі й загальні податки, встановлені урядом, у відсотках від у валового внутрішнього продукту (ВВП). За цим дослідженням виходить, що Україна знаходиться десь посередині за цим показником [3].

Тобто, наша держава не має сильного податкового тягара, але й одночасно з цим є багато країн, які мають менший податковий тягар. З цього можна було б припустити, те що ми повинні були б бути привабливими для підприємництва, інвестицій, але, на жаль, це не так.

Чинна податкова система України побудована таким чином, щоб позбавляти підприємців та фізичних осіб більшої частини їхніх доходів. Тому, щоб вижити в такій несприятливій податковій системі, малий бізнес та фізичні особи змушені вдаватися до ухилення від сплати податків. Багато компаній переходять у тіньовий сектор економіки, а фізичні особи шукають способи приховати свої реальні доходи [4, с. 33].

Перехід підприємств у тіньову економіку негативно впливає на державу.

По-перше, країна отримує менше податків у бюджет, а отже не може використовувати кошти, які могли б спрямувати на свій розвиток.

По-друге, є великий ризик отримання зі сторони споживачів неякісних товарів і послуг, оскільки зі сторони держави не проводяться перевірки, не має сертифікації чи ліцензування на певну діяльність.

По-третє, працівники у тіньовому секторі економіки не мають захисту від держави. Це може призводити до того, що відбувається сильна експлуатація працівника у незаконний спосіб, тобто є грубі порушення трудового кодексу зі сторони наймодавця.

По-четверте, людина, яка працює у тіньовому секторі, хоч може отримувати дійсно великі кошти, але з цієї зарплатні жодної копійки не сплачується за єдиний соціальний внесок. Це призводить до того, що людина на старості літ буде отримувати мінімальну пенсію.

Щоб мати оптимальну податкову систему потрібно дотримуватися наступних принципів:

- зведення до мінімуму витрат держави на підтримку податкової системи та витрат платників податків, пов'язаних з процедурами оподаткування;
- зменшення податкового навантаження є основним фактором, що впливає на зниження економічної активності платників податків;
- національна податкова система не повинна ставати перешкодою для раціональної організації внутрішнього виробництва та структурної орієнтації зовнішнього споживчого попиту;
- організація такого процесу збору податків, який шляхом акумуляції фінансових ресурсів сприятиме реалізації економічної політики та політики зайнятості;
- оптимізація податкових процедур та їх впливу на розподіл доходів для забезпечення вищого рівня справедливості [5, с.253].

Для того, щоб мінімізувати тіньову економіку потрібно провести реформи у податковій сфері, оскільки тіньова економіка з'явилась в Україні як наслідок недосконалості системи податків, а не як причина.

Як показує досвід іноземних країн, для найбільш ефективного реформування податкової системи слід дотримуватися наступних принципів:

- принцип простоти: зменшення витрат на сплату самих податків, зручність в їх рахуванні, зменшення часу на їх адміністрування;
- принцип соціальної справедливості: податкова система країни мусить прагнути розв'язувати соціальні проблеми
- принцип економічної ефективності: ставки податків повинні відповідати постійному розвитку економіки країни.

До головних недоліків нашої податкової системи можна віднести:

- неефективну податкову структуру;
- надмірний податковий тиск;
- постійні зміни у податковому законодавстві;

- сильне переважання у питомій вазі непрямих податків над прямими, як наслідок, це є стимулом до гальмування розвитку виробництва в країні;
- нерівномірний податковий тягар за його розподілом;
- ускладнена процедура оподаткування [5, с. 253-254]

Потрібно зазначити, що проблемою українською економіки є реформування чинної податкової системи, його потрібно здійснити завдяки зменшенню податкового тиску на платника податків. Одним із перших необхідних рішень потрібно зменшити податкове переобтяження платника податків.

З іншої сторони, потрібно зменшувати податковий тиск. Коли створювалася податкова система України, то не повністю враховувалися теоретичні та практичні основи податкового планування. Не враховувався повною мірою світовий досвід у побудові податкової системи й це, своєю чергою призвели до значних труднощів [6, с. 169].

Ефективність чинної податкової системи України залежить від багатьох чинників. До таких чинників відносять: ступінь дотримання платниками податків законодавчого законодавства, ефективність збору та застосування податкової системи, а також загальний економічний потенціал. Україна вже робила кроки до реформування своєї податкової системи, було покращено адміністрування податків, відбулося зменшення складності податкового кодексу, але потрібно й надалі проводити реформи.

По-перше, зі сторони держави повинне здійснюватися спрощення чинної податкової системи. На даний час вона може вважати однією із надскладних податкових систем у світі. Через цю складність і виникають корупція, шахрайство та уникнення від сплати податків. Якщо спростити податкову систему, то це полегшить розуміння платників податків законів і може призвести до зменшення корупції, шахрайства.

По-друге, уряду слід інвестувати у модернізацію податкового адміністрування. Сьогоднішня система адміністрування податків є сильно застарілою, їй бракує технологічності. Через це падає ефективність збору податків. Інвестування коштів у такі сучасні технології, як онлайн декларації податків, можуть покращити рівень податкової дисципліни, зменшити витрати на адміністрування податків, а отже зекономлять кошти бюджету [7, с. 75].

За останні роки у сфері діджиталізації наша держава зробила впевнений крок вперед. Був створений революційний додаток для смартфонів Дія. Дія у собі має безліч електронних версій документів, дає широкий вибір послуг для громадянина України, включаючи також сплату податків, але на жаль поки лише для ФОП.

На даний час через застосунок Дія можна виконувати наступні функції:

- перегляд реєстраційних та облікових даних платника, даних про банківські рахунки та стану його розрахунків з бюджетом;
- отримання відомостей з Державного реєстру фізичних осіб про виплачені доходи та утримані з них податки;
- подання декларацій для ФОП — платників єдиного податку, у тому числі платників єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, встановлені п. 9 підрозд. 8 розд. XX «Перехідні положення» ПКУ;
- перегляд раніше поданих декларацій;
- сплата податків та ЄСВ[8].

Найкращим варіантом для розвитку адміністрування податків буде розширення у застосунку Дія чи створення окремого застосунку на основі сплати податків у Дії для ФОП, для середніх чи навіть великих підприємств.

Отже, податкам належить провідна роль у забезпеченні виконання державою функцій регулювання економічних процесів. Податкова система України має багато проблем, як наслідок підприємства йдуть у тіньову економіку, а це своєю чергою призводить до ряду суттєвих проблем

Оскільки податкова система формується під впливом різноманітних факторів внутрішнього та зовнішнього характеру, а з часом ці фактори змінюються, то їх зміна неодмінно потребує чергового реформування податкової системи. Однією із найбільш важливих реформ повинна стати реформа адміністрування податків.

Увесь світ йде до діджиталізації послуг і податки не повинні стати винятком. В Україні вже є успішний досвід з діджиталізації податків, через застосунок Дія для ФОП а й найлогічнішим варіантом має стати або розширення функціональної послуги або створення окремого додатку. Ще нашій державі слід спростити діючий податковий кодекс, зробивши його більш зрозумілим, й зменшити податковий тягар на підприємства, використовуючи науковий підхід для знайдення оптимального його рівня.

Таким чином, метою реформування має стати суттєва та динамічна трансформація системи оподаткування, усунення причин, що сприяють тінізації відносин, гармонізація податкового законодавства України

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Томнюк Т. Л. Податкова система: навчальний посібник. Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.
2. Ільїн Валерій, Кузьмич Софія. Оптимізація податкового тягара підприємств: вітчизняний та зарубіжний досвід. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 1. С. 29-37.
3. Highest taxed countries 2023 - wisevoter. Wisevoter. URL: <https://wisevoter.com/country-rankings/highest-taxed-countries> (дата звернення: 30.10.2023).
4. Шило Ж. Податкова система України в умовах формування сучасної економічної моделі. Modern engineering and innovative technologies. 2020. № 25-04. С. 31–36. URL: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-25-04-032> (дата звернення: 30.10.2023).
5. Шило Ж. Реформування податкової системи України: проблеми та перспективи. Bulletin national university of water and environmental engineering. 2023. Т.1, № 101. С. 247–258. URL: <https://doi.org/10.31713/ve1202322> (дата звернення: 30.10.2023).
6. Мосолова Ю.О., Татарин Н.Б. Напрями вдосконалення податкової політики України. Фінанси, митна та податкова справа : зб. наук. пр. студентів. Вип. 3, м. Львів, 5 верес. 2019р. С. 168–170.
7. Моргун М.В. Деякі шляхи вдосконалення податкової системи України. Теоретичні та практичні проблеми реалізації прав людини та держави : Матеріали науково-практ. конф., м. Одеса, 7–8 квіт. 2023 р. С. 74–78.
8. Податкові послуги в Дії. Дія. Бізнес – Головна сторінка. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/opodatкування/podatkovі-poslugi-v-dii> (дата звернення: 31.10.2023).

Гладун Ю.І.,
*студентка 3 курсу спеціальності фінанси,
банківська справа та страхування*
Науковий керівник: Фасолько Т.М., к.е.н., доцентка.
*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ У ПРОЦЕСІ МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах господарювання торговельному підприємству необхідно ефективно організовувати свою фінансово-економічну діяльність, зокрема своєчасно мобілізувати фінансові ресурси, раціонально розподіляти отримані прибутки та виконувати власні фінансові зобов'язання. Для цього варто використовувати економіко-математичні методи й моделі. У ході економіко-математичного моделювання діяльності торговельного підприємства можна розв'язати ряд значущих практичних завдань, серед яких:

- аналіз торговельного підприємства, як складної економічної системи;
- моделювання варіантів розвитку торговельного підприємства та прогнозування;
- запропонувати проєкт управлінського рішення в тій чи іншій конкретній ситуації [2].

При цьому система моделей фінансово-економічної діяльності торговельного підприємства має враховувати його характерні особливості, зокрема: асортимент товарів торговельного підприємства, що реалізуються, знаходяться в певній залежності від особливостей соціально-економічного складу обслуговуваного населення та характеру попиту, а також рівень доходів.

У процесі моделювання фінансово-економічної діяльності підприємства варто застосовувати головні методи й моделі, що розроблені для моделювання діяльності торговельних підприємств у межах базових напрямів маркетингових проблем. До таких головних економіко-математичних моделей та методів, розроблених з метою моделювання фінансової, маркетингової діяльності торговельних підприємств належать [2]:

Далі вважаємо за доцільне детальніше розглянути вищезазначені моделі. Так, методи та моделі управління товарними запасами застосовуються з метою оптимізації поточних запасів на підприємстві та ефективного управління товарними запасами, адже це вкрай важливо для кожного торговельного підприємства. Це безпосередньо впливає на задоволення потреб клієнтів і фінансові результати торговельного підприємства. З метою оптимізації розміру поточних запасів застосовується низка моделей, з-поміж яких найбільшого поширення набула модель економічно обґрунтованого розміру замовлення [3]. Головною метою управління запасами виступає мінімізація сукупних витрат на їх покупку, доставку та складське зберігання. Слід наголосити, що класичною моделлю управління запасами являється модель Р. Уільсона, що також відома як EOQ-модель.

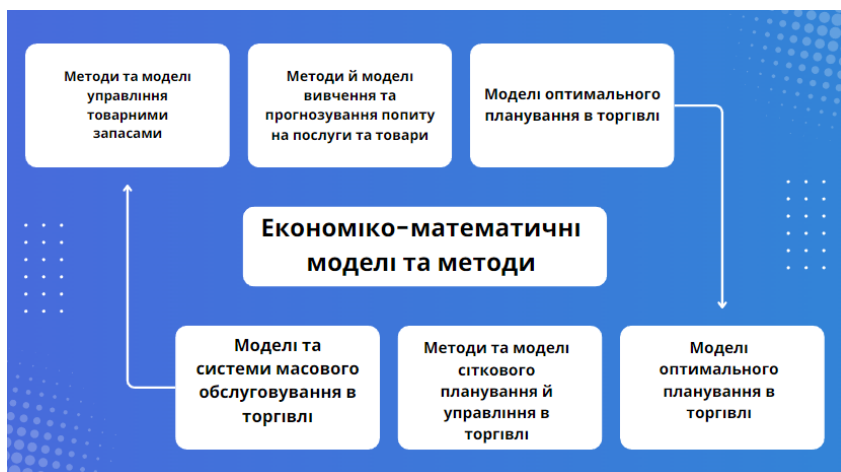

Рис. 1. Економіко-математичні моделі та методи

Методи та моделі вивчення й прогнозування попиту на товари та послуги є важливими для стратегічного управління торговельним підприємством. На сучасному етапі застосовується модель вивчення попиту споживачів на окремі послуги й товари відповідно до змін величини сімейних доходів [2]. Зокрема, використовуються криві Енгеля, що в узагальненій формі є однофакторними моделями.

Моделі оптимального планування в торгівлі використовуються для ефективного управління ресурсами та максимізації прибутку. Головним апаратом постановки та розв'язання завдання оптимального планування в торгівлі виступає метод лінійного програмування. Загалом в торгівлі економічна інтерпретація математичних моделей лінійного програмування охоплює широкий спектр застосування.

Моделі та системи масового обслуговування в торгівлі використовуються з метою оптимізації процесів обслуговування клієнтів та покращення якості обслуговування. Перш за все моделювання системи масового обслуговування в торгівлі повинно вміщувати аналіз витрат час у ході обслуговування. Як правило, процеси масового обслуговування є ймовірнісними та нерегулярними, їх характеристика виражається у вигляді функції розподілу часу обслуговування та функції розподілу потоку заявок на обслуговування, у зв'язку з чим моделі системи масового обслуговування можуть бути віднесені до розряду моделей прийняття рішення в умовах невизначеності чи ризику.

Методи й моделі сіткового планування та управління в торгівлі є ефективними для оптимізації логістичних та ресурсних процесів. Теорія сіткового планування й управління у сфері торгівлі дає можливість розв'язувати завдання планування у різноманітних постановках. Головними з яких є постановка завдань, коли в результаті розв'язання задачі виділяється оптимальний план комплексу заходів при заданій схемі організації робіт чи розв'язання задачі пов'язано з пошуком оптимальної схеми організації робіт, що гарантують максимальну ефективність.

Моделі оптимального планування в торгівлі використовуються з метою максимізації прибутку, оптимізації ресурсів, а також вдосконалення логістичних процесів. Головним

апаратом постановки та розв'язання завдання оптимального планування в торгівлі виступає метод лінійного програмування. Економічна інтерпретація математичних моделей лінійного програмування охоплює широкий спектр використання у галузі торгівлі [4].

Слід зазначити, що побудова економіко-математичної моделі формування реальної місткості ринку є значущим інструментом економічної діагностики розвитку ринку роздрібною торгівлі. Поширення низки математичних методів на економічну діагностику розвитку роздрібною торгівлі дає можливість значно поглибити економічні дослідження ринку на основі можливості проведення порівняльного аналізу характеристик досліджуваного ринку в динаміці, оцінки взаємозв'язку головних факторів, що здійснюють вплив на розвиток основних результативних показників та прогнозування на цій базі процесів розвитку ринку [1, с. 296].

Отже, використання економіко-математичних методів та моделей дійсно є необхідним інструментом для аналізу, прогнозування та оптимізації фінансових та економічних процесів. Застосування цих методів і моделей вимагає глибокого розуміння специфіки торговельної галузі та урахування конкретних викликів, які виникають в сучасному бізнес-середовищі. Наявність широкого спектру економіко-математичних інструментів, таких як методи управління товарними запасами, моделі прогнозування попиту та оптимального планування, дозволяє розробляти індивідуальні стратегії, спрямовані на підвищення ефективності торговельного підприємства. Власне різні економіко-математичні методи та моделі можуть застосовуватися в різних комбінаціях, залежно від конкретних завдань та особливостей торговельного підприємства.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.

1. Матвеева Н. В., Бесчастна Д. О. Економіко-математичні аспекти оцінювання ефективності торговельних мереж. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2015. №14. С. 294-298.
2. Математичні методи і моделі в управлінні економічними процесами: монографія / Л.М. Малярець, Є.Ю. Місюра, В.В. Койбічук та ін. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2016. 420 с.
3. Тараненко Ю.В. Моделі управління запасами на торговельних підприємствах. Агросвіт. 2016. № 3. С 40-44.
4. Харченко Ю.А., Михайленко А. С. Економіко-математичне моделювання рівня запасів товарів торговельного підприємства. Економічний простір. 2018. №136. С. 202–213.

Дужак В.В.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальність 051 «Економіка».
Науковий керівник: Дергалюк Б.В.,
доктор економічних наук, професор.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Мотивація персоналу відіграє важливу роль в управлінні підприємством, особливо в сучасних умовах господарювання. Важливою функцією керівника є максимально ефективно використання усіх доступних ресурсів, для того, щоб досягти та підтримувати конкурентоздатність на ринку. Особливу роль в її побудові та підтримці відіграють працівники компанії. Без регулярної, ефективної мотивації робітників неможливо досягти максимального використання трудових ресурсів. Постійною проблемою менеджерів є пошук дієвих методів стимулювання, та знаходження балансу між матеріальною та нематеріальною мотивацією. Баланс між цими двома видами мотивації персоналу дозволяє підвищити ефективність та стабільність роботи, збільшує показники лояльності співробітників, що дозволяє краще дотримуватися стратегії розвитку компанії та з меншим опором впроваджувати нововведення.

Персонал компанії – це ключовий структурний елемент, завдяки якому і забезпечується функціонування та досягнення успіху. Мотивація персоналу – це набір зовнішніх та внутрішніх трансформаційних дій, які направлені на активізацію працівників, покращують їх поведінку, виконання функціональних обов'язків, та встановлення загального вектора діяльності, для досягнення бажаного результату [1].

Мотивація працівників поділяється на фінансову (зарплата, премії, гонорари, відсотки від підписаних угод) та негрошову (навчання, соцпакет, корпоративні святкування, грамоти, та відзнаки, подарунки, відкритий діалог із керівництвом).

Виокремлюють перелік головних напрямків посилення мотивації праці, які дозволяють підвищити рівень працездатності. Найпоширенішим напрямком є грошове стимулювання. Умовою ефективної мотивації є створення для кожної посади системи гнучкої оплати праці, яка буде зрозуміла для кожного працівника. За допомогою нарахування бонусів та премій за виконання плану можна підвищити залученість та зберегти в компанії важливих фахівців.

Важливим елементом є забезпечення стабільності роботи та виплат, адже тоді працівник зможе планувати, та бути впевненим як у своїй діяльності, так і в компанії. Забезпечення працівників соціальним пакетом послуг збільшує рівень довіри та задоволення від роботи. Працівник може забезпечуватися: медичним страхуванням, абонементом в спортзал, виплатами у святкові дні, пенсійним страхуванням, мобільним

зв'язком, оплатою проїзних, частковою чи повною компенсацією оздоровлення в санаторіях та літніх таборах для дітей).

З врахуванням побажань працівника необхідно будувати план особистого та кар'єрного розвитку. Відсутність горизонтального чи вертикального зростання, може призвести до відсутності довгострокового бажання працювати у даній компанії. У процесі роботи необхідно залучати працівників до командного виконання завдань. За допомогою цього методу, буде відбуватися обмін досвідом між працівниками, формуватимуться спільні цілі, почуття відповідальності між членами колективу.

Визнання здобутків та ролі працівника дозволяє забезпечити йому необхідний кар'єрний розвиток, та покращить загальні показники діяльності. Керівник повинен забезпечувати інтелектуальну взаємодію, та надати можливість навчатися та розвиватися. Важливим є надання вибору працівником освітнього проекту, для його більшої зацікавленості.

Мотивація персоналу це досить об'ємний процес, який повинен складатися із декількох складових (Табл. 1).

Таблиця 1

Складові мотивації праці

<i>Назва</i>	<i>Характеристика</i>	<i>Приклад застосування</i>
Економічний	Задоволення матеріальних потреб працівника.	Премії, бонуси, доплати, гнучка система оплати праці.
Соціальний	Відображає ставлення роботодавця до персоналу підприємства. Визначення персоналу як найважливішого елемента діяльності.	Дбайливе ставлення до працівників: забезпечення відпочинку та відпусток, створення позитивного мікроклімату, розвиток соціальних ініціатив в колективі.
Екологічний	Підтримка загального рівня екологізації діяльності.	Використання продуктів вторинної переробки, енергозберігаючих технологій, проведення екологічних заходів.
Науково-технічний	Розвиток та нові методи використання трудових ресурсів.	Підвищення кваліфікації, безперервність навчання працівників, мобільність та багатoproфільність, гнучка організація праці.

Джерело: складено автором на основі [2].

Протягом останніх років усе більшого поширення та розвитку набувають негрошові форми мотивації. Із західних компаній до нас поширюється практика непрямого фінансування. Її суть у тому, що компанія протягом певного періоду, на спеціальний рахунок, виплачує певну суму. Але співробітник не може нею скористатися відразу, лише після закінчення певного терміну (5, 10 чи навіть 20 років). До цього виду мотивації належать пенсійні програми для працівників. Ця програма дозволяє забезпечити додатковий соціальний захист, та є фактором, що стимулює до ефективного виконання обов'язків, забезпечуючи працівника почуттям стабільності після виходу на пенсію. А компанія отримує лояльного співробітника, економлячи на пошуку нових працівників [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що високо мотивований персонал є невід'ємною частиною процесу забезпечення конкурентної діяльності компанії. Для отримання бажаних результатів, керівництву необхідно впроваджувати нові та сучасні методи заохочення робітників, які будуть задовольняти їх матеріальні та нематеріальні потреби та бажання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гоголя О.П., Харченко Г.А. Менеджмент діяльності підприємств на ринку товарів і послуг: Навч. посіб-ник. К.: НУБіП України, 2018. 410 с.
2. Заярна Н. М., Шевчук І. О. Зарубіжний досвід мотивації праці та доцільність його застосування в Україні. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. №21. С. 368-372.
3. Рядинська І.А., Гончаров Д.О. Мотивація працівників підприємств в сучасних умовах господарської діяльності. Збірник наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Економіка». 2018. №18. С. 83-92.

Коржук В.В.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
спеціальність 073 «Менеджмент».
Науковий керівник: Піхняк Т.А.,
к.е.н., доцентка, доцентка кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій.
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

РОЛЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЕКОНОМІЦІ

Підприємництво відіграє важливу роль у господарстві країни, нарощуючи темп економіки шляхом постійного оновлення та підвищення ефективності. Досвід, який набували люди в усіх без винятку індустріально розвинутих країн з ринковою економікою соціального спрямування незаперечно підтверджує, що саме підприємництво стимулює економічне зростання. Також підприємництво може впливати на суспільство, через економічний, культурний та соціальний розвиток суспільства.

Підприємництво - це вільна, ініціативна діяльність людей у різних сферах виробництва, що здійснюється на власний страх і ризик з метою одержання прибутку. Підприємництво є необхідною визначальною рисою ринку, його обов'язковим атрибутом. Якщо нема підприємців, то нема й ринку, і навпаки [1].

Поняття «підприємництво» та «підприємець» пов'язані між собою та інтересами суспільства, оскільки підприємець своєю діяльністю покращує економіку держави, і тим самим стан суспільства. Ще у XVIII столітті відомий теоретик А. Сміт торкаючись ролі підприємця, наголошував: «Він має на увазі лише свій особистий інтерес, переслідуючи свою власну вигоду, при цьому він невидимою рукою спрямовується до цілі, яка зовсім не входила у його наміри. Переслідуючи свої власні інтереси, він найбільш дієвим чином служить інтересам суспільства» [2]. З точки зору моральних норм, підприємець повинен дотримуватися здорової конкуренції і чинного законодавства.

В Україні суб'єкт підприємницької діяльності може бути зареєстровано у двох формах – як юридична чи фізична особа. Інформацію щодо кількості зареєстрованих юридичних та фізичних осіб (за областями) станом на 01.10.2023 р. можна переглянути у табл. 1.

Із даних у таблиці, можемо зробити висновок про те, що в Україні кількість фізичних осіб переважає юридичних. Також аналізуючи цю таблицю, можна сказати, що найбільші показники зареєстрованих фізичних та юридичних осіб налічуються у м. Києві, саме це місто вважається найбільш розвинутим в економічному плані, але й інші регіони приносять чималий прибуток, який впливає на економіку держави.

Роль і значення підприємництва у розвитку економіки полягає у тому, що:

- підприємництво впливає на зміни структури економіки. Для більшості підприємців основне є отримання як найвищого прибутку. Аналізуючи свою діяльність вони майже завжди спрямовують свої дії на більш прибуткову та перспективну сферу господарської діяльності, щоб прибуток перевищував середні показники.

Таблиця 1.

Кількість юридичних та фізичних осіб в Україні (за областями)

Область	Кількість юридичних осіб, одиниць	Кількість фізичних осіб, одиниць
Вінницька	35718	54802
Волинська	25023	35124
Дніпропетровська	110474	122432
Донецька	92056	67429
Житомирська	33767	40520
Закарпатська	26555	38507
Запорізька	51411	49079
Івано-Франківська	31606	47218
Київська	79120	97161
Кіровоградська	26676	28703
Луганська	41020	37199
Львівська	82390	113289
Миколаївська	51890	38363
Одеська	93087	102257
Полтавська	36093	49496
Рівненська	25674	37300
Сумська	25667	31880
Тернопільська	24176	33373
Харківська	88810	122391
Херсонська	29338	24937
Хмельницька	32182	49827
Черкаська	31004	43020
Чернівецька	17547	35605
Чернігівська	23693	31646
м. Київ	373121	218300
РАЗОМ	1488098	1549858

Джерело: побудовано за даними [3]

– розвиток підприємництва створює «сприятливі умови» для конкуренції. Забезпечуючи впровадження перспективних розробок та ідей, підприємці сприяють швидшому оновленню технологічної бази компанії, а також її продуктового портфеля. Вони стимулюють господарську діяльність, підтримуючи конкуренцію й чинний ринок.

– підприємництво є основною рушійною силою економічного розвитку. Цей чинник впливає на структурну перебудову в економіці; збільшення обсягів виробництва і надання послуг; заохочення інвесторів; підвищення рівня попиту і пропозиції на товар або послугу; в загальному прискорення руху економічного розвитку держави.

– підприємництво раціонально використовує ресурси та зменшує обсяги використання, тим самим сприяє економії. Необхідною рисою підприємця є ризик. Має успіх та людина, яка вміло ризикує, і має на меті - впровадити нові технології, удосконалити організацію виробництва і збуту. Тому конкуренція є обставиною, яка

стимулює економію ресурсів, вимагаючи від підприємця детального опису успішності проєктів, більш відповідально ставитися до інвестицій, меншого обсягу використання ресурсів, і наймати на підприємництво більше працівників.

– підприємництво дає потужні стимули для високопродуктивної праці.

Загалом особи, які мають власний бізнес і завдяки цьому сильніші спонукальні мотиви, більше зацікавлені в якісній і найефективнішій праці, ніж наймані робітники. Саме цей стимул впливає позитивно на економіку, адже власник в залежності від свого прибутку має сплатити податок, який держава розподіляє на соціальні потреби.

Отже, підприємництво вносить великий вклад в економіку будь-якої держави своєю діяльністю, і виконує своєрідну функцію, в основу яку покладено оновлення самої системи, створюючи інноваційне середовище, зруйнувавши звичну для всіх структуру та змінивши переконання, зрештою стаючи рушійною силою для руху економіки по шляху ефективності, раціоналізації, заощаджень та постійного введення інновацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Підприємництво. Суть та види підприємницької діяльності. Основи економічної теорії. Навчальні матеріали онлайн. URL: pidru4niki.com.
2. Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка). Навч. пос. 2-ге вид. перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2009. 688 с.
3. Державна служба статистики України. URL: ukrstat.gov.ua.
4. Роль і значення підприємництва в економіці. URL: vntu.edu.ua.

Корноухова К.С.,
здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – Піхняк Т.А.,
к.е.н, доцентка кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій.
Хмельницький університет управління та права.

МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПОТУЖНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

В умовах сучасного господарського середовища визначення виробничої потужності є важливим етапом в управлінні підприємством, який дозволяє ефективно використовувати ресурси та забезпечувати стабільність виробничого процесу. Особливості методів визначення виробничої потужності на підприємствах визначаються потребою в ефективному управлінні та адаптацією до змін у сучасних умовах бізнесу. З одного боку, підприємствам важливо оптимізувати свою потужність для досягнення максимальної продуктивності та конкурентоспроможності. З іншого боку, сталі технологічні зміни, нестабільність на ринках та зростання глобалізації створюють виклики у визначенні оптимальних методів, які враховують широкий спектр факторів.

Обчислення виробничої потужності є ключовим етапом у обґрунтуванні виробничої програми підприємства. На його основі визначають обсяги виробленої продукції, складають баланси обладнання і розраховують обсяги необхідних інвестицій. При розрахунку виробничої потужності враховують всю номенклатуру продукції та показники потужності провідних цехів основного виробництва. Потужність провідних цехів визначається за потужністю провідних дільниць, а потужність останніх - за пропускну здатністю провідних груп обладнання. Провідні цехи, дільниці і групи обладнання, де відбуваються ключові технологічні процеси, визначаються як основні.

Під час розрахунку виробничої потужності слід приділяти увагу виявленню та усуненню так званих «вузьких місць», тобто відставання пропускну здатності окремих груп обладнання від пропускну здатності провідної групи обладнання [1, с. 46-47].

Виробнича потужність верстату, обладнання, агрегату (ВП_в) обчислюється за формулою:

$$ВП_{\text{в}} = Q_{\text{н}} / t \quad (1)$$

де $Q_{\text{н}}$ - нормативна продуктивність верстату, обладнання, агрегату (кількість виробів або оброблених одиниць продукції, що повинна вироблятися за одиницю часу);

t - фактичний час роботи верстату, обладнання, агрегату (година, зміна, добу, місяць, рік).

Нормативна продуктивність верстату, обладнання, агрегату визначається на основі його технічних характеристик і умов експлуатації, а фактичний час роботи визначається на основі його фактичної роботи.

Виробнича потужність підприємства є динамічним показником, який може змінюватися з часом. Ці зміни можуть бути викликані різними факторами, але найчастіше вони пов'язані

з введенням в експлуатацію або виведенням з експлуатації основних фондів. Вихідна виробнича потужність ($ВП_{вих}$) трактується як потужність підприємства на кінець певного періоду, наприклад, року та обчислюється за формулою:

$$ВП_{вих} = ВП_{вх} + ВП_{вв} - ВП_{вив}, \text{ грн.}, \quad (2)$$

де $ВП_{вх}$ - виробнича потужність на початок періоду, грн.;

$ВП_{вв}$ - введена в плановому періоді виробнича потужність, грн.;

$ВП_{вив}$ - виведена за плановий період виробнича потужність, грн. [2, с. 242-243].

Оновлення основних засобів, особливо активної частини, є важливим фактором підвищення ефективності виробництва, адже нові машини та обладнання мають більш високу продуктивність, дозволяють поліпшити якість продукції, знизити витрати та підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Лізинг - це вид фінансових послуг, при якому лізингодавець (банк або лізингова компанія) купує у постачальника предмет лізингу (устаткування, транспорт або нерухомість) і потім передає його в оренду лізингоодержувачу (клієнту) з подальшим переходом йому права власності. Його можна розділити на два основних види: фінансовий лізинг, під яким розуміють довгострокову оренду, за якої в кінці строку дії договору лізингоодержувач має право придбати предмет лізингу за залишковою вартістю, та оперативний лізинг, що означає короткострокову оренду, за якою в кінці строку дії договору лізингоодержувач не має права придбати предмет лізингу.

Лізинг є одним із ефективних інструментів оновлення технічної бази виробництва. Він дозволяє підприємству отримати в користування необхідне обладнання без необхідності відразу вносити за нього всю вартість. Лізингові платежі, які сплачує підприємство, зазвичай менші, ніж щомісячні амортизаційні відрахування на власне обладнання [3, с. 318-320].

Отже, визначення виробничої потужності на підприємствах є важливим аспектом стратегічного управління, спрямованого на оптимізацію виробничих процесів та підвищення конкурентоспроможності. Методи розрахунку виробничої потужності, включаючи лізинг як ефективний інструмент оновлення технічної бази, дозволяють підприємствам адаптуватися до змін у господарському середовищі та досягти стабільного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хібовська Ю.П., Недбалюк О.О. Шляхи покращення системи управління виробничими потужностями. Економіка. Маркетинг і менеджмент. 2018. № 5. С. 45–49.
2. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор -Видавництво, 2016. 378 с.
3. Романенко М.А. Ефективність використання основних виробничих фондів та розробка пропозицій щодо її поліпшення. Держава і регіони. 2017. № 3. С. 318–321.

Куцепалова К.Ю.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Науковий керівник: Піхняк Т.А.,
к.е.н., доцентка кафедри менеджменту,
економіки, статистики та цифрових технологій.

Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В сучасних умовах глобалізації та динамічності ринків праці ефективне використання трудових ресурсів стає ключовим фактором конкурентоспроможності підприємств. Здатність максимізувати результативність праці та створення оптимальних умови для працівників визначає успіх організацій, а ознаки їх ефективного використання включають не лише високий рівень продуктивності, але й стійкість до змін та здатність адаптуватися до нових викликів бізнес-середовища.

В науковій літературі існує багато трактувань поняття «трудові ресурси». Проте, ми схиляємося до визначення В.М. Ковальова, який під трудовими ресурсами розуміє сукупність людей, які мають фізичний і розумовий потенціал, а також трудовий досвід і навички, необхідні для виробництва матеріальних та нематеріальних благ [1, с. 178].

Ефективність використання трудових ресурсів підприємства характеризується як рівень співвідношення між отриманим результатом праці і витратами, які були здійснені для його досягнення. На неї впливають різні фактори, які можна умовно розділити на дві групи: зовнішні та внутрішні (рис.1).

Варто зазначити, що ефективність використання трудових ресурсів є системним показником, який залежить від взаємодії всіх зазначених факторів.

Одним із найважливіших факторів, що впливають на ефективність використання трудових ресурсів, є стан техніки та технології. Сучасне виробництво неможливо уявити без використання високопродуктивного обладнання та передових технологій, що дозволяє підвищити продуктивність праці, зменшити витрати робочого часу, а також покращити якість продукції та послуг. Також, не менш важливий вплив здійснює організація праці, яка повинна бути спрямована на створення сприятливих умов для працюючих, підвищення кваліфікації працівників та стимулювання їхньої продуктивності. Крім того, досить важливим є рівень оплати праці. Він повинен бути достатнім для задоволення матеріальних потреб працівників і стимулювати їхню трудову активність.

Оптимальне поєднання всіх зазначених факторів дозволяє підприємствам підвищити ефективність використання трудових ресурсів, що в свою чергу сприяє їхньому економічному зростанню та конкурентоспроможності.

Інструменти управління трудовими ресурсами включають в себе різноманітні методи та підходи, спрямовані на оптимізацію роботи персоналу та досягнення стратегічних цілей підприємства. Один з ключових інструментів - системи ефективного планування робочого часу, які дозволяють керівництву належним чином розподілити завдання та визначити пріоритети, щоб уникнути перевантаження працівників та забезпечити оптимальне використання робочого часу.

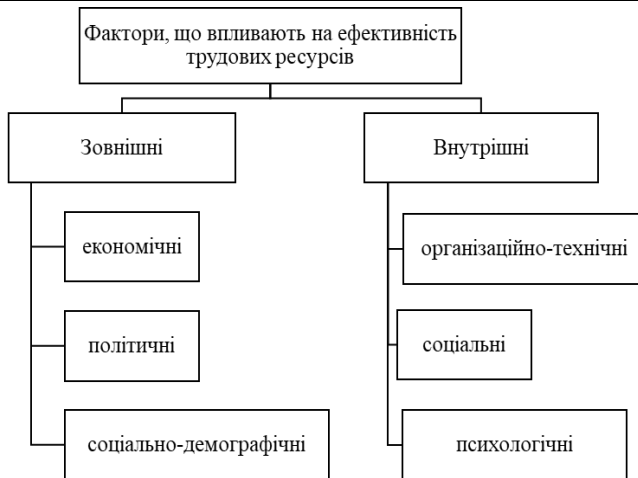

Рисунок 1 – Класифікація факторів, що впливають на ефективність використання трудових ресурсів

Джерело: складено автором на основі [2, с. 12]

Ще одним, не менш важливим інструментом є методи оцінки праці та результативності, які допомагають визначити внесок кожного працівника в досягнення цілей підприємства, що в свою чергу сприяє об'єктивній системі винагородження та розвитку персоналу.

Крім того, значну роль відіграють сучасні підходи до мотивації та стимулювання працівників, що включають в себе використання різноманітних систем бонусів, програм для вдосконалення навичок, а також створення комфортних умов роботи. Правильно налаштована система мотивації допомагає підтримувати високий рівень продуктивності та задоволеності працівників, що впливає на загальну ефективність підприємства [3, с. 37-39].

Сучасні підходи до мотивації та стимулювання працівників визначаються не лише фінансовими винагородами, але й рядом інших чинників, спрямованих на задоволення потреб та виявлення мотивуючих факторів працівників. Один із таких підходів - персоналізовані програми розвитку та кар'єрного зростання. Підприємства активно створюють індивідуальні плани розвитку для своїх працівників, надаючи можливість навчання, участі в проєктах та отримання нових навичок, що стимулює особистий і професійний розвиток.

Отже, ефективне використання трудових ресурсів на підприємстві є ключовим фактором для досягнення успіху і конкурентоспроможності. Оптимальний розподіл завдань, створення мотивуючих умов та надання можливостей для професійного зростання сприяють підвищенню продуктивності праці та, в свою чергу, загальній ефективності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальов В.М. Економіка праці і соціально-трудоуі відносини: Навчальний посібник К.: ЦУЛ, 2006. 256 с.
2. Гончаров В.М. Ефективність праці в контексті становлення ринкової економіки України: проблеми та концепції вдосконалення. Економіст. 2018. №8. С.10-13
3. Пасічник В. С. Шляхи підвищення ефективності використання трудових ресурсів підприємства. Ways to increase the efficiency of enterprise word force: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр». Херсон : ХДУ, 2020. 54 с.

Лось Д.В.,
*здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні,
спеціальність*
Науковий керівник – Піхняк Т.А.,
*к.е.н., доцентка кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій.*
*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова.*

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах ринку ефективне управління оборотними коштами є ключовим аспектом фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємств. Дослідження показників ефективності використання коштів є визначальним для розуміння динаміки фінансової діяльності підприємств та вдосконалення стратегії управління оборотним капіталом.

Оборотні кошти є важливою складовою активів підприємства, так як вони забезпечують безперервність його господарської діяльності, дозволяють здійснювати виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг і реалізацію товарів. Ефективність використання оборотних коштів є одним з найважливіших показників фінансової діяльності підприємства та характеризує, наскільки раціонально підприємство використовує свої оборотні кошти, щоб забезпечити максимальний прибуток.

Для оцінки ефективності використання оборотних коштів використовуються різні показники. Розглянемо їх детальніше:

Коефіцієнт оборотності ($K_{об}$) показує кількість оборотів, які здійснюють оборотні кошти підприємства за рік, і визначається відношенням реалізованої за рік продукції (РП) до середньорічного залишку нормованих оборотних коштів ($S_{ноз}$):

$$K_{об} = РП / S_{ноз}, \text{ об./рік.} \quad (1)$$

Коефіцієнт завантаження оборотних коштів ($K_{зав}$) - це показник, який характеризує, скільки грошових одиниць оборотних коштів припадає на одиницю виручки від реалізації продукції (робіт, послуг). Він розраховується за формулою:

$$K_{зав} = S_{ноз} / РП \quad (2)$$

Тривалість обороту ($T_{об}$) - це показник, який характеризує, скільки днів оборотні кошти перебувають в обігу. Він розраховується за формулою:

$$T_{об} = 360 / K_{об}, \text{ дні} \quad (3)$$

Чим коротша тривалість обороту оборотних коштів, тим ефективніше вони використовуються. Це означає, що підприємство отримує більше прибутку від кожної одиниці оборотних коштів. Тривалість обороту оборотних коштів використовують для порівняння ефективності використання оборотних коштів різними підприємствами, а

також даний показник може використовуватися для оцінки ефективності використання оборотних коштів за різні періоди часу [1, с. 21-22] .

Проаналізуємо дані показники на прикладі акціонерного товариства "Оператор газорозподільної системи "МИКОЛАЇВГАЗ" (табл.1).

За даними таблиці можна зробити кілька важливих висновків, а саме у порівнянні з попередніми роками, в 2022 році спостерігається покращення ефективності використання оборотних коштів. Коефіцієнт оборотності та коефіцієнт завантаження оборотних коштів збільшилися, а тривалість обороту зменшилася.

Таблиця 1.

Показники ефективності використання оборотних коштів АТ "Оператор газорозподільної системи "МИКОЛАЇВГАЗ" за період з 2020 по 2022 рік*

Рік	Реалізована продукція, тис. грн	Середньорічний залишок нормованих оборотних коштів, тис. грн	Коефіцієнт оборотності	Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	Тривалість обороту (днів)
2020	524 189	193644	2,71	0,37	133
2021	739 657	216488	3,42	0,29	105
2022	818 486	212310	3,86	0,26	93

**Примітка. Складено автором на основі [2]*

Проте, не зважаючи на ці покращення, ефективність використання оборотних коштів залишається на досить низькому рівні. Коефіцієнт оборотності є меншим від середнього для галузі, а тривалість обороту залишається відносно високою. Варто, також, виділити кілька проблем, які негативно впливають на показники, а саме недостатня швидкість реалізації продукції, високий рівень запасів та дебіторська заборгованість.

Заходи для підвищення ефективності включають в себе підвищення якості продукції, розширення ринку збуту та впровадження ефективних маркетингових стратегій для збільшення швидкості реалізації. Також, варто точніше прогнозувати попит, впровадити системи управління запасами та знизити рівень маржинальної продукції для зменшення їх рівня.

Отже, ефективне управління оборотними коштами виступає ключовим фактором для фінансової стійкості та успіху підприємства в сучасних умовах ринкової конкуренції. Використання різних показників дозволяє не лише оцінити ефективність використання коштів, але й застосувати шляхи оптимізації фінансових процесів, таких як управління запасами та взаємовідносинами з постачальниками та клієнтами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гринько Т. В. Передумови формування ефективної політики управління оборотними активами підприємства. Економіка і менеджмент: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку. Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції: у 9 т. Дніпропетровськ: Біла К.О., 2015. Т. 2. С. 20-23

2. Фінансова звітність за 2020-2022 роки. Акціонерне товариство «Оператор газорозподільної системи «МИКОЛАЇВГАЗ». URL: <https://clarity-project.info/edr/05410263/finances?current>

Мельник Я.М.,
*Хмельницький університет управління і права
імені Леоніда Юзькова*

ФОРМУВАННЯ ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Оплата праці є ключовим фактором для успішної діяльності підприємства, оскільки належна та справедлива винагорода за працю сприяє підвищенню мотивації працівників та їхньої продуктивності. Необґрунтовані або несистематичні підходи до формування фонду оплати праці можуть призвести до нерівності в заробітній платі між працівниками, зниження їхньої мотивації та, як наслідок, втрати висококваліфікованих кадрів. Ретельне вивчення та адаптація системи оплати праці є найважливішим завданням для забезпечення справедливості та стимулювання розвитку персоналу на підприємстві.

Фонд оплати праці - це сукупність витрат підприємства на оплату праці працівників за відпрацьований час, а також за виконання певних видів робіт і послуг, які не входять до складу основної заробітної плати.

Формування фонду оплати праці базується на кількох ключових принципах, які визначають рівномірність та ефективність цього процесу. Один із основних принципів - це справедливість оплати праці відповідно до ринкової цінності конкретної робочої сили. Даний принцип передбачає аналіз ринкових умов, конкуренції та попиту на певні професії, щоб визначити відповідний рівень оплати з метою привертання та утримання кваліфікованих працівників. Крім цього, заробітна плата повинна відображати складність та відповідальність виконуваних завдань. Відповідно до цього, більш важливі та складні завдання повинні бути винагороджені вище, щоб стимулювати працівників до високих досягнень та професійного зростання.

Ще один важливий принцип, це прозорість у формуванні фонду оплати праці та відкрита комунікація з працівниками. Якщо працівники розуміють, яким чином визначається їхня зарплата, це сприяє більшому розумінню та задоволенню зі сторони персоналу, що впливає на їхню мотивацію та робочий ентузіазм [1, с. 118-119].

Враховуючи ці принципи, підприємство досягне справедливого та конкурентоспроможного фонду оплати праці, що сприятиме залученню та утриманню висококваліфікованих працівників, а також підвищенню їхньої продуктивності.

Фонд оплати праці підприємства складається з двох основних частин: тарифної заробітної плати та доплат. Тарифна заробітна плата залежить від складності та умов праці, кваліфікації працівника та обсягу виконаної роботи. Тому при плануванні фонду оплати праці насамперед необхідно визначити розміри тарифної заробітної плати.

Фонд тарифної заробітної плати погодинників ($\Phi_{\text{т.пог}}$) обчислюється за формулою:

$$\Phi_{\text{т.пог}} = \sum_{i=1}^3 \text{Ч}_i \times \Phi_{\text{дi}} \times \text{C}_i \times \text{K}_{\text{сер.і}} \cdot \text{грн.} \quad (1)$$

де Ч_i - чисельність погодинників, що працюють в i -тих умовах праці (несприятливих, шкідливих, небезпечних), чол.;

$\Phi_{\text{дi}}$ - дійсний фонд часу роботи одного погодинника при i -тих умовах праці, н-год./рік;

C_i - годинна тарифна ставка погодинника першого розряду при i -тих умовах праці, грн./год.;
 $K_{\text{сер.}i}$ - середній тарифний коефіцієнт погодинників при i -тих умовах праці, який визначається:

$$K_{\text{сер.}i} = \frac{\sum_{j=1}^6 \text{Ч}_j \times K_j}{\sum_{j=1}^6 \text{Ч}_j} \quad (2)$$

де Ч_j - чисельність погодинників j -того розряду, чол.,
 K_j - тарифний коефіцієнт j -го розряду.

Фонд тарифної заробітної плати відрядників - це частина фонду оплати праці, яка складається з суми відрядних розцінок, які виплачуються працівникам-відрядникам за фактично виготовлену продукцію (виконані роботи, надані послуги). Він визначається за формулою:

$$\Phi_{\text{т.відр}} = \sum_{i=1}^3 T_i \times C_i \times K_{\text{сер.}i}, \text{ грн.} \quad (3)$$

де T_i - сумарна трудомісткість робіт при i -тих умовах праці, н-год./рік;
 C_i - годинна тарифна ставка відрядника першого розряду при i -их умовах праці, грн./год.;
 $K_{\text{сер.}i}$ - середній тарифний коефіцієнт відрядників при i -их умовах праці, який обчислюється:

$$K_{\text{сер.}i} = \frac{\sum_{j=1}^6 T_j \times K_j}{\sum_{j=1}^6 T_j} \quad (4)$$

де T_j - трудомісткість робіт по j -му розряду, н-год [2, с. 159-160].

Фонд тарифної заробітної плати відрядників є основою для розрахунку інших видів заробітної плати відрядників, зокрема премій, доплат, надбавок та компенсацій.

Розміри тарифної заробітної плати визначаються на основі складності та умов праці, кваліфікації працівника та обсягу виконаної роботи і при плануванні фонду оплати праці важливим завданням є насамперед визначити її розміри.

Отже, ефективне формування фонду оплати праці на підприємстві є важливим елементом стратегічного управління персоналом. Система оплати праці, заснована на прозорих принципах справедливості, ринковій цінності праці та врахуванні важливості завдань, сприяє залученню та утриманню висококваліфікованого персоналу та в цілому має значний вплив на стійкість підприємства в конкурентному бізнес-середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник А.О. Формування фонду заробітної плати на підприємстві. Економічний форум, № 4. 2020. С. 114-124
2. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. Київ: Кондор -Видавництво, 2016. 378 с.

*Хомин Ірина Володимирівна,
Хмельницький університет Управління і Права
імені Леоніда Юзькова*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах, коли відбувається постійне ускладнення технологічного процесу виробництва, зростання вимог до якості продукції та послуг, а також до екологічних характеристик виробництва, ефективне використання основних засобів є невід'ємною умовою успішного функціонування підприємства. Вони забезпечують безперервність виробництва та його продуктивність, а від стану та ефективності використання основних засобів залежить конкурентоспроможність підприємства, а також, його здатність функціонувати в умовах постійної конкуренції.

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського облік 7 «Основні засоби», основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [1].

Мета управління основними засобами підприємства полягає в тому, щоб забезпечити максимальну віддачу від їх використання, тобто отримати максимальний прибуток або інші економічні вигоди, вкладаючи мінімальні кошти в їх придбання, утримання та обслуговування.

Важливою характеристикою основних засобів є їх вартість, яка відображає економічну цінність цих активів та визначається при їх придбанні, створенні або переоцінці. Ще однією ключовою характеристикою основних засобів є те, що вони призначені для тривалого використання, а термін їх корисного використання триває понад один рік. Крім того, основні засоби мають незмінність споживчої форми. Це означає, що вони зберігають свої споживчі властивості протягом усього періоду експлуатації, не втрачаючи їх у процесі виробництва. Також особливістю основних засобів є те, що їх вартість збільшується на вироблену продукцію у вигляді амортизаційних відрахувань, враховуючи знос та старіння засобів, а цей процес є набором елементом економічної стратегії підприємства [2, с. 196-197].

На основі цих характеристик можна сформулювати економічну сутність основних засобів підприємства як матеріальних активів, які мають вартість, використовуються для виробництва продукції тривалий час, у своїй незмінній споживчій формі і їх вартість переноситься на продукцію, що виробляється, частинами в міру зношення.

За функціональним призначенням та видом діяльності підприємства основні засоби поділяються на виробничі та невиробничі.

Виробничі основні засоби - це основні засоби, які використовуються в процесі виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг. Вони безпосередньо беруть участь у виробництві, забезпечуючи виробництво товарів або послуг. В свою чергу, **невиробничі** - це основні засоби, які не використовуються в процесі виробництва, а призначені для обслуговування та забезпечення діяльності підприємства в цілому. Вони

не беруть безпосередньої участі у виробництві, але необхідні для нормального функціонування підприємства.

Основна відмінність між виробничими та невиробничими основними засобами полягає в тому, для чого вони використовуються. Виробничі основні засоби використовуються безпосередньо у виробництві, а невиробничі - в основному для обслуговування та забезпечення діяльності підприємства [3, с. 66-68].

Від стану основних засобів залежить технологічний рівень виробництва, якість продукції та послуг, конкурентоспроможність підприємства і, саме, ефективне використання основних засобів є одним із найважливіших завдань підприємства. Для забезпечення даного завдання підприємство має здійснювати їх належний облік, аналіз та контроль, що дозволить своєчасно виявляти та усувати недоліки у використанні, а також забезпечить своєчасне відновлення та модернізацію.

Акціонерне товариство "Львівська кондитерська фабрика "Світоч" є одним із найбільших виробників кондитерських виробів в Україні. На балансі підприємства станом на 31 грудня 2022 року знаходилось на 813810 тис. грн. основних засобів, з яких 439847 тис. грн - виробничі.

За 2022 рік підприємство здійснило капітальні інвестиції в основні засоби на суму 194338 тис. грн., що були спрямовані на придбання нового обладнання та машин, а також на реконструкцію та модернізацію наявних основних засобів.

Виробничі основні засоби є досить сучасними та відповідають вимогам сучасних технологій виробництва кондитерських виробів. Підприємство постійно здійснює капітальні інвестиції в основні засоби, що дозволяє підтримувати їх у належному стані та підвищувати їх ефективність. Крім того, АТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч» планує впровадити систему планово-попереджувального ремонту основних засобів, що дозволить продовжити термін їх служби та підвищити їх продуктивність [4].

Основні засоби є одним із найважливіших елементів матеріально-технічної бази АТ "Львівська кондитерська фабрика "Світоч". Вони забезпечують безперервність виробництва, його продуктивність і ефективність. Підприємство постійно здійснює заходи щодо підвищення ефективності використання основних засобів, що дозволяє йому залишатися одним із провідних виробників кондитерських виробів в Україні.

Отже, основні засоби є елементом майна підприємства, який відіграє важливу роль у його господарській діяльності. Вони забезпечують безперервність виробництва, його продуктивність і ефективність, а також впливають на технологічний рівень виробництва, якість продукції та послуг, прибутковість підприємства. Щоб домогтися оптимального використання основних засобів, необхідно створювати належні умови для їх зберігання та експлуатації, а також ефективного управління ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року № 92. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Олійник Є. В. Удосконалення методики аналізу процесів відтворення основних. Економічний аналіз. Том 18, № 2. 2014. С. 195 – 200.
3. Стельмащук А. М. Амортизаційний фактор у відтворенні основних засобів переробних підприємств АПК. Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал. № 6 (55), 2014 С. 66 – 72.
4. Фінансова звітність за 2022 рік. Акціонерне товариство «Львівська кондитерська фабрика "Світоч"». URL: https://clarity-project.info/edr/00382154/finances?current_year=2022

МЕДИЧНІ НАУКИ

Войницька Олена Михайлівна,

*асистент кафедри анатомії людини,
клінічної анатомії та оперативної хірургії,*

Вовк Олег Юрійович,

*д.мед.н., проф., завідувач кафедри анатомії людини,
клінічної анатомії та оперативної хірургії,*

Чеканова І.В.,

*PhD, старший викладач кафедри анатомії людини,
клінічної анатомії та оперативної хірургії.*

Харківський національний медичний університет.

КРАНІОМЕТРИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРАЙОВИХ ПОКАЗНИКІВ ТІМ'ЯНИХ КІСТОК З УРАХУВАННЯМ СТАТІ ТА КРАНІОТИПУ

Було проведено краніометричне дослідження крайових показників тім'яних кісток з урахуванням статі та крайніх типів черепа людини зрілого віку. В ході дослідження встановлено, що існує певний діапазон індивідуальної мінливості протяжності всіх країв тім'яних кісток людини зрілого віку, що має велике значення у конституції скеліття черепа. Отже, у людей з брахіцефалічною формою скеліття черепа передній кістковий край має протяжності у чоловіків від 93,0 мм до 136,0 мм, верхній – від 100,0 мм до 144,0 мм, при цьому, задній край коливається від 82,0 мм до 108,0 мм, а нижній від 100,5 мм і до 145,0 мм. В порівнянні з представницями жіночої статі, ці параметри тім'яної кістки незначно перевищують у чоловіків, у цілому на 6-12 мм, що пов'язано зі збільшенням загальних розмірів мозкового черепа.

Практично відзначається незначна асиметрія лівої і правої тім'яних кісток за рахунок варіабельності їх переднього і заднього кісткових країв, яка знаходиться у залежності від діапазону мінливості широтних показників черепа, при цьому, верхні та нижні кісткові краї мають тенденцію змінюватися при збільшенні або зменшенні повздовжніх розмірів черепа. У зв'язку з цим, у людей з брахіцефалічною конструкцією черепа відмічаються найбільші значення переднього і заднього кінцевих країв відростків тім'яних кісток. Останнє, пов'язано з вираженим переважанням та збільшенням усіх показників ширини голови, черепа та його скеліття, включаючи існуючий набір черепних кісток.

У мезоцефалічних людей обох статей виявляється усереднення параметрів всіх країв тім'яних кісток, а саме: передній від 114,0 мм до 127,0 мм у чоловіків, від 86,0 мм до 120,5 мм у жінок; верхній від 124,0 мм до 132,0 мм у чоловіків, від 119,5 мм до 130,5 мм у жінок; задній від 88,0 мм до 100,0 мм у чоловіків, від 84,5 мм до 100,5 мм у жінок; нижній від 112,0 мм до 127,0 мм у чоловіків, від 92,0 мм до 109,5 мм у жінок.

Відповідно у доліхоцефалів спостерігається наступна особливість розмірів вищевказаних країв тім'яних кісток: передній коливається від 104,5 мм до 120,0 мм у

чоловіків, від 96,0 мм до 108,5 мм у жінок; верхній від 120,0 мм до 139,0 мм у чоловіків, від 116,0 мм до 128,0 мм у жінок; задній від 110,0 мм до 148,0 мм у чоловіків, від 80,8 мм до 96,5 мм у жінок; нижній від 94,0 мм до 150,5 мм у чоловіків, від 88,0 мм до 126,0 мм у жінок.

Встановлено, що у людей з доліхоцефалічною конфігурацією голови відмічається особливість збільшення довжини верхнього та нижнього країв за рахунок загального «подовження» черепа і, відповідно, його склепіння.

З урахуванням двох сторін склепіння черепа відзначається відносна їх симетрія на всьому їх протязі включаючи усі морфометричні дані. При цьому, мається тенденція встановлення максимальних розмірів вивчених кісткових країв на правій половині черепа, у середньому на 4-8 мм.

Для достовірності одержуваних даних проводився статистичний аналіз довжини кожного краю тім'яних кісток. Таким чином, у брахікранів чоловічої статі відзначаються найбільші величини довжини переднього краю кістки що вивчається $\bar{x} = 113,0$ мм (справа) і $\bar{x} = 112,2$ мм (зліва), а також заднього краю $\bar{x} = 97,8$ мм (справа) та $\bar{x} = 99,8$ мм (зліва), що пов'язано зі мінливістю ширини голови та черепа у таких людей. Для верхнього крайового параметру характерні максимальні значення середньої арифметичної для доліхокранів чоловічої статі і $\bar{x} = 132,8$ мм (справа) та $\bar{x} = 138,6$ мм (зліва), за рахунок збільшення загальної довжини голови й черепа. Нижній край тім'яних кісток має особливість залишатись найбільших величин у довжину у людей з брахікранною формою черепа (брахіцефалією голови): $\bar{x} = 130,0$ мм (справа) і $\bar{x} = 127,5$ мм (зліва). У жінок зрілого віку встановлені подібні статистичні дані по крайовим кістковим відріzkам. Здобуті дані вказують на достовірність індивідуальної мінливості відрізків тім'яних кісток жінок зрілого віку. Так, при брахіцефалії передній крайовий параметр має найбільші значення ($\bar{x} = 108,5$ мм та $\bar{x} = 107,0$ мм), при мезоцефалії незначно зменшується до $\bar{x} = 105,5$ мм і $\bar{x} = 105,0$ мм, при доліхоцефалії не перевищує $\bar{x} = 102,8$ мм і $\bar{x} = 103,5$ мм.

Відповідно, верхній крайовий параметр поступово збільшується від брахікранів від $\bar{x} = 115,2$ мм ($\bar{x} = 113,8$ мм зліва) до мезо – $\bar{x} = 119,2$ мм і ($\bar{x} = 122,0$ мм) та ще більше, до доліхокранів – $\bar{x} = 124,6$ мм і $\bar{x} = 123,5$ мм.

Заданий крайовий відрізок має найбільший розмір у брахікранів з двох сторін $\bar{x} = 92,5$ мм і $\bar{x} = 96,5$ мм з тенденцією зменшення середньої арифметичної у мезо- і доліхокранів до $\bar{x} = 86,4$ мм і $\bar{x} = 90,0$ мм.

Нижній крайовий відрізок тім'яних кісток також має певні морфометричні особливості у представників чоловічої та жіночої статі. Статистично достовірним є те, що на всіх препаратах та обстежених пацієнтах відмічаються максимальні значення при брахіцефалії: $\bar{x} = 117,0$ мм і $\bar{x} = 112,2$ мм (у жінок); та мінімальні значення при доліхоцефалії (доліхокранії) до $\bar{x} = 101,5$ мм і $\bar{x} = 98,4$ мм. На нашу думку, це обґрунтовується впливом остеометричної конструкції скроневої кістки та загальною будовою основи черепа.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Інжигєвський Олександр Олександрович,
*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 125 «Кібербезпека»*

*Науковий керівник: **Веретюк Сергій Михайлович,**
кандидат технічних наук, старший викладач кафедри
комп'ютерних технологій і моделювання систем.*

Поліський національний університет

РОЛЬ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРУ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ КІБЕРАТАКАМ НА ОБ'ЄКТИ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Вступ

У період активного розширення цифрових технологій та збільшення загроз у кіберпросторі важливість розуміння ролі людини в оптимізації ефективності протидії кібератакам на об'єкти критичної інфраструктури (далі - ОКИ) виявляється особливо важливою. Людський фактор охоплює не лише технічні знання, але й поведінкові аспекти, які можуть суттєво впливати на рівень захисту, швидкість виявлення загроз, а також на успішність заходів щодо запобігання та відновлення. Врахування цих аспектів є ключовим у побудові ефективних стратегій кібербезпеки в контексті об'єктів критичної інфраструктури.

Ключові слова: Кібератаки, критична інфраструктура, людський фактор, ефективність, кібербезпека, кіберінцидент, кіберпростір.

Постанова проблеми:

В контексті сталого розвитку цифрових технологій та високої залежності від інформаційних систем, об'єкти критичної інфраструктури (далі - ОКИ) набувають значущості в умовах постійного зростання кількості та складності кібератак. Проте, на тлі цього швидкого розвитку кіберзагроз виникає проблема, пов'язана із недостатнім урахуванням людського фактору у системах кіберзахисту. Людський фактор, що включає технічно компетентних фахівців та звичайних користувачів, визначає ефективність заходів протидії кібератакам та впливає на рівень реагування на виниклі загрози. Навчання, яке все більше набуває характеру операторської праці, важливо враховувати зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на когнітивні можливості людини [1].

Проблема полягає у тому, що при акцентуації на технічних аспектах захисту недостатньо приділяється уваги психологічній готовності персоналу до виявлення, запобігання та ефективної реакції на кіберзагрози. Це може призвести до вразливостей у системах кіберзахисту, що загрожує безпеці та нормальному функціонуванню ОКИ. Врахування соціально-психологічних аспектів стає важливим елементом для виявлення та вирішення внутрішніх загроз, таких як витік інформації через застосування соціальної інженерії.

Соціальна інженерія, яка вивчає людську поведінку та вплив на неї, є ключовим аспектом вирішення цієї проблеми [2]. Основною метою соціальної інженерії є розкриття причин людської поведінки, факторів, які впливають на формування системи цінностей та, відповідно, їхню поведінку.

Методи вирішення:

У контексті зростання кількості та складності кібератак на ОКІ, врахування та вдосконалення людського фактору стає стратегічно важливим для підвищення ефективності заходів протидії. Одним із ключових методів є систематичне навчання та підвищення рівня знань персоналу в галузі кібербезпеки. Це передбачає тренування, яке охоплює технічні та психологічні аспекти управління стресом та прийняття рішень під час кризових ситуацій.

Ще одним методом є використання психологічних тестів та аналізу поведінки персоналу для визначення їхньої стресостійкості та швидкості реакції на кіберзагрози. Це дозволяє виявляти слабкі місця в управлінні кризовими ситуаціями та адаптувати підходи до тренувань та підвищення кваліфікації.

Розробка та впровадження систем моніторингу та звітування, які аналізують реакцію персоналу на потенційні загрози, є важливим елементом для постійного вдосконалення стратегій та процедур відповіді на кібератаки або кіберінциденти.

Створення культури безпеки в організації, що включає формування свідомості та відповідальності в колективі, важливо для поліпшення безпекової поведінки працівників та підвищення стійкості до потенційних загроз.

Узагальнюючи, врахування та вдосконалення людського фактору в контексті кібербезпеки ОКІ вимагає комплексного підходу, що охоплює як технічні, так і соціальні аспекти. Тільки такий підхід може забезпечити ефективний захист та адекватну відповідь на виклики кіберпростору.

Висновок:

Розгляд ролі людського фактору у підвищенні ефективності заходів протидії кібератакам на ОКІ є необхідним напрямком вдосконалення систем у галузі кібербезпеки. Інтеграція технічних та соціальних аспектів вимагає комплексного підходу для забезпечення надійного захисту та реагування на кіберзагрози у сучасному цифровому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Veltman H., Wilson G., Buron O. Cognitive load. NATO Science Series RTO-TR-HFM-104, Brussels, 2004. pp. 97-112.
2. ІНФОРМАЦІЙНА КІБЕРБЕЗПЕКА: СОЦІОТЕХНІЧНИЙ АСПЕКТ [Електронний ресурс] / В. Л.Бурячок, В. Б. Толубко, В. О. Хорошко, В. О. Толюпа // В. Б. Толубко (загальна редакція). – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://duikt.edu.ua/ua/lib/1/category/1311/view/1209>.
3. ЗАКОН УКРАЇНИ Про критичну інфраструктуру {Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2684-IX від 18.10.2022}. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>

Мустафаєв О.В.,
науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України.

ЗАСТОСУВАННЯ GPS-СПУФІНГУ ТА РЕБ ДЛЯ ЗАХИСТУ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ВІД АТАК БПЛА ТА РАКЕТ

У зв'язку з військовою агресією росії проти України, дуже гостро стоїть питання захисту цивільних об'єктів критичної інфраструктури від атак по ним російських ударних безпілотних літальних апаратів (БПЛА) та ракет. Об'єкти критичної інфраструктури, такі як електростанції, транспортні вузли, телекомунікаційні мережі, є ключовими для функціонування суспільства. І удари по ним можуть мати серйозні наслідки для суспільства та економіки. Більшість російських БПЛА та ракети, які використовує країна агресор, для наведення на ціль використовують GPS-наведення (глобальну систему позиціонування). Такий метод наведення забезпечує високу точність та швидкість визначення місцезнаходження, що робить його ефективним для військового застосування.

На сьогоднішній день актуальною є задача щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури України від атак по ним російських БПЛА та ракет.

Розглянемо різновиди атак, які використовують ці засоби.

Безпілотні літальні апарати (БПЛА):

- Ударні БПЛА використовуються для здійснення стандартних атак, можуть переносити вибухові пристрої та виконувати точні удари по об'єктам, GPS координати яких були записані в їх пам'ять перед запуском.

- Розвідувальні (шпигунські) БПЛА використовуються для проведення розвідувальних місій, збираючи інформацію про стратегічні об'єкти та комунікаційні мережі в певному заданому районі. З подальшим використанням цих даних для атак ударними БПЛА або ракетами.

Ракети:

- Балістичні ракети – це ракети, які рухаються шляхом балістичного польотного руху, обумовленим дією сили тяжіння та потенційно впливом атмосферного опору. Вони використовуються для швидкого та точного ураження об'єктів критичної інфраструктури. Вони можуть нести велику кількість зарядів на великі відстані.

- Крилаті ракети є сучасними і дуже ефективними засобами для доставки вибухових зарядів на великі відстані. Вони мають покращені маневрові властивості та здатність ухилятися від протиракетних систем. Крилаті ракети використовують системи навігації, такі як GPS або Глонас, для точного визначення свого положення та маршруту польоту.

Вивчення і аналіз усіх існуючих методів та стратегій захисту об'єктів критичної інфраструктури від атак за використанням БПЛА та ракет є важливим етапом в дослідженні. Метою даного дослідження є саме електронні системи боротьби та захисту такі як GPS-спуфінг і РЕБ. Нижче наведено перелік методів захисту, які пропонуються для застосування:

1. Перешкодження радіосигналів:

- Використання електронних систем для створення імпульсів, які перешкоджають роботі радіокерованих систем БПЛА та ракет.
- Розробка алгоритмів для перехоплення та модифікації сигналів, що використовуються для управління об'єктами у повітрі.

2. Перешкодження навігаційних сигналів:

- Створення систем, які можуть емітувати сильні навігаційні сигнали, що заважають прийманню сигналів БПЛА та призводять до помилок в їх системах навігації.
- Розробка антен та передавачів для ефективного перешкодження сигналів з супутників навігаційних систем.

3. Ідентифікація та позначення цілей:

- Використання систем розпізнавання та ідентифікації, які можуть визначати та відокремлювати сигнали від різних джерел у повітрі.
- Розробка алгоритмів для виявлення неправомірних сигналів та ідентифікації їхнього джерела.

4. Захист від імпульсних спалахів:

- Розробка систем, які можуть виявляти та реагувати на раптові імпульсні спалахи, характерні для використання БПЛА та ракет.
- Використання технологій радіофікації для виявлення імпульсних сигналів та негайного запуску систем перешкодження.

5. Системи реакції на сигнали:

- Створення систем автоматичної реакції на виявлення сигналів, які вказують на можливий вторгнення БПЛА та ракет.
- Використання штучного інтелекту для аналізу та класифікації сигналів з метою ефективної реакції систем безпеки.

Всі ці методи захисту доцільно поєднувати та використовувати із залученням й інших методів боротьби з атаками БПЛА та ракет на об'єкти критичної інфраструктури. Ефективність всіх методів захисту можливо підвищити завдяки залученню до вирішення поставлених задач інфраструктури операторів стільникового зв'язку та їх обладнання. Оператори стільникового зв'язку мають велику розвинену інфраструктуру по всій країні, обладнання для розміщення антен, систем та приладів для реалізації описаних методів захисту, а також вже готову систему електроживлення та канали передачі даних, які можна використовувати для поставлених завдань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Andrew J Kerns, Daniel P Shepard, Jahshan A Bhatti, Todd E Humphreys Unmanned Aircraft Capture and Control via GPS Spoofing.
2. David L. Adamy. EW105 Space Electronic Warfare. / Artech House 685 Canton Street.: 2021. <http://rnl.ae.utexas.edu/images/stories/files/papers/unmannedCapture.pdf>.
3. Макаренко С. И., Тимошенко А. В., Васильченко А. С. Анализ средств и способов противодействия беспилотным летательным аппаратам. Часть 1. Беспилотный летательный аппарат как объект обнаружения и поражения <https://doi.org/10.24411/2410-9916-2020-10105>.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Андрющенко Олена Олександрівна,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
Конєва Анна Василівна,*
*здобувач другого ступеня вищої освіти.
Запорізький національний університет*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Наш світ постійно змінюється, що призводить до появи нових вимог до особистості, її інтелектуального розвитку, вміння критично мислити, нестандартно вирішувати проблеми, спроможності бути соціально відповідальним та толерантним членом суспільства. Нові виклики цивілізації зумовлюють ґрунтовні зміни в сфері загальної середньої освіти, модернізують існуючі навчальні підходи, змінюють фокус з держави на особистість, створюють гідні умови для ефективного та різнобічного розвитку дитини. Саме тому для сучасної вітчизняної системи освіти пріоритетними мають бути напрями з виявлення та розвитку обдарованих дітей та молоді, які, на нашу думку, є скарбом нації.

Навчання молодших школярів має важливе значення в процесі становлення особистості. Саме у цей період відбуваються процеси накопичення та засвоєння знань, діти починають реалізовувати на практиці перші набуті знання, ставлять цілі та за допомогою нестандартного мислення досягають поставленої мети. На цьому важливому етапі навчання педагоги повинні визнавати різноманітність дітей, вміти виявляти та діагностувати їх індивідуальні особливості, створювати освітнє середовище для активної розумової та творчої роботи. Розвиток обдарованості вимагає від особистості певного досвіду, що набувається під час дослідницької та творчої діяльності, є результатом опанування предметних та ключових компетентностей.

Проведення детального дослідження існуючих типів обдарованості серед дітей молодшого шкільного віку дозволило нам виокремити та систематизувати основні форми та методи в роботі з різними видами обдарованості (табл. 1).

У своїх наукових дослідженнях І. Бех розглядає психолого-педагогічний супровід з погляду особистісно орієнтованої моделі виховання, що ґрунтується на залученні дітей до досліджень навколишнього середовища та є основою «...формування у дітей ціннісних уявлень до довкілля з позицій сучасного члена суспільства». Автор зазначає, що головним вектором психолого-педагогічного супроводу є гуманістична спрямованість у взаємодії, а центральним механізмом – є індивідуальне спілкування педагога з учнем, націлене на «...зменшення дистанції між учасниками діалогу» [1, с. 4].

Вчені М. Бардієр, І. Ромазан і Т. Чередникова та інші висувають припущення, що специфіка психолого-педагогічного супроводу полягає у необхідності самостійного вибору молодшим школярем свого подальшого життєвого шляху. Педагоги, психологи, батьки мають з повагою ставитися до природного механізму розвитку дитини, не руйнувати його, а допомагати виявити та розкрити, при цьому поєднуючи в собі ролі і спостерігачів, і компаньйонів, і дослідників [2, с. 2].

Таблиця 1

Форми та методи роботи з учнями за типами обдарованості

№	Тип обдарованості	Форми та методи роботи
1.	Художньо обдаровані діти	Співпраця з дитячою школою/центром мистецтв, участь у шкільних виставах або заходах громади, відвідування гуртка малювання та/або танців, навчання у музичній школі.
2.	Фізична, рухова, спортивна обдарованість	Відвідування шкільних гуртків з футболу, волейболу, гімнастики, настільного тенісу тощо.
3.	Соціально обдаровані діти	Участь у системі учнівського самоврядування, олімпіадах тощо
4.	Діти із загальною інтелектуальною й академічною обдарованістю	Підготовка робіт до шкільних дослідницьких конференцій, участь в олімпіадах та інтелектуальних конкурсах громади, проведення додаткових уроків/консультацій з самоосвіти.

Ми погоджуємося з думкою К. Рогерса про те, що обдаровані діти засвоюють матеріал швидше і глибше, ніж їхні однолітки. Їм потрібні різноманітні, складні та цікаві завдання у великій кількості при малому втручанні вчителя, а також безпечне та доброзичливе оточення. Освітня програма для таких дітей повинна складатися з урахуванням інтересів, за їх безпосередньої участі в прийнятті рішень з різних аспектів освітньої діяльності. При плануванні освітнього процесу необхідно враховувати потреби учнів, їх таланти і стилі навчання [3, с. 27].

Психологічні засади роботи педагогів з обдарованими дітьми в початковій школі було досліджено у наукових працях С. Кириченко та В. Савельєва, які акцентують увагу на тому, що прихильність учителя та його готовність впроваджувати альтернативні навчальні методи, що відповідають особливим освітнім вимогам обдарованих дітей, є важливими умовами для їхнього успішного навчання. Співпереживання дітям, у яких з'являються ознаки задатків талантів, визнання їх особливих потреб та належна оцінка досягнень додає обдарованим дітям впевненості і самоповаги, що є вкрай необхідним для їхнього подальшого академічного та соціально-емоційного розвитку. Через свої високі інтелектуальні здібності обдаровані діти часто залишаються в соціальній ізоляції, багато з них не бажають ризикувати через острах невдачі [4, с. 68].

Отже, на основі аналізу психолого-педагогічної літератури робимо висновок, що підґрунтям для повноцінного та всебічного розвитку дитячої обдарованості та її примноження у майбутньому, є комфортне та дієве освітнє середовище, яке має сприяти не лише інтелектуальному розвитку учня/учениці, але й забезпечувати формування вміння навчатися впродовж життя на різних етапах розвитку особистості. На нашу думку, вимагати від обдарованої дитини отримання, осмислення та застосування знань є недієвим. Більшої уваги, на наш погляд, слід приділити аналізу, узагальненню та оцінюванню знань учня, на відміну від тих дітей, які навчаються на базовому рівні освітнього процесу. Для обдарованих учнів більш дієвим буде підхід з прискореним темпом навчання, розв'язання завдань з логічним навантаженням, що дозволять застосовувати методи аналізу та різних видів досліджень одразу для набуття певних практичних знань, навичок та компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міщик Л., Ветрова О. Соціально-педагогічний супровід обдарованої молоді у вищих навчальних закладах. Гуманізація навчально-виховного процесу: монографія. Слов'янськ, 2017. С. 45 – 52.
2. Жукова А., Мальцева В. Організація психологічного супроводу. URL: <https://osvita.ua/school/method/psychology/988/> (дата звернення: 24.11.2023).
3. Rogers K. B. Lessons learned about educating the gifted and talented : A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly*. 2007. Vol. 51. P. 382–396.
4. Кириченко С. В., Савельєв В. Г. Організаційно-педагогічні засади роботи з обдарованими дітьми в системі освіти Австралії: маг. ... д-ра іст. наук : 13.00.01 / Нац. пед. ун. ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 288 с.

Іванів Майя Тімурівна,
*спеціаліст вищої категорії,
старший учитель, учитель історії
Опорного Великолюбінського закладу
загальної середньої освіти I-III ступенів*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В 5 КЛАСІ НУШ

Ключові слова: формувальне оцінювання, техніки формувального оцінювання, компетентнісне навчання, нова українська школа.

Удосконалення системи освіти в Україні здійснюється за допомогою покращення організації освітнього процесу з метою підвищення якості освіти. Тому концептуальні зміни в українській освітній системі неможливі без перегляду й реалізації принципово нових підходів до оцінювання освітніх результатів здобувачів освіти.

Учитель загальної середньої освіти зобов'язаний володіти методами, техніками та прийомами, що дозволяють оцінювати не тільки дисциплінарні, чи міждисциплінарні, а й особистісні освітні результати здобувачів освіти на різних етапах навчального процесу. Причому ця оцінка повинна стати засобом мотивації учнів до досягнення високих освітніх результатів.

З 1 вересня 2018 року стартував проєкт «Нова українська школа»: усі першокласники України почали навчатися за новим Державним стандартом початкової освіти, який рекомендує впроваджувати формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів і визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти [1].

Проблема оцінювання, зокрема формувального, постійно перебуває в полі наукової уваги сучасних дослідників.

Питання модернізації системи оцінювання навчальних досягнень школярів шляхом запровадження формувального оцінювання є предметом досліджень багатьох українських науковців (зокрема, Н. Бібик, М. Ващуленка, Л. Кабан, О. Локшиної, Н. Морзе, О. Онопрієнко, О. Савченко та інші). Так, за визначенням О. Локшиної: «Формувальне оцінювання розуміється як інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу вчителям визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання» [2].

У 1998 році зарубіжні науковці Пол Блек та Діллан Уільям здійснили потужний аналіз – дослідили близько 580 статей та розділів книг про вплив формувального оцінювання на досягнення учнів. Їм вдалося з'ясувати, що «...інновації, спрямовані на впровадження практики формувального оцінювання, ведуть до істотних результатів академічного навчання» [7].

Розгляд цього питання і свої міркування вони представили у праці «Усередині чорного ящика: підвищення стандартів за допомогою оцінювання класу» (під чорним ящиком мається на увазі клас, тобто приміщення для навчання разом з учнями), у якій виокремили такі компоненти успішного застосування формувального оцінювання: дійовий зворотний зв'язок між учнями і вчителем; ефективне навчання шляхом активної участі учнів у процесі

власного учіння; коректування вчителем навчання з урахуванням результатів оцінювання; вплив оцінювання на мотивацію і самооцінювання учнів, які, у свою чергу, мають неабиякий вплив на навчання; уміння учнів оцінювати свої знання самостійно [4].

Пропоноване концепцією Нової української школи формувальне оцінювання спрямоване на перевірку перебігу освітнього процесу й здійснюється в його ході. Таке оцінювання спрямоване на відстеження особистісного розвитку учнів, опанування ними навчального досвіду як основи компетентності. Воно дає змогу не лише вчителю, а й учню/учениці відстежувати особисте просування в опануванні матеріалом, уміннями й навичками [5].

Розглянемо детальніше інструменти формувального оцінювання учнів, які я застосовую на уроках історії в 5 класі НУШ.

1. Метод «Шість капелюхів», де розділяю учнів на команди, які отримують «капелюх» певного кольору. Колір капелюха характеризує поставлене для команди завдання:

Білий колір – «Розкрийте тему з допомогою лише наявних фактів та цифр, які вам відомі на даний момент».

Жовтий – «Визначте переваги історичної події, персоналії».

Чорний – «Аргументуйте події, використовуючи джерела; назвіть причини історичної події».

Червоний – «Проаналізуйте власні емоції з поданої теми».

Зелений – «Назвіть, які позитивні висновки можна отримати з даної теми, як її можна застосувати в нашому житті».

Синій – «Підсумуйте наведені висновки попередніх груп капелюхів та наведіть корисні та нові знання, що були отримані під час виконання цього завдання» [6].

Символічним переходом між напрямками є одягання кольорового капелюха, буквального чи метафоричного.

Результатом цієї техніки є засвоєння нової інформації, способів її оброблення та узагальнення.

2. Кубик Блума.

Роботу з кубиком можна застосовувати на початку уроку у вступній частині, під час переходу до основної частини або наприкінці, для остаточного осмислення матеріалу учнями. Можливі два варіанти використання кубика – коли питання формулює учитель або самі учні. На кожній грані кубика запитання починаються з дієслів: назви, скажи чому, запропонуй, поясни, поділись, придумай. Кубик Блума є ефективним прийомом для розвитку пам'яті та мислення, який перетворює навчання в цікаву гру.

3. Метод «Рафт» полягає в тому, що учень входить в роль історичного персонажа і веде розмову від його імені.

4. Сигнальні картки – техніка, за допомогою якої вчитель пропонує дітям запитання, а учні, відповідаючи, піднімають картку певного кольору.

Зелений колір означає «так», червоний – «ні», синій – «своя думка», білий – «не знаю».

За результатами отриманих відповідей, учитель приймає рішення про повторне опрацювання, закріплення теми або продовження вивчення теми відповідно до програмового матеріалу.

5. Трьохвилинна пауза – ще один цікавий метод.

Учитель під час уроку оголошує паузу, учні мають регламент 3 хвилини, щоб обдумати та поділитися знаннями. Наприклад, я дізналася більше про..., я здивувалася тому, що..., я змінила своє ставлення до...

6. Важливе значення має рефлексія, метою якої є поглиблення знань, їх усвідомлення та становлення власної думки з поданого матеріалу.

Методичними прийомами виступають: диспути; дискусії; написання тез та есе. Результатом є усвідомлення способів набуття та обробки інформації, самостійна корекція своїх суджень, подальшого прогнозування схожих подій [6].

7. На уроках історії учнів доцільно залучати до взаємооцінювання.

При цьому слід формувати в них уміння коректно висловлювати свою думку про результат роботи однокласника/однокласниці, давати поради щодо його покращення. Проведення взаємооцінювання активізує навчання, формує здатність учнів до комунікації, сприяє розвитку критичного мислення, навчає аргументовано висловлювати свої судження й адекватно ставитися до зауважень і рекомендацій інших [4].

Отже, формувальне оцінювання допомагає вчителям, учням і батькам отримувати ретельний аналіз академічного прогресу та розвитку в різних аспектах навчання, таких як знання, вміння, навички та компетенції. Воно сприяє усвідомленню сильних і слабких сторін учнів та дозволяє вчасно вживати заходи для поліпшення навчального процесу. Крім того, формувальне оцінювання допомагає вчителям адаптувати свої методи навчання та диференціювати підхід до різних учнів, що сприяє зростанню їхнього навчального успіху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>.
2. Кабан Л.В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів у новій українській школі / Л.В.Кабан // Народна освіта. – 2017. – Вип.1. – С. 88-95
3. Онопрієнко О.В. Формувальне оцінювання досягнень : сутність і методика застосування. Український педагогічний журнал, № 4, с.36-42, 2016
4. Полонська Т. К. Оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи з іноземних мов у контексті компетентнісного підходу. Проблеми сучасного підручника. 2019. Вип. 22. С. 224-237.
5. Пометун О. І., Ремех Т. О. Формувальне оцінювання у навчанні історії та громадянської освіти в контексті нової української школи. Український педагогічний журнал. 2019. № 1. С. 86–97.
6. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії / С. О. Терно: [посібник для вчителя]. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. – 70с
7. Inside the Black Box : Raising Standards through Classroom Assess-Black P. ment / Paul Black, Dylan Wiliam // Phi Delta Kappan. – 1998. – Vol. 80, No. 2 (October). – PP. 1–12.

Тетяна Кириченко,
к. е. н., доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Сумський національний аграрний університет

ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Важливість володіння англійською мовою зростає з кожним днем у сучасному світі, бо англійська мова це мова міжнародного спілкування, сфер бізнесу та науки, які все більше потребують відновлення та розвитку і зараз і в післявоєнний час.

Міграція населення, спричинена війною, змусила молодь розпочати здобуття освіти закордоном і вже довела значущість іншомовних компетенцій. Знання англійської мови надало перевагу тимчасовим зовнішнім мігрантам і при пошуку роботи закордоном. В той же час вимушена міграція показала, що не всі володіють англійською мовою на належному рівні, особливо низьким виявився рівень комунікативних навичок. З початку війни в цілому з України до Великобританії прибули понад 100 тис. осіб за візовими схемами - "Возз'єднання з сім'єю" і "Домівка для українців". Згідно статистики, близько 40% українців знайшли роботу, але більша частина працюють на посадах які не вимагають високого рівня володіння англійською мовою. Це є підтвердженням того, що перед освітянами стоїть завдання у популяризації англійської мови, створення дієвого мотиваційного підходу до її вивчення та у зміні і вдосконаленні методів викладання.

Як показало останнє дослідження, проведене серед вчителів англійської мови середніх навчальних закладів, яке було проведене в серпні 2023 року Міністерством цифрової трансформації, МОН, Британською Радою й Асег, понад 90% учителів англійської в Україні мають рівень знання мови B2 і вище, що є досить високим рівнем, у порівнянні з іншими країнами також. Метою дослідження було протестувати здібності і, що є надважливим, визначити навчальні потреби вчителів англійської мови і розробити план поліпшення якості викладання англійської мови в закладах освіти. Адже саме у закладах середньої освіти учні отримують іншомовні компетенції, які в подальшому розвивають та вдосконалюють здобуваючи освіту у вищих навчальних закладах. Підвищення кваліфікації та стимулювання як вчителів загальноосвітніх закладів, так і викладачів ЗВО сприятиме покращенню якості навчання.

Проблемою з якою стикнулися викладачі іноземних мов – це недостатнє технічне оснащення, адже при онлайн - викладанні педагоги користуються переважно власними засобами – комп'ютерами, ноутбуками, не всі аудиторії оснащені мультимедійними дошками, тому і викладання англійської мови залишається часто традиційним, не використовуючи в повному обсязі потенціал інноваційних технологій.

Після завершення війни в Україні виникає низка важливих завдань, серед яких важливим є відновлення освітньої системи та покращення рівня знань англійської мови серед населення. Викладання цієї мови в Україні є необхідним компонентом для подальшого інтегрування України у глобальне співтовариство та розвитку міжнародних відносин. Вже зараз зрозуміло, що після війни в Україні з'являться численні виклики, які ускладнять процес викладання англійської мови. Першим із них є фінансові

обмеження, пов'язані з відновленням інфраструктури та підтримкою освіти. Недостатній фінансовий ресурс може обмежити можливості у вдосконаленні кадрового потенціалу викладачів та забезпеченні навчальних закладів необхідними навчальними матеріалами. Другим викликом є нестабільна політична та соціальна ситуація, яка може вплинути на функціонування навчальних закладів та доступ до навчання. Нестабільність може створити перешкоди для нормального ходу навчального процесу та знизити зацікавленість здобувачів у вивченні англійської мови. Важливим аспектом є психологічна та соціокультурна адаптація. Свідомість про важкі обставини конфлікту може впливати на мотивацію та емоційний стан студентів, що вимагає особливої уваги викладачів та педагогічних підходів. Вимушена міграція вже частково призвела до втрати кваліфікованих викладачів іноземних мов, тому не варто виключати, що деякі з них можуть емігрувати або втратити можливість надавати якісну освіту через обставини військового конфлікту. Це створює виклик у відновленні кадрового потенціалу вищих навчальних закладів.

Незважаючи на виклики, викладання англійської мови в Україні після війни має численні можливості, які варто розглядати: 1. Підтримка від міжнародних організацій та донорів: міжнародні партнери можуть надавати фінансову та технічну підтримку для розвитку освіти в Україні, включаючи викладання англійської мови. 2. Професійна підготовка викладачів: мотивація, забезпечення викладачів необхідною кваліфікацією та навчальними матеріалами допоможе підвищити якість викладання англійської мови. 4. Подальше впровадження та використання сучасних технологій зробить вивчення англійської мови більш доступним та привабливим для студентів. 5. Розвиток міжкультурного спілкування: вивчення англійської мови може сприяти підвищенню рівня міжкультурного спілкування та розуміння інших культур, що важливо в умовах післявоєнного відновлення.

У висновку, викладання англійської мови в Україні після війни є важливим завданням, яке стоїть перед українським суспільством. Післявоєнне відновлення та вдосконалення навчального процесу викладання полягатиме у вдосконаленні інфраструктури, підтримці викладачів та студентів, створенні адаптованих програм та ресурсів для підтримки навчання.

Щоб подолати ці вказані вище виклики, важливо вдосконалювати педагогічні методи, впроваджувати інноваційні підходи та забезпечувати належні ресурси для освіти. Також, співпраця з міжнародними партнерами та використання їхнього досвіду може бути корисною стратегією в подоланні викликів викладання англійської мови після війни в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/future-perfect-v-ukrayini-startuye-nacionalnij-proyekt-z-populyarizaciyi-anglijskoyi-movi>
2. Режим доступу: <https://www.unian.ua/society/u-britaniji-vlashtuvalisya-na-robotu-ponad-40-ukrajinskih-bizhenciv-statistika-11957115.html>
3. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-i-mincifri-obgovorili-z-britanskoyu-radoyu-v-ukrayini-proyektu-v-mezhah-programi-populyarizaciyi-anglijskoyi-movi-future-perfect>
4. Рідель Т.М. Дистанційне навчання студентів ЗВО – виклик для освітнього процесу в цілому. / Міжнародний науковий журнал “SWorldJournal”, Болгарія. Випуск 21. Частина 3 с. 13 – 19 <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue/view/swj21-03/swj21-03>

Кньовець Олена Миколаївна,
*студентка I курсу магістратури,
педагогічного факультету.*

Науковий керівник: Міськова Наталія Миколаївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії та
методик початкової освіти.*

*ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НУШ

На сьогодні розвиток сучасної системи освіти характеризується зміною освітньої парадигми та орієнтацією на компетентнісне навчання учнів початкових класів. Змінами в системі освіти стало прийняття концепції Нової української школи. Згідно даної концепції учні початкових класів вчаться здобувати, переробляти інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення через формування предметних і ключових компетентностей [1].

Відповідно до змін що внесені до Державного стандарту початкової освіти метою математичної освітньої галузі є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір [1].

Ефективним засобом формування пізнавальної активності та ключових компетентностей молодших школярів на уроках математики в початкових класах є проблемні ситуації. Суть проблемних ситуацій полягає в тому, що для учнів ставиться проблема математичного характеру, яку вони повинні дослідити та отримані результати презентувати.

На проблемному уроці вчитель спочатку діалогом допомагає дітям поставити проблему, тобто сформулювати тему уроку і тим самим у дітей викликається інтерес – пізнавальна мотивація. Потім учитель знову діалогом допомагає дітям розв'язати проблему – відкрити нові для них знання. При цьому досягається глибинне розуміння досліджуваної інформації. І на кінець, вчитель дає завдання – все, що вдалося дослідити та зрозуміти презентувати. На традиційному уроці діяльність вчителя займає велику кількість часу, а діяльність учня – незначну. На проблемному ж – реалізується спільна діяльність вчителя і учнів упродовж усього уроку.

Основною категорією проблемного навчання визначають «проблемну ситуацію». Проблемна ситуація – це ситуація, при якій суб'єкт хоче розв'язати складні для себе завдання, але йому бракує необхідної інформації чи знань, і він самостійно або у взаємодії з іншими учнями повинен їх відшукати [2, с. 315].

Отже, перевагами використання проблемних ситуацій як засобу формування пізнавальної активності молодших школярів на уроках математики в початкових класах є: глибоке розуміння матеріалу та його свідоме засвоєння; розвиток пізнавальних можливостей дитини на основі нових знань; формування комунікативних та творчих здібностей; розвиток самостійності, активності, колективізму; формування всебічно розвиненої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» від 20 квітня 2011 року №462. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.11.2023).
2. Цуркан Т. Г. Шлях до успіху особистості – через проблемне навчання. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 10 (54). С. 313-318.

*Анастасія Лисак,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
Людмила Давидова,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
Навчально-науковий інститут філології та журналістики
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШИХ КЛАСАХ У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ З СУМІЖНИМИ МИСТЕЦТВАМИ

Основною метою дослідження є розкриття взаємодії української літератури з мистецтвами, де література розглядається як важливий компонент культурного віддзеркалення суспільства, підкреслюється роль літератури як важливого феномену, що відображає суспільні та культурні процеси.

Кожна навчальна дисципліна, яка досліджує глибини мистецтва слова, має свій зміст, цілі та методи викладання. У навчальному плані загальноосвітньої школи компоненти літературної освіти повинні тісно взаємодіяти один із одним, оскільки вони забезпечують комплексний розвиток літературних здібностей учнів і розвиток творчих здібностей читачів [3, с. 321]. Акцептуція генетичних, типологічних, контактних, інтертекстуальних та інших типів зв'язків у межах дисциплін, які навчають літературі, дозволяє учням краще зрозуміти унікальність кожної національної літератури в контексті культур і традицій завдяки хронологічній синхронності процесу розгляду історії літератури або окремих її явищ.

Концепція підтримує якісне вивчення суміжних предметів у літературній освіті, таких як історія, музика, образотворче мистецтво, українська мова та інші мови, які поширені в Україні, а також іноземні мови, щоб отримати відповідні фонові знання, суспільно-історичні, мовні та культурні контексти для засвоєння творів художньої літератури [2, с. 17].

Основними цілями літературної освіти в школі є розвиток особистості, яка є творчою, вільною, духовно багатою та здатною до самостійного мислення й має широкий світогляд. Ці цілі досягаються за допомогою найкращих зразків письменства. Сучасна людина повинна не тільки любити й пишатися успіхами своєї культури, але й поважати та засвоювати досягнення інших. Вона повинна мати розуміння своєї національної ідентичності та місця в глобальному світі [4, с. 364]. Ця особистість повинна виявляти громадянську активність і мати бажання служити Україні.

Літературна освіта повинна розвивати в учнів художній смак, здатність відрізняти високоякісну літературу від низькоякісної, цінність класичної та сучасної літератури та переживання естетичних емоцій, які важливі для духовного розвитку.

У процесі вивчення літератури в середній школі повинні бути враховані особливості мистецтва слова. Розуміння особливостей словесності має бути основою, на якій базуватимуться методи вивчення літературних дисциплін. Щоб література ефективно формувала особистість учня, важливо, щоб учні поступово наближалися до вищих щаблів письменства. Використання досягнень сучасної педагогічної науки також має допомогти у цьому процесі.

Навчання літератури в старших класах базується на поєднанні історично-літературного та жанрово-родового підходів [5, с. 367]. Це означає, що учні ознайомлюються з літературними подіями в контексті історії літературного процесу, розвитку національних літератур і зв'язків між ними в загальнокультурному контексті. Це сприяє активному формуванню їхнього світогляду, громадянської позиції та національної ідентичності.

Викладання літератури в класах філологічного профілю базується на стандарті, але значно розширюється щодо змісту, форм і методів навчання. [1, с. 4].

Отже, з теорією і практикою вивчення української літератури в старшій школі пов'язана актуальна проблема використання інших видів мистецтва при аналізі та інтерпретації літературних творів. Шкільна практика засвідчує, що успішність їх інтеграції може бути досягнута через застосування принципу контекстності під час вивчення літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волошина Н., Жила С. Твори споріднених галузей мистецтва на уроках української літератури. Українська література в загальноосвітній школі. 2004. № 2 . С. 2–6.
2. Гладишев В. В. Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі літератури: моногр. Миколаїв : Вид-во «Іліон», 2006. 372 с.
3. Жила С. О. Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи: моногр. Чернівці : РВК «Деснянська правда», 2004. 360 с.
4. Куцевол О. М. Методика викладання української літератури (креативно-інноваційна стратегія) : навч. посібник. Київ : Освіта України, 2011. 452 с.
5. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : навч. посібник для студентів ВНЗ. Київ : Ленвіт, 2000. 384 с.

*Аліна Ніколаєва,
студентка 4 курсу
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського
Науковий керівник: к.ф.-м.н., доцент Олександр Пархоменко*

ВИКОРИСТАННЯ ARDUINO В STEM-ПРОЕКТАХ ПРИ ВИВЧЕННІ СВІТЛОВИХ ЯВИЩ

Реалізація STEM-проектів в освіті відіграє важливу роль у розвитку критичного мислення та навичок вирішення проблем в учнів, в тому числі під час колективної роботи над реальними проектами. Інтеграція практичних проектів у навчальні програми покращує досвід навчання та поглиблює розуміння матеріалу учнями і є усталеною практикою, а один з інноваційних підходів передбачає використання Arduino – апаратної обчислювальної платформи з відкритим вихідним кодом. Дослідимо можливості використання Arduino в учнівських проектах при вивченні світлових явищ, розкриваючи потенційні переваги цього інноваційного підходу.

Світлові явища, які вивчаються в школі і включають відбиття, заломлення, дисперсію, інтерференцію світла та змішування кольорів, є фундаментальними поняттями у фізиці та мають безліч практичних застосувань. Завдяки проектам на основі Arduino вчителі можуть створити динамічне та інтерактивне навчальне середовище, що дозволяє учням досліджувати ці явища відчутним способом.

Arduino надає учням реальну платформу для проведення експериментів і досліджень і усуває розрив між абстрактними поняттями та практичним застосуванням, полегшуючи осягнення складних наукових принципів. STEM-проекти орієнтовані на міждисциплінарний підхід, і Arduino пропонує гнучкі можливості для інтеграції технологій, інженерії, математики та науки в одному проекті. Такий міждисциплінарний підхід сприяє цілісному розумінню теми, що вивчається. Також робота з Arduino заохочує учнів мислити творчо та самостійно вирішувати проблеми, які перед ними ставить вчитель. Вони можуть розробляти та програмувати власні рішення, робити та виправляти помилки, знаходити нестандартні шляхи розв'язання задачі, що сприяє розвитку інноваційного мислення та навичок командної роботи.

Проекти з Arduino імітують програми реального світу, дозволяючи учням побачити практичну значущість того, що вони вивчають. Цей зв'язок із повсякденним життям підвищує мотивацію та залученість до вивчення матеріалу. Значною перевагою є те, що Arduino – доступна і адаптована апаратна платформа, підходить для різних вікових груп і закладів освіти, тому її можна використовувати як в початковій та середній освіті, так і у закладах вищої освіти.

Використання Arduino під час вивчення світлових явищ відкриває численні можливості для цікавих, інтерактивних та освітніх проектів. Розглянемо кілька проектних ідей, які педагоги можуть втілити у своїх класах.

1. Вимірювання кутів відбиття світлових променів. Учні можуть створити просту систему вимірювання відбиття світла за допомогою Arduino та фотодіодів та досліджувати, як різні матеріали відбивають світло, після чого застосовувати отримані результати при аналізі реальних ситуацій, таких як контроль якості у виробництві чи моніторинг навколишнього середовища.

2. Спектрометр. Створення спектрометра за допомогою Arduino дозволяє учням досліджувати дисперсію світла, яка призводить до створення веселок. Цей проект можна використати для вивчення концепцій довжини хвилі, кольору та дифракції, одночасно сприяючи розумінню фізики, що стоїть за цими явищами.

3. Змішувач кольорів. Проект змішування кольорів RGB LED на основі Arduino дозволяє учням досліджувати змішування кольорів і зрозуміти освітлення як адитивний фізичний процес. Експериментуючи з різними комбінаціями червоного, зеленого та синього світла, учні можуть зрозуміти, як утворюються різні кольори, і оцінити принципи, що лежать в основі роботи кольорових телевізорів і дисплеїв.

4. Оптичний зв'язок. Arduino можна використовувати для створення базової оптоволоконної системи зв'язку. Цей проект висвітлює принципи пропускання та заломлення світла, а також повного внутрішнього відбиття, які є фундаментальними для сучасних систем передачі даних.

Оцінювання STEM-проектів на базі Arduino може включати оцінку функціональності та ефективності проектів учнів, а також їхньої здатності пояснювати наукові принципи. При оцінці також можна враховувати рівень командної роботи, якість оформлення документації та реалізовані процеси під час вирішення проблем.

Інтеграція проектів на базі Arduino в STEM-освіту при вивченні світлових явищ може призвести до кількох позитивних результатів, зокрема, через практичний досвід учні отримують глибше розуміння фізичних принципів, які лежать в основі світлових явищ, необхідність усунення несправностей і вирішення проблем покращують критичне мислення та аналітичні здібності учнів, розробка та впровадження своїх рішень сприяє творчості та інноваційному мисленню, а інформація про застосування світлових явищ в різних галузях промисловості підвищує практичну значущість предмета. Отже, інтерактивні проекти з Arduino роблять навчання більш захоплюючим, підвищуючи інтерес учнів до природничих наук.

Занурюючи учнів у реальне застосування світлових явищ, вчителі можуть мотивувати й залучати учнів до захоплюючого світу STEM, фізики та природничих наук в цілому. Оскільки технології продовжують розвиватися, інтеграція Arduino в STEM-освіту пропонує широкі можливості з підготовки нового покоління новаторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дінжос Р. В., Недбаєвська Л. С., Манькусь І. В. STEM-майданчики як компонент розвитку нової української школи. Питання удосконалення змісту і методики викладання природничо-математичних дисциплін у середній і вищій школі. 2018. №24. С. 5-7.

2. Zadorozhnyi, V. M. The use of Arduino software and hardware in a school physical experiment. Educational Dimension. 2020. № 2. P. 122-133.

Попович Антон,
здобувач фахової передвищої освіти
спеціальність 123 комп'ютерна інженерія.
Науковий керівник: **Крисак Лариса Василівна,**
кандидат пед. наук, викладач англійської мови.
Вінницький технічний фаховий коледж

КОМП'ЮТЕРНИЙ СЛЕНГ

Комп'ютерний сленг це своєрідний діалект, набір фраз та висловів, що мають специфічне комп'ютерне застосування та не є граматично правильними словами в мові.

Розвиток комп'ютерної науки вплинув на англійську мову, торкнувся її лексики, що призвело до створення спеціальної термінологічної системи, яка відрізняється різноманіттям технічних термінів і професіоналізмів [1].

Комп'ютерний сленг використовують програмісти, фахівці IT у спілкуванні один з одним. Багато комп'ютерних термінів, раніше відомих вузьким фахівцям, стали тепер актуальними для дуже широкого кола людей-користувачів комп'ютерами. Основним способом поповнення комп'ютерної лексики є запозичення з англійської мови. Факторами, які визначають, що в комп'ютерному жаргоні нараховується більшість слів англійського походження є такі:

- існування англійської термінології;
- мода на англійську мову у суспільстві;
- досить високий рівень фахівців, зайнятих в IT [2].

Наведемо кілька прикладів розповсюджених сленгових слів в IT:

Адмін – адміністратор

Ака – нікнейм, псевдонім

Блокчейн – це децентралізована база даних, яка зберігає історію всіх активів і транзакцій.

Варез – інтелектуальна власність або програмне забезпечення, яке вільно розповсюджується в мережі Інтернет, при цьому порушуючи права правовласника.

Деплой – це перенесення програмного забезпечення (виконуваного коду) на сервер або пристрій, де воно буде працювати.

Копіпаст – копіювати та вставити.

Опенсорс програмне забезпечення з відкритим вихідним кодом, який може використовувати, доповнювати, змінювати будь-хто бажаючий.

Світчер – людина, яка перейшла працювати в IT програмування з іншої сфери діяльності.

Фреймворк – програмний продукт, система чи платформа, основна мета якої полегшення, спрощення, створення і підтримка різного роду проєктів, програм, послуг і сайтів.

Хакатон – захід, форум, на якому збираються фахівці з різних галузей розробки програмного забезпечення для розробки певного проєкту, додатку чи програми.

Лаг – затримка в роботі програми, через яку вона деякий час не реагує на дії користувача.

Апрувіти – затвердити плани або виконану роботу.

Баг – помилка в програмному коді.

Комп'ютерний сленг зрозумілий спеціалістам, які утворюють своєрідну закриту групу користувачів, де кожен член розуміє іншого, та здебільшого й користувачам комп'ютерів. Якби не було такого сленгу, фахівці були б змушені використовувати слова англійською мовою або вживати у своєму мовленні громіздкі терміни. Вживання сленгу спрощує комунікацію та дозволяє швидко розуміти членів команди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Щур І. І. Український комп'ютерний сленг: формування і функціонування: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова». К., 2006, 20 с.
2. Сленг для ІТ-спеціалістів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://duikt.edu.ua/ua/news-1-525-6972-sleng-dlya-it-specialistiv>

Устенко Роман,
здобувач фахової передвищої освіти
спеціальність 123 комп'ютерна інженерія.
Науковий керівник: **Крисак Лариса Василівна,**
кандидат пед. наук, викладач англійської мови.
Вінницький технічний фаховий коледж

HARD SKILLS OR SOFT SKILLS: ЩО ВАЖЛИВІШЕ?

У сучасному світі професійного розвитку та кар'єрного зростання постає важливе питання, які skills більш вагомі – hard чи soft. Терміни "Hard skills" та "Soft skills" стосуються двох різних аспектів компетентності людини.

Новітні тенденції показують, що обидві групи навичок мають своє місце на сучасному робочому місці, а їх поєднання може сприяти або перешкоджати професійному розвитку. Розглянемо більш детально і проаналізуємо, як оптимальне поєднання "Hard skills" та "Soft skills" є запорукою високої продуктивності в будь-якій сфері, зокрема в ІТ.

"Hard skills" включають конкретні, об'єктивно вимірювані знання та навички, пов'язані з конкретною сферою діяльності. Це технічні навички, без яких спеціаліст не зможе виконувати свою основну роботу. Наприклад для програміста, це володіння програмним забезпеченням, знання іноземної мови, математичні навички, фреймворки, системи віртуалізації, принципи побудови мереж тощо.

"Soft skills" описують особистісні якості та вміння, які сприяють ефективному міжособистісному спілкуванню та роботі в команді. Це може бути лідерство, комунікабельність, уміння працювати в команді, толерантність до стресу, рішучість, гнучкість [1]. У поєднанні ці дві категорії навичок можуть сприяти успішному працевлаштуванню та досягненню цілей в роботі, отримання високої зарплатні, підвищення своєї кваліфікації, отримання досвіду.

"Hard skills" піддаються оцінці та тестуванню. Вони включають технічну експертизу, знання програмного забезпечення, володіння мовами програмування та інші спеціалізовані навички. Ці навички, як правило, свідчать про майстерність і готовність виконувати конкретні завдання на практиці.

"Soft skills" є абстрактними та їх важче виміряти. Вони включають лідерство, комунікацію, емпатію та вміння працювати в команді.

На сучасному ринку праці все більшого значення набувають "Soft skills". Здатність ефективно спілкуватися, вирішувати конфлікти та адаптуватися до швидких змін стає ключовою вимогою для багатьох роботодавців [2].

Для досягнення успіху в кар'єрі важливо мати баланс обох навичок. "Hard skills" можуть визначити вашу придатність до конкретної посади, тоді як "Soft skills" допоможуть вам просуватися вперед, ефективно спілкуючись з колегами та демонструючи лідерські якості [2].

Все частіше ми чуємо про емоційний інтелект та ментальне здоров'я. Відзначають, що вміння керувати стресом та долати перешкоди є одним з ключових проблем

сьогодення. Людина в ресурсі, стабільна та врівноважена завжди зможе знайти вихід з проблемної ситуації, проаналізувати події та спокійно прийняти рішення. Для прокачування обох груп навичок існує безліч тренінгів, курсів та стажувань. Можна вдало розвивати себе вивчаючи мови програмування та вчитися працювати в команді, вивчати іноземну мову та налаштовувати різні програми.

Отже, щоб досягти успіху в різних професіях, сучасний фахівець повинен володіти набором певних навичок. Щоб ефективно виконувати завдання та спілкуватися з іншими, необхідне гармонійне поєднання обох груп навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Mishra S., Mishra P. (2018) Actuating Soft-Skills through E-Learning in Higher Education. Journal of Advances and Scholarly Researches in Allied Education Vol. XV, Issue No. 3, May, 2018
2. What Is the Difference Between Hard Skills and Soft Skills? URL: <https://lifelonglearning.waldenu.edu/resource/what-is-the-difference-between-hard-skills-and-soft-skills.html>

Химич Марта Андріївна,
студентка 4 курсу,
спеціальності 013 Початкова освіта.
Науковий керівник: **Матвієнко Олена Валеріївна,**
доктор педагогічних наук, професор.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРАЦЮВАТИ У ГРУПАХ ЗАСОБАМИ СТРАТЕГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Школа – це життєвий простір дитини. Це місце, де діти не лише готуються до життя, але й живуть. Поширеною проблемою в школах є небажання або невміння учнів співпрацювати один з одним і з вчителями. Однією з найпоширеніших форм навчання є групове навчання. Групове навчання є не тільки важливим резервом ефективності навчання, але й сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, перетворює учнів з об'єктів на суб'єкти навчання, розвиває самостійність, навички самоформування та саморозвитку.

Значний внесок у розробку загальних принципів організації групової роботи зробили В.К. Дяченко, В.В. Котова, Г.О. Цукерман, О.Г. Ярошенко та інші. Значення колективної діяльності в шкільному середовищі ґрунтовно обґрунтував А.С. Макаренко. У своїй виховній системі він спочатку визначив основні ознаки колективної діяльності: спільна мета, спільна праця, спільна організація цієї праці, органічні зв'язки з іншими колективами, наявність органів координації та контролю, відповідальна залежність [2].

Із запровадженням НУШ виникла потреба в оновленні методів і технологій навчання та впровадженні інноваційних методик у процес формування пізнавальних предметних і життєвих навичок учнів. Сучасне суспільство потребує громадян, які здатні приймати нестандартні рішення в мінливих життєвих умовах, використовувати свій творчий потенціал для вирішення проблем, самооцінювати результати своєї діяльності, гнучко і динамічно мислити та адаптувати своє мислення до мислення інших. Ці питання є важливими на всіх етапах шкільної освіти, перший з яких є основою для формування критичного мислення [3].

Педагогічні технології розвитку критичного мислення - це сукупність різних педагогічних прийомів і стратегій. В її основі лежать ідеї Ж. Піаже, Л. Виготського та інших про творчу співпрацю між учителем і учнем. Мета цих прийомів - створити сприятливі умови для творчого мислення дітей; розвивати вміння ставити проблеми, приймати самостійні рішення і чітко формулювати свої ідеї; розвивати самостійність і комунікативні навички; виховувати колегіальність і повагу до своїх співрозмовників [4].

Індивідуальна навчальна діяльність не характеризується безпосередньою взаємодією між учнями. Можливий брак знань і недостатній розвиток навичок самонавчання. Групова діяльність успішно компенсує цю ситуацію. Особливо це стосується учнів з початковим або середнім рівнем знань, оскільки в групах вони можуть отримати більший комфорт, спокій і позитивний досвід. У групах учні, особливо з початковим або середнім рівнем знань, почуваються комфортніше, спокійніше та активніше у своєму досвіді. У груповому середовищі учні також заохочуються спостерігати і

намагатися імітувати різні варіанти взаємодії та спілкування. Вдале та доречне поєднання стратегій критичного мислення та форм групового навчання дозволяє учням успішно навчатися, а їхня активність та самостійність підвищує ефективність уроку [4].

Результатом цього процесу є вміння учнів організовувати групову роботу (планувати дії; розподіляти ролі; дотримуватися правил співпраці для виконання проекту; представляти висновки у вигляді моделей, схем тощо) та свідомо обирати відповідну та ефективну форму роботи над проектом, як того вимагає робота над проблемними завданнями.

Таким чином, навчальна діяльність групового типу є більш ефективною при застосуванні стратегій критичного мислення в освітньому процесі. Саме такі аудиторні заняття вносять інновації в організацію традиційного навчального процесу та сприяють розвитку соціально значущих відносин між вчителем і групою учнів, а також між учнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Методичний poradник: форми і методи навчання / Автор-укладач Б.О.Житник.- Х.: Вид. група «Основа», 2013.
2. Пометун О.І.; Пироженко Л.В. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання.-К.:А.С.К.,2014. 192 с.
3. Савченко О. Ключові компетентності - інноваційний результат шкільної освіти / Рідна шк. - 2011 г. - № 9. С. 4–8.
4. Уваров А.Ю. Кооперація в навчанні: групова робота: Навчально – методичний посібник. - К., 2011.

Шкурко А.В.,
*аспірантка кафедри педагогіки,
методики та менеджменту освіти
Української інженерно-педагогічної академії*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ПСИХОЛОГІЇ

У сучасних умовах розвитку суспільства відбуваються соціальні, економічні, культурні, політичні, технологічні зміни, спричинені воєнною агресією, які призвели до активної модернізації освітньої системи, зокрема у вищій освіті. Одним із важливих напрямів трансформацій є цифровізація освітнього процесу.

Нам імпонує думка А. Харківської, яка зазначає – «діджиталізація освіти є сукупністю процесів, що включає: переклад змісту освітніх програм у цифрову форму і створення онлайн-курсів, які дозволяють здобувачам освіти самостійно отримувати знання; оснащення закладів освіти необхідною інфраструктурою, що дозволяє здобувачам освіти, науковим, науково-педагогічним і педагогічним працівникам, співпрацівникам використовувати цифровий інформаційно-орієнтований контент; підвищення кваліфікації/перепідготовку педагогів для ефективного його застосування в освітньому процесі» [1, с. 99].

Роль цифрових технологій відіграють дедалі більше зростає у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із психології. Вони дозволяють здобувачам освіти отримувати доступ до актуальної інформації та ресурсів, спілкуватися з іншими фахівцями, практикувати свої навички в безпечному освітньому середовищі.

І. Шищенко та І. Харченко наголошують, що «в освіті цифровізація спрямована на забезпечення безперервності процесу навчання, life-long-learning – навчання протягом життя, а також сприяє його індивідуалізації на основі advanced learning technologies – технологій просунутого навчання» [2, с.242].

Отже, перевагами використання цифрових технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із психології визначаємо:

- постійний доступ до актуальної інформації та ресурсів (доступ до онлайн-курсів, електронних книг, наукових статей та інших матеріалів);
- вільна комунікація з іншими фахівцями (взаємодія з компетентними фахівцями та однодумцями сприяє обміну досвідом, отримання порад і підтримки);
- набуття та використання практичних навичок у безпечному освітньому середовищі (використання віртуальних симуляцій для відпрацювання навичок проведення інтерв'ю, консультування, бесід).

Із метою якісної професійної підготовки майбутніх фахівців із психології доречним є використання таких цифрових ресурсів, як: месенджерів (WhatsApp, Viber, Facebook Messenger, Telegram та інші); відеоконференцій (Zoom, Google Meet та інші); хмарних сховищ (Dropbox, Google Диск, Microsoft OneDrive, iCloud Drive та інші); інтерактивних дошок (Twiddla, MIRO, Awwapp, IDroo, Whiteboard Fox, Conceptboard, Groupboard та

інші); онлайн-платформ дистанційних курсів, тренінгів, майстер-класів, вебінарів тощо (Prometheus, Дія. Цифрова освіта, EdEra та інші).

Цифрові технології направлені на удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців із психології в сучасних умовах. Модернізація вищої освіти засобами цифрових технологій дозволить здобувачам освіти отримувати доступ 24*7 до актуальної інформації та ресурсів, спілкуватися з іншими фахівцями та практикувати свої навички в безпечному освітньому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Харківська А. А. Формування та розвиток цифрової компетентності педагога в системі навчання впродовж життя – вимога часу. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. Харків : УПА, 2020. Вип. 66. С. 98–105.
2. Шищенко І, Харченко І. Теоретичні аспекти цифрової трансформації професійної підготовки майбутніх фахівців. Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2021. Випуск 2 (49), с. 241-244.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Галіпчак Володимир Дмитрович,
аспірант кафедри політичних інститутів та процесів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Інформаційні технології стали неодмінною складовою сучасного суспільства, визначаючи новий рівень розвитку та спілкування. У контексті сучасних геополітичних викликів та динаміки світової політичної арени, національні інтереси стають предметом особливої уваги. Особливо гостро ця тема відчувається в Україні, яка перебуває в епіцентрі не лише політичних, але й інформаційних турбулентностей. Захист національних інтересів стає складнішим завдяки загрозам інформаційної безпеки. Інформаційні атаки, кібершпигунство та маніпуляція громадською думкою стають засобами ведення гібридної війни, а їх вплив може мацювати вирішальну роль у формуванні національного образу та стратегічних прийняттях рішень. В цьому контексті важливо досліджувати, як інформаційні технології можуть бути використані для захисту національних інтересів України, а також як їхня недбалість може стати джерелом загроз та вразливостей.

Зростаюча кількість та складність кібератак створює серйозні загрози для національної безпеки України. Кіберзлочинці, державні актори та хактивісти використовують інформаційні технології для нанесення шкоди критичній інфраструктурі, економіці та політичному процесу. Аналіз попередніх інцидентів та ідентифікація патернів атак є важливим етапом в розумінні загроз і визначенні заходів для їх протидії.

Поза кібератаками існує потенціал для зловживання інформаційними технологіями з метою впливу на громадську думку та політичні процеси. Дезінформація, фейкі та маніпуляція інформацією можуть суттєво впливати на соціальну стабільність та довіру до державних інституцій. Розглядання можливих сценаріїв та оцінка ризиків такого використання є важливим для розробки стратегій протидії[2].

Інформаційні технології відкривають нові можливості для сучасних засобів оборони. Використання штучного інтелекту, аналізу даних та кіберзахисту може підвищити рівень виявлення та протидії кіберзагрозам. Сучасні системи зв'язку та моніторингу дозволяють забезпечити оперативну взаємодію в умовах загрози. Так, використання штучного інтелекту в системах оборони дозволяє аналізувати великі обсяги даних для виявлення підозрілих зразків та аномалій. Це сприяє попередженню кібератак та ідентифікації потенційних загроз для національної безпеки. Інформаційні технології використовуються для створення та вдосконалення систем кіберзахисту критичних об'єктів, таких як енергетичні мережі, транспортна інфраструктура та телекомунікаційні системи. Застосування ефективних засобів кіберзахисту сприяє уникненню небажаних втрат та відновленню нормальної функціональності[3]. Високопродуктивні системи зв'язку та моніторингу дозволяють оперативно реагувати на кіберзагрози та

забезпечувати швидкий обмін інформацією між різними гілками влади та оборонними структурами. Це сприяє координації заходів оборони та оперативному вирішенню кризових ситуацій[6]. Аналітичні інструменти на основі великих даних дозволяють прогнозувати можливі сценарії загроз та розвивати стратегії протидії національним інтересам. Ефективне використання цих засобів дозволяє обороні бути готовою до викликів, забезпечуючи реакцію на потенційні загрози заздалегідь. Все це підкреслює ключову роль інформаційних технологій у підвищенні ефективності оборони національних інтересів, забезпечуючи інструменти для реагування та запобігання загрозам у сфері кібербезпеки.

У світі, де кіберзагрози та кіберзлочинність перетинають національні кордони, міжнародна співпраця стає невід'ємною частиною забезпечення кібербезпеки. Участь України у спільних ініціативах дозволяє обмінюватися інформацією та отримувати доступ до світового досвіду в розумінні та протидії загрозам. Міжнародна співпраця в сфері кібербезпеки відкриває можливості для обміну досвідом та кращими практиками між країнами. Участь в міжнародних форумах, робочих групах та партнерство з іншими державами дозволяє Україні вдосконалювати свої кіберзаходи, враховуючи світовий контекст. Обмін ресурсами та експертами між країнами дозволяє ефективно реагувати на кіберінциденти. Швидкий обмін інформацією та координація реакції з іншими державами може сприяти швидкому вирішенню проблем та мінімізації збитків[1].

Узагальнюючи, слід зазначити, що міжнародна співпраця в сфері кібербезпеки для України є важливою для забезпечення ефективного протидії кіберзагрозам. Обмін досвідом та ресурсами на міжнародному рівні дозволяє країні підтримувати високий рівень кібербезпеки та захищати свої національні інтереси в глобальному інформаційному просторі.

Таким чином, важко не погодитись, що кібербезпека відіграє чи не одну з найважливіших ладно у сфері інформаційного захисту держави, зокрема України в умовах війни. Загрози кіберпростору стають ефективним інструментом для ведення нелінійних операцій та дестабілізації країни. Відповідно, забезпечення захисту інформаційної інфраструктури та захисту національних інтересів вимагає комплексного та системного підходу, а саме:

- глибше розуміння загроз: потрібно продовжувати дослідження та аналіз кіберзагроз, особливо враховуючи контекст російської агресії, щоб адаптувати та покращувати стратегії протидії;
- міжнародна співпраця: зміцнення співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну досвідом, ресурсами та встановлення спільних стандартів у галузі кібербезпеки;
- інновації та технологічний розвиток: інвестування у розробку та впровадження інноваційних технологій для підвищення рівня кіберзахисту та виявлення загроз;
- підвищення кваліфікації кадрів: розвиток та підтримка освітніх програм, що спрямовані на підготовку кваліфікованих спеціалістів у галузі кібербезпеки;
- створення стратегічних партнерств: розбудова партнерств між державним та приватним секторами, академічною громадськістю та іншими зацікавленими сторонами для ефективної координації та обміну інформацією[4].

Отже, власне подальші дослідження та реалізація цих заходів сприятимуть підвищенню інформаційної безпеки в Україні та захисту національних інтересів перш за все, роблячи країну більш стійкою до кіберзагроз та готовою до викликів сучасного інформаційного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іваненко Д. Кібербезпека в контексті гібридної війни: виклики та стратегії. / Д. Іваненко. Київ. 2020. с. 234
2. Кравченко Ю. Кібербезпека в Україні: проблеми та перспективи. / Ю. Кравченко. Київ. 2022. с. 198
3. Литвин М. Кібербезпека та захист інформації в умовах інформаційної війни: український досвід. / М. Литвин. Київ. 2019. с. 245
4. Мельник О. Технологічні виклики сучасності: кіберзахист та інформаційна безпека. / О. Мельник. Київ. 2016. с. 176
5. Семенюк Н. Роль інформаційних технологій у стратегії протидії кіберагресії: український контекст. / Н. Семенюк. Київ. 2021. с. 312
6. Шаповалов О. Інформаційна безпека та кіберзахист України: сучасний стан та перспективи. / О. Шаповалов. Київ. 2018. с. 189

Юрій-Андрій Никорович,
*аспірант кафедри політичних інститутів та процесів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

РОЛЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ІНСТИТУТІВ ПОЛІТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Процес європейської інтеграції для України є не лише стратегічним напрямом розвитку, але й важливим етапом політичної трансформації та впровадження стандартів, що визначаються Європейським Союзом. У цьому контексті, українські інститути політичної експертизи грають критичну роль у формуванні ефективних стратегій, аналізі внутрішніх та зовнішніх викликів, а також підтримці громадськості в розумінні імплементації європейських стандартів.

Українські "think tanks" проводять комплексний аналіз урядових політик у різних галузях, а також вивчають діяльність парламенту. Вони виступають ініціаторами та авторами рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності дії ключових учасників політичного процесу. Здійснюючи соціологічні опитування та проводячи глибокі дослідження, вони слугують платформою для генерації ідей, розробки візії та стратегій, сприяючи таким чином розвитку інтелектуального потенціалу нації.

У назвах деяких вітчизняних інститутів політичної експертизи виділяються ключові слова, такі як "Європа" чи "Європейський". Наприклад, можна вказати на Центр Нова Європа та Український інститут європейської політики. Багато організацій визначають свою місію та основні завдання в контексті становлення України як європейської держави.

Інститути політичної експертизи в Україні вивчають та аналізують динаміку політичних подій як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Це дозволяє їм розробляти стратегічні плани та адаптувати їх до потреб європейської інтеграції. Вони також реалізують проекти, спрямовані на вирішення конкретних питань, пов'язаних із європейською інтеграцією України. До таких центрів відносять. Фонд демократичних ініціатив імені І. Кучерів, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, Центр політико-правових реформ, Лабораторія законодавчих ініціатив.

Однією з ключових інформаційно-аналітичних організацій, яка проводить глибокий аналіз, консультації та інформаційно-освітню діяльність у сфері євроінтеграції, є Центр імені О. Разумкова. Також великий інтерес до цього питання проявляє незалежний некомерційний аналітично-дослідний центр, а саме Київський інститут проблем управління імені Горшеніна [1, с. 114].

У 2017 році директорки українських аналітичних центрів, Ірина Сушко та Альона Гетьманчук, були визнані орденем "За заслуги" III ступеня за їхній значний особистий внесок у реалізацію євроінтеграційних прагнень України, впровадження безвізового режиму з Європейським Союзом, зміцнення міжнародного авторитету країни, а також за багаторічну плідну працю та високий професіоналізм [2].

Українські інститути політичної експертизи активно взаємодіють з урядом та іншими галузевими структурами, беручи участь у розробці політики. Їхні експертні думки та рекомендації сприяють формуванню більш ефективних та прозорих політичних стратегій, що відповідають стандартам ЄС.

В червні 2022 року понад 200 громадських організацій із різних регіонів України висловили свої сподівання щодо надання Україні статусу кандидата на щорічному засіданні Європейської Ради. Серед ініціаторів та учасників цього звернення виявились представники українських аналітичних центрів.

Після підписання Угоди про Асоціацію багато вітчизняних інститутів політичної експертизи зайнялися моніторингом її виконання, наприклад, міжнародний фонд “Відродження” займається виконанням європейських зобов’язань Україною ще з 2005 року. Згодом виконували контрольну функцію за виконанням документу, відомого як “Порядок денний Асоціації”. Цей перелік містить рекомендації та вимоги до України з питань наближення законодавства і впровадження практик, що відповідають стандартам ЄС [3].

Таким чином, діяльність інститутів політичної експертизи стає суттєвим компонентом процесу реалізації євроінтеграції. Реалізація різноманітних проектів цими центрами сприяє зближенню України із стандартами Євросоюзу та активізує участь громадськості у цьому надзвичайно важливому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шкробанець О. Роль аналітичних центрів України у формуванні громадської думки з проблеми євроінтеграції (на прикладі центру імені О. Разумкова та інституту Горшеніна [Текст] /О. Шкробанець // Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 22–23 травня 2014 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. В. Дрьоміна. – Одеса: Вид-во Національний університет «Одеська юридична академія», 2014. – С. 113–117.

2. Роль аналітичних центрів України в європейській інтеграції. URL: <https://thinktwiceua.org/uk/ttua-content/articles/rol-analitychnyh-tsentriv-ukrayiny-v-yevropejskij-integratsiyi/>

3. Яким є внесок Фонду в євроінтеграцію України? Інтерв’ю з директором Європейської програми Дмитром Шульгою URL: <https://www.irf.ua/shulga-euroinegration/>

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Людмила Хоменко,

канд. пед. наук, доцент,

КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний

фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка

Черкаської обласної ради»

ПСИХОЛОГІЧНА ТРАВМА ТА СПОСОБИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Вторгнення рф в Україну створило безліч нових викликів для всіх українців. І ці нові виклики не тільки стають на шляху до повноцінного життя, а й створюють перешкоди для реалізації потреб, які ще зовсім нещодавно здавалися базовими. Війна забирає життя і здоров'я, змушує людей залишати свої домівки, розлучає близьких. Практично все населення України живе в постійному стресі, переживає тривогу за своє життя та життя своїх близьких, не відчуває себе у безпеці, що в цілому має негативний вплив на психічне здоров'я. Крім постійної загрози фізичних травм під час війни, багато українців переживають травми психологічні [2].

Що ж являють собою психологічні травми та як з ними впоратися? Аналіз джерел з визначення поняття «психологічна травма», дав нам змогу описати це явище, насамперед, як – «душевне потрясіння», що далі виражається в реакції організму на подію чи інформацію, яка травмує людину. Ця подія (інформація) має надмірне навантаження на ресурси організму, які необхідно для того, щоб це пережити. На переконання дослідників, причиною травми може стати не лише війна, а й будь-яка гостроемоційна стресова ситуація: акти насилля, сексуальні напади, смерть або тяжка хвороба близьких, власна хвороба, зрада, транспортні аварії тощо.

Дослідження психологів показують, що травматична подія характеризується раптовістю, інтенсивністю, відносною тривалістю в часі та відчуттям безвихідності. А своєрідними симптомами психотравми, на думку фахівців, є: погіршення настрою та фізичного стану; пригніченість; підвищена тривожність; труднощі з розслабленням; порушення сну; відсутність будь-яких бажань; труднощі з концентрацією; нав'язливі спогади; втрата інтересу до життя; погіршена працездатність; бажання побути на самоті; збудженість і роздратованість та ін. [1; 3].

Як вважають психологи, психотравма застигає в часі, і дає про себе знати щоразу, коли виникає тригер (спусковий гачок). Це може бути сміх, запах, звук, предмет, певна фраза чи навіть інтонація – будь-що, що в мозку травмованої людини асоціюється із травматичною подією. Адже, психотравма – це рана, яка не зажила, а тому кровоточить, виснажує і болить. І в цьому випадку час не лікує. Тому психологічна травма як будь-яке серйозне психологічне порушення вимагають допомоги спеціаліста, але ж не всі мають бажання чи змогу звернутися за професійною допомогою. Як бути в таких випадках? У інтернет-ресурсах є багато порад психологів, які можуть допомогти подолати психологічну травму. Фахівці зазначають, що робота над психологічною травмою може бути болючою та довготривалою і впоратися самотійно дуже важко. Але якщо немає змоги звернутися за допомогою до досвідченого психолога для відновлення після психотравми, то потрібно дотримуватися таких порад:

1. Спілкування. Намагайтеся більше спілкуватися з друзями, родичами, людьми, які вас розуміють. Розповідайте про свої емоції та почуття, які переживаєте. Насамперед, потрібно почати говорити про травму, бо усвідомлення болю через озвучення – основна умова зцілення. Якщо Вам важко говорити, спробуйте записати на папері свої думки та почуття.

2. Фізичні вправи. Займіться щоденними справами (ходіть на роботу/навчання, зустрічайтеся з друзями, відвідуйте різноманітні заходи та ін.), фізичною працею – це допоможе вам відволіктися.

3. Дихальні вправи. Якщо ви відчуваєте себе дезорієнтовано, розгублено або засмучено, практикуйте глибоке дихання – це швидкий спосіб заспокоїтися. Спробуйте такі методи релаксації, як медитація або йога.

4. «Якісний» сон. Намагайтесь дотримуватися звичного режиму дня – вчасно лягати спати і прокидатися.

5. Харчування. Намагайтесь харчуватись збалансовано та уникайте солодкої та смаженої їжі [1;3].

Звичайно, це лише загальні поради, які на перший погляд здадуться не зовсім дієвими, але варто спробувати. Адже кожен з нас по різному реагує на стрес та відновлюється після психологічних травм. Кожному з нас потрібна різна кількість часу для усвідомлення та прийняття ситуації.

Отже, психологічна травма – це психологічне перевантаження організму, яке потребує довготривалої терапії. Основними способами її подолання є: спілкування, фізичні та дихальні вправи, здоровий сон та збалансоване харчування тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова К. Як розпізнати та подолати психологічні травми, які з'явилися під час війни? / Катерина Волкова. – Режим доступу : <https://life.pravda.com.ua/society/2022/11/19/251391/>

2. Офіс першої леді, МОЗ та партнери запускають Національну програму психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/news/ofis-pershoyi-ledi-moz-ta-partneri-zapuskayut-nacionalnu-programu-psihichnogo-zdorovya-ta-psihosocialnoyi-pidtrimki>

3. Як допомогти самому собі подолати психологічну травму. – Режим доступу : http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=1268

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Гнедюк Володимир Леонідович,

науковий співробітник

*Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз*

Служби безпеки України

ЕТИКА В КІБЕРПРОСТОРІ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ ВИРІШЕННЯ

Етика в кіберпросторі стає неабиякою проблемою у сучасному цифровому світі, де технології надто швидко розвиваються, а вплив кіберпростору на наше життя є надзвичайно суттєвим. Зростання кількості веб-платформ, соціальних мереж, електронних систем обміну інформацією породжує ряд складних етичних проблем, які вимагають уважного аналізу та вирішення. Поняття приватності, кібербезпека, моральної відповідальності у віртуальному просторі стають ключовими у контексті забезпечення етичного користування Інтернетом та цифровими технологіями [3].

Моральна відповідальність у поширенні інформації в кіберпросторі викликає значний інтерес та підносить численні етичні питання.

Існує деяка суперечність стосовно моральної відповідальності у поширенні інформації. З одного боку, вільне поширення інформації є основним принципом Інтернету та цифрового світу, сприяючи розвитку свободи слова та доступу до інформації. З іншого боку, це також створює проблеми, оскільки не контрольована або неправдива інформація може заплутати користувачів, порушити приватність та навіть завдати шкоди.

Поняття «фейкових новин» або дезінформації стає все більш актуальним. Поширення неправдивої або маніпульованої інформації може спричинити серйозні наслідки для суспільства. Інколи це використовується для маніпуляції громадською думкою, впливу на політичні процеси або навіть для підпорядкування собі економічних ринків [4].

Ситуація ускладнюється тим, що в Інтернеті кожен може бути поширювачем інформації. Користувачі соціальних мереж, блогери, журналісти та інші особи мають можливість впливати на громадську думку. Тут виникає питання моральної відповідальності: чи несуть вони відповідальність за інформацію, яку вони поширюють?

З одного боку, вони можуть вважати себе просто посередниками інформації, яку вони побачили, але не завжди перевірили. З іншого боку, такий підхід може призвести до розповсюдження недостовірних даних та подальшого посилення проблеми дезінформації.

Велика роль лягає на платформи соціальних мереж та медіа, оскільки вони мають можливість встановлювати правила публікації, фільтрування та перевірки інформації, що публікується. Їхня відповідність моральним стандартам у поширенні інформації визначатиме етичність кіберпростору в цілому [1, с. 159].

Слід зазначити, що захист особистої приватності в кіберпросторі є важливим етичним питанням, оскільки розвиток технологій дозволяє збирати, обробляти та використовувати великі обсяги особистої інформації. Практики збору та використання цих даних стають джерелом занепокоєнь для користувачів, оскільки не завжди вони надають згоду на цей процес чи володіють контролем над своєю приватністю.

Однією з проблем є необґрунтований збір та обробка особистих даних без належного повідомлення чи згоди. Це може включати різноманітну інформацію – від місцезнаходження до персональних вподобань та покупок, яка використовується для спрямованої реклами та інших цілей.

Додатково, існує загроза розкриття особистої інформації стороннім без дозволу користувачів, що порушує їхню конфіденційність та вразливість даних. Це може виникнути через недостатній контроль над збором та обробкою даних.

Застосування аналітичних інструментів для профілювання користувачів також створює ризик дискримінації чи зловживання інформацією. Брак прозорості у цьому процесі ускладнює розуміння користувачами, як їхня особиста інформація використовується.

Для вирішення цих проблем потрібна суворо політика захисту приватності та встановлення стандартів контролю за збором, зберіганням та використанням особистих даних. Важливо також підвищити обізнаність користувачів щодо їхніх прав на захист особистої інформації та зобов'язати компанії до більшої прозорості в цьому процесі [2, с. 50-51].

Розвиток кіберпростору викликає низку етичних проблем, зокрема в сфері захисту приватності та використання особистих даних. Збір та обробка особистої інформації без належного повідомлення та згоди користувачів породжують загрози для їхньої конфіденційності. Недостатній контроль над даними, їх розкриття без дозволу, а також використання даних для профілювання створюють можливості для зловживання та дискримінації.

Також доцільною стратегією вирішення проблеми є розробка та впровадження етичних кодексів для організацій у цифровій сфері. Вони можуть встановити стандарти етичної поведінки та використання особистих даних.

Крім того, освіта, у сфері етики використання даних, грає важливу роль у формуванні свідомості та розуміння користувачів щодо їхніх прав на захист особистої інформації. Важливим є також збільшення прозорості та контролю за даними з боку компаній та здійснення співпраці між країнами для створення глобальних стандартів етичного використання даних [4].

Отже, розвиток кіберпростору викликає серйозні етичні дилеми, зокрема стосовно захисту приватності та етичного використання особистих даних. Для вирішення цих викликів важливо розглядати широкий спектр стратегій, включаючи розробку етичних кодексів, застосування технологічних заходів для захисту даних, освіту та підвищення свідомості, збільшення прозорості та співпрацю для встановлення глобальних стандартів. Ці стратегії можуть сприяти створенню більш етичного та безпечного кіберпростору, але потребують постійного вдосконалення та адаптації до змін в технологічному середовищі та суспільних потребах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Компанієць В. В., Крацер В. В. Актуальні проблеми цифрової етики бізнесу. Вісник економіки, транспорту і промисловості. Економічна психологія, етика, мораль і культура бізнесу. 2021. №74. С. 150–166.
2. Тарасюк А. В. Теоретико-правове підґрунтя інформаційної етики в системі забезпечення кібербезпеки. Правова позиція. 2020. № 4 (29). С. 48–52.
3. Henshall A. What is digital ethics? 10 key issues which will shape our future: веб-сайт. URL: <https://www.process.st/digital-ethics/> (дата звернення: 14.11.2023).
4. Meulen R. Kick-start the conversation on digital ethics. URL: <https://www.gartner.com/smarterwithgartner/kick-start-the-conversation-on-digital-ethics> – 2 (дата звернення: 14.11.2023).

Катерина Черній,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
Людмила Давидова,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент.

*Навчально-науковий інститут філології та журналістики
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

ЧУТЛИВІ ГРУПИ НАСЕЛЕННЯ В ЖИТОМИРСЬКИХ ЗМІ: ДОТРИМАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ТА ЕТИЧНИХ НОРМ

Кричущі заголовки та сенсації – речі, за якими женуться сучасні журналісти, іноді навіть не замислюючись про наслідки та не переймаючись морально-етичною складовою. Найчастіше приводами для подібних ажіотажних матеріалів стають конфліктно-чутливі теми, наприклад: різні види дискримінації, домашнє насильство, алко- чи наркозалежність, досить актуальною нині є тема переселенців, біженців, постраждалих унаслідок російсько-української війни. Усе це є частиною нашого життя і чудовим інфоприводом для ЗМІ. Проте не всі редакції та журналісти розуміють, як правильно писати на такі теми та яким чином необхідно працювати з людьми, які належать до вразливих груп населення. Вкрай важливим таке питання є й на місцевому рівні, коли мова йде про локалізовані в конкретному регіоні засоби масової інформації. Саме з огляду на це актуальною є тема дотримання професійних стандартів та етичних норм при висвітленні інформації, що стосується чутливих груп населення.

Питання «чутливої» журналістики або створення «адекватного» та коректного контенту неодноразово піднімалося журналістами та медіакритиками у дослідженнях. Зокрема, ГО «Інститут масової інформації» провів низку моніторингів, що стосувалися висвітлення конфліктно-чутливих тем у ЗМІ, дотримання етичних норм та професійних стандартів у роботі з подібними матеріалами [1, 2, 4, 7]. Журналістка Олександра Горчинська спільно з Міжнародним благодійним фондом «Альянс громадського здоров'я» опублікувала матеріал «Особливості висвітлення життя ключових груп населення», що містить рекомендації з використання етичної лексики у ЗМІ [3]. Проте, що стосується саме наукових досліджень українського медіапростору на предмет дотримання професійних стандартів та етичних норм при висвітленні чутливих тем, то їхня кількість мізерна. Переважно вони представлені у збірнику «Людина в українському суспільстві в системі цінностей прав людини: сучасний вимір медіадіяльності» (Київ, 14 травня 2021 р.) [5].

То що таке «вразливі групи населення» та хто саме підпадає під ці категорії? Згідно із Законом України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII, вразливі групи населення – особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників [8]. Л. Стожок пропонує наступне визначення соціально-вразливих верств населення – це ті «індивіди або соціальні групи населення, що мають більшу, ніж інші ймовірність зазнати негативних впливів соціальних, екологічних факторів чи захворюти» [9, с. 356].

ЗМІ, будучи одним із основних механізмів впливу та формування суспільної думки, задоволення інформаційних потреб споживачів, відіграють вкрай важливу роль у

питанні створення «толерантно здорового» середовища для людей, що належать до певних вразливих категорій або спільнот. Проте, у зв'язку із збільшенням кількості матеріалів на чутливі теми та підвищенням зацікавленості аудиторії у контенті такого роду одними з найсерйозніших проблем є дотримання професійних стандартів та етичних норм під час висвітлення чутливих тем.

Для дослідження цього питання на регіональному рівні ми обрали наступні ЗМІ Житомирської області: Суспільне, Житомир.info, Рупор Житомира, Житомир-Експрес. Завдяки методам моніторингу та аналізу [6] досліджено контент, що публікувався на інформаційних порталах та сайтах зазначених ЗМІ на предмет дотримання професійних стандартів та етичних норм під час висвітлення тем, що стосуються вразливих груп населення. Вибірка аналізованих матеріалів є власне випадковою та охоплює часові межі 2020–2023 рр. У ході аналізу було встановлено, що в житомирських медіа мали місце мова ворожнечі, матеріали з коментарями фейкових експертів, об'єктивація у відверто недоречних формах, у публікаціях на тему насильства щодо жінок зафіксовано приклади перекладання вини на жертв.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. #Мама у всьому винна. Як онлайн-медіа висвітлюють материнство та батьківство. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/mama-u-vsomu-vynna-yak-onlajn-media-vysvitlyuyut-materynstvo-ta-batkivstvo-i43771> (дата звернення: 29.11.2022).
2. Вежа чорного дерева: як українські друковані та інтернет-ЗМІ висвітлюють чутливі теми. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/articles/veja-chornogo-dereva-yak-ukrajinski-drukovan-i-ta-internet-zmi-visvitlyuyut-chutlivi-temi-i559> (дата звернення: 29.11.2022).
3. Горчинська О. М. «Особливості висвітлення життя ключових груп населення. Рекомендації для ЗМІ»: методичний посібник. Київ, 2021. 58 с.
4. Лише 5% матеріалів в українських ЗМІ присвячені вразливим групам населення – ІМІ. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/news/lishe-5-materialiv-v-ukrajinskih-zmi-prisvyacheni-vrazlivim-grupam-naselennya-imi-i13506> (дата звернення: 29.11.2022).
5. Людина в українському суспільстві в системі цінностей прав людини: сучасний вимір медіадіяльності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р.). Київ: Інститут журналістики, 2021. 342 с.
6. Методологія моніторингу конфліктно-чутливого висвітлення проблем соціальних груп, дотичних до конфлікту, в українських телевізійних ЗМІ. Координатор проєктів ОБСЄ в Україні, ГО «Телекритика». Київ, 2015. 12 с.
7. Нахабні біженці та русофобія. Що не так з новинами про переселенців в українських медіа. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/nahabni-bizhentsi-ta-rusofobiya-shho-ne-tak-z-novnamy-pro-vpo-v-ukrayinskyh-media-i45151> (дата звернення: 29.11.2022).
8. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. №2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 28.11.2023).
9. Стожок Л. Г. Соціальна вразливість та її особливості в період кризи. Формування ринкової економіки: зб. наук. пр.; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; редкол.: О. О. Беляєв (відп. ред.) [та ін.]. Київ : КНЕУ, 2010. Спец. вип. Соціально-трудові відносини: теорія та практика : у 3 т. Т. 2. С. 353–361.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

УДК 519.86

Камінський М.В.,
магістр кафедри програмного забезпечення систем,
Тисянчин В.О.,
магістр кафедри програмного забезпечення систем,
Онуфрей О.В.,
аспірант кафедри програмного забезпечення систем.
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ТЕХНОЛОГІЯ ЕКСПЕРТНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПРОЕКТІВ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Технологія експертного оцінювання проектів транскордонного співробітництва спрямована на підвищення ступеня обґрунтованості прийняття рішень щодо вибору проектів, на основі інноваційної нечіткої моделі оцінювання, яка враховує цілі оголошеного конкурсу та сталого розвитку регіонів.

Основною метою такого дослідження є розроблення нечіткої багатокритеріальної моделі оцінювання неоднорідних проектів враховуючи цілі оголошеного конкурсу та сталого розвитку регіонів. Реалізація проектів транскордонного співробітництва, що зосереджує увагу на доступі та безпеці ресурсів одного сусіднього регіону в замість на інноваційні практики іншого регіону, дозволить підвищити економічно-інноваційний та сталий розвиток регіонів. Тим самим подолати дефіцит ресурсів, парадокс достатку та підвищити безпеку керування ними [1].

Нечітку багатокритеріальну модель оцінювання неоднорідних проектів транскордонного співробітництва вбачаємо, як це один із інноваційних технологічних інструментів інтелектуального аналізу даних та знань для створення комплексної системи знань, що спроможна уникнути ресурсного прокляття та підтримувати сталість сусідніх регіонів. Нові системи підтримки прийняття рішень – це технології, як зосереджуються на аналізі даних та знань, включаючи цілі сталого розвитку ООН.

У нашому дослідженні розглядається проекти та програми транскордонного співробітництва, які дозволяють уникнути ресурсного прокляття та підтримувати сталість сусідніх регіонів.

В результаті дослідження буде отримана вихідна кількісна оцінка та побудований ранжувальний ряд досліджуваних проектів транскордонного співробітництва, для їх вибору щодо фінансування з метою уникнення ресурсного прокляття, підвищення міжнародної економічної кооперації та підтримання сталого розвитку сусідніх регіонів [1].

Нехай позначимо проекти транскордонного співробітництва, як множину неоднорідних альтернатив $P = \{P_1; P_2; \dots; P_n\}$. Проекти проходять конкурсний відбір, для їх фінансування та реалізації. Суб'єкти управління, що приймають участь у оцінюванні проектів позначимо $E = \{e_1; e_2; \dots; e_m\}$, що представляє собою множину експертів. Кожний проект транскордонного співробітництва оцінюється експертами на

основі K_{CB} – інформаційної моделі критеріїв оцінювання проектів транскордонного співробітництва. Множина неоднорідних альтернатив $P = \{P_1; P_2; \dots; P_n\}$ розбивається на категорії $A = \{A_1, A_2, \dots, A_\alpha\}$ за спільними ознаками, $A_i = \{P_1^i, P_2^i, \dots\}$, $i = \overline{1, \alpha}$, де A_i – це i -та категорія альтернатив. Всі альтернативні проекти оцінюються по групах спільних критеріїв ефективності $\{G_1, G_2, \dots, G_{p-1}\}$, а кожна категорія альтернатив у свою чергу оцінюється по власній множині критеріїв $G_p = \{K_1, K_2, \dots, K_{m_i}\}$.

Задачу багатокритеріального вибору неоднорідних проектів транскордонного співробітництва для забезпечення сталого розвитку сусідніх регіонів можна сформулювати наступним чином: побудувати ранжувальний ряд проектів і вибрати найкращу альтернативу із множини P , коли відомі на цій множині оцінки критеріїв, що отримуються окремо по експертах $E = \{e_1; e_2; \dots; e_m\}$.

Формально представляється нечітка багатокритеріальна модель оцінювання неоднорідних проектів транскордонного співробітництва для забезпечення сталого розвитку сусідніх регіонів у наступному вигляді [2]:

$$\sigma(P, E, K_{CB}) \rightarrow f(P). \quad (1)$$

σ – оператор, що ставить у відповідність множину вихідних оцінок $f(P)$, при вхідних змінних P, E, K_{CB} . На основі вихідних оцінок $f(P)$ будується ранжувальний ряд проектів.

Особливістю дослідження є те, що воно дозволяє порівнювати проекти транскордонного співробітництва різних категорій, враховує експертні лінгвістичні висновки по проектах, вважає на відповідність проекту виклику, програмам та цілям, а також враховує основну мету дослідження – показники, що спрямовані на уникнення ресурсного прокляття. При цьому всі параметри функцій належності отримані шляхом верифікації моделі на реальних та тестових даних; отримується одна агрегована оцінка по проекту транскордонного співробітництва враховуючи міркування багатьох експертів. В результаті нечіткої багатокритеріальної моделі оцінювання будується ранжувальний ряд неоднорідних досліджуваних проектів транскордонного співробітництва для їх майбутнього фінансування та реалізації, зосереджуючи увагу на доступі та безпеці ресурсів, інноваційні практики, підвищуючи економічно-інноваційний та сталий розвиток регіонів.

Вхідні дані опрацьовуються нечіткою багатокритеріальною моделлю оцінювання неоднорідних проектів транскордонного співробітництва, інтелектуальним аналізом міркувань експертів та агрегування результату різних експертів за допомогою багатовимірної функції належності, в основі якої покладена інформаційна модель критеріїв оцінювання проектів транскордонного співробітництва враховуючи можливості уникнення ресурсного прокляття та сталого розвитку регіонів. Налаштування значень одно вимірних та багатовимірної функції належності та відкритості груп спільних множин критеріїв та власних критеріїв, враховуючи категорії альтернатив, дозволяє підвищити якість процесу оцінювання. На виході моделі маємо агреговану кількісну оцінку, що отримується на основі оцінок різних експертів. Враховуючи значення даних оцінок будується ранжувальний ряд транскордонних проектів для їх вибору та фінансування.

Переваги технології наступні: підвищує об'єктивність експертних оцінок в оцінюванні проектів транскордонного співробітництва, використовуючи вхідні лінгвістичні змінні та впевненості міркувань експерта щодо їх присвоєння; об'єднує думки за категоріями критеріїв у остаточну оцінку, на основі побудованої три етапної нечіткої математичної моделі отримання загальної агрегованої оцінки проектів; підвищує об'єктивність оцінювання та достовірність експертних оцінок, розкриває невизначеність у вхідних даних, відбувається агрегування оцінки проектів враховуючи їх категорію, вважає на відповідність проекту виклику, програмам та цілям, а також враховує основну мету дослідження – показники, що спрямовані на уникнення ресурсного прокляття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Поліщук В.В. Конспект лекцій: Стартап проекти та їх оцінювання. Ужгород: УжНУ, 2018. 74 с.
2. Skare M., Gavurova B., Polishchuk V. Fuzzy multicriteria evaluation model of cross-border cooperation projects under resource curse conditions. Resources Policy. Volume 85, Part B, 2023, 103871, <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2023.103871>

Карпенко О.В.,

магістрант кафедри електромеханічних систем автоматизації,

Чередниченко І.І.,

студент кафедри електромеханічних систем автоматизації.

Науковий керівник: Задорожня І.М.,

к. т. н., доцент кафедри електромеханічних систем автоматизації.

Донбаська державна машинобудівна академія

ОГЛЯД ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ МАШИН

В загальному випадку технологічні машини різних сфер виробництва можуть бути оснащені різними типами електроприводів (ЕП) в залежності від ступеня виконуваних функцій, і кількість цих приводів може бути різною, при цьому сучасні автоматизовані ЕП – це складні динамічні системи, що включають в себе різні лінійні і нелінійні елементи, що забезпечують у своїй взаємодії різноманітні статичні і динамічні характеристики [1-3].

Підвищення технологічних вимог до показників динамічності та точності ЕП, до розширення та ускладнення його функцій, пов'язаних з керуванням технологічними процесами, та відповідне підвищення складності систем автоматичного керування (САК) тісно пов'язані з необхідністю детального дослідження систем ЕП [4, 5].

Продуктивність робочого механізму ЕП, точність відтворення їм заданих технологією законів руху, характер навантажень механічного обладнання та енергетичні показники ЕП в значній мірі визначаються характеристиками електродвигунів і можливостями системи керування ЕП, до того ж на перехідні процеси власного електродвигуна і системи керування впливають навантаження механічної частини приводу, умови і характер руху пов'язаних дискретних мас, точність передач, що вимагає врахування пружних елементів систем, зазорів, люфтів механічної частини ЕП.

Відповідність технологічним вимогам статичних і динамічних характеристик ЕП, стійкість і забезпечення заданого якості перехідних процесів при впливі зовнішніх збурень і варіації параметрів об'єкта є саме тими вимогами, які визначають вибір структури систем керування ЕП (СКЕП) і її параметрів, що становить одну з головних завдань проектування автоматизованих ЕП.

У сучасних машинах і механізмах продовжують широко експлуатуватися ЕП із системами підпорядкованого (каскадного) регулювання й послідовною корекцією параметрів [1, 6]. Значна частина проєктованих зараз ЕП постійного й змінного струмів, як локальні САК, мають синтезовані (алгоритмічно) структури підпорядкованого регулювання з типовими налаштуваннями регуляторів.

Аналіз ЕП технологічних машин свідчить про те, що в ЕМС виконавчих механізмів в рівній мірі використовується як привод постійного, так і змінного струму, при цьому використовувані типи СКЕП можуть бути різними

Система ЕП типу «Генератор-двигун» постійного струму часто використовується у прокатних станах, важких металорізальних верстатах, крокуючих екскаваторах, до переваг якої відносяться наступні:

- великий діапазон і висока плавність регулювання швидкості;
- можливість реверсування;
- плавність безреостатного пуску й гальмування з віддачею енергії у мережу;
- висока жорсткість і лінійність механічних характеристик;
- можливість забезпечення двозонного регулювання кутової швидкості до

основної швидкості зміною електрорушійною силою генератора при постійному потоці двигуна, а вище основної – регулюванням струму збудження двигуна при постійній ЕРС генератора, що дорівнює номінальному значенню.

Проте система Г-Д має і суттєві недоліки, а саме, необхідність у трикратному перетворенні енергії, що приводить до значного зниження ККД, наявність двох машин у перетворювальному агрегаті, установлена потужність кожної з яких практично дорівнює встановленій потужності регульованого двигуна, висока інерційність і невисока надійність, значні капітальні й експлуатаційні витрати.

Численням і серйозним вимогам, що висуваються виробничою технологією до ЕП металургійних машин, зокрема до ЕП головних і допоміжних механізмів прокатних станів, найбільшою мірою задовольняє ЕП постійного струму типу «Тиристорний перетворювач-двигун» [1, 3, 7]. У більшості приводів металургійних машин використовується дві двоконтурні системи регулювання, що здійснюють двозонне регулювання швидкості за допомогою взаємозалежного регулювання напруги якоря й потоку збудження двигуна, а вимоги до ЕП обумовлюють і відповідні схеми керування (з підлеглим регулюванням параметрів, з паралельною корекцією).

Значна частина промислових машин, наприклад, кранів, що експлуатуються у даний час, обладнані простими і найдешевшими системами релейно-контакторного типу керування, процес керування рухом в яких, як правило, ґрунтується на зміні опору у роторному колі приводних двигунів, що характеризується низькою енергоефективністю.

Для ЕП підйомно-транспортних машин, насосних станцій, конвеєрів та вентиляторних установок використовують систему типу «Тиристорний регулятор напруги – асинхронний двигун», що забезпечує можливість отримання стійких малих посадочних швидкостей при діапазоні регулювання до 10:1, безструмову комутацію статорних ланцюгів електродвигуна, що збільшує зносостійкість і термін служби електрообладнання. Застосування подібних САК ефективно для кранових механізмів при необхідності забезпечення жорстких вимог в частині регулювання швидкості.

Найпоширенішими ЕП верстатів, наприклад, приводів головного руху, є системи типу «Тиристорний перетворювач – двигун» (перетворювач транзисторний або тиристорний) та «Перетворювач частоти – асинхронний двигун» (ПЧ-АД).

Необхідно зазначити, що тиристорні перетворювачі постійного струму застосовуються для ЕП більшої потужності, ніж транзисторні, проте обидві системи постійного струму мають високу вартість і необхідність проведення профілактичних робіт в щітково-колекторному вузлі. Розвиток засобів силової електроніки і цифрової обчислювальної техніки сприяло їх заміні в ЕП безконтактними двигунами постійного струму, що дозволило поліпшити енергетичні показники і підвищити надійність верстатного обладнання, проте їх вартість залишається порівняно високою.

У верстатному ЕП останнім часом широке застосування знайшла система ПЧ-АД, яка характеризується високими техніко-економічними показниками та досягнутими значними успіхами у розвитку силової перетворювальної техніки та автоматичних засобів керування.

На сьогодні трендовим напрямом розвитку асинхронного регульованого ЕП є створення частотно-регульованого приводу на основі перетворювачів частоти з автономним інвертором струму і напруги, а також з автономним інвертором напруги із широтно-імпульсною модуляцією з використанням широкого арсеналу засобів автоматизації, інформаційних технологій та штучного інтелекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електромеханічні системи автоматичного керування та електроприводи / за редакцією М. Г. Поповича та О. Ю. Лозинського / К.: Либідь, 2005. – 680 с.
2. Джеймс А. Рег, Гленн Дж. Сартори. Промышленная электроника. — М.: ДМК Пресс, 2011. — 1136 с.
3. Белов М. П. Автоматизированный электропривод типовых производственных механизмов и технологических комплексов: учеб. для вузов / Белов М. П., Новиков В. А., Рассудов Л. Н. – М.: Издательский центр “Академия”, 2004. – 576 с.
4. Кузнецов Б. І. Проектування взаємозалежних систем керування / Б. І. Кузнецов, Б. В. Новосолов, А. О. Чаусов – К.: Техніка, 1994. – 232 с.
5. Взаимосвязи и оптимизация параметров двухмассовых электро-механических систем: монография / Н. А. Задорожний, И. Н. Задорожная. – Краматорск : ДГМА, 2015. – 216 с.
6. Многократноинтегрирующие системы управления / В. Б. Клепиков, Б. И. Кузнецов, И. Н. Богаенко, А. И. Гуль, Г. Г. Грабовский, Н. А. Рюмшин, А. А. Самецкий, С. Н. Шавловский. – К.: НВК “КІА”, 1998. – 244 с.
7. Перельмутер В. М. Системы управления тиристорными электро-приводами постоянного тока / В. М. Перельмутер, В. А. Сидоренко. – М.: Энергоатомиздат, 1988. – 304 с.

ЛАЗЕБНИЙ В.М.,
старший науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України

ПЕРСПЕКТИВНІ МАТЕРІАЛИ В ТЕХНОЛОГІЇ 3D-ДРУКУ

За останні десятиліття сфера сучасного виробництва та технологій 3D-друку зазнала значної еволюції, вплинувши на різні галузі, такі як військова, авіаційна, машинобудівна, транспорт, охорона здоров'я та інші. Примітно, що 3D-друк поступово виділяється як потужна технологія та має низку переваг. До них відносяться швидке створення прототипів, можливість виготовлення складних конструкцій і структур, зменшення виробничих відходів і легка масова кастомізація. Проте особливу увагу слід приділити розробці та впровадженню спеціалізованих різноманітних матеріалів. Оскільки 3D-друк виходить за межі створення прототипів у виробництво готових деталей у таких галузях, як аерокосмічна, військова, медична та автомобільна, вимоги до якості значно зростають. Як і будь-який виробничий процес, 3D-друк вимагає високоякісних матеріалів для створення надійних високопродуктивних компонентів.

Технологія 3D-друку дозволяє виготовляти повнофункціональні компоненти з широкого спектру матеріалів. До переліку можна віднести наступні матеріали - кераміку, металеві сплави, полімери та їхні сполуки в різних форматах, будь то у вигляді гібридів, композитних структур або функціонально градуїзованих матеріалів та інші [1]. Крім того, концепція функціонально градуїзованих матеріалів займає основне місце в дослідженнях технології 3D-друку. Це передбачає точну модуляцію складу і властивостей матеріалу за градієнтом в межах однієї структури. Результатом є компонент з індивідуальними функціональними можливостями, що плавно переходить від одного складу матеріалу до іншого. Цей підхід застосовується в сферах де необхідна висока чутливість матеріалу - біоінженерія або системи терморегулювання.

Перспективність металів у 3D-друку виходить за межі традиційного виробництва та має широкий спектр застосувань - від складного виготовлення людських органів до виробництва складних аерокосмічних компонентів. Вартими уваги приклади таких металевих матеріалів є - алюмінієві сплави, сплави на основі кобальту, сплави на основі нікелю, нержавіючі сталі і титанові сплави.

Сплави на основі кобальту, що характеризуються високою жорсткістю, пружністю, здатністю до відновлення, подовженням і пристосованістю до умов термообробки, стають особливо цікавими кандидатами для 3D-друку стоматологічних конструкцій [2]. Унікальне поєднання цих механічних властивостей позиціонує сплави на основі кобальту як оптимальний вибір у стоматологічному контексті. Сплави на основі нікелю використовуються в аерокосмічній промисловості. Об'єкти, виготовлені за допомогою 3D-друку з використанням сплавів на основі нікелю, мають хорошу стійкість до умов навколишнього середовища, що робить їх придатними для використання в небезпечних умовах. А саме висока корозійна стійкість і здатність витримувати температуру до 1200 °C. Окрім стоматології та аерокосмічної галузі, 3D-друк титановими сплавами пропонує ексклюзивні властивості, які є актуальними в умовах високих навантажень і

підвищених робочих температур. Титанові сплави, що відрізняються пластичністю, відмінною корозійною стійкістю, стійкістю до окислення і низькою щільністю, відіграють ключову роль у таких вимогливих секторах, як аерокосмічна і біомедична промисловість.

Полімери є основними матеріалами у сфері технологій 3D-друку. Вони знаходять широке застосування у виготовленні компонентів, починаючи від прототипів і закінчуючи складними функціональними структурами зі складною геометрією. Використання моделювання методом наплавлення (FDM - fused deposition modelling) представляє собою технологію, в якій тривимірний об'єкт створюється шляхом послідовного осадження екструдованих термопластичних ниток. Використовуються різноманітні матеріали, включаючи полімолочну кислоту (PLA - polylactic acid), акрилонітрил-бутадієн-стирол (ABS - acrylonitrile butadiene styrene), поліпропілен (PP - polypropylene) і поліетилен (PE - polyethylene) [3].

Використання кераміки у технології 3D-друку стало одним з провідних напрямків, чому сприяє оптимізація параметрів і ретельне налаштування для отримання 3D-друкованих об'єктів. Компоненти з кераміки характеризуються відсутністю великих пор і тріщин у поєднанні з хорошими механічними властивостями. Кераміка, міцна, довговічна і вогнетривка за своєю суттю, широко використовується у різних галузях завдяки наявності рідкого стану перед затвердінням, що дозволяє пристосовуватися практично до будь-якої геометрії або форми. Ця властивість позиціонує кераміку як перспективний матеріал для майбутнього у галузі будівництва. Універсальність кераміки знаходить своє застосування в таких ключових сферах, як стоматологія та аерокосмічна промисловість. Прикладами важливих керамічних матеріалів є глинозем, біоактивне скло та цирконій. Глинозем - керамічний оксид виняткової якості, має широкий спектр застосування. А саме, у мікроелектроніці, хімічній промисловості, аерокосмічній та інших високотехнологічних галузях. Зокрема, підставки з глиноземного порошку піддаються процесам 3D-друку, що дозволяє виготовляти складні деталі, які характеризуються як високою щільністю після спікання, так і підвищеною щільністю "зелених" компонентів. Поєднання технології 3D-друку та глинозему сприяє виробництву компонентів складної форми зі значною щільністю.

Композитні матеріали відрізняються своєю універсальністю, малою вагою та можливістю корегування властивостей привнесли нові інновації у високопродуктивних галузях. Варті уваги приклади включають - армовані вуглецевим волокном полімерні композити (CFRP - carbon fiber-reinforced polymer composites) і полімерні композити, армовані скловолокном (GFRP - glass fiber-reinforced polymer composites). Структури CFRP широко використовуються в аерокосмічній промисловості та отримали популярність завдяки поєднанню високої жорсткості, міцності, стійкості до корозії та характеристик втоми матеріалу. Водночас композити GFRP знаходять широке застосування у сфері 3D-друку, ставши економічно ефективним та високоефективним рішенням. Використання вуглепластику в аерокосмічній галузі обумовлено його унікальними механічними властивостями. Висока жорсткість позиціонує вуглепластик як оптимальний вибір для конструкцій, де зниження ваги має першочергове значення без шкоди для цілісності конструкції. Крім того, внутрішня міцність CFRP підвищує його придатність для аерокосмічного застосування, де міцність конструкції не підлягає обговоренню. Водночас композити GFRP роблять значний внесок у сферу 3D-друку, пропонуючи економічно ефективну альтернативу з чудовими характеристиками продуктивності. Відмінні теплові властивості скловолокна, які характеризуються високою теплопровідністю та відносно

низьким коефіцієнтом теплового розширення, роблять його особливо перспективним при застосуванні у технології 3D-друку. Крім того, притаманна скловолокну негорючість та його стійкість до температур затвердіння, які використовуються у виробничих процесах, роблять його винятково перспективним для 3D-друку.

“Розумні” матеріали - це новий клас матеріалів для 3D-друку, які мають здатність динамічно змінювати свою геометрію, властивості або форми у відповідь на зовнішні умови, такі як тепло, світло або вода. В 3D-друці все частіше використовуються дві категорії розумних матеріалів - сплави з пам'яттю форми (SMA - shape memory alloys) і полімери з пам'яттю форми (SMP - shape memory polymers). Сплави з пам'яттю форми, такі як нікель-титан (NiTi), зазнають оборотних мартенситних фазових перетворень під впливом температурних змін, що дозволяє їм «запам'ятовувати» попередні форми та повертатися до попередньо визначеної геометрії після нагрівання чи охолодження. Ретельний контроль температур трансформації, мікроструктури, щільності та відтворюваності NiTi має вирішальне значення для якісних 3D-друкованих компонентів, призначених для застосування в різних сферах - від біомедичних імплантатів до мікроелектромеханічних пристроїв. Полімери з пам'яттю форми також можна надрукувати за допомогою 3D-друку та адаптувати до термічних, електричних, світлових або хімічних чинників за допомогою молекулярного дизайну та нанорозмірних добавок. Оскільки SMP можуть досягати більш складних, оборотних змін форми порівняно з SMA, дослідження зосереджуються на підвищенні точності розмірів, якості поверхні, щільності та загальних показників якості 3D-друкованих SMP. Загалом, індивідуальна чутливість інтелектуальних матеріалів, виготовлених за допомогою 3D-друку, використовується при створенні мікроструктур, м'якої робототехніки та 4D-друкованих компонентів для аерокосмічної галузі, біомедицини та інших передових застосувань.

Крім звичайних полімерів, металів і кераміки, проводиться дослідження та адаптацію декількох унікальних категорій матеріалів для 3D-друку. До них належать:

- їжа - їстівні інгредієнти, як-от шоколад, м'ясо, паста та соуси, можна надрукувати на 3D-принтері в індивідуальні форми, зберігаючи при цьому поживну цінність і смак. Переваги включають виробництво на замовлення здорових, індивідуальних харчових продуктів. Розробка процесу зосереджена на придатності до друку, структурній цілісності після друку та запобіганні втраті поживних речовин під час тривалого виробництва при підвищених температурах;

- місячний реголіт - оскільки освоєння космосу активно розвивається, використання ресурсів на місці буде мати вирішальне значення для будівництва структур на Місяці чи Марсі. Дослідження 3D-друку показують, що місячний пил/реголіти можна спікати за допомогою селективного лазерного плавлення у високоміцні термостійкі компоненти без додаткових сполучних речовин. Це дозволяє створити інфраструктуру проживання на Місяці. Однак проблеми включають поводження з надтонкими частинками реголіту та запобігання дефектам друку у вакуумному середовищі;

- текстиль - 3D-друк одягу та ювелірних виробів забезпечує гнучкість виробництва, пришвидшує терміни виготовлення, знижує витрати на ланцюжок постачання та кастомізує дизайн. Основні напрямки досліджень включають покращення стабільності розмірів, роздільної здатності друку, довговічності матеріалу, адгезії шарів і мінімізації шорсткості поверхні для одягу. Інтеграція сенсорних систем або інтелектуальних матеріалів у текстиль, надрукований на 3D, також є перспективною для розробки

«розумного» одягу. Таким чином, 3D-друк з новими спеціальними матеріалами розширює застосування від розкішних тканин до позаземного будівництва. Але інтенсивні науково-дослідні роботи у зв'язках процес-структура-власність мають вирішальне значення для виробництва готових для ринку компонентів. Завдяки подоланню складнощів, пов'язаних із використанням матеріалів та інженерними засобами, впровадження буде зростати в секторах, де потрібна продуктивність у поєднанні з персоналізацією та екологічністю. Однак подальші дослідження матеріалів і суворий контроль якості є обов'язковими для того, щоб перетворити перспективні матеріали з доказів концепції на надійні, комерціалізовані 3D-друковані компоненти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Syed A. M. T., Elias P. K., Amit B., Susmita B., Lisa O., Charitidis C. "Additive manufacturing: scientific and technological challenges, market uptake and opportunities", *Materials today*, Vol. 1, 2017, pp. 1-16.
2. Hitzler L., Alifui-Segbaya F., William P., Heine B., Heitzmann M., Hall W., Merkel M., Ochner A. "Additive manufacturing of cobalt based dental alloys: analysis of microstructure and physicomechanical properties", *Advances in Materials Science and Engineering*, Vol. 8, 2018, pp. 1-12.
3. Caminero M. A., Chacon J. M., Garcia-Moreno I., Rodriguez G.P. "Impact damage resistance of 3D printed continuous fibre reinforced thermoplastic composites using fused deposition modelling", *Composite Part B: Engineering*, Vol. 148, 2018, pp. 93-103.

МАЛАХОВ Г.Б.,
науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України

ДЕЯКІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ СУЧАСНИХ АВТОМОБІЛІВ

У сучасній автомобільній галузі транспортні засоби виходять за рамки простого засобу пересування і стають складними комп'ютеризованими центрами на колесах. У сучасному автомобілі керування та контроль за основними параметрами та функціями автомобіля представляє собою складну взаємодію понад 100 комп'ютерів і мільйонів рядків програмного коду, перетворюючи останній на складне поєднання обчислювальної потужності. В той же час інтеграція передових технологій в автомобільний дизайн призвела до відповідного сплеску високотехнологічних крадіжок автомобілів [1].

Умовно комп'ютери, встановлені в автомобілі, можна поділити на чотири категорії. Перша категорія охоплює клас комп'ютерів, що призначені для управління трансмісією автомобіля, здійснення контролю параметрів паливної системи, стану акумулятора, моніторингу викидів та управління круїз-контролем.

У другій категорії комп'ютери беруть на себе роль у підвищенні рівня безпеки. Вони збирають дані як з автомобіля, так і з зовнішнього середовища, сприяючи таким функціям, як корекція смуги руху, автоматичне гальмування і моніторинг запасного ходу.

До третьої категорії належать інформаційно-розважальні системи, призначені для забезпечення комфорту за допомогою музики і відео, одночасно взаємодіючи з персональними пристроями через бездротовий зв'язок Bluetooth. Крім того, багато транспортних засобів обладнані для можливості підключення до стільникового зв'язку та бездротового з'єднання Wi-Fi.

Остання категорія охоплює систему навігації, включаючи функцію GPS в автомобілі.

Отже взаємозв'язок між комп'ютерами різних категорій є вкрай важливим. Наприклад, система безпеки потребує координат як з трансмісії, так і з інформаційно-розважальною системою. Помітною відмінністю автомобільної мережі є прозорість між усіма пристроями, завдяки якій доступ до одного комп'ютера робить всю систему вразливою до експлуатації. Отже, якщо зловмисник отримує доступ до одного комп'ютера, необмежений доступ до інших комп'ютерів у транспортному засобі стає реальною загрозою.

Поява передових технологій, зокрема систем безключового доступу та дистанційного запуску двигуна, надає новий рівень комфорту споживачу [2]. Система безключового доступу, яка повсюдно використовується в сучасних автомобілях, працює завдяки синхронізації спеціального брелока і автомобіля, використовуючи взаємно відомий код для встановлення безпечного з'єднання. Відмінність безключового доступу від традиційних механізмів дистанційного відмикання полягає в тому, що код безперервно передається брелоком. Коли власник брелока наближається до автомобіля і контактує з дверима, запускається автоматична послідовність розблокування. Це є

ключовою відмінністю від попередніх брелокових систем, коли для розблокування автомобіля необхідно було натиснути фізичну кнопку на брелоку, а потім за допомогою ключа завести двигун.

Початкові версії безключових брелоків передавали цифровий код, що приводило в дію механізм розблокування автомобіля. Однак, з'являється вразливість, коли перехоплюється радіосигнал та створюється дублікат запису. Відповідно є можливість "відтворити" записаний сигнал, ефективно розблоковуючи автомобіль. У відповідь на цю вразливість в системі безпеки у сучасних системах безключового доступу почали використовувати динамічні одноразові коди, що посилюють захист від несанкціонованого доступу. Складний метод, який застосовують викрадачі автомобілів, полягає в організації системи з двох пристроїв, що встановлює електронний міст між брелоком і автомобілем. У цій схемі одна особа розташовується в безпосередній близькості від цільового автомобіля та активує пристрій для маніпуляцій з автомобілем, щоб передати цифровий код, який використовується для перевірки автентичності брелока власника. Одночасно з цим спільник, який перебуває неподалік від місця знаходження власника, перехоплює та відтворює сигнал автомобіля. Після того, як брелок реагує на сигнал, він передається на пристрій, що знаходиться поруч з автомобілем, полегшуючи його розблокування. Хоча цей метод дозволяє злодіям викрасти автомобіль, він має певні обмеження: після того, як двигун вимкнений, завести машину стає майже неможливо.

Однак автовиробники постійно проводять вдосконалення систем захисту автомобілів. Одна з нових стратегій передбачає обов'язкову фізичну присутність брелока в автомобілі, щоб він міг працювати, таким чином обходячи спроби віддалених маніпуляцій.

У складній системі автомобільної електроніки стрижнем зв'язку між безліччю комп'ютерів, вбудованих в автомобіль, є шина CAN (controller area network) [3]. Задумана як шина для безперешкодного обміну командами та інформацією між автомобільними комп'ютерами, шина CAN не має притаманних їй заходів безпеки через початкове припущення про автономну цілісність пристрою. Вразливість CAN-шини вимагає всебічного розуміння потенційних можливостей її використання. За статистикою, у центрі уваги зломисників часто перебуває блок керування двигуном (ECU - engine control unit) - критично важливий обчислювальний вузол, що відповідає за організацію роботи двигуна автомобіля.

Поширеним способом проникнення в шину CAN є доступ до бортової діагностики автомобіля. Це може бути досягнуто через фізичні порти або бездротові з'єднання, призначені для використання технічним персоналом. Метод, який використовують викрадачі автомобілів, передбачає проникнення в автомобільну мережу через маніпуляції з фарою. Використовуючи пряме з'єднання проводів, злочинець може проникнути в CAN-шину в обхід традиційних заходів безпеки. Ця тактика підкреслює постійну гонку "озброєнь" між протоколами автомобільної безпеки та винахідливістю тих, хто намагається використати вразливості.

Проте слід відмітити, що автовиробники посилюють кібербезпеку транспортних засобів. Нові стратегії зосереджуються на доповненні шини CAN надійними протоколами шифрування і механізмами виявлення аномалій. Також для захисту цілісності та конфіденційності даних в шину CAN інтегруються алгоритми шифрування, подібно до тих, що використовуються в захищених каналах зв'язку.

Водночас, системи виявлення аномалій, використовуючи алгоритми штучного інтелекту, ретельно аналізують мережеву активність на предмет виявлення нестандартної поведінки, що вказує на спроби несанкціонованого доступу.

Останніми роками з'явився новий вразливості автомобільної безпеки, відомий як "Throwback Attack". Цей метод використовує конструктивний недолік, притаманний автомобілям Hyundai та Kia. Суть "Throwback Attack" полягає у використанні конструктивної особливості рульових колонок Hyundai та Kia. Примітно, що тут розташовується USB-роз'єм. З практичної точки зору, потенційному злодієві потрібно лише розбити вікно, вставити USB-роз'єм у визначене гніздо та ініціювати послідовність функцій вмикання двигуна, таким чином заводячи автомобіль.

У відповідь на цю вразливість, Hyundai та Kia згодом вирішили проблему. Їхнє рішення передбачає комплексне оновлення, яке вимагає фізичної присутності брелока в салоні автомобіля, перш ніж запалювання буде активоване. Цей контрзахід посилює систему безпеки, роблячи "Throwback Attack" неефективною, оскільки для запуску запалювання автомобіля необхідна близькість авторизованого брелока.

Оскільки протоколи автомобільної безпеки постійно розвиваються, необхідно визнати багатогранність загроз, починаючи від складних атак з використанням електронних пристроїв і закінчуючи, здавалося б, архаїчними, але ефективними методами на кшталт "Throwback Attack". Динамічна взаємодія між технологічними контрзаходами і винахідливими злочинними методами підкреслює постійну необхідність комплексних стратегій безпеки в автомобільній галузі. Зусилля, спрямовані на зміцнення безпеки транспортних засобів, повинні залишатися адаптивними, охоплюючи не лише передові заходи кібербезпеки, а й активне реагування на нетрадиційні загрози. Враховуючи те, що автомобільна галузь балансує на межі між технологічними інноваціями та вимогами безпеки, пошук надійних засобів проти електронного викрадення автомобілів залишається безперервним науковим пошуком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. UN Regulation No. 155 - Cyber security and cyber security management system, URL: <https://unece.org/transport/documents/2021/03/standards/un-regulation-no-155-cyber-security-and-cyber-security>.
2. Farrell G., Tseloni A., Tilley N. "The effectiveness of vehicle security devices and their role in the crime drop", *Criminology & Criminal Justice*, vol. 11, 2011, pp. 21-35.
3. Yousefi S., Mousavi M.S., Fathy M. "Vehicular Ad Hoc Networks (VANETs): Challenges and Perspectives", 6th International Conference on ITS Telecommunications, 2006, pp. 761-766.

*Ніколенко С.М.,
магістрант кафедри електромеханічних систем автоматизації,
Горлач Д.А.,
магістрант кафедри електромеханічних систем автоматизації,
Науковий керівник: Задорожня І.М.,
к. т. н., доцент кафедри електромеханічних систем автоматизації
Донбаська державна машинобудівна академія*

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЯКОСТІ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ ТЕХНОЛОГІЧНИХ МАШИН

Питання вдосконалення електроприводів (ЕП) технологічних машин є актуальним напрямком технічного переоснащення сучасної промисловості, проте їх виконавчі механізми працюють в перехідних режимах високої інтенсивності та складного характеру навантаження в продовженні всього циклу, що вимагає врахування цих специфічних властивостей, як при модернізації, так і в рамках проєктування нових машин.

Якість процесів регулювання – це узагальнена характеристика динамічних властивостей автоматичних систем, яка визначається поведінкою системи як в перехідних, так і в сталих режимах [1]. В процесі роботи ЕП змінюються режими його роботи, обумовлені пуском і гальмуванням привідного двигуна, змінами навантаження з боку виконавчих механізмів технологічної машини, регулюванням частоти обертання і зміною напрямку обертання, коливаннями напруги в мережі живлення.

Перехід ЕП з одного усталеного режиму, який характеризується визначеними значеннями обертового моменту, частотою обертання, величиною струму, споживаного двигуном, в інший усталений стан з іншими значеннями перерахованих параметрів називається перехідним процесом (ПП).

ПП обумовлюється інерційністю системи та може бути оцінений прямо або непрямо. При прямій оцінці тим чи іншим способом будують графік ПП, по якому знаходять основні його показники. Непрямі оцінки не потребують побудови графіка ПП, дозволяючи визначити деякі риси ПП і встановити вплив параметрів системи на їх якість.

Безпосередньо на практиці використовують різні підходи до оцінки якості ПП:

- прямі методи (класичний метод, оцінка якості по перехідній функції, методи моделювання);

- непрямі методи (частотні; кореневі; інтегральні).

Здійснити оцінку процесів електромеханічної взаємодії в ЕП можна за наступними показниками якості [1-5]:

- ступінь стійкості η ;
- швидкодія t_p ;
- коливальність μ ;
- перерегулювання σ ;

- коефіцієнт загасання коливань (демпфування);
- логарифмічний декремент загасання λ .

Якісні характеристики технологічних машин з позицій теорії автоматичного керування є залежними від параметрів пружних елементів системи, власних частот коливань, динамічної піддатливості ланок та визначають безвідмовність та сталість руху робочих органів та їхніх елементів при зовнішніх навантаженнях, які є змінними в часі, тому для ефективного вирішення проблеми вибору раціональних режимів роботи промислових машин з метою оптимізації ПП та економічної доцільності потрібен підхід з урахуванням особливостей механічної частини, типів електродвигуна, системи керування приводу, як факторів, що безпосередньо впливають на працездатність і продуктивність технологічного обладнання.

Показники якості процесу регулювання повинні задовільнити вимогам, які пред'являються до систем ЕП згідно особливостям технологічного процесу. Наприклад, при синтезі параметрів електромеханічної системи (ЕМС) за критерієм загасання коливань, можна обрати значення параметрів, що забезпечують розташування коренів характеристичного поліному (ХП) з коливальністю $\mu = 1,0$ і коефіцієнтом демпфування, при цьому пере-регулювання перехідної характеристики становить $\sigma = 4,3 \%$, що відповідає налаштуванню САК на «модульний оптимум», тобто шляхом пошуку оптимального розташування коренів ХП в процесі синтезу параметрів ЕМС можна впливати на максимальне відхилення регульованої величини (перерегулювання) з мінімізацією коливальності й часу дії періодичних складових ПП, тобто в більшості випадків показники якості формально враховують характер вимог до ЕП, а потрібен комплексний підхід, що акцентує увагу на всіх характеристиках ЕП (електричних, механічних і технологічних) згідно синергетичному підходу, що повинно бути враховано при проектуванні технологічних машин.

З точки зору синергетичного підходу, ЕП є складною ЕМС, для якої характерний тісна взаємодія процесів в електричній і механічній частинах, при якому процеси в одній частині системи впливають на процеси в другій і навпаки [7]. Вибір структури і розрахунок параметрів ЕП технологічних машин в загальному випадку здійснюються для типових методик синтезу з допущенням відсутності взаємодії процесів і без урахування особливостей об'єкта керування, що приводить до необхідності уточнення й коректування стандартних налаштувань системи автоматичного керування при налаштуванні й експлуатації приводів.

Незважаючи на наявність широких можливостей математичного моделювання процесів в ЕМС, значної кількості підходів та методик для задача оцінки енергетичних властивостей ЕМС з позицій дослідження процесів електромеханічної взаємодії в ЕП технологічних машин залишається актуальною. Останнім часом триває розвиток синергетичного підходу до дослідження ЕМС, в рамках якого необхідно акцентувати увагу на теорії електромеханічної взаємодії, яка в повній мірі відповідає фізичному змісту процесів демпфування пружних коливань ЕП та може бути застосована на практиці без додаткових витрат [7].

ЛІТЕРАТУРА

1. Попович М. Г. Теорія автоматичного керування / М. Г. Попович, О. В. Ковальчук – К.: Либідь, 1997. – 544 с.
2. Макаров, И. М. Линейные автоматические системы / И. М. Макаров, Б. М. Менский. – М. : Машиностроение, 1982. – 504 с.
3. Бесекерский, В. А. Теория систем автоматического регулирования / В. А. Бесекерский, Е. П. Попов. – С-Пб. : Профессия, 2003 – 752 с.
4. Задорожний, Н. А. Обобщенные оценки взаимосвязи упругих электро-механических колебаний в приводах грузоподъемных машин / Н. А. Задорожний, Н. Г. Марилов // Проблемы подъемно-транспортной техники. Печатные материалы научно-технической конференции с между-народным участием. – Алушта, 1993. – Секция 3. – С. 62 – 65.
5. Кузнецов Б. І. Проектування взаємозалежних систем керування / Б. І. Кузнецов, Б. В. Новосолов, А. О. Чаусов – К.: Техніка, 1994. – 232 с.
6. Задорожня, І. М. Проблеми електромеханічної та електромагнітної сумісності в електроприводах технологічних машин : навч. посіб. / І. М. Задорожня, М. О. Задорожній. – Краматорськ : ДДМА, 2019. – 215 с.
7. Задорожня І. М., Задорожній М. О. Синтез параметрів двомасових електроприводів на основі ефекту резонансної електромеханічної взаємодії // Вісник Херсонського національного технічного університету. 2023. №. 1(84). 18–24. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2023.1.2>.

Фарафонов Гліб Русланович,
здобувач вищої освіти факультету
інформаційних технологій, обліку та фінансів.
Науковий керівник : **Євсєєв Сергій Петрович,**
професор кафедри комп'ютерних технологій і
моделювання систем, д.т.н., професор
Поліський національний університет, Україна

АНАЛІЗ ТА ВИБІР ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ МАЙНІНГУ В БЛОКЧЕЙН-СИСТЕМАХ

За допомогою функції гешування SHA-256, яка використовується як для майнінгу, так і для процедури додавання монет у ланцюжок Bitcoin, а також для створення Bitcoin-адрес, я реалізую програму, яка покаже, як додається ланцюжок блоків, і що саме міститься в кожному блоку. Сам майнінг включає налаштування числа так, щоб результат алгоритму гешування був нижче певного значення. Натомість майнеру передаються Bitcoin. Потім знову здобутий блок міститься в ланцюжок блоків.

Для реалізації цього програмного продукту я використав програму Microsoft Visual Studio 2019. Інтегроване середовище розробки Visual Studio - це стартовий майданчик для написання, налагодження та складання коду, а також подальшої публікації програм. Крім стандартного редактора і відладчика, які є в більшості середовищ IDE, Visual Studio включає компілятори, засоби автозавершення коду, графічні конструктори і багато інших функцій для поліпшення процесу розробки.

Реалізація програмного продукту було зроблено мовою програмування C#.

«C# – це об'єктоорієнтована, проста і водночас потужна мова програмування, яка дозволяє розробникам створювати багатофункціональні програми. Ця мова ставитися до мов компільованого типу, тому він має всі переваги таких мов. Поєднує найкращі ідеї сучасних мов програмування Java, C++, Visual Basic »[2].

Через велику різноманітність синтаксичних конструкцій та можливості працювати з платформою .Net, C# дозволяє швидше, ніж будь-яку іншу мову, розробляти програмні рішення.

Postman – це HTTP-клієнт для тестування API. HTTP-клієнти тестують відправлення запитів із клієнта на сервер та отримання відповіді від сервера.

«API (Application Programming Interface) – це інтерфейс для обміну даними із сервера між двома програмами або компонентами ПЗ. Тестувальникам Postman допомагає у проектуванні дизайну API та створенні mock-серверів (імітаторів роботи програми). Наприклад, за допомогою Postman можна протестувати, як API реєструє нового користувача програми, як додає та видаляє дані про нього на сервері»[2].

За допомогою Postman тестувальник може:

- складати та відправляти HTTP-запити до API;
- створювати колекції (набір послідовних запитів) та папки запитів для скорочення часу тестування;

- змінювати параметри запитів (наприклад, ключі авторизації та URL);
- змінювати оточення для запитів (наприклад, на тестовому стенді, локально або на сервері);
- додавати під час виклику API контрольні точки (фіксацію моменту передачі);
- проводити автоматизоване тестування API з колекції запитів за допомогою Collection Runner.

Для роботи із серверами програма використовує протокол HTTP. Тестувальник відправляє тестові запити від клієнта на сервер та отримує відповідь, чи є помилка в роботі API.

Для створення симуляції майнінгу Blockchain потрібно передусім сконфігурувати середовище розробки та додаткове програмне забезпечення. Окрім встановлення Microsoft Visual Studio 2019 (зображено на рис. 1.1), необхідно також встановити HTTP-клієнт, і моїм вибором став Postman (демонстрація на рис. 1.2).

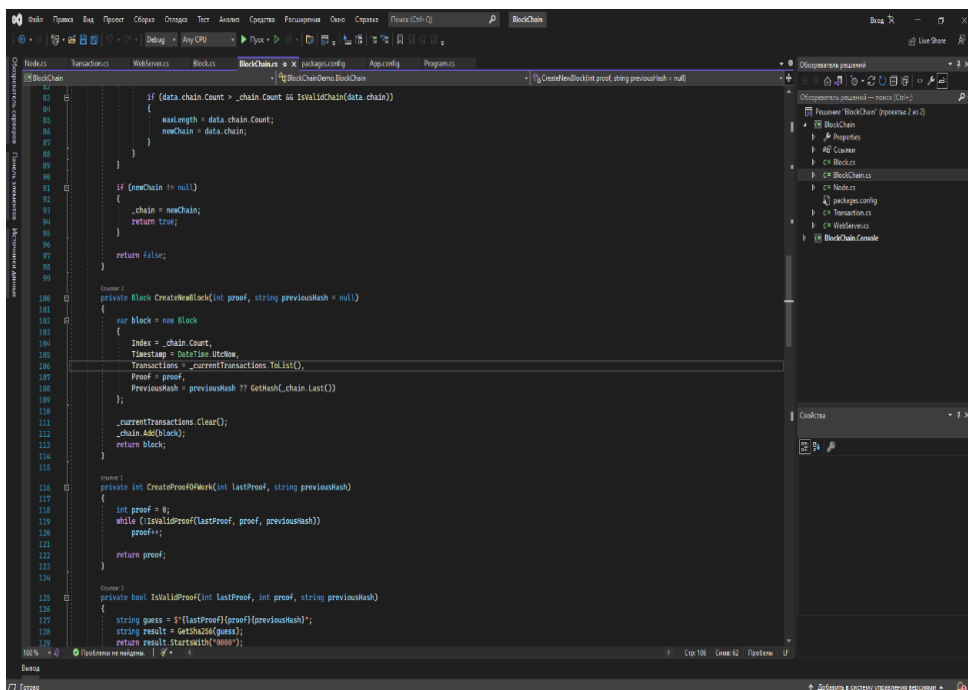

Рисунок 1.1 – Інтерфейс Microsoft Visual Studio

На початку був створений клас для реалізації Blockchain, який містить початковий порожній лист для зберігання Blockchain, який зберігає транзакції. Даний клас забезпечує роботу з нашим Blockchain, відповідає за зберігання транзакцій та містить методи для внесення нових блоків у ланцюжок блоків. Приклад кода зображено на рис. 1.3.

Також на вузлі необхідно виконувати майнінг нового блоку. Для цього необхідно вирішити задачу для алгоритму доказу роботи (PoW), видати нагороду майнеру за рішення крипто-завдання (1 коін) і створити новий блок із занесенням його ланцюжка блоків.

```

соруна:1
private bool IsValidChain(List<Block> chain)
{
    Block block = null;
    Block lastBlock = chain.First();
    int currentIndex = 1;
    while (currentIndex < chain.Count)
    {
        block = chain.ElementAt(currentIndex);
        Debug.WriteLine($"{lastBlock}");
        Debug.WriteLine($"{block}");
        Debug.WriteLine("-----");

        //Check that the hash of the block is correct
        if (block.PreviousHash != GetHash(lastBlock))
            return false;

        //Check that the Proof of Work is correct
        if (!IsValidProof(lastBlock.Proof, block.Proof, lastBlock.PreviousHash))
            return false;

        lastBlock = block;
        currentIndex++;
    }

    return true;
}

```

Рисунок 1.3 – Приклад коду

Для взаємодії з Blockchain можна використовувати клієнт HTTP-запитів Postman. Спочатку необхідно запустити сервер вузла мережі Blockchain. Для запуску процесу майнінгу блоку необхідно надіслати GET-запит серверу вузла. Результат виконання запиту на майнінг блоку подано на (рис. 3.12).

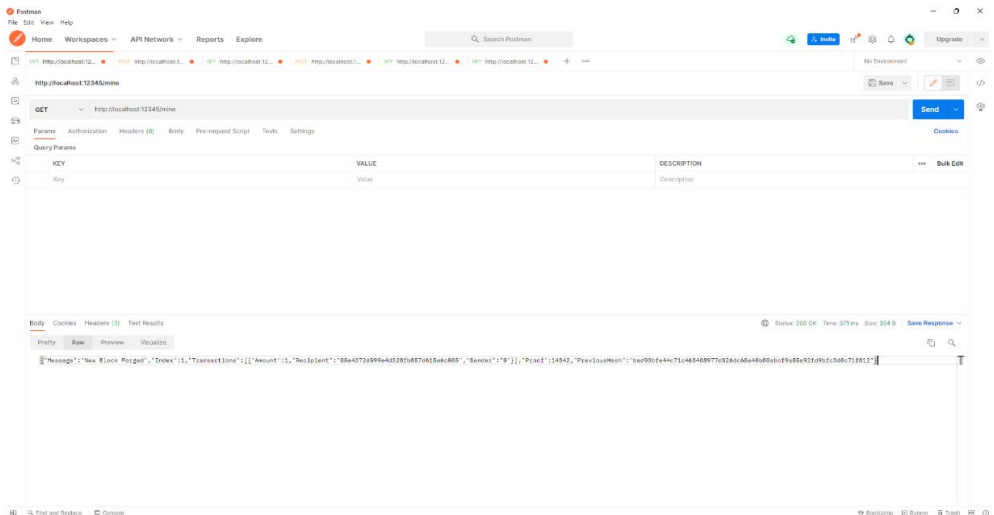

Рисунок 3.12 – Запит на майнінг блоку та результат виконання запиту

У результаті аналізу та вибору програмних засобів для реалізації майнінгу в блокчейн-системах виявлено, що правильний вибір інструментів може суттєво покращити ефективність та швидкість процесу майнінгу. Порівняння різних програмних рішень дозволяє вибрати оптимальні інструменти з урахуванням потреб конкретного проекту та його характеристик. Зазначено, що правильно налаштоване середовище розробки та використання підходящих HTTP-клієнтів є ключовим етапом для успішної імітації майнінгу в блокчейн-технологіях.

Шпак І.І.,

к.ф.-м.н, доцент кафедри інженерії програмного забезпечення,

Баранюк С.М.,

магістр кафедри програмного забезпечення систем.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ ТА КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ПРИСТРОЇВ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ

Пристрої Інтернету речей, попри свою інноваційність та зручність, часто мають різні вразливості, якими можуть скористатися кіберзлочинці. Ці вразливості виникають через кілька факторів, зокрема, обмежену обчислювальну потужність пристроїв, фінансові обмеження у виробництві та складність екосистем IoT. Нижче наведено перелік найпоширеніших вразливостей пристроїв:

Слабкі облікові дані за замовчуванням. Пристрої Інтернету речей часто постачаються з логінами та паролями за замовчуванням, які легко вгадати або є загальнодоступними, що робить їх вразливими до несанкціонованого доступу.

Незахищені мережеві сервіси. Багато пристроїв підключаються до мереж з недостатніми протоколами безпеки, що робить їх вразливими до прослуховування та перехоплення даних.

Відсутність регулярних оновлень програмного забезпечення. Без частих оновлень пристрої Інтернету речей залишаються вразливими до відомих недоліків безпеки і не можуть захиститися від нових загроз.

Недостатнє шифрування даних. Погані практики шифрування або їх відсутність можуть призвести до витоку даних, розкриваючи конфіденційну інформацію користувача.

Незахищені API. Інтерфейси прикладного програмування (API), які не мають надійного захисту, можуть стати точками входу для зловмисників, щоб отримати контроль над пристроями або доступ до приватних даних.

Обмеженість ресурсів. Обмеженість обчислювальної потужності та пам'яті може обмежити реалізацію передових заходів безпеки.

Ризики фізичної безпеки. Пристрої Інтернету речей часто розташовані в доступних місцях, що робить їх вразливими до фізичного втручання.

Усунувши ці вразливості, виробники і користувачі можуть значно підвищити рівень безпеки пристроїв і мереж IoT.

Інтеграція пристроїв Інтернету речей у повсякденне життя суттєво впливає на конфіденційність користувачів. Ці пристрої безперервно збирають, передають, а іноді і зберігають величезний масив персональних даних, починаючи від інформації про місцезнаходження і закінчуючи особистими показниками здоров'я. Ми розглянули різні способи, за допомогою яких пристрої Інтернету речей можуть порушувати конфіденційність:

Збір даних і спостереження. Багато пристроїв Інтернету речей функціонують, постійно відстежуючи навколишнє середовище, що призводить до не навмисного збору персональних даних без явної згоди користувача.

Зберігання та доступ до даних. Інформація, зібрана пристроями Інтернету речей, часто зберігається в хмарних сервісах, що викликає занепокоєння щодо того, хто має доступ до цих даних і як вони захищені.

Обмін даними з третіми сторонами. Пристрої Інтернету речей часто обмінюються даними з третіми сторонами для аналізу або покращення послуг, що може призвести до несанкціонованого використання або продажу особистої інформації.

Недостатній контроль конфіденційності. Користувачі часто мають обмежений контроль над тим, які дані збираються і як вони використовуються, а налаштування конфіденційності або занадто складні, або недостатньо пояснені.

Вразливість до хакерських атак і зломів. Через притаманні їм слабкі місця в системі безпеки, пристрої Інтернету речей можуть бути легко зламані, що призводить до витоку конфіденційних персональних даних.

Правові та етичні наслідки. Відсутність чітких правил збору даних пристроями Інтернету речей створює значні правові та етичні проблеми, особливо щодо згоди користувача та права власності на дані.

На основі останніх досліджень і звітів проведено огляд різних зломів пристроїв Інтернету речей та їх впливу на користувачів [3]:

Уразливість Apache Log4j. Ця критична вразливість віддаленого виконання коду впливала на широко використовувану програмну бібліотеку. Вона дозволяла неавторизованим користувачам контролювати підключені системи для різних дій - від крадіжки даних до криптомайнінгу. Ця вразливість вважалася надзвичайно серйозною, оскільки впливала на сотні мільйонів пристроїв.

Вразливості в пристроях Philips. У листопаді були виявлені вразливості в продуктах і платформі інтерфейсу медичних пристроїв Інтернету речей компанії Philips. Серед них були проблеми в пристроях Patient Information Center iX (PIC iX) та Efficia CM Series, а також в системах IntelliBridge EC40 та EC80. Ці вразливості можуть дозволити доступ до даних пацієнтів та можливість проведення атак на відмову в обслуговуванні, якщо їх використати.

Зломи готельних номерів. Уразливості в "розумних" готельних номерах були продемонстровані консультантом з безпеки, який зламав свій капсульний готельний номер за допомогою iPod touch, наданого при реєстрації. Цей інцидент продемонстрував, як пристрої Інтернету речей в готелях можуть бути використані як зброя, підкресливши зростаючу поверхню атак, створювану розповсюдженням Інтернету речей в різних секторах.

Уразливість в системі домашньої безпеки Trend Micro. У пристрої Trend Micro Home Network Security Station були виявлені помилки, які робили його вразливим до атак типу "відмова в обслуговуванні", підвищення привілеїв і виконання коду. Це викликало особливе занепокоєння, оскільки пристрій призначений для захисту підключених до Інтернету пристроїв від злому.

Уразливість в програмному забезпеченні дефібрилятора Zoll. Виявлено вразливості в програмному забезпеченні для керування дефібрилятором Zoll, які можуть дозволити віддалене виконання коду та витік конфіденційних даних. Вразливості не впливали на фізичні дефібрилятори, а скоріше на програмне забезпечення, що ними керує, створюючи ризики для конфіденційності та цілісності даних.

Уразливість Mandiant та ThroughTek [2]. Вразливість, виявлена в мільйонах пристроїв камер Інтернету речей компаніями Mandiant і ThroughTek, дозволила кіберзлочинцям

отримати доступ до розумних камер і переглядати відео в реальному часі, створювати ботнети або використовувати ці пристрої як точки входу для подальших атак.

Вплив на емоційний стан користувачів [1]. Дослідження задокументувало досвід користувачів, які зазнали зламу їхніх систем Інтернету речей, підкресливши емоційний біль та шкоду, спричинені цими інцидентами. Невизначеність і труднощі з виявленням зломів часто призводили до значного стресу, зміщуючи фокус з сприйняття зломів як простого технічного збою на визнання їх подіями, що потребують турботи і підтримки користувачів.

У динамічному світі Інтернету речей (IoT) розгортання заходів безпеки нагадує поле бою, що постійно змінюється, де кожне рішення має свій унікальний набір переваг і недоліків. Шифрування слугує першою лінією захисту, маскуючи дані в завісу таємниці, коли вони проходять через мережу. Однак обмежені обчислювальні можливості багатьох пристроїв Інтернету речей часто вимагають використання менш надійних стандартів шифрування, що залишає двері відчиненими для потенційних зломів.

Протоколи автентифікації, такі як двофакторна автентифікація, пропонують додатковий рівень безпеки, перевіряючи особистість користувачів з підвищеною суворістю. Однак простота багатьох інтерфейсів Інтернету речей у поєднанні з обмеженими можливостями обробки даних створює величезні труднощі для повсюдного впровадження цих передових протоколів.

Неможливо переоцінити важливість регулярних оновлень програмного забезпечення в цьому ландшафті, які діють як необхідні латки для усунення вразливостей, що з'являються з плином часу. Однак помітною прогалиною в броні є нездатність численних пристроїв Інтернету речей підтримувати автоматичні оновлення, що робить їх вразливими до відомих експлоїтів.

Рішення мережевої безпеки, що включають брандмауери та системи виявлення вторгнень, стоять на сторожі сфери Інтернету речей. Тим не менш, ці охоронці знаходяться в постійній боротьбі за те, щоб випередити кіберзагрози, які постійно розвиваються і стають все більш витонченими.

Безпечні API є важливими гвинтиками в механізмі IoT, що забезпечують безперерйну взаємодію між різними пристроями. Проте вони також стають об'єктами атак, а їхня безпека є постійним викликом у складній мережі екосистем Інтернету речей.

На тлі цих зусиль пошук загальногалузевих стандартів і правил є невинним. Однак швидкі темпи технологічного прогресу в сфері Інтернету речей часто затьмарюють розвиток цих нормативних рамок, залишаючи прогалину, яка потребує постійного подолання.

Таким чином, розгортається розповідь про безпеку Інтернету речей - історія невинних інновацій та адаптації, де кожен захід приносить з собою набір обмежень, що вимагає постійної пильності та винахідливості для захисту взаємопов'язаного світу Інтернету речей.

У заплутаній павутині Інтернету речей (IoT) посилення безпеки та конфіденційності подібне до навігації лабіринтом нових викликів і рішень, що з'являються. Розповідь про безпеку Інтернету речей пронизує різні сфери, об'єднуючи сукупність технологій і стратегій, спрямованих на зміцнення цієї взаємопов'язаної екосистеми проти постійних загроз кібервразливостей [3].

Штучний інтелект і машинне навчання. На передньому плані цього наративу - роль штучного інтелекту (ШІ) і машинного навчання (МН). Ці технології стали ключовими елементами у виявленні та пом'якшенні загроз, таких як DDoS-атаки та аномальні моделі поведінки в мережах IoT. Впровадження ШІ в парадигми безпеки Інтернету

речей знаменує перехід від реактивних механізмів захисту до проактивного передбачення і нейтралізації загроз.

Полегшена криптографія. У сфері захисту даних фокус зміщується на розробку легких криптографічних рішень, пристосованих для пристроїв IoT з обмеженими ресурсами. Проблема полягає в тому, щоб збалансувати подвійні вимоги - надійний захист і мінімальне обчислювальне навантаження. Дослідження в цій галузі вивчають потенціал передових стандартів шифрування і кодів, що виправляють помилки, як базових елементів для безпечних, але ефективних методологій шифрування, що особливо актуально в сценаріях, де можливості пристроїв обмежені.

Методи збереження конфіденційності. Заглибимося в критичний аспект збереження конфіденційності. У світі, який все більше покладається на IoT для надання інтелектуальних послуг, захист конфіденційності користувачів стає першорядним завданням. Це занепокоєння стимулювало дослідження різних підходів, включаючи стратегії хмарних, периферійних і туманних обчислень, які спрямовані на захист персональних даних при збереженні ефективності сервісів. Серед них виділяється диференційована конфіденційність як метод, що додає шум до даних, таким чином запобігаючи ідентифікації особистої інформації, але дозволяючи аналізувати моделі поведінки користувачів.

Протоколи безпечного зв'язку. Безпечний зв'язок в IoT є ще однією ключовою темою, особливо в контексті бездротових сенсорних мереж і "розумних" об'єктів. Основна увага приділяється забезпеченню цілісності та конфіденційності даних, що передаються сенсорними вузлами в інтелектуальних мобільних середовищах IoT (M-IoT). Дослідження в цій галузі включають розробку наскрізних систем безпеки і протоколів, які захищають дані від перехоплення і підробки, тим самим зберігаючи недоторканність комунікації в системах IoT.

Цифрове шифрування. Цифрове шифрування підписів - це нова концепція, що поєднує в собі цифрові підписи та шифрування для забезпечення цілісності документів і неможливості відмови від них у розподілених обчислювальних середовищах. Цей підхід особливо актуальний для забезпечення надійності та конфіденційності даних, зібраних на основі краудсорсингу, що є поширеною особливістю додатків Інтернету речей.

Безпека розумного будинку. Розповідь поширюється на безпеку "розумних" будинків, де бездротовий зв'язок і сенсорні технології складають основу безпечного і приватного домашнього середовища Інтернету речей. Дослідження в цій області зосереджені на встановленні безпечних довірчих відносин між пристроями розумного будинку і зовнішніми пристроями Інтернету речей, підкреслюючи важливість взаємної перевірки безпеки і безпеки сумісних пристроїв.

IoT в охороні здоров'я. У сфері охорони здоров'я, де додатки Інтернету речей управляють конфіденційними даними пацієнтів, акцент робиться на протоколах шифрування і аутентифікації, які забезпечують як безпеку даних, так і конфіденційність пацієнтів. Інтеграція Інтернету речей з периферійними і туманними обчисленнями розглядається як засіб безпечного та ефективного збору і передачі медичних даних, що відображає зростаючу залежність сектора від Інтернету речей для віддаленого медичного моніторингу та управління даними.

Блокчейн в IoT. Нарешті, в наративі визнається зростаюча роль блокчейну в IoT. Технологію блокчейн хвалять за її здатність забезпечувати цілісність даних і встановлювати довіру в середовищах IoT. Ця технологія особливо актуальна в

промисловому IoT (ПоТ) і смарт-контрактах, пропонуючи децентралізований механізм для безпечного зберігання даних і управління транзакціями в системах IoT.

Багатофакторна автентифікація. Автентифікації, наріжному каменю безпеки IoT, приділяється все більше уваги в інтелектуальних середовищах М-IoT. Такі методи, як RFID і автентифікація користувачів, мають вирішальне значення для забезпечення безпеки мереж IoT, підкреслюючи необхідність в надійних і багатогранних механізмах автентифікації в будь-якому середовищі IoT.

Підсумовуючи, можна сказати, що підвищення безпеки і конфіденційності Інтернету речей є багатогранним завданням, для якого характерна конвергенція різних технологій і стратегій. Від виявлення загроз за допомогою штучного інтелекту до забезпечення цілісності даних на основі блокчейну - шлях до безпеки Інтернету речей характеризується постійними інноваціями та адаптацією, спрямованими на захист взаємопов'язаного світу від постійно мінливого ландшафту кіберзагроз.

Висновки. Проблеми безпеки та конфіденційності, пов'язані з пристроями Інтернету речей, є складними і багатогранними, що вимагає узгоджених зусиль з боку виробників, користувачів і регуляторних органів. Оскільки IoT продовжує розвиватися, розробка надійних заходів безпеки і захисту конфіденційності буде мати вирішальне значення для реалізації його повного потенціалу. Ця стаття підкреслює важливість постійних досліджень і співпраці для вирішення цих критичних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Being Hacked: Understanding Victims' Experiences of IoT Hacking / A. Rostami et al. USENIX. 2022.
2. Here's how hackers exploit IoT device vulnerabilities to invade hardware. T_HQ. 2021.
3. Jee Young Lee and Jungwoo Lee. "Current Research Trends in IoT Security: A Systematic Mapping Study". Hindawi, 2021.
4. Sherman J. A Look Back at the Top 12 IoT Exploits of 2021 (Part 1). Finite State. 2022.

Шпак І.І.,

к.ф.-м.н, доцент кафедри програмного забезпечення систем,

Гебура Н.М.,

магістр кафедри програмного забезпечення систем

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН НА ПРОЦЕСИ АВТОМАТИЗОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ДАНИМИ У РОЗПОДІЛЕНИХ АРХІТЕКТУРАХ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація. В роботі визначено актуальність технології блокчейн в процесах автоматизованого управління даними у розподілених архітектурах. Проаналізовано кейс впровадження технології блокчейн в компанії IBM, а також проведено порівняльний аналіз класичних управлінь даними та базованих на блокчейні з точки зору продуктивності, безпеки та ефективності.

Ключові слова – блокчейн, криптовалюта, управління даними.

Вступ.

Сучасний світ інформаційних технологій швидко розвивається, із рік у рік вимагаючи більш ефективних та надійних підходів до управління даними. Інформація стала одною з найцінніших ресурсів у бізнесі, державному управлінні, медицині, фінансах та багатьох інших галузях. У той час як потреба в зберіганні, обміні та аналізі даних росте, з'являються нові, пов'язані з безпекою, надійністю та ефективністю цих процесів. У одночасному контексті інновацій та викликів народжується технологія блокчейн, яка робить значний вплив на способи обробки даних у розподілених архітектурах програмного забезпечення. Почавши свою історію як технологічна основа криптовалюти, блокчейн став об'єктом широкого застосування у великій кількості галузей. Серед них особливо важливі місця займають процеси автоматизованого управління даними. Технологія блокчейн пропонує величезний потенціал у цьому відношенні, але вона також створює нові завдання та виклики, які вимагають глибокого дослідження та аналізу.

Постановка задачі

Технологія блокчейн знаходить застосування у багатьох галузях і сферах діяльності, таких як криптовалюти (Bitcoin та Ethereum), децентралізоване фінансування (DeFi), зберігання та управління медичними записами, відстеження походження товарів, автоматизовані контракти (smart contracts) [1], створення та відстеження цифрових прав і ліцензій. Розвиток технології блокчейн дозволив компаніям використовувати блокчейн для вирішення складних проблем пов'язаних з керуванням даних, безпеки та довіри. Головна мета дослідження – оцінити, як технологія блокчейн впливає на процеси автоматизованого управління даними в рамках розподілених архітектур програмного забезпечення. Дослідження має на меті виявити потенційні переваги, виклики та можливості, які блокчейн може принести в цю сферу. Ключові задачі: дослідження поточних тенденцій та практик в розподілених системах управління даними; оцінка ефективності та безпеки існуючих рішень; вивчення характеристик блокчейну, таких як

децентралізація, прозорість, незмінність та консенсусні механізми; аналіз специфіки блокчейну, включаючи публічні та приватні блокчейни (рис. 1); дослідження, як блокчейн може впливати на ефективність, безпеку, інтеграцію та масштабованість в управлінні даними; аналіз можливостей використання блокчейну для оптимізації процесів управління даними; визначення потенційних переваг, які блокчейн може принести у розподілених архітектурах; ідентифікація та аналіз викликів та обмежень, асоційованих з інтеграцією блокчейну в існуючі системи.

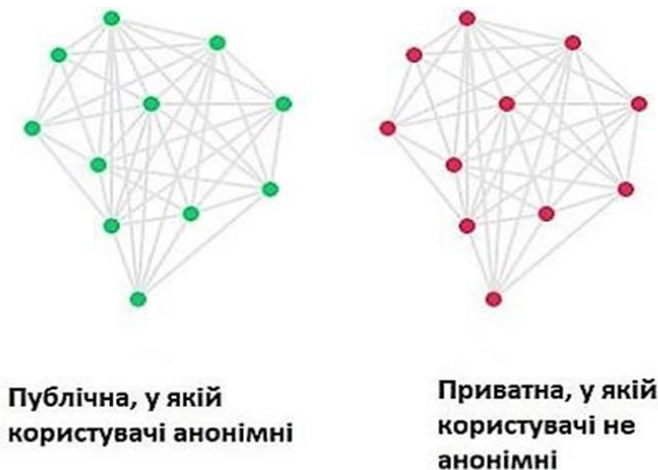

Рис. 1 Публічна та приватна архітектура мережі блокчейн

Дослідження та аналіз

Це дослідження зосереджується на аналізі того, як технологія блокчейн може вплинути на процеси автоматизованого управління даними в контексті розподілених архітектур програмного забезпечення. Основна увага приділяється вивченню потенційних переваг, таких як підвищення безпеки та прозорості управління даними, а також можливостями вдосконалення масштабованості та ефективності систем за допомогою блокчейн-технологій [2]. Дослідження також оцінює, як блокчейн може сприяти створенню більш розподілених та децентралізованих моделей обробки даних, тим самим зменшуючи залежність від централізованих систем зберігання та обробки даних. Було проведено аналіз кейсу впровадження технології блокчейн в компанії IBM для автоматизованого управління даними та як дана технологія вплинула на компанію, розглянуто перспективи та виклики. Аналіз включає огляд існуючих розподілених систем та їх обмежень, а також вивчення специфічних характеристик та функціональностей блокчейну, які можуть бути використані для покращення процесів управління даними. Враховуються як технічні аспекти, такі як консенсусні алгоритми і незмінність даних, так і організаційні виклики, пов'язані з інтеграцією блокчейну в існуючі системи. Окрема увага приділяється вивченню потенційних викликів та перешкод, які можуть виникнути під час впровадження блокчейн-технологій у розподілені архітектури програмного забезпечення. Впровадження технології блокчейн в IBM для автоматизованого керування даними являє собою значний крок вперед у сфері безпеки та ефективності даних.

Запровадження компанією IBM технології блокчейн демонструє її потенціал для революції в управлінні даними, пропонуючи неперевершений рівень прозорості, відстежуваності та безпеки. У цьому прикладі підкреслюється, як блокчейн може оптимізувати процеси, зменшити ризик підробки даних і підвищити довіру між зацікавленими сторонами. Крім того, реалізація IBM служить планом для інших організацій, які прагнуть використовувати блокчейн для надійного керування даними. Підсумовуючи, новаторські зусилля IBM щодо інтеграції блокчейну в їхні системи керування даними не лише демонструють практичне застосування технології, але й створюють прецедент для майбутніх інновацій у цьому просторі.

Висновки

Таким чином дослідження та аналіз допоможе зрозуміти як технологія блокчейн впливає на вищий рівень безпеки, підвищену прозорість та покращену цілісність даних завдяки своїм основним характеристикам, таким як децентралізація, незмінність та використання смарт-контрактів. Однак, успішне впровадження цієї технології вимагає подолання технічних, організаційних та нормативних викликів. Результати цього дослідження та аналізу вказують на необхідність подальших інновацій та адаптації в області блокчейну для його ефективного інтегрування у розподілені системи управління даними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНТЕРНЕТ ДЖЕРЕЛ

- [1] Smart contracts defined [Online].Available: <https://www.ibm.com/topics/smart-contracts>
- [2] Blockchain revolution / Don Tapscott and Alex Tapscott.

Шпак Іван Іванович,
кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри
програмного забезпечення систем,
Староста Віталій Іванович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 121 Інженерія програмного забезпечення
Державний вищий навчальний заклад
"Ужгородський національний університет"

ВПЛИВ ТА ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ МАШИННОГО НАВЧАННЯ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПРОЦЕСИ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Штучний інтелект вже не є просто технологією майбутнього, а став революційним інструментом, який має потенціал кардинально змінити різні галузі, включаючи розробку програмного забезпечення. Штучний інтелект (Artificial Intelligence, AI) визначається як здатність комп'ютера виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту. Цей термін часто застосовується до проекту розробки систем, які мають здатність мислити, аналізувати дані, узагальнювати або вчитися з минулого досвіду [1]. Машинне навчання (machine learning, ML) є гілкою штучного інтелекту та комп'ютерних наук, яка зосереджується на використанні даних та алгоритмів для імітації того, як люди вчаться, поступово покращуючи свою точність [2]. Методи машинного навчання та штучного інтелекту впливають на підхід розробників до створення програмного забезпечення, роблячи процеси більш ефективними та дозволяючи розробляти більш інтелектуальні та орієнтовані на користувача програми.

Процес розробки програмного забезпечення починається з аналізу вимог та планування. Інструменти та алгоритми штучного інтелекту можуть аналізувати величезні обсяги даних щоб виявляти потреби користувачів, переваги та критичні точки. Цей підхід, орієнтований на дані, допомагає розробникам краще зрозуміти контекст вимог користувачів та приймати обґрунтовані рішення щодо функцій і можливостей, які знайдуть відгук у цільовій аудиторії. Штучний інтелект також допомагає в плануванні проекту шляхом оптимізації розподілу ресурсів, оцінки термінів проекту та виявленні потенційних ризиків.

Один з ключових аспектів використання методів штучного інтелекту в розробці програмного забезпечення полягає в автоматизації генерації програмного коду. Інструменти штучного інтелекту, такі як генератори коду та плагіни автозаповнення, здатні істотно прискорити процес написання програмного коду. Алгоритми обробки природної мови (Natural Language Processing, NLP) можуть трансформувати високорівневі специфікації в фрагменти програмного коду, що призводить до зменшення ручних зусиль у процесі кодування та уникнення потенційних помилок [3]. Застосування цієї автоматизації дозволяє розробникам зосередитися на завданнях

проектування та вирішення проблем вищого рівня, тим самим оптимізуючи процес розробки програмного забезпечення.

Виявлення та усунення помилок у програмному коді є трудомістким завданням. Методи налагодження на основі штучного інтелекту можуть аналізувати програмний код та зразки даних для виявлення потенційних помилок та аномалій. Ці інструменти також можуть запропонувати потенційні рішення для усунення проблем, прискорюючи процес налагодження та покращуючи якість програмного забезпечення. З часом системи штучного інтелекту можуть навчатися на попередньому досвіді налагодження, стаючи ще ефективнішими у виявленні та усуненні помилок.

Штучний інтелект відіграє важливу роль у тестуванні програмного забезпечення та забезпеченні якості. Методи тестування на основі штучного інтелекту можуть автоматично генерувати тест-кейси, виконувати тести в різних сценаріях та аналізувати результати тестування в режимі реального часу. Ці методи не тільки покращують тестове охоплення, але й підвищують точність результатів тестування. Орієнтовані на штучний інтелект тестові фреймворки можуть адаптовуватися до змін у програмному забезпеченні, роблячи їх більш стійкими та надійними.

Персоналізація та оптимізація взаємодії з користувачами через методи штучного інтелекту дозволяють програмному забезпеченню надавати індивідуалізований досвід користувачам. Використовуючи дані користувачів та моделі поведінки, алгоритми штучного інтелекту можуть адаптувати контент, рекомендації та взаємодії для досягнення індивідуальних уподобань. Такий рівень персоналізації підвищує залученість та задоволеність користувачів, сприяючи їх довгостроковій лояльності. У сфері електронної комерції рушій рекомендацій на базі штучного інтелекту можуть пропонувати продукти на основі історії запитів користувачів, що призводить до збільшення продажів та утримання клієнтів.

Вплив штучного інтелекту на процеси постійної інтеграції та безперервного розгортання (CI/CD) також є значним. Системи на основі штучного інтелекту можуть автоматично контролювати стан репозиторіїв коду, виявляти вузькі місця продуктивності та оптимізувати процес розгортання [4]. Цей рівень автоматизації забезпечує швидші та надійніші випуски програмного забезпечення, скорочуючи час простою та покращуючи користувацький досвід.

Штучний інтелект має потенціал перетворити супровід програмного забезпечення, дозволяючи створювати автономні системи, які можуть виявляти та виправляти проблеми без втручання розробників. Цей підхід до автономного супроводу, також відомий як самовідновлювальне програмне забезпечення (self-healing software), мінімізує час простою та зменшує навантаження на розробників, дозволяючи їм зосередитися на більш критичних завданнях [4].

Використання методів штучного інтелекту в розробці програмного забезпечення може призвести до суттєвого економічного ефекту. Наприклад, дослідження McKinsey Global Institute показало, що штучний інтелект може підвищити продуктивність розробників програмного забезпечення на 25-30% [5]. Це означає, що компанії можуть розробляти більше програмного забезпечення за менший час і з меншими витратами.

Дослідження McKinsey Global Institute також показало, що штучний інтелект може призвести до зростання продуктивності на інших стадіях життєвого циклу розробки програмного забезпечення, таких як тестування, налагодження та супровід. В цілому,

дослідження McKinsey Global Institute оцінило, що використання штучного інтелекту в розробці програмного забезпечення може призвести до зростання світового ВВП на 1,3-2,3 трлн. доларів до 2030 року [5].

Отже, застосування методів машинного навчання та штучного інтелекту революціонізує сферу розробки програмного забезпечення, відкриваючи нову еру ефективності, автоматизації та орієнтованості на користувачів. Від аналізу вимог і планування до генерування коду, тестування та супроводу штучний інтелект покращує кожен етап життєвого циклу розробки програмного забезпечення. Використовуючи методи штучного інтелекту, розробники можуть створювати більш інтелектуальні, персоналізовані та надійні програмні рішення, які відповідають сучасним потребам користувачів. Використання методів штучного інтелекту в процесах розробки програмного забезпечення має потенціал призвести до значного економічного ефекту. Цей ефект може реалізуватися за рахунок підвищення продуктивності розробників, автоматизації рутинних завдань, генерування нових ідей та рішень та створення персоналізованих програмних продуктів. У міру того, як штучний інтелект продовжує розвиватися, потенціал його застосування в процесах розробки програмного забезпечення буде тільки зростати, відкриваючи захоплююче та переломне майбутнє для галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Макс Тегмарк. Життя 3.0.: доба штучного інтелекту. - Київ: Наш формат, 2019. - 432 с.
2. О.С. Булгакова, В.В. Зосімов, В.О. Поздєєв. Методи та системи штучного інтелекту: теорія та практика — Херсон: Олді плюс, 2020. — 341 с.
3. Н. Б. Шаховська, Р. М. Камінський, О. Б. Вовк. Системи штучного інтелекту. — Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018. — 392 с.
4. A. Ramírez, J.R. Romero. “Synergies between artificial intelligence and software engineering: evolution and trends”. Handbook on artificial intelligence-enhanced software engineering, vol. 1: Novel Methodologies to Engineering Smart Software Systems. 2022 — 354 p.
5. Michael Chui, Roger Roberts, Lareina Yee, Eric Hazan. The economic potential of generative AI: The next productivity frontier. — McKinsey & Company. Report: June 14, 2023 — URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/The-economic-potential-of-generative-AI-The-next-productivity-frontier> (the date of application: 06.11.2023)

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

*Хомякова Юлія Володимирівна,
студентка 2 курсу магістратури
спеціальності 014.04 Математика*

*Науковий керівник: Пархоменко Олександр Юрійович,
кандидат-фізико-математичних наук, доцент*

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

НАСКРІЗНІ ЛІНІЇ ПРИ НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ

Наскрізні освітні лінії – це ключові компоненти оновленої освітньої програми, які готують дітей до реального життя, самостійної практичної діяльності та функціонування в суспільстві. З їх вивченням та освоєнням формуються наскрізні вміння школярів розв'язувати проблеми, критично мислити, бути креативним, ефективно спілкуватися та співпрацювати, розвивати власний емоційний інтелект, досліджувати, організовувати свою діяльність, рефлексувати, вдумливо читати та осмислювати.

Саме вчитель вирішує які інструменти розвитку наскрізних умінь обрати, це також залежить від того, які завдання поставлено наразі. Насамперед, найголовнішим є демонстрація дітям важливості не просто здобуття знань, а й здатності використовувати їх у реальному житті.

Сучасний вчитель під час навчального процесу обов'язково зосереджує увагу на зв'язку певного навчального предмета з життям. Діти починають захоплюватися навчанням, досягати формування важливих рис характеру, серед яких: наполегливість, увага, акуратність, кмітливість, критичне ставлення до своєї роботи й роботи своїх товаришів, культура писемного й усного мовлення, чесність, любов до праці, колективізм.

Приклад реалізації компетентнісного підходу за допомогою наскрізних змістових ліній на уроках математики

До обов'язків педагога входить належний рівень організації навчального процесу, який сприяв формуванню життєво важливих компетентностей учнів, які б полегшили їхню адаптацію до активної участі в житті суспільства.

Педагоги мають перед собою задачу впровадити наскрізне навчання як впродовж вивчення всього циклу загальноосвітньої дисципліни, так і з залученням міжпредметних зв'язків інших дисциплін з метою сформувати науковий світогляд здобувачів освіти, який сприятиме реалізації завдання компетентнісного підходу в освіті.

Наскрізні змістові лінії структурують навчальний матеріал навколо себе та виконують роль стрижня, який здійснює об'єднання знань у систему, забезпечення інтеграції та значне полегшення розуміння навчального матеріалу.

Важлива умова навчально-виховного процесу – сформувати пізнавальний інтерес з допомогою застосування найрізноманітніших методів і методичних прийомів, вибір яких залежить від змісту та мети уроку, наявних наочних засобів навчання, від вибраного типу уроку та його структури, рівня підготовки учня.

Завдання сучасного курсу математики реалізуються за допомогою формування ключових компетентностей та через наскрізні змістові лінії і залученням знань з різних предметів.

Табл. 1.

Реалізація наскрізних змістових ліній із залученням знань з різних предметів

Реалізація наскрізних змістових ліній	
Здоров'я і безпека	Математика + Біологія
Екологічна безпека та сталий розвиток	Математика + Екологія
Підприємливість та фінансова грамотність	Математика + Економіка
Громадянська відповідальність	Математика + Правознавство + Економіка

Наскрізна лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» реалізується в курсі математики, насамперед, через завдання з реальними даними про використання природних ресурсів, їх збереження та примноження. Можливі уроки на відкритому повітрі. При розгляді цієї лінії важливе місце займають відсоткові обчислення, функції, елементи статистики.

Наскрізна лінія «Підприємливість і фінансова грамотність» пов'язана з розв'язуванням практичних задач щодо планування господарської діяльності та реальної оцінки власних можливостей, складання сімейного бюджету, формування економного ставлення до природних ресурсів. Вона реалізується під час вивчення відсоткових обчислень, рівнянь та функцій.

Яскравим прикладом реалізації саме цієї наскрізної лінії на уроках математики є тема податків. Попередньо вчитель має попередити про необхідність повторити теоретичну інформацію про податки, порядок їх нарахування та сплати, а також про податкові пільги. Цей матеріал учні мають знати з уроків економіки.

Можна запропонувати учням створити проекти на наступні теми:

1. *Специфіка нарахування податку на землю.*
2. *Особливості орендної плати за землю*
3. *Розрахунок коефіцієнта індексації грошової оцінки земель*

Міністерство освіти рекомендує завдання, які включають теоретичний матеріал, математичні розрахунки та підготовка для підвищення активізації розумової діяльності учнів. Усі ці пункти реалізуються у наступному завданні:

Як ви розумієте поняття «раціональний споживчий вибір»?

Уявімо, що наразі ви подорожуєте Італією і бажаєте купити куртку за ціною 32 євро, футболку за 2, 70 євро і павербанк за 43 євро.

Банк Італії встановив такі валютні курси:

1 євро - 1,13 дол. США; 1 євро - 185,2 ієн

1 євро - 2,24 дол. Канади: 1 євро - 25,50 гри.

Скільки гривень вам потрібно поміняти на євро, щоб купити ці товари?

Скільки національної валюти потрібно поміняти американцю, канадцю і японцю для того, щоб купити той самий набір товарів?

Дослідіть інформацію про історію української грошової одиниці – гривні.

Наскрізна лінія «Здоров'я і безпека» в курсі математики реалізується через завдання з реальними даними про безпеку і охорону здоров'я (текстові завдання, пов'язані з

середовищем дорожнього руху, рухом пішоходів і транспортних засобів, відсотковими обчисленнями і графіками, що стосуються чинників ризику). Особливо важливий аналіз причин ДТП, пов'язаних із перевищенням швидкості.

Задача 1. Першу ділянку шляху довжиною 40 кілометрів автомобіль проїхав за межами населеного пункту, де допустимою є швидкість 90 км/год. Другу ділянку шляху довжиною 10 км автомобіль проїхав у межах населеного пункту, де допустима швидкість руху 50 км/год. З'ясуйте, скільки виграє у часі водій, якщо грубо порушуватиме правила дорожнього руху. Швидкість руху водія-порушника на цих ділянках дорівнює 110 км/год та 80 км/год відповідно.

Завдяки залученню наскрізних змістових ліній стає можливим відображення провідних соціальних та особистісно значущих ідей, які знаходять послідовне виявлення у процесі навчання учнів математики.

Реалізація змістових ліній водночас актуалізує відповідні знання, діяльнісні компоненти, творчу роботу із внутрішньопредметної та міждисциплінарної інтеграції, позакласну роботу та роботу гуртків, активну участь учнів у загальнонаціональних змаганнях та олімпіадах.

Сучасному вчителю математики під час процесу навчання курсу математики необхідно акцентувати увагу учнів на зв'язку математики з реальним життям. Саме це прямий шлях для формування дитячого інтересу до предмету та процесу навчання. Такий підхід допомагає сформуванню таких важливих риси характеру як увага, послідовність у роботі, акуратність, наполегливість, кмітливість, критичне ставлення до своєї роботи й роботи своїх товаришів, чесність, культуру письма й усної мови, любов до праці.

Під час розкриття наскрізних змістових ліній надзвичайно важливим залишається формування стійкого пізнавального інтересу, який можна здійснити за допомогою залучення різноманітних методичних прийомів та методів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наскрізнi змістові лінії. Міністерство освіти і науки України.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/naskrizni-zmistovi-linii>
2. Математика. Навчальна програма для учнів 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Сайт Міністерства освіти і науки України
URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>
3. Добірка матеріалів з формування наскрізних умінь у школярів. На урок.
URL: <https://naurok.com.ua/post/dobirka-materialiv-z-formuvannya-naskriznih-umin-u-shkolyariv>

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Tsabak Natalya

Specialty 123 Computer Engineering

*Scientific supervisor: **Krysak Larysa***

PhD, English Teacher

Vinnitsia Technical Applied College

FOLK TRADITIONS IN ENGLAND AND UKRAINE

In the modern world, deglobalization is constantly spreading, the traditions of completely different cultures are mixing with each other. Some countries borrow holidays and customs from others. Therefore, when the time for the nation's rapprochement is fast approaching, it is important to be familiar with both foreign and native traditions.

They are an important element of national identity and heritage, depicting the history, values and character of a people. The comparison of such excellent countries as England and Ukraine will be particularly striking. Ukraine and England are two countries that have their own unique and multifaceted culture, which consists of various traditions, customs, holidays, dishes and entertainment.

The rich customs and traditions of England are known all over the world. English culture is often associated with lots of tea, the British royal family and good manners. However, English culture goes much deeper than these internationally recognized distinctive features and is constantly evolving. English culture, like certain cultures of other nations, is strongly influenced by its imperial past. One of the most obvious remnants of the presence of the British Empire in English culture is tea. Being English has become almost synonymous with tea. Everyone has different tastes, so everyone can choose from a large selection. In addition to the obvious differences between the manufacturer and the type, some Englishmen prefer strong tea, others prefer weaker. Some like it with sugar and milk, or just sugar or just milk. Lemon and honey are also popular but controversial additions. Almost as much as tea is associated with the English, Ukrainians are associated with borscht, dumplings and lard. National dishes have taken root so well among the Ukrainian people that UNESCO decided to add borscht to the list of intangible cultural heritage in need of protection. Arguing that Ukrainian borscht is an indispensable component of Ukrainian family and everyday life. It is also worth mentioning that holidays and a number of local borscht festivals, held every year in different cities of Ukraine, are dedicated to him.

The traditions of countries are not limited to just one food or everyday habits. Much more culture and history are hidden in holidays and religion. Most countries, even having a common religion, treat the same holidays in different ways. Thus, in Ukraine, Easter is celebrated after the forty-day Great Lent, during which people cleanse their souls and bodies of sins and bad habits. They also go to cemeteries, clean graves, light candles, pray for the peace of the departed souls. Even on this day, Easter dishes are prepared, such as Easter Bread, Easter eggs and smoked dishes. In the evening, people go to the church for the Easter service, where the priest consecrates Easter baskets. After the service, people congratulate each other on Easter, exchange eggs, say "Christ is risen!" "Risen Indeed!"

In England, the traditions are slightly different, but they remain just as interesting. Their celebration begins on Friday, when they bake special buns with a cross-shaped incision at the top and a filling of raisins or candied fruits. They are eaten for breakfast and treated to all acquaintances. Easter in England is depicted through the main symbol the Easter rabbit. It symbolizes the fertility of nature. Hare figurines are sold in all stores. Children believe that it is he who hides the coloured eggs on Easter. Which is another essential symbol. Search for Easter eggs that are covered in chocolate or painted in different colours.

A little similar, but at the same time different, is the celebration of Christmas. Christmas in England is the biggest holiday of the year, which is celebrated on December 25. English people decorate their houses and yards with various decorations, such as balls, lanterns, ribbons, toys, candies. A star or an angel is placed on top of the Christmas tree. Stockings are hung above the fireplace, in which Santa Claus puts gifts for children. A mistletoe is hung above the doorway, under which lovers traditionally kiss. Christmas dinner is the most important part of the celebration. The English gather around a large table, where traditional dishes such as turkey with gooseberry sauce, mashed potatoes, nut pie, sweet pudding and others are served. During dinner, small gifts are torn open, which contain various trinkets, jokes and paper crowns, which everyone puts on their heads. Christmas toasts and greetings are also read. English people also go to church for the Christmas service, which takes place on the evening of December 24 or the morning of December 25. At the service, Christmas hymns are sung, Christmas prayers and the Gospel are read.

In Ukraine, this holiday is no less important. It is celebrated on December 25 according to the Gregorian calendar or January 7 according to the Julian calendar. January 6 or December 24 is Holy Evening, which is the most solemn part of the celebration. 12 fasting dishes are served on the table, symbolizing the 12 apostles or 12 months of the year. The main dish is Kutya, which consists of boiled wheat, poppy seeds, honey, nuts, and raisins. Before the start of dinner, they look at the sky to see the first star, which symbolizes the Star of Bethlehem, which showed the shepherds the way to Jesus.

As we can see, both countries are rich in traditions and habits. People honour and respect their culture and explore it, as well as pass on their knowledge to their children to preserve their national identity.

REFERENCES

1. Ukrainian customs [Electronic resource]. Access mode: <https://greentourua.com/ukrainian-customs-and-traditions/> Date of application 23.11.23

Батаєва Д.Є.,
студентка 2 курсу факультету іноземної філології.
Науковий керівник: Галапчук-Тарнавська О. М.,
доцентка кафедри англійської філології,
кандидатка філологічних наук
ВНУ імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЖІНОЧОЇ ПОЕЗІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Постановка проблеми. У моєму дослідженні я фокусуюсь на жіночій поезії, особливостях її теоретичних аспектів та викликах, що виникають під час перекладу цих творів на англійську мову. Визначено, що жіноча поезія відрізняється своєрідністю, вираженістю та спроможністю відтворювати унікальний жіночий досвід, емоції та сприйняття світу, що робить її особливою в контексті загальнопоетичних творів.

Зазначено, що поетичний текст має специфічні літературні засоби та структуру, які досягають певного ефекту на читача, такі як ритм, рима, образи, метафори, алегорії, виразність та емоційна насиченість. Ці характеристики роблять поезію іншою за своєю суттю порівняно із прозовими творами.

Дослідження фокусується на двох поетесах, О. Луцишині та В. Амеліні, які не лише відзначаються своєю поетичною творчістю, але й активно беруть участь у громадських та культурних ініціативах. Вони стали об'єктом дослідження, а переклад їхніх творів на англійську мову став важливою метою моєї дипломної роботи.

Однак, не дивлячись на труднощі, перекладачі зуміли успішно передати тематику війни та її вплив на жінок, зберігши емоційну насиченість та специфічність поезії. При цьому вони використовували стратегії для передачі українських реалій та новоутворень, а також метафори та епітети для створення образів та символів, що відповідають оригінальному контексту.

Отже, проблема дослідження полягає в ефективному перекладі жіночої поезії про війну, з вирішенням викликів, пов'язаних зі специфічною лексикою та реаліями, для збереження не лише мовних аспектів, але й глибокого емоційного вмісту та жіночого досвіду війни.

Мета дослідження. Аналіз важливості належного перекладу та визначення мовних труднощів, з якими зустрічається переклад жіночої поезії під час війни.

На це питання немає однозначної відповіді, оскільки жіноча поезія під час війни може бути дуже різноманітною. Однак можна виокремити деякі загальні моменти, на які варто звернути увагу, зокрема, на те, наскільки досвід і погляди жінок відрізнялися від чоловічих, і як часто жінки використовували поезію як спосіб вираження своїх почуттів і переживань під час конфлікту. [1] Крім того, багато жіночих віршів під час війни зосереджувалися на темі патріотизму та підтримці військових зусиль, що контрастувало з традиційними темами кохання та втрати, які зазвичай притаманні жіночій поезії.

Результати дослідження. Результати аналізу перекладу жіночої поезії про війну В. Амеліної та О. Луцишиної на англійську мову свідчать про те, що цей процес є

складним завданням, але водночас демонструється висока компетентність перекладачів у збереженні суті та емоційного вмісту оригінальних творів. [3]

Однією з основних труднощів є передача специфічної лексики, пов'язаної з військовою тематикою. Один із аспектів, на який варто звернути увагу, це використання специфічної лексики, яка відображає реалії військового конфлікту. Ця лексика часто містить новоутворення та терміни, що виникають внаслідок конкретних подій або особливостей війни.

Важливим результатом є збереження тематики війни та її впливу на жінок у перекладах. Перекладачі вдаються до ефективного використання метафор, епітетів та інших образних засобів, що дозволяє створити образи та символи, співзвучні оригіналам, тим самим забезпечуючи англомовному читачеві розуміння важливих аспектів жіночого досвіду війни. [2]

При аналізі перекладів виявлено, що перекладачі успішно враховують цю трудність і використовують різні стратегії для передачі специфічної лексики. Вони можуть вводити пояснення або вибирати англійські терміни, які найкраще передають сенс української лексики. Це важливо для того, щоб англомовні читачі могли отримати повністю контекст і розуміння важливих аспектів поезії.

Успішне використання метафор та епітетів, а також збереження образності та емоційного навантаження поезії, є свідченням високого мистецтва перекладу. [4] Такі стратегії допомагають уникнути втрати глибини та інтимності, що часто притаманні жіночій поезії про війну.

Перекладачі жіночої поезії про війну виявляють високий рівень професіоналізму, здатність вирішувати труднощі та зберігати автентичність та емоційну насиченість оригіналів. Вони вдаються до використання метафор, епітетів та інших образних засобів для того, щоб створити в англійському тексті аналогічні образи та виразити ті самі почуття, які викликає український оригінал. Переклади допомагають розширювати розуміння англомовних читачів про жіночий досвід війни та важливість цих тем у сучасному літературному контексті.

Висновки. Узагальнюючи, переклад жіночої поезії під час війни може мати багато викликів, оскільки це вимагає не тільки точності та адекватності перекладу, але й збереження емоційної наснаги та авторського голосу. Однак, правильний переклад може допомогти зберегти та передати культурну спадщину та емоційну силу жіночої поезії під час війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сікора Л. Т. Жіноча проза як спроба самовизначення жінки в якості суб'єкта. *Young Scientist*. 2017. № 4. С. 237–240.
2. Томчук Л. Жіноча проза як дзеркало. *Вісник Ужгородського університету*. 2008. С. 79–82.
3. “Якщо можете, будьте щасливими”: про життя та творчість письменниці Вікторії Амеліної. *Дивись.info*. URL: <https://dyvys.info/2023/07/04/viktoriya-amelina-biografiya-avtorky-z-lvova/>.
4. Nosirova U. I. Pragmasemantic features of the poetic text. *Clarivate Analytics indexed*. 2019. Vol. 12, no. 80. P. 37–41.

Болібрук Катерина Сергіївна,
бакалавр

державного торговельно-економічного університету

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

Вступ. Станом на сьогоднішній день іноземна мова посідає важливе місце в житті людини. Процес глобалізації, розширення комунікації, надає нового, більш високого значення англійській мові, не тільки як засобу комунікації, але й як можливості досягати нових цілей. Без знання англійської мови неможливо здобути освіту в іноземних університетах чи знайти престижну роботу. Також не менш важливим є розвиток економіки країни, можливість кооперуватись з іноземними виробниками, залучати інвестиції до країни, розвивати економіку.

В цій роботі викладені основні вимоги до знань учнів та проблеми вивчення англійської мови в закладах освіти України.

Вимоги щодо знань учнів

Вивчення англійської мови у старшій школі відповідно до навчального плану та спеціальних навчальних програм, поділяється на три основні профільних рівні: базовому, загальноосвітньому та поглибленому рівні. По закінченню 11-го класу очікується що учень буде готовий до іншомовної комунікації у межах типових тем, сфер, ситуацій у спілкуванні визначених рівнем навчальної програми. Очікуваний рівень володіння мовою відповідно до програм навчання: для учнів, які вивчали першу іноземну мову на базовому рівні – рівень B1, учні спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням – рівень B2, для учнів що вивчають другу іноземну мову – рівня A2+. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів

Таблиця 1

Очікувана соціолінгвістична відповідність на кінець 11-го класу

Іноземна мова у спеціалізованих школах з поглибленим вивченням	Іноземна мова у загальноосвітніх навчальних закладах	Іноземна мова як друга у спеціалізованих школах з поглибленим вивченням та у загальноосвітніх навчальних закладах
B2	B1	A2+
Підтримує відносини з досвідченими користувачами виучуваної мови, не викликаючи мимоволі сміху чи роздратування та не вимагаючи від співрозмовників поводитися інакше, ніж вони це роблять з іншими досвідченими користувачами.	Виконує широкий спектр мовленнєвих функцій та реагує на них, використовуючи поширені засоби їх вираження в нейтральному реєстрі.	Виконує і реагує на основні мовленнєві функції, такі як запит, надання та обмін інформацією, а також вираження своїх поглядів і ставлень простими засобами.

Належним чином висловлює свої думки у різних ситуаціях, у формулюваннях уникає грубих помилок.	Усвідомлює основні правила ввічливості та діє у відповідності до них.	Спілкується просто, але ефективно, використовуючи загальноновживані вирази та дотримуючись загальноприйнятих норм комунікативної поведінки.
Пристає до свого мовлення, дещо модифікуючи його, до ситуацій, що вимагають використання формального і неформального стилю.	Усвідомлює і звертає увагу на найважливіші відмінності між звичаями, звичками, правилами поведінки, цінностями та ідеалами, характерними для власної спільноти та країни виучуваної мови.	

Таблиця 2

Лінгвістична компетенція на кінець 11-го класу

Лінгвістичний діапазон	Іноземна мова у спеціалізованих школах з поглибленим вивченням	Іноземна мова у загальноосвітніх навчальних закладах	Іноземна мова як друга у спеціалізованих школах з поглибленим вивченням та у загальноосвітніх навчальних закладах
	B2	B1	A2+
Загальний	Володіє достатнім лінгвістичним діапазоном для того, щоб чітко щось описувати, висловлювати свою точку зору й аргументувати її, використовуючи складні мовні конструкції та відверто не підшуковуючи слова.	Володіє достатнім лінгвістичним діапазоном з достатнім лексичним запасом для висловлювання на такі теми, як сім'я, хобі та інтереси, подорож, останні новини. Обмеженість лексики може спричиняти вагання, нерішучість, повторення, а іноді й труднощі у формулюваннях.	Володіє базовим лінгвістичним діапазоном, який дозволяє вправлятися у повсякденних передбачуваних ситуаціях, хоча зміст висловлення може страждати через хезитаційні паузи для пошуку слів.

Лексичний	Має хороший словниковий запас для своєї сфери діяльності та для більшості загальних тем. Варіює формулювання, щоб уникати частих повторень, але лексичні прогалини все ще спричиняють паузи та зайву багатослівність. Досить систематично вживає слова у правильних словосполученнях у більшості контекстів. Розуміє та використовує спеціальну лексику зі своєї сфери діяльності, втім виявляє труднощі з термінологією, що виходить за її межі.	Має достатній словниковий запас для висловлювання з деякою нерішучістю на більшість повсякденних тем: сім'я, хобі та інтереси, навчання, подорож, останні новини	Має достатній словниковий запас для ведення типової повсякденної бесіди у знайомих ситуаціях та на знайомі теми.
Граматичний	Демонструє відносно високий рівень граматичного контролю. Не припускається помилок, які призводять до непорозумінь. Добре володіє простими мовними структурами та деякими складними граматичними конструкціями, хоча часто вживає останні з деякими неточностями.	Вживає досить правильно поширені структури в передбачуваних ситуаціях.	Вживає прості структури правильно, але може допускати елементарні помилки. Зазвичай, те, що він/вона хоче сказати, є зрозумілим.
Фонологічний	Загалом використовує належну інтонацію, правильно ставить наголос і чітко артикулює звуки. На якість вимови впливають інші мови, якими він/вона володіє, проте це не заважає розумінню	Вимова в цілому зрозуміла, інтонація та наголос апроксимовані як на рівні речення, так і на рівні слова.	Вимова в цілому досить зрозуміла, але співрозмовник може час від часу перепитувати.

Проте не всі учні мають відповідний рівень знань з даного предмету, лише 48% дітей при випуску мають рівень B1 та вище, згідно досліджень. Переважну частину учнів що “склали той іспит” опановували дисципліну на профільному рівні. На Жаль більша не володіє відповідним рівнем знань.

Виходячи з цієї сумної статистики, міністерство освіти і науки створив концепцію розвитку англійської мови, головними умовами для вступу ВНЗ є рівень B1, після випуску B2.

Які ж причини такого низького рівню знань?

Одним з найвпливовіших чинників цієї проблеми є різний рівень знань учнів та студентів. В одну групу можуть потрапити люди з відмінним володінням, хтось з середнім, мінімальним або навіть нульовим. В такій ситуації користі немає для жодної з груп: слабші студенти не встигають за програмою і не можуть її опанувати, для сильніших студентів це пастка в якій вони можуть втратити деякі знання через незнання інших. Одне з рішень яке запропонувало міністерство в цій концепції— забезпечити відповідний рівень знань у всіх студентів до початку навчання. В нього проходить обов'язковий скринінг знань мови, до прикладу ЗНО, НМТ, обов'язковою вимогою отримання диплому буде володіння рівнем англійської. Це дозволить встановити єдині вимоги і методику викладання для ефективного вивчення.

Що однією причиною є використання застарілих форм викладання, матеріалів та підручників. Більшість підручників не цікавими для учнів. Також вони не володіють відповідною актуальністю, так як складені кілька десятиліть тому, розраховані не на вільне володіння та застосування знай в побуті, складені за застарілими вимогами й методами освіти. Вони ніяк не готують студентів до складання таких іспитів ЗНО та СБІ з англійської мови, або навіть TOEFL або IELTS.

Менш вагомим фактором є умови та оплачуваність праці викладачів. При всьому ентузіазмі, та бажанні навчати людей, при поганих умовах праці, не рівномірному співвідношенні годин на практичні заняття та перевірку завдань, практично мінімальну оплату за годину викладання більшість викладачів шукає більш вигідні пропозиції для забезпечення себе. Деякі по досягненню певної кваліфікації та досвіду переходять до приватних шкіл або курсів, інші взагалі переходять в інші сфери, в яких знання іноземної мови є великою перевагою. Таким чином в звичайних базових закладах без ухилу залишається персонал не надто вмотивований і досвідчений.

Ну і на остаток головним фактором є сам учень, його вмотивованість і можливість. На мотивацію учнівства впливають, зокрема, такі фактори:

- практичність здобутих знань (користування нею, професійне зростання (якщо йдеться про дорослих), гарні оцінки тощо);
- відчуття, що вивчення мови вдається, у разі успішності. Автономність учня чи її впевненість у собі та досягнення – частини цього відчуття. Якщо людині здається, що в неї щось гарно виходить – вона хоче продовжувати це робити;
- бажання вільно спілкуватися – з родичами з іншої країни, друзями, хлопцями/дівчатами, бізнес-партнерами тощо;
- заохочення з боку інших людей. Якщо людина живе у спільноті, де знання іноземної мови високо цінується, – вона розумітиме важливість її вивчення. Якщо ж навпаки – людина не буде бачити сенсу у вивченні і, відповідно, не матиме мотивації;

- насолода від процесу навчання. Таких дітей, певно, небагато, але вони є – ті, для кого навчання як процес пізнання нового є цікавим. Цікавим/-ою може бути вчитель/-ка, що викладає предмет, підручник, в якому зібрані теми, важливі для учня/учениці – це все мотивує;
- захоплення культурою народу, мова якого вивчається. Наприклад, учень/-иця буде вмотивований/-ою вивчити англійську, якщо він чи вона збираються поїхати на навчання за кордон.

Висновки

Отже, основними проблемами низького рівня в Україні є застарілі норми і засади викладання і загалом підходу до надання освіти, низька вмотивованість як викладачів так і учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТВИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування: <https://www.dnu.dp.ua/docs/zbirniki/ffil>. Дніпро, 2012.
2. Аліна Мірошнікова. Що не так з іноземними мовами в школах. *Освіторя*. URL: <https://osvitoria.media/experience/shho-ne-tak-z-inozemnymy-movamy-u-shkolah/>.
3. МОН СТВОРИЛО КОНЦЕПЦІЮ РОЗВИТКУ АНГЛІЙСЬКОЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ: РІВЕНЬ В1 – ОБОВ'ЯЗКОВА УМОВА ВСТУПУ, В2 – ВИПУСКУ, ВИКЛАДАННЯ ПРОФІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ІНОЗЕМНОЮ ТА «МОВНІ СКРИНІНГИ». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi>.
4. На якому рівні українці знають англійську мову і чи бажають її вчити – опитування. На якому рівні українці знають англійську мову і чи бажають її вчити – опитування. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi>.
5. У МОН ПРЕЗЕНТОВАНО РЕЗУЛЬТАТИ ТЕСТІВ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ. *Міністерство освіти і науки*. <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2015-05-21-u-mon-prezentovano-rezultati-testiv-ukrayin>, № 21 трав. 2015. У МОН ПРЕЗЕНТОВАНО РЕЗУЛЬТАТИ ТЕСТІВ УКР. ШКОЛЯРІВ З АНГЛ. МОВИ ЗА ЄВРОП. СТАНДАРТАМИ.

Наталія Бондарчук,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут філології та журналістики,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Науковий керівник: **Людмила Давидова,**
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент.

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Анотація: В роботі розкрито суть поняття «педагогічна технологія»; розглянуто види сучасних педагогічних технологій, їхню структуру, спосіб застосування, результативність, визначено переваги та недоліки кожної з них.

Ключові слова: педагогічна технологія, педагогічний процес, навчальна технологія, навчально-пізнавальна діяльність, онлайн-школа.

В час розвитку нових технологій, запровадження реформи школи вчителі постають перед новими викликами. Відбувається перехід до виховання необхідності постійного оновлення знань, вміння мислити, аналізувати, синтезувати свої знання та здобутки інших в певну теорію, вміння відстоювати та обґрунтовувати власне бачення проблеми і шляхів її розв'язання.

Для переходу на такий рівень педагогіки необхідно враховувати особистісні особливості кожного учасника навчального процесу.

Особливості розвитку старшокласників залежать від багатьох факторів. Це і фізичний розвиток кісткової та м'язової тканин, і спадковість, і розвиток суспільства, в якому росте і розвивається особистість, і статеве дозрівання, і інтенсивний розвиток емоцій [2].

Для сучасної освіти характерним є впровадження нових педагогічних технологій, що пов'язані з переходом до ідеї цілісності педагогічного процесу, що спирається на теорію загальнолюдських цінностей гуманізації, особистісно орієнтованого підходу, пріоритету суб'єкт-об'єктних відносин.

Серед сучасних навчальних технологій слід виділити наступні: диференційоване навчання, дистанційне навчання, кредитно-модульно-рейтингова технологія, інформаційні технології навчання, особистісно зорієнтоване навчання, технологія проблемного навчання, технологія навчання на основі методу латерального мислення, ігрові технології.

За М. Н. Фіцулою, диференційоване навчання — спеціально організована навчально-пізнавальна діяльність, яка з огляду на вікові індивідуальні особливості суб'єктів учіння, соціальний досвід спрямована на оптимальний фізичний, духовний і психічний розвиток учнів, засвоєння необхідного обсягу знань, практичних дій за різними навчальними планами та програмами [4].

Особистісно орієнтоване навчання — це актуальна освітня технологія, що на сучасному розвитку освіти підпорядковує своїм принципам усі інші технологічні розробки педагогіки. Це навчання, що спрямоване на саморозкриття та самореалізацію особистостей учнів, зокрема і старшої школи, та покликане сформувати в них культуру життєдіяльності, яка дає змогу продуктивно будувати своє життя.

Технологія проблемного навчання змінює стосунки учень-учень. Це метод навчання, в якому реальні складні проблеми використовуються як освітній інструмент.

Для вивчення української літератури в старших класах використовують ігрові технології навчання, кооперативне навчання в невеликих групах, коли створюється можливість обговорення кожної проблеми, доведення, аргументування власного погляду, а також технологію колективно-групового навчання, яка передбачає одночасну роботу всього класу. Обговорення проблеми в загальному колі застосовується, як правило, в комбінації з іншими технологіями. Метою є пояснення певних положень, привертання уваги старшокласників до складних або проблемних питань у навчальному матеріалі, мотивація пізнавальної діяльності.

Активізувати пізнавальну діяльності старшокласників на уроках української літератури допомагають дискусійні методи: «Прес», «Обери позицію», «Зміни позицію», дискусія в стилі телевізійного ток-шоу, дебати та ін.

Дистанційне навчання надає можливість отримати освіту без обов'язкової тривалої присутності учня в стінах навчального закладу у чітко визначений час. Прикладом застосування сучасних освітніх технологій є ВШО (Всеукраїнська школа онлайн) [1]. Онлайн-ресурс пропонує матеріали для навчання учнів середньої та старшої школи, що пройшли експертизу та відповідають державним освітнім стандартам, у змішаному та дистанційному форматі. Всеукраїнська школа онлайн пропонує програми для вивчення української літератури в старших класах [3].

Застосування іновативних технологій сприяє досягненню максимального взаєморозуміння і співпраці між учителем і учнем, а отже підвищує якісний рівень знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Всеукраїнська школа онлайн. URL: <https://lms.e-school.net.ua>.
2. Падалка О. С., Нісімчук А. М., Смолюк І. О., Шпак О. Т. Педагогічні технології: Навчальний посібник. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1995. 254 с.
3. Українська література. 10 клас. URL: <https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+Ukrainian-literature-10th-grade+2020/about>.
4. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.

Дзиговська Яна Русланівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (англійська))
Науковий керівник: Демчук Ангеліна Іванівна,
канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОГО КОМБІНОВАНОГО СЛОВНИКА-ТЕЗАУРУСА ЗА ТЕМОЮ «TRAVELLING»

Навчальний комбінований словник-тезаурус за темою «Travelling» є унікальним інструментом, спеціально розробленим для задоволення потреб сучасного студента в освоєнні лексики та розширенні його знань у галузі подорожей. Лінгвістичні особливості цього ресурсу визначають його високий рівень інформаційної насиченості та здатність адаптуватися до різноманітних потреб користувачів.

До лінгвістичного доробку з даної теми входять роботи українських вчених з теорії тезаурусу: Т.Б. Андрусенко, Л.П. Величко, А.Я. Гладун, С.І. Головашук, Л.М. Коцюк, В.В. Німчук тощо, а також роботи зарубіжних вчених, серед яких J. Aitchison, P. Boissiere, D.B. Cleveland, C. Marello, D. Soergel та інші.

Метою роботи є дослідження лінгвістичних особливостей навчального комбінованого словника-тезауруса за темою «Travelling».

В сучасному мовознавстві термін «тезаурус» трактується як: 1) книга, що містить слова чи інформацію щодо конкретної галузі знань; 2) набір понять або книга, що містить слова та їхні синоніми; 3) список предметних рубрик або дескрипторів, як правило, із системою перехресних посилань для використання в організації колекції документів для довідок і пошуку [6].

Відмінною рисою словника-тезауруса є впорядкованість лексичних одиниць, а саме: вони розташовані за тематичним (семантичним) принципом, а не алфавітним, що сприяє утворенню семантичних полів між лексичними одиницями. Окрім того, між одиницями цих полів можуть створюватися синонімічні, антонімічні, гіпер-гіпонімічні та асоціативні відношення [1, с. 28].

Як зазначає Л.Е. Пшенична, одна з найважливіших функцій тезаурусу полягає у стиранні багатозначності між планом вираження та планом змісту у природній мові [3, с. 50].

За тематичним принципом тезауруси ділять на: 1) загальномовні тезауруси, які представляють лексику всієї мови та є дуже об'ємними (тезаурус Роже, WordNet, EuroWordNet, тезаурус ЮНЕСКО тощо); 2) спеціалізовані тезауруси, які репрезентують лексику певної галузі науки та поєднують слова за тематичною ознакою (тезаурус NASA з аеронавтики, медичні тезауруси SNOMED та MeSH, тезаурус сільськогосподарської тематики AGROVOC тощо) [2, с. 45].

В рамках нашого дослідження ми склали власний комбінований словник-тезаурус для здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти з теми «Travelling» з метою можливості збагачення словникового запасу студентами за даною темою для більш поглибленого розуміння функціонування іноземної мови з можливістю подальшого застосування знань у певних комунікативних ситуаціях.

Ми прийшли до висновку, що лінгвістичні особливості складання комбінованого словника-тезауруса включають ряд аспектів, що враховують рівень знань і потреби цільової аудиторії. Важливим аспектом є інформативність, оскільки словник повинен надавати достатню кількість інформації про ту чи іншу лексичну одиницю. Поняття інформативності охоплює також не лише надання дефініцій, а й ілюстрацію семантичних зв'язків (синоніми, антоніми, гіпероніми (загальні поняття) і гіпоніми (вужчі поняття) поряд з можливими прикладами використання (тобто введення в контекст).

Під час дослідження ми визначили, що в сучасній англійській мові наявні два варіанти написання слова «Travelling» («Подорож»): у британському варіанті прийнято писати «travelling» з двома «l» (подвійна «l»), тоді як в американській англійській – «traveling» з однією «l» (одинарною «l»).

Лексема «Travelling» пов'язана з поняттями «tourism» (бізнес, який надає послуги людям, які перебувають у відпустці, наприклад, готелі, ресторани та мандрівки), «trip» (виїзд в певне місце часто з певною метою або призначенням) та «tour» (організована поїздка, під час якої такі люди, як музиканти, політики чи театральні компанії, їдуть до кількох різних місць, зупиняючись, щоб зустрітися з людьми чи виступити). Узагальнення всіх трьох дефініцій дозволило нам прийти до висновку, що «Travelling» («Подорож») – це полісемантична лексична одиниця, яка охоплює весь акт подорожі з одного місця в інше, включаючи всі аспекти подорожі.

Під час формування словника ми звернути увагу на побудову адекватного лексико-семантичного поля (ЛСП), ключовим критерієм формування якого обрали семантико-логічний, який є одним із підходів до класифікації слів у мові на основі їх семантичних відношень та значень. За таким принципом слова були згруповані в поля на основі не лише їхньої схожості в семантичній («tour», «trip», «vacation», «excursion») структурі, а й у логічній («car», «train», «plane»).

Спираючись на семантико-логічний критерій, було здійснено відбір лексичних одиниць за наступним алгоритмом: 1) категоріальний аналіз понять, що охоплюють тему «Travelling»; 2) згрупування лексичних одиниць за понятійними полями.

У запропонованій моделі нашого словника-тезауруса, ґрунтуючись на програмі навчального модуля та за результатами категоріального аналізу, лексичний матеріал було поділено на 5 категорій: 1) at customs; 2) at the hotel; 3) preparing for travelling; 4) types of travelling; 5) means of transport.

В рамках дослідження лексичні одиниці категорій були згруповані за наступними параметрами: 1) Type of travelling + Definition; 2) Synonyms; 3) Related terms; 4) Contextual use.

Під час дослідження ми звернули увагу на різницю між такими лінгвістичними поняттями як «Synonyms» та «Related terms». Аналіз термінів дозволив зробити висновок, що існують два типи відношень між даними лексичними одиницями: 1) ієрархічні відношення, представлені гіперонімами та гіпонімами; 2) однорівневі відношення, тобто синонімія й антонімія.

Більше того, у створеному словнику також наявні скорочення, серед яких: «A» позначає антоніми, «Нур» – гіпоніми, а «Нурп» – гіпероніми.

Для вибору лексичних одиниць словника був застосований дефініційний аналіз за допомогою категорії «Types of Travelling». Першим у списку йде поняття «Adventure travel»: «Adventure travel refers to a type of travel that involves exploring remote, exotic, or challenging destinations, often with emphasis on physical activity, cultural immersion, and experiencing the natural environment» [5].

Контекстуальний приклад використання виглядає наступним чином: «*For her vacation, she decided to go on an **adventure travel** expedition to the Amazon rainforest, where she would trek through dense jungles and encounter diverse wildlife*» [5].

З визначення видно, що родовим поняттям є «travel», а видова відмінність відображена в іншій частині дефініції, тобто лексема «travel» є гіперонімом (вищим дескриптором) по відношенню до лексеми «adventure travel», що є в свою чергу гіпонімом (нижчим дескриптором) лексеми «travel».

Важливо зазначити, під час дослідження велику частину матеріалу було відібрано з роману А. Крісті «4.50 з Паддінгтону». Лексеми з даного твору становили базу групи «Travelling by train», категорії «Means of transport». Наприклад, зосередимо увагу на такій підгрупі як «Train Components and Features» – «*Train Components and Features refer to the various parts and aspects that make up a train, including both its physical components and functional attributes*». Наприклад, «*Rack is a storage space on a train where passengers can place their belongings*» [4].

Наведемо приклад використання лексеми з роману: *Mrs. McGillicuddy looked up at the rack where her various parcels reposed, with a pleased expression* [4].

З даної дефініції бачимо, що «rack» є гіпонімом лексеми «Train Components and Features», адже є його складовим, більш вузьким поняттям, тобто репрезентує видову відмінність. Синонімами до цього поняття будуть такі як «*train rack*», «*luggage rack*», антоніми: «*overhead compartment*» чи «*overhead bin*». Спорідненими словами будуть наступні: «*luggage storage*», «*baggage shelf*», «*carry-on storage*».

У межах створеного словника-тезауруса загалом було представлено 170 лексичних одиниць (окрім цього 354 синоніми, 196 антоніми та 454 споріднених слів (230 гіпоніми та 224 гіпероніми)), що охоплюють тему «Travelling».

Висновки. Комбінований тематичний словник-тезаурус – це комплексна мовна модель, яка допомагає організовувати, зберігати та передавати інформацію певної галузі чи, більш вузьче, теми. Наведені приклади лексичного та контекстуального аналізу одиниць, що входять до різних груп, охоплюючи тему «Travelling», демонструють наявність різних лексико-семантичних відношень між лексемами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гладун А. Я., Рогушина Ю. В. Методики розробки термінології предметної області як базису для формування онтологій та тезаурусів. Проблематика інформатизації та управління. 2009. № 3 (27). С. 26-34.
2. Комарова З. І. Методологія та методика термінографічної семантизації. Vocabulum et vocabularium. Харків. Вип. 2. С. 43-48.
3. Пшенична Л. Е. Термінологічний аналіз: позначування та виозначування. Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»: Серія «Проблеми української термінології». 2004. № 503. С. 48-52.
4. Christie A. 4.50 from Paddington. Harper Collins Publishers, 2016. 288 p.
5. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://wordnet.princeton.edu/> (дата звернення 01.07.2023)
6. New Webster's Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/> (дата звернення 03.07.2023)

Жиденко Тетяна Олександрівна,
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
психолого-педагогічного факультету.*

*Науковий керівник: кандидатка філологічних наук,
старша викладачка кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання*

Гарюнова Юлія Олегівна

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

ОСНОВНІ ОЗНАКИ КІНОКРИТИЧНОГО ДИСКУРСУ

У класифікації дискурсів Г. Почепцова автор типології окремим різновидом визначає кінодискурс. Оскільки кожен тип дискурсу характеризується низкою певних мовних ознак, особливостями комунікативної поведінки адресанта і адресата, ситуативно-контекстуальними параметрами тощо, доцільно в межах дисертаційної роботи визначити специфічні риси досліджуваного дискурсу й відокремити його від дискурсу кіно [9: 33].

Місце дискурсу кіно серед інших його типів визначається, на думку В. Карасика, тим, які критерії обирати головними: з точки зору соціолінгвістики критеріями класифікації є типові учасники дискурсу, з позицій прагмалінгвістики — типи комунікативної тональності, з позицій лінгвосемантики — теми спілкування [9: 33]. І. Лавріненко, описуючи риси кінодискурсу, підкреслює, що за критерієм каналу спілкування кінодискурс не можна зараховувати до усного чи писемного [7: 41], оскільки від усного дискурсу він відрізняється наявністю автора, що не просто копіює дійсність, а осмислює її у формі образів [7: 55], а від писемного — наявністю звукоряду, адже дискурс кіно — «це динамічна система звукових і пластичних форм, що існує в екранних умовах». Отже, кінодискурс визначається специфічними функційними, формальними й змістовими критеріями, враховуючи які І. Лавріненко пропонує дефініцію: «полікодове комунікативне утворення, поєднання різних семіотичних одиниць у нерозривній єдності, що характеризується зв'язністю, цілісністю, завершеністю, адресатністю й реалізується за допомогою вербальних, невербальних (зокрема кінематографічних) знаків згідно з задумом колективного автора» [7: 41]. Ф. Бацевич підкреслює, що в кінодискурсі шлях інтерпретатора пролягає від тексту до мови, а у звичайній комунікації — від мови до тексту [2: 140]. У межах такого дискурсу спостерігається складний «синтаксис» зображення і слова, адже розташовані поряд кадри вимагають віднайдення зв'язку між ними, творчої уяви [там само]. Ось чому, описуючи складну візуально-вербальну природу досліджуваного феномену, науковці часто вживають термін «кінотекст».

Маючи складну негомогенну структуру, кінотекст є лише частиною кінодискурсу, тому в межах нашого дослідження ми вважаємо кінодискурс ширшим поняттям, ніж кінотекст. Кінодискурс охоплює фільм як окремий тип семіотичної одиниці, що формується за законами невідповідності (монтажу) [1: 18]; авторів кінотексту, тобто творців сценарію й кіно; глядача, тобто реципієнта; інтерпретацію кінотексту тощо.

Окремим елементом кінодискурсу є корпус текстів, у яких ословлюється оцінка кінопродукту. Авторами таких статей є професійні критики кіно або люди, чия діяльність пов'язана зі створенням фільмів. У своєму дослідженні поєднання таких оцінних текстів як вербального складника й екстралінгвальних умов, в яких ці тексти створюються, ми називаємо кінокритичним дискурсом.

Актуальними для сучасної науки залишається низка питань: термінологічне означення текстів, що становлять вербальний складник кінокритичного дискурсу; жанрове різноманіття таких текстів; лінгвістичні особливості критичних текстів про кіно тощо.

Сьогодні мовознавці схильні визнавати будь-який текст як ланку зв'язку між автором та адресатом, як форму репрезентації знань у мові, одиницю, що має психологічне, соціальне, когнітивне навантаження [10: 17].

С. Панченко, визначаючи лінгвістичні параметри кіноанонсу, підкреслює: досліджуваний специфічний жанр містить інформацію про запропонований до показу фільм і має прагматичну спрямованість на залучення уваги потенційного глядача. Кіноанонс, на думку науковця, є «головною формою поточної реклами фільмів як дешевий і найдоступніший рекламний продукт і як певний суто мовний твір зі своїми лінгвістичними параметрами, що вимагають вивчення й опису як через специфічність його прагматики, так і внаслідок значної поширеності і великої різноманітності лінгвістичних структур, за допомогою яких цей текст створюється» [8: 65]. Особливими рисами кіноанонсу С. Панченко вважає антиципацію, тобто попереднє знайомство потенційного глядача фільму з його особливостями з метою викликати інтерес і бажання даний фільм подивитися, і наявність креолізованого оцінного компонента [там само].

Ширший матеріал використовує для своєї роботи Л. Ваховська. Звертаючись до сучасної американської періодики, вона розглядає лінгвокогнітивний та комунікативний аспекти англomовних текстів з кінематографічної проблематики, серед яких виокремлює анотації, короткі огляди, стислі й розгорнуті рецензії та інтерв'ю [3]. Висновки дослідниці провокують полеміку: Л. Ваховська, виділяючи ядро й периферію в досліджуваних текстах, до останньої зараховує оцінку пропонованого фільму. При цьому оцінність характеризується як одна зі стратегій розглядуваних текстів [там само]. На наше переконання, аксіологічний складник є найбільш значущою частиною структури тексту про кіно

Продовжуючи наукову дискусію з Л. Ваховською, що використовує термін «текст із кінематографічної проблематики», пропонуємо термін «кінокритична стаття», який, на нашу думку, є більш доречним, бо, по-перше, містить у своєму семантичному наповненні вказівку на оцінність тексту про певний фільм, по-друге, охоплює всю систему мікрожанрів, що пов'язані з кінематографічною тематикою. Як синоніми до пропонованого у своїй роботі використовуватимемо терміни «кінокритичний текст», «оцінний критичний текст», що за семантичним наповненням не дисонують між собою та з попереднім терміном [3].

Отже, у своєму дослідженні корпус аналізованих текстів ми розглядаємо в межах кінокритичного дискурсу, не розмежовуючи їх за жанрами, а визначаючи як «кінокритичні статті». Спираючись на результати попередніх студій і власні спостереження, можемо говорити про такі риси досліджуваних текстів: зв'язок вербального складника з об'єктом візуально-вербальної природи, тобто кінотекстом;

інформативність; орієнтація на принцип об'єктивності; прагматична настанова на залучення уваги реципієнта; залежність від соціально-критичного оцінювання, а тому обов'язкова наявність базового оцінного компонента.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. — Львів : Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2003. — 281 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. — К. : Видавничий центр «Академія», 2004. — 344 с.
3. Ваховська Л. Ф. Лінгвокогнітивний та комунікативний аспекти англomовних текстів з кінематографічної проблематики (на матеріалі сучасної американської періодики) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10. 02. 04 «Германские языки» / Л. Ф. Ваховська. — К., 2005. — 14 с.
4. Загнітко А. П. Основи дискурсології : науково-навчальне видання / А. П. Загнітко. — Донецьк : ДонНУ, 2008. — 194 с.
5. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування / Т. Ю. Ковалевська. — Одеса : Астропринт, 2000. — 342 с.
6. Кузнецова Т. В. Аксіологічні моделі мас-медійної інформації : [монографія] / Кузнецова Т. В. — Суми : Університетська книга, 2010. — 304 с.
7. Лавріненко І. Критерії класифікації кінодискурсу / І. Лавріненко // Вісн. Харк. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. — 2012. — № 1003. — С. 41–44.
8. Панченко С. А. Лінгвістичні параметри кіноанонсу [Електронний ресурс] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10. 02. 02 «Російська мова» / С. А. Панченко. — Дніпропетровськ, 2008. — 20, [1] с. — Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=philology&id=1529&start=3.
9. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / Г. Г. Почепцов. — 2-ге вид., доп. — К. : ВПЦ «Київський університет», 1999. — 308 с.
10. Приходько Г. І. Оцінка і комунікація : [посіб. для студентів та аспірантів] / Г. І. Приходько. — Вінниця : Нова Книга, 2013. — 168 с.

Іванова Тетяна Вячеславівна,
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
психолого-педагогічного факультету.*

*Науковий керівник: кандидатка філологічних наук,
старша викладачка кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання*

Гарюнова Юлія Олегівна
Харківської гуманітарно-педагогічної академії

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ТЕКСТІВ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Сучасні дослідники називають наше суспільство інформаційним, суперсимволічним, постмодерним і розглядають його специфіку в різних аспектах. При цьому значну роль у творенні самосвідомості такого суспільства відіграють масові комунікації, а зокрема – соціальна реклама, яка впливає як на структуру суспільства в цілому – його життєдіяльність, пріоритети тощо, так і на окремого індивіда.

За Л. Хавкіною, реклама і є показовим явищем сучасного комунікативного простору і становить цікавий і недостатньо вивчений об'єкт дослідження. Вона входить у життя людини-споживача і водночас відбиває та формує масову культуру і свідомість, тому вона потребує багаторівневого вивчення, яке б дало змогу визначити справжнє місце реклами у функціонуванні як матеріальної, так і духовної сфер буття особи й суспільства в цілому. У сучасних дослідженнях реклами, зокрема українських, здебільшого її вивчають в економічному, психологічному, лінгвістичному, соціологічному, правничому та інших напрямках [9]. Дослідники також зазначають, що мова соціальної реклами слугує інструментом комунікації і її завданням є «підштовхнути адресата переглянути свою поведінку, перш за все соціальну». А для інтенсивнішого концентрованого впливу соціальна реклама використовує широкий спектр виражальних засобів на всіх мовних рівнях [1].

Термін «соціальна реклама» є калькою з англійської мови, у якій є вислів «public advertising», і використовується він тільки в країнах пострадянського простору. У всьому світі йому відповідають поняття «некомерційна реклама» або «суспільна реклама». Некомерційна реклама – реклама, що спонсується некомерційними інституціями і має на меті привернення уваги до справ суспільства [4].

А. Беянін у своїй праці «Соціальна реклама як комунікаційний ресурс управління» подає таке визначення: «Соціальна реклама – механізм управління та самоврядування соціуму, вона адресована великій масі людей і має на меті стимулювання їхньої громадянської, соціально схваленої активності в річизні традиційних для даного суспільства моральних цінностей, чим забезпечується його здатність до саморегуляції, зумовленої вимогами розвитку соціуму» [6].

Основна мета комерційної реклами – змінити ставлення споживача до рекламованого товару в позитивний бік, збільшити зріст попиту на продукцію та зумовити зростання рівня продажів показаної в рекламі продукції. Метою соціальної реклами натомість є зміна поведінки людей та звернення суспільної уваги до конкретних проблем. Отже, соціальна реклама – це відображення явищ і процесів, що відбуваються у суспільстві [8].

Тематику соціальної реклами О. Бугайова класифікує так:

1) пропаганда певного способу життя (охорона здоров'я, заняття спортом, правильне харчування та виховання, загальнолюдські цінності, міцні сімейні стосунки, радіаційна й хімічна безпека, раціональне природокористування);

2) формування законослухняності, дотримання конституційних прав і свобод людини (сплата податків, право виборця, права жінок, літніх людей і дітей, толерантне ставлення до інвалідів, розвиток системи соціального страхування);

3) виховання патріотизму (реклама до свят, ювілеїв, спортивних подій) [4].

Як зазначає О. Бугайова, соціальна реклама працює на випередження або подолання економічних (низький рівень життя або ризик його падіння), геополітичних (втрата могутності та впливу держави в очах світової спільноти), державних (нездатність влади ефективно керувати країною), духовних (відсутність національної об'єднувальної ідеї, загальновизнаних цінностей) загроз [3]. Ми ж детальніше розглянемо рекламу, що спрямована на подолання економічних та духовних проблем сучасного українського суспільства, і проаналізуємо її шляхом визначення структури, семантики та функцій, зокрема стилістичних.

Л. Хавкіна, досліджуючи рекламу як продукт міфотворення, пише про неї так: «Вона починає цікавити науковців як система, що функціонує за власними законами й використовує задля досягнення поставленої комунікаторами мети здавна відомі прийоми апелювання до людської психіки на свідомому та підсвідомому рівнях. Так, останнім часом до реклами застосовують підходи, засновані на витлумаченні її як знакової системи зі своїми засобами віддзеркалення та потрактування дійсності. Її намагаються аналізувати з огляду на символи, асоціації, міфологеми тощо, звертаючи увагу на апелювання до підсвідомості...». Дослідниця зазначає, що «ситуації активного впровадження рекламою в масову свідомість психологічних і поведінкових установок саме міф є універсальним інструментом художньо-образної організації рекламної концепції, формою вираження одвічних психологічних начал і культурних моделей» [9]. Тобто багато в чому ми спиратимемося на її дослідження та продовжуватимемо їх, виводячи нові аспекти впливу реклами соціального спрямування на адресата.

Сьогодні реклама як невід'ємний елемент комунікативного простору, у тому числі масової культури, активно впроваджує в суспільну свідомість психологічні та поведінкові установки, цінності і пріоритети. У цьому полягає, з одного боку, вихід її функцій за рамки суто практичної, прагматичної сфери, а з другого, – та небезпека, яку вона потенційно несе в собі, оскільки є тією ланкою суспільної комунікації, світоглядний, цінніснотворчий аспект якої дуже мало вивчений на сьогодні, а вплив реклами на суспільство контролюється надто обмежено й поверхово. «Це, – пише Л. Хавкіна у своєму дослідженні, –зокрема, викликано обставиною, що діями реклами на споживача передбачається не лише звернення до конкретних раціональних потреб людини, але й апелювання до сфери її позасвідомого» [9].

О. Бугайова зазначає, що перевагою соціальної реклами є її психотерапевтична дія в масштабах суспільства через гуманізацію та залучення громадян до участі в громадському житті. Недоліком реклами соціального спрямування є те, що її результати важко передбачити наперед. Її наслідки можуть виявитися як найближчим часом, так і в наступному поколінні, оскільки цей вид комунікації «формує не миттєву одноразову дію, а стійку, тривалу соціально важливу поведінку» [4].

Соціальна реклама об'єднує, впливає на більшість, зміцнює зв'язки між різними соціальними групами, сприяє формуванню бережливого ставлення до національних традицій, культурної та природної спадщини тощо. На відміну від комерційної реклами, яка закликає до споживання чого-небудь, соціальна реклама може закликати до відмови від використання чогось в інтересах самого споживача (здоров'я, безпека). Вона відповідає на питання, яким чином громадянин може долучитися до певної соціально значимої справи, і пропонує кілька варіантів дій: зроби так само, допоможи іншим, розкажи, як можна допомогти іншим [9].

Отже, спираючись на дослідження вищевказаних науковців, у своїй роботі ми апелюємо до визначення соціальної реклами як популяризації, пропаганди та морального заохочення таких моделей поведінки, які за масового відтворення дадуть соціально бажані результати. Говоримо про те, що її поява є закономірним результатом еволюції суспільних відносин. «Соціальна реклама посіла своє місце в загальній класифікації жанру реклами, набула специфічних, властивих лише їй ознак, стала невід'ємною частиною суспільного життя», – зазначає Л. Хавкіна[9]. Соціальна реклама нині є окремим видом комунікації, який постійно й активно розвивається і її головною функцією є визначається прагнення зробити світ кращим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анісімова О. О. Соціальна реклама – феномен українського інформаційного простору // Науковий пошук молодих дослідників (соціальні комунікації) / Збірник наукових праць студентів № 3. – 2013. – Том II.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. – К. : Академія, 2004. – 344 с.
3. Березовець Л. В. Сучасний стан некомерційної реклами в Україні : дис. канд. філол. наук: 10.01.08 / Березовець Леся Валеріївна ; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 1999. – 164 с.
4. Бугайова О. І. Соціальна реклама як особливий жанр / Оксана Іванівна Бугайова. // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство : [зб. наук. пр.]. – Київ, 2013. – С. 123 – 128.
5. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : [підручник] / М.П. Кочерган. – К. : «Академія», 2003. – 463 с.
6. М'яснянкіна Л. І. Оцінність як лінгвістична категорія й особливості її прояву у рекламному тексті // Теле- та радіожурналістика. – 2009. – Вип. 8. – С. 155–160.
7. Мякота В. Реклама та рекламна діяльність / В. Мякота, Ю. Рудяк. – Х. : Фактор, 2004. – 256 с. М'яснянкіна Л. І. Образність журналістського тексту // Пресознавчі студії: історія, теорія, методологія. Збірник праць кафедри української преси і дослідницького центру історії західноукраїнської преси. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – Вип. 8. – С. 236–238.
8. Слушаєнко В. Є., Гірієвська Л. О. Соціальна реклама: світовий досвід та українські реалії // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право: Зб. Наук. праць. – Київ : ІВЦ «Політехніка», 2009. – № 4 – 193 с.
9. Хавкіна Л. Сучасний український рекламний міф : монографія / Л. Хавкіна. – Х. : Харківське історико-філологічне товариство, 2010. – 352 с.

Магуран Мирослав,
здобувач фахової передвищої освіти
спеціальність 123 комп'ютерна інженерія.
Науковий керівник: **Крисак Лариса Василівна,**
кандидат пед. наук, викладач англійської мови.
Вінницький технічний фаховий коледж

РІЗНОВИДИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СВІТІ

Англійська мова є індоєвропейською мовою і належить до західногерманської групи германських мов. На даний момент англійська мова – найпоширеніша та найпопулярніша мова світу і у багатьох країнах вона є державною. І хоч англійська мова і одна, проте вона, як і багато інших мов має свої різновиди та діалекти, що утворилися внаслідок змішування англійської мови з мовою тієї країни, у якій вона утворилась. А утворилась вона на території англійських колоній, які були всюди. Англійська мова це справжній музей завоювань.

Британська англійська мова. Найдавніший відомий варіант сучасної англійської мови був привезений до Британії германськими племенами англів, саксів та ютів у 5 столітті нашої ери. Мешканці Британії розмовляли кельтською мовою, але вона була витиснута англами та саксами. Мову завойовників називали давньоанглійською (Old English) або англосаксонською, і вона використовувалася протягом сотень років до норманського завоювання в 1066 році нашої ери. Потім були запозичення з французької (invade, person, machine), скандинавської мов (sky, scar, skin, scarf). Значно пізніше відбувся Great Vowel Shift (зсув голосних), який призвів до зміни вимови літер [1].

Сучасна форма сучасної англійської мови перебуває під сильним впливом усіх цих попередніх версій, а також багатьох інших мов, таких як грецька, іспанська, італійська, німецька та французька. Головною особливістю англійця є вимова, акцент.

Нині існує багато діалектів англійської мови. Розглянемо найпоширеніші з них.

Американська англійська мова. Найбільш значну конкуренцію британській англійській складає американська англійська мова. Її відокремленість від британської англійської пояснюється тим, що в епоху заснування і розвитку північноамериканських колоній Британської Імперії американський різновид англійської мови відрізнявся від базового [3].

Багато «американізмів» є застарілими формами слів острівного походження, які вживають в Штатах (наприклад, trash замість rubbish, loan замість lend, fall замість autumn, apartment замість flat, elevator замість lift).

Також на американську версію англійської серйозний вплив справила мова індіанців (від них прийшли - gaccoon, tomato, canoe, barbecue, savanna) та іспанська мова (mustang, canyon, ranch, stampede, vigilante).

Американці прагнуть спростити мову, видалити невимовні голосні (наприклад, color замість colour). Також є відмінності в закінченнях: center в американському варіанті і centre в британському варіанті.

Австралійська англійська мова. Колись Великобританія вважалася першою країною в світі, яка має найбільшу кількість колоній, в число яких також входила Австралія. Австралійський діалект має величезну кількість унікальної лексики. Хоча понад 75 % громадян Австралії володіють англійською мовою, Конституція Австралії не має офіційної мови. В австралійському варіанті мови є три основні акценти: Broad, General и Cultivated. Австралійці люблять скорочення, які закінчуються на -ie або -o [4].

Хінгліш. Хоча хінді є офіційною мовою в Індії, англійська має особливий статус допоміжної. На цій мові можна вести фірмову документацію, укладати контракти. Основними ознаками в Hinglish є закінчення -ing у всіх дієсловах, відсутність часових форм, звук [дж] замість звуку [з], м'який звук [л] перед приголосними [2].

Ірландська англійська мова. В Ірландії, при формулюванні речення, люди ставлять дієслово на перше місце, потім йде суб'єкт та об'єкт: Speak I Irish always. На питання про час ірландець відповість 7 bells замість 7 o'clock.

Як бачимо, кожний з діалектів англійської мови унікальний та цікавий та потребує подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. The English Language Variations and Their Translations. Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: <https://www.polilingua.com/blog/post/differences-english-language-variations-and-translation.htm>
2. Govind Nair DIFFERENT VARIETIES OF THE ENGLISH LANGUAGE. Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: https://cudoo.com/blog/different-varieties-of-english-language/#google_vignette
3. British English and American English. Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: <https://learnenglish.britishcouncil.org/grammar/b1-b2-grammar/british-english-american-english>
4. Австралійська англійська мова. Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: <https://opentalk.org.ua/langstory/avstralijska-anglijska-mova/>

Мащенко О.А.,
*доцент кафедри порівняльної філології
східних та англомовних країн
Дніпровського національного університету ім. О. Гончара*

АЗІЙСЬКЕ КРИЛО АМЕРИКАНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПІСЛЯ «ВИБУХУ КАНОНІВ»

Більшість дослідників сходяться на думці, що вже з появою перших американських письменників азійського походження, англомовна література Сполучених Штатів почала збагачуватись темами, пов'язаними з життям і світобаченням азійських мігрантів, основною з яких була тема зіткнення двох світів – азійського та американського – на прикладі сімейних відносин, перипетії життя іммігрантів на теренах чужої країни та пошук власної ідентичності в умовах, відмінних від тих, до яких звикли ці люди з народження, тощо. Проте, інтерес до цієї спадщини виник значно пізніше, буквально в останню третину 20 століття, коли азійсько-американські академічні програми перемістили азійсько-американську літературу з маргінальної у центр уваги літературних критиків та літературного дискурсу загалом. Саме в цей період, як відомо, постколоніальний дискурс оголив (слід визнати, доволі відчайдушно, а подекуди навіть зухвало) питання непевності і спірності літературної традиції, яке стало особливо актуальним в епоху мультикультуралізму. Поширюючись в американській культурі в сімдесяті роки 20-го століття, мультикультуралізм було прийнято співвідносити з культурним та етнічним фемінізмом, рухом афроамериканців, сексуальних меншин. Кожний з цих нових літературних світів вже став вагомим частиною американської культури, мав свою історію, своїх героїв, свої ідеї та внутрішні розбіжності. Як наслідок – одним з найважливіших моментів у сучасній американській літературі стало явище «вибуху канонів» як відповіді на «гіперканонізацію» та «націоналізацію літературного наративу». У підсумку мультикультуралізм, з його децентрованістю літературного простору, коли в доповнення до канону мейнстріму виникають етнічні літературні канони, став періодом підйому художніх текстів, автори яких знаходились на перехресті двох традицій – євроатлантичної та далекосхідної.

Окремо слід зупинитись письменниках китайського походження, серед яких Суї Сін Фар (Едіт Мод Ітон), Сі Ценг Цян, Максін Хон Кінгстон, творчість яких не зводилась до літературної мімікрії, наслідування або імітації американського художнього канону, залишаючись і досі не до кінця оціненим не лише теоретиками, а і самими письменниками китайського походження. Так, наприклад, у новаторському романі «Кохана дружина» (“The Love Wife”, 2004) Гіш Джен презентована форма наративу, яка одночасно коріниться і в європейській модерністській традиції, і в традиції китайської літератури. В романі представлено три покоління: перше покоління презентує собою мама Вонг, друге покоління можна умовно поділити на дві групи – Карнегі та Блонді, що від народження проживали в Америці, та Лан – уродженка Китаю, а також третє покоління – діти Карнегі та Блонді. Кожне з цих поколінь по-різному дивиться на світ, кожен персонаж стикається з рядом важливих саме для нього питань і проблем.

Постійна зміна наратора формує зміну оповідних моделей і створює багатоаспектну, нестабільно-мозаїчну оптику погляду одні і ті самі події. Адже їх проблема одна на всіх, але погляди на неї зовсім різні. Тому, читаючи цей твір, читач може прослідкувати відносини в контексті переселенців з Азії та їх нащадків. Можна побачити цю ситуацію очима однієї з перших хвиль переселенців, становлення нового для них життя та погляд на світ, такими «очами» є мама Вонг. Карнегі є представником другого покоління, тобто дітей мігрантів. Завдяки йому, ми можемо поглянути на світ з боку тих людей, які виховувались одночасно двома культурами – китайською та американською. Їх погляд на оточуючий світ дуже заплутаний. Час у розповіді змінюється разом з персонажами, що створює певний калейдоскопічний ефект – по чергово змінюється не тільки час, місце та персонаж, а також думки та репліки персонажів, які в тексті помічені лише іменами – усе це відбувається та сприймається візуально – завдяки зміні шрифту зі звичайного на курсив. Таким чином заглиблення до наративу стає більш відчутним, адже відсутність автора в тексті стає майже абсолютною. Читач ніби знаходиться всередині наративу, в ситуації “first person view”, змінюючи оптику сприйняття від одного персонажа до іншого в цьому постійно мінливому калейдоскопі персонажів роману.

Серватинська Д.С.,
студентка 1 курсу факультету Іноземної філології.
Науковий керівник: Галапчук-Тарнавська О.М.,
доцент кафедри англійської філології,
кандидатка філологічних наук
ВНУ імені Лесі Українки

АКТУАЛІЗАЦІЯ ОБРАЗУ УКРАЇНИ В АНГЛОМОВНИХ ЗМІ 2022 РОКУ

Постановка проблеми. За останні десятиліття засоби масової інформації пройшли шлях від простого передавача інформації до головного гравця у внутрішньому та зовнішньому житті країн світу, включно з Україною. У результаті значно зросла роль засобів масової інформації у формуванні іміджу країни, громадської думки та вплив преси на народну свідомість.

Завдання дослідження:

1. визначити які лексикостилістичні засоби зазвичай використовуються для представлення образу України;
2. проаналізувати негативні та позитивні стереотипи сприйняття України;
3. провести контентаналіз статей на українську тематику для визначення динаміки іміджу країни;
4. виявити який критерій тональності найчастіше проявляється у англомовних статтях стосовно України.

Тема образу України в масмедіа інших країн активно розробляється іноземними науковцями, на основі 5 таких авторитетних наукових установ, як Кембридж, Гарвард, Університет штату Північна Кароліна, Університет Мальме тощо. Одним із перших образ України в засобах масової інформації почав вивчати М. Житарюк. Зокрема, він написав дослідження “Англійська преса про українську проблему”, в якому детально простежив уявлення англіців про Україну під час перебування у складі СРСР а також після його розпаду. У своїй праці М. Житарюк проаналізував статті, у яких згадується Україна, таких британських видань: «Sunday Times», «Daily Express», «Daily Courier» і «Birmingham Post» [1]

Одним із значущих факторів, що впливають на сприйняття будьякої країни, є її імідж, сформований ЗМІ в суспільній свідомості своєї аудиторії. Політика більше, ніж інші види суспільної діяльності, потребує спеціальних засобів інформаційного обміну для встановлення і підтримки постійних зв'язків між її суб'єктами. Сьогодні тема образу країни в ЗМІ є не менш важливим аспектом політичного життя держави, ніж інші, більш консервативні прояви впливу політик

Як приклад реалізації стратегії створення і підтримки іміджу розглянемо фрагмент медіарелізу з сайту консульства України в Сполучених Штатах Америки. «Ukraine is one of the world's few countries that have a fullscale airspace industry that partners with the United States. Ukraine is also highly capable in many basic and applied sciences like math, physics, biotechnologies, material science, etc. Nearly two million Ukrainian-Americans live and work in the U.S. contributing to the economy and helping to bridge our countries for the sake of the prosperity of both» [2].

У вищеподаній цитаті Посла України Єльченка В. економічна та наукова термінологія в словосполученнях *airspace industry, basic and applied sciences i contributing to the economy* здійснює номінацію референтів, що відносяться до елементів індустріального ринку і націлені на формування у реципієнтів асоціації «українська наука – бізнесіндустрія». Фрази *is also highly capable in, contributing to the economy, helping to bridge our countries* підтверджують тезу про те, що індустріальний ринок в Україні є високоякісним. Висловлюючи прагнення уряду гарантувати, що українська індустрія буде продовжувати визнаватися такою на міжнародному рівні, автор висловлювання використовує твердження про властиві йому ознаки високої якості. «*American companies see Ukraine as a promising market and ready for further development of cooperation with our country. At the same time, he noted that additional progress in business climate improvement will bring new US companies to Ukraine with new investments and new technologies*» [3]. Наведена цитата Президента Американсько-Української Ділової Ради Вільямс М. містить аргументи, які свідчать що Україна є бажаним та перспективним компаньйоном Сполучених Штатів Америки. Номінаціям *promising, development, progress, improvement* характерна деяка емоційна забарвленість що сприяє актуалізації компоненту «розвиток» створюваного іміджу.

Наступна стратегія створення образу України – тактика применшення і перебільшення. Дана стратегія реалізується різними лексичними і граматичними засобами в розглянутих мережевих текстах.

Звернемося до прикладу одночасної реалізації і перебільшення, і применшення в контексті одного фрагмента тексту. «*The spread of weapons from the war and relatively lax gun laws have meant Ukraine has a higher prevalence of guns in society than do other European nations*». [4] У цьому уривку зі статті періодичного видання «*The New York Times*» проглядається інтенція побудови негативного іміджу України. В наведеному прикладі використано ефект применшення виражений лексемою *relatively lax gun laws* та ефект перебільшення що виражається тут лексемою *higher prevalence... than*. Особливість гіперболістичного вживання виразу *higher prevalence of guns* полягає в тому, що в даному уривку воно виражається порівнянням, що ідентифікується сполучним словом *than*.

Ще однією стратегією формування образу України є встановлення довірливих відносин з аудиторією. У досліджуваних мережевих текстах мовна тактика встановлення довірливих відносин з аудиторією відбувається завдяки відкритому визнанні існуючих проблем, їх причин та наслідків. Наприклад: «*Zelensky acknowledged that there has been friction within his staff. «They obstruct the working process. I have always been against such conflicts, as there are no winners and no draws», Zelensky said in an interview with the Interfax news agency. «You can't live amid a permanent conflict»*» [7].

ВИСНОВКИ Мета моєї роботи полягала в проведенні аналізу іміджу України в англомовних засобах масової інформації. Образ України є досить значним феноменом в сучасному світі. В ході роботи аналізуються чотири англомовних джерела, в яких виділяються приклади використання різних лінгвістичних засобів репрезентації образу України, а саме: британські газети *The Guardian* та *The Independent*, американські газети *The New York Times* та *The Washington Post*. Проведене дослідження показує, що

лінгвістичні засоби допомагають англомовним публіцистам підтримувати і тиражувати переважно негативний образ України, а також зміцнювати наявні стереотипи про країну, що цілком закономірно зумовлено сучасною міжнародною ситуацією.

Отже, ЗМІ є на сьогоднішній день найпотужнішим каналом політичної комунікації, а також найважливішим чинником, що впливає на суспільну самосвідомість. При цьому, використовуючи цілий арсенал засобів впливу, ЗМІ впливають на результат концептуалізації інформації про навколишню дійсність, тим самим зумовлюючи картину світу адресата, а також еволюцію ціннісних орієнтацій у відповідному суспільстві. Вивчення репрезентації образу України, дозволить прогнозувати майбутні позитивні або негативні реакції Західного світу на певні дії нашої країни.

1. Житарюк М. Англійська преса про українську проблему. Публіцистик і тенденції розвитку світу. Львів, 1999. с 90–101.
2. Borger J. American woman working at embassy in Ukraine killed while jogging in Kyiv. 2020, September 30. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/30/american-woman-working-at-embassy-in-ukraine-killed-while-jogging-in-kyiv>
3. Carroll O. Ukrainian journalist forced to flee following threats from farright. 2020, July 14. URL: 83 <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/ukraine-journalist-threats-neo-nazis-far-right-a9618821.html>
4. Kramer A. Ukraine Gunman Frees Captives After Documentary Demand Is Met. 2020, July 21. URL: <https://www.nytimes.com/2020/07/21/world/europe/ukraine-bushostages.html?searchResultPosition=54>
5. Ukrainian Embassy in Washington hosted a meeting of the US-Ukraine Business Council's members with Ukrainian Parliamentarians. 2018, February 9. URL: <https://usa.mfa.gov.ua/en/news/62903-u-vashingtoniprojshla-zustrich-ukrajinsykoamerikansykoj-dilovoji-radi-z-ukrajinsykimiparlamentaryami>
6. Why the U.S. needs strong and democratic Ukraine as a strategic partner. 2022 September 6. URL: <https://usa.mfa.gov.ua/en/news/6973-why-the-usneeds-strong-and-democratic-ukraine-as-a-strategic-partner>
7. 2020, February 21: 88 <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/20/ukraine-protesters-clash-with-police-over-coronavirus-evacuees>.

Стецюра Анастасія Володимирівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
психолого-педагогічного факультету.

Науковий керівник: кандидатка філологічних наук,
старша викладачка кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання
Гарюнова Юлія Олегівна

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

ТРОЛІНГ ЯК ВИД АГРЕСИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Нині в суспільстві спостерігається стійкий інтерес до феномену «мережевого тролінгу». Знання особливостей комунікативної поведінки і механізмів функціонування мережових тролів має велике значення для функціональної і когнітивної лінгвістики, а також для теорії комунікації.

Сучасне життя і нові соціальні умови змушують людину йти на різні хитрощі та «маленькі мовні хитрощі», щоб реалізувати свої комунікативні наміри. Ці наміри визначаються мовною поведінкою і здатністю нею керувати. Велике значення має форма і зміст міжособистісної комунікації і стратегічна організація дій партнерів. Саме від них залежить успіх в спілкуванні.

Говорячи про мовну стратегію, потрібно зауважити, що як поняття, «стратегія» відноситься не тільки до лінгвістики. Цей термін вперше зустрічається у військовій справі, що не має відношення до лінгвістичної науки. «Стратегія» - наука ведення війни; загальний план ведення бойових операцій [3; 5].

Можна сказати, що мовна стратегія займає весь простір процесу створення комунікації. Її мета - досягнення певного довготривалого результату. О. Іссерс, досліджуючи комунікативні стратегії і тактик, писала: «Стратегія - це, перш за все, планування процесу мовної комунікації в залежності від конкретних умов спілкування і реалізація цього плану. У плані мовного впливу вона спрямована на перебудову картини світу суб'єкта» [3: 284].

Часто в дискусії бере гору той, хто з легкістю аналізує мову суперника, швидко і ефективно відображає удари, а не той, на чиєму боці правда. Однак цього мало, потрібно знайти таку форму вираження, яка підійде для конкретного опонента.

Кожній ситуації спілкування відповідає своя стратегія. У цьому випадку стратегія – це контроль над ситуацією в цілому, визначення напрямку розвитку і організація впливу в інтересах досягнення мети спілкування.

Отже, що ж таке провокація, (від лат. provocatio - виклик) зрадницька поведінка, підбурювання кого-небудь до таких дій, які можуть спричинити за собою важкі для нього наслідки [4]

Людина, що здійснює провокацію, називається провокатором. Провокативні дії можуть бути спрямовані як на провокованого, так і на його оточення. Провокація ґрунтується на особливостях психології людини як соціальної істоти.

У віртуальному мовному середовищі для позначення комунікативної ролі суб'єкта спілкування, який здійснює провокаційну мовну поведінку використовують слово «троль», а процес спілкування, спрямований на конфліктний діалог, отримав назву «тролінг».

Спочатку тролем називалася міфологічна істота, жахливо моторошна і зла. У німецько-слов'янській міфології та фольклорі троями називали капосних і злісних істот з неприємною зовнішністю. На сьогодні слово «троль» набуло нового значення. Так називають інтернет-нахабу, істоту зовсім не казкову, але іноді не менш огидну і злісну [2].

«Тролінг» бере свій початок зі сленгу учасників віртуальних спільнот і не має прямого відношення до сфери наукового дискурсу. У дослівному перекладі англ. trolling означає «ловлю риби». Це особливий вид ловлі, коли здобич ні за яких умов не може вирватися з рук рибалки.

Тролінг при спілкуванні через комп'ютерну мережу - нагнітання учасником спілкування («тролем») конфлікту шляхом прихованого або явного задирання, приниження, образи іншого учасника або учасників, часто з порушенням правил сайту. Виражається у формі агресивної, знущальної та образливої поведінки. Використовується як персоніфікованими учасниками, зацікавленими в більшій впізнаваності, публічності, еспатажі, так і анонімними користувачами без можливості їх ідентифікації [2; 4; 5].

Різноманітність форм поведінки інтернет-тролів в комунікативному просторі мережі Інтернет дозволяє говорити про різні комунікативні завдання, які вони переслідують. У більшості випадків цим завданням є комунікативна провокація. Найяскравішою рисою тролінгу є те, що його метою в кінці кінців завжди є привернення уваги до власної персони. Зазвичай, це люди, які страждають комплексом неповноцінності, розчаровані в чому - небудь: офісні працівники, домогосподарки, безробітні або просто втомлені від повсякденної рутини люди. Не слід забувати і про те, що крім чисто суб'єктивних проявів, тролінг узятий на озброєння бійцями інформаційних воєн. У цьому випадку метою застосування тролінгу є, зокрема, відведення уваги від гострих тем, а також один з методів нападу шляхом агресивного викиду наклепу, компромату, чуток і т.д. Тролінг - цікавий психологічний і соціальний феномен, що зародився в 1990-х роках в Usenet (Юзнет – комп'ютерна мережа, використовувана для спілкування та публікації файлів, складається з новинних груп, в які користувачі можуть надсилати повідомлення). Багато людей один або два рази пробували публікувати провокаційні повідомлення у всесвітній павутині простор з цікавості, але у деяких це переросло в звичку і навіть стиль спілкування [2].

У різних соціальних мережах, блогах, форумах тролінг набув дуже широкого розповсюдження. Це явище схоже на чорний піар. Користувач-троль підвищує свій рейтинг, підбурюючи інших відвідувачів інтернет-спільнот до безглузвих суперечок і перепалок. Існує особливий вид тролів, так звані тролі-провокатори, які стежать за перебігом дискусії. Якщо суперечка протікає мляво, вони завжди готові прийти на допомогу і додати гостроти в розмову. Тролі привертають увагу різними способами, в більшості випадків не звертаючи увагу на мораль і норми поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики / Ф. С. Бацевич. – К. : Вид. центр «Академія», 2011. – 282 – 289 с.
2. Могилко С.В. Тролінг як спосіб психологічної маніпуляції в Інтернеті / С.В. Могилко // Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях студентської молоді «Родзинка – 2008»: Х Всеукр. студ. наук. конф., ЧНУ ім. Б. Хмельницького. – Черкаси: Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – С. 57-60.
3. Федотова О. І. Комунікативно-прагматична типологія оцінних речень / О. І. Федотова // Мовознавство. — 1988. — № 3. — С. 70–72.
4. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс / Юрген Хабермас // Першоджерела комунікативної філософії. — К. : Либідь, 1996. — С. 84–91.
5. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови : [монографія] / Чабаненко В. А. — Запоріжжя : ЗДУ, 2002. — 351 с.
6. Шонь О. Б. Мовностилістичні засоби реалізації гумору, іронії і сатири в американському короткому оповіданні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10. 02. 04 «Германські мови» / О. Б. Шонь. — Львів, 2003. — 20 с.

Трактинська Ольга,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
навчально-науковий інститут гуманітарних та соціальних наук,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
Науковий керівник: **Тараненко Ксенія,**
кандидат філологічних наук, доцент

СПЕЦИФІКА МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ШКОЛЯРІВ

Здійснено теоретичний аналіз визначення поняття “мовної картини світу” та його взаємозв’язок з іншими, семантично близькими, поняттями. Проаналізовані принципи формування мовної картини світу школярів.

Ключові слова: мовна картина світу, національний характер, образ дійсності, школяр.

Сучасний інформаційний простір висуває перед дитиною великі вимоги, в основу яких покладено опанування значним обсягом знань про навколишню дійсність. Саме здатність дитини досліджувати, реалістично сприймати та розуміти навколишній світ та себе в ньому забезпечує її кращу адаптацію до дійсності, життєву компетентність та національну ідентифікацію. Розбудова та збереження української державності нагально вимагає глибокого та об’єктивного вивчення національно-мовної картини світу школярів. Національна культура, традиції, цінності, менталітет передусім закарбовані в мові: у сталих сполуках слів, мовних знаках культури та концептах [1].

Поняття «картина світу» є міждисциплінарним, оскільки його розгляд здійснювався в межах різних наукових галузей, а саме: у фізиці, філософії, соціології, етнології, антропології, мистецтві, психології тощо. Варто наголосити на важливості ролі мови та мовлення у формуванні картини світу школярів. Мова – найважливіший засіб формування та існування знань людини про світ, за допомогою мовлення людина пізнає світ й реалізує себе у світі. Кожна мовна картина світу виражає когнітивні, культурні і національні особливості народу. Сталі сполучення слів також несуть в собі інформацію про національний характер та духовні цінності етносу. Національна мовна картина світу є результатом відображення колективною свідомістю етносу зовнішнього світу в процесі свого історичного розвитку одночасно з пізнанням цього світу.

Загальну картину світу людина опановує через мовну картину світу: усю структуру мови можна зіставити зі структурою світу, картина світу як сукупність знань людини про світ, підмінюється картиною світу, що існує в мові, тобто мовною картиною світу.

Для мовної картини світу характерною є динаміка: вона змінюється із часом, розвивається одночасно з пізнанням самого світу, а мовна картина світу конкретної особистості розвивається відповідно до набуття нею культурного досвіду. Мовна картина світу дитини розвивається й ускладнюється через пізнання навколишньої дійсності, явища і предмети якої представлено у свідомості дитини у вигляді образів. Думка дитини проходить шлях від образу, що формується на основі чуттєвої діяльності, до поняття, а потім до слова. Оволодіваючи мовленням, дитина створює у свідомості глобальний образ дійсності, і провідну роль при цьому відіграє засвоєння семантики

слова. До того ж значення слова в інтерпретації дитини не повністю збігається з його реальним значенням, оскільки для мислення дитини характерним є оперування конкретними, реальними образами, образами-ситуаціями, пов'язаними з використанням конкретного слова.

Т. М. Котик зазначає, що орієнтування в процесі навчання рідної мови на картину світу, що характерна для свідомості дитини певного віку, сприятиме гармонізації буття дитини, допоможе їй успішніше орієнтуватися у світі [1]. Тому надзвичайно важливо узгоджувати зміст навчання школярів певної вікової групи зі специфічною для них системою уявлень про світ, що відповідають особистісному досвіду дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Котик Т. М. Мовна картина світу як сукупність уявлень дитини про світ [Електронний ресурс] / Т. М. Котик – Режим доступу: <http://www.ukrdeti.com/firstforum/p25.htm>

6. Тараненко К. В. Мовна картина світу як відображення національного характеру українців. Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 34. № 4. 2023. С. 40-44.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Maksym SUDOPLATOV,

cadet of the third year of the faculty of training specialists for units of preventive activities Dnipropetrovsk state university of internal affairs

Oleksandra KOVALENKO,

cadet of the third year of the faculty of training specialists for units of preventive activities Dnipropetrovsk state university of internal affairs

Supervisor: Ganna DEKUSAR,

senior lecturer of the Department of Ukrainian Studies and Foreign Languages Dnipropetrovsk state university of internal affairs

THE IMPORTANCE OF LEARNING AND IMPROVING THE LEVEL OF ENGLISH LANGUAGE PROFICIENCY BY POLICE OFFICERS

In today's world, where globalization and international cooperation are becoming more and more important, knowing English is becoming an important and even necessary skill in some fields. English has become an unofficial language of international communication, and it plays a key role in the interaction between law enforcement agencies of different countries. Possession of it allows police officers to more effectively cooperate with foreign colleagues, respond to international threats and ensure security in a global context. Studying and improving the level of English language proficiency of police officers has an important impact on the effectiveness of law enforcement agencies and the safety of citizens.

As D. V. Vasylieva rightly observed: "some can commit crimes, and others can be victims of crime. In both cases, you must ask and answer questions in English. Time can be a key factor in solving a crime or saving a life. You can't always wait for an interpreter. Therefore, the system needs to approach this issue more deeply and direct the desire of the policeman to conscientiously study the language in order to acquire a higher level of qualification" [1].

English, as mentioned earlier, is becoming a key tool for cooperation between law enforcement agencies from different countries. Police officers who speak English are able to communicate more effectively with foreign colleagues, exchange information, experience, and coordinate actions in various international operations. English is also important for police officers during investigations and cooperation with other foreign services, institutions or organizations, for example when there is a need to send a request to provide certain information to the authorities of foreign countries, or vice versa to provide them with an answer. Knowing and understanding a foreign language helps to avoid misunderstandings and mistakes during legal procedures, which can affect the results of investigations.

In addition, learning English for police officers helps improve communication with foreign tourists, immigrants and other community members who may not speak the language of the country where they live. This creates an important mechanism of mutual understanding and helps police officers perform their duties more effectively. When the public feels that the police understand their needs and demands, it helps to maintain peace and security. Also,

learning English by police officers helps to improve the image of law enforcement agencies. When the police can provide services in English, it means that the system does not stand still and keeps up with the times, develops, and therefore the police have an understanding of modern problems and the ability to solve them.

However, there are theses in the scientific community that are somewhat different from the main idea of this study, which also need to be highlighted for a more complete understanding of this topic. For example, Mykhailo D. believes that the security police, special police and special purpose police are engaged in very narrow special work and, in his opinion, they do not need an international language at all, because, if you think pragmatically, then I, as a citizen of Ukraine, who was illegally deprived of will or held hostage, I want the police special. the squad that would release me was better at shooting and had physical training, and it doesn't matter to him how many languages he knows [2].

Therefore, studying and improving the level of English language proficiency of police officers is an important element for increasing their professional competence, necessary to ensure the safety and trust of the community, and also plays a key role in the cooperation of international law enforcement agencies and the police of different countries, which allows timely response to transnational criminal groups and threats. for effective international cooperation in the fight against crime, and therefore the study and continuous improvement of English language proficiency becomes extremely important for police officers in today's world. It also helps to improve the image of the National Police, to increase the level of respect for police officers on the part of citizens. However, there are scientists who believe that in some cases, the study of English by special police units is inappropriate. Their opinions also have the right to exist, because they are supported by valid facts and arguments.

REFERENCES:

1. Vasyliieva D.V. The importance of learning a foreign language for an employee of the National Police of Ukraine. Foreign language training of employees of the Ministry of Education and Culture and legal specialists: theses of the addendum. X Interuniversity Science-Practice Internet Conf. (Kyiv, April 30, 2020) [ed. number : V.V. Chernei, S.S. Chernyavkyi, I.H. Haldetska et al.] - K.: Nats. Acad. Internal cases, 2020. -148 p. URL: <https://all.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/06/ZBIRNYK-inshomovna-pidhotovka-pravookhoronnykh-orhaniv-ta-fakhivtsiv-z-prava2020.pdf>.

2. Mykhaylov D. The English language in the activities of units of the National Police of Ukraine. Materials of the scientific and practical conference for the International Day of the English Language at the United Nations "Current issues of communication development in the professional activity of law enforcement agencies: challenges of the 21st century" on May 11, 2022. Odesa: ODUVS, 2022. 169 p. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d7ad0c2e-ce5f-4fe1-a52f-d97a659d79b3/content>.

Безносьок Валерія Сергіївна,
студентка 4 курсу
міжнародно-правового факультету.
Науковий керівник: **Т.М. Шульга,**
доцентка, кандидатка юридичних наук,
кафедра податкового права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В останні роки криптовалюти стали предметом неабиякого інтересу та дебатів у світі фінансів та права. Питання оподаткування цифрових валют набуває все більшої актуальності у ході з стрімкими змінами у сфері фінансових технологій.

Дану тему розглядали дослідники у своїх працях, такі як: Н.С. Прокопенко, П.О. Фененко, Н.В. Лагодієнко, Ю.В. Волосюк, Н.В. Захарченко, М.В. Гребенюк, Р.В. Лук'янчук, С.В. Скрипник, Г.В. Головачак, І.В. Шепель, Л.В.Товкун, О.І. Жук, О.В. Чеберяко, Г.М. Лозова, Н.С. Данко, Т.М. Шульга, В.С. Стульгінський, О.В. Мельниченко, О.С. Новак, О.В. Фоміна, І.В. Грановська, Н.М. Жидовська, О.В. Чаплінська, А.В. Удод та інші. Тож, питання оподаткування криптовалют залишається актуальним у зв'язку з їхнім поширенням та впливом на глобальну фінансову систему, вимагаючи постійного аналізу та розробки податкових правил, які враховували б особливості цього нового типу активів.

Історично, податкове регулювання ґрунтувалося на традиційних фінансових та майнових активах. Однак, криптовалюти, базуючись на технології блокчейн, представляють новий вид активів, що породжує складнощі та вимагає перегляду правових механізмів їх оподаткування.

Щодо загального розуміння оподаткування криптовалют, то можна зазначити, що — це процес збору податків з операцій, пов'язаних з криптовалютами, який включає оподаткування при купівлі, продажу, обміні, майнінгу або використанні цифрових валют. На думку В.С. Стульгінського та Т.М. Шульги говорити про введення податків на операції з криптовалютами доволі важко, оскільки їх правовий статус досі не визначений на законодавчому рівні. Невідомо у якості чого слід розглядати цифрові валюти: платіжного засобу, товару, активу, інформації тощо. Для того, щоб оподаткування валюти 21-го століття запрацювало належним чином, ринок цієї валюти для початку повинен стати регульованим. Тому, думки В.С. Стульгінського та Т.М. Шульги відображають складність оподаткування криптовалют через відсутність чіткого правового статусу цифрових валют на законодавчому рівні. Для введення належної системи оподаткування криптовалют потрібне юридичне визначення цих активів, яке враховує їхню природу та функціонування. Це передбачає встановлення правових рамок, які визначають статус криптовалют та їх правовий режим. Тільки після цього може бути визначено належні податкові механізми та ставки для оподаткування цих цифрових активів. Аналогічну думку виражають Л.В.Товкун, О.І. Жук О.В., що в

Україні все ще відсутня єдність поглядів стосовно сутності віртуальних активів, головним, на що необхідно звернути увагу, на нашу думку, є введення в дію відповідних напрацювань стосовно таких активів. Це суттєво підвищить рівень конкурентоспроможності цифрової економіки України, сприятиме укріпленню її міжнародного іміджу як високотехнологічної держави.

Значення цієї теми полягає в тому, що криптовалюти розвиваються на швидкому та непередбачуваному ринку. Їх використання поширюється, залучаючи як інвесторів, так і звичайних користувачів. В сучасному світі існує величезна потреба в установленні чітких правових норм для оподаткування криптовалют.

Однею з ключових проблем є різноманітність підходів у різних країнах. Деякі країни визнали криптовалюту як законні засоби платежу, тоді як інші розглядають їх як майнові активи або товари. Це визначає податковий статус та методи оподаткування, що може варіювати від однієї юрисдикції до іншої. В США, Internal Revenue Service (IRS), податковий орган, класифікує криптовалюту як майнові активи. Оподаткування здійснюється на основі податку на прибуток з капіталовкладень для операцій купівлі, продажу та обміну криптовалюти. Також відбувається оподаткування при отриманні криптовалют за майнінг чи як оплата за товари та послуги. В Канаді, криптовалюти розглядаються як майновий актив. Люди, які торгують криптовалютами, повинні включати прибуток чи збитки в свої декларації податків. Також існує податок на прибуток з капіталовкладень для інвесторів, які утримують криптовалюту. У Японії криптовалюти класифікуються як товари, а оподаткування здійснюється у вигляді податку на доходи з криптовалют. Швейцарія вважає криптовалюту майном, і оподатковує прибуток від торгівлі криптовалютами.

Україна, подібно до багатьох інших країн, стикається з численними проблемами та викликами, пов'язаними з оподаткуванням криптовалют. Новітня технологія, яку важко класифікувати за традиційними податковими категоріями, створює необхідність у розробці та вдосконаленні податкових правил для відповідного оподаткування цифрових активів. Незважаючи на внесені зміни до законодавства, сфера оподаткування криптовалют українською системою податків залишається досить неоднозначною та недостатньо регульованою. Один з ключових викликів полягає у визначенні правового статусу криптовалют: чи вони є майном, валютою, товаром чи іншим активом. Недолік чіткого юридичного визначення унеможливорює стабільність та однозначність податкових правил, що може призвести до неоднакового оподаткування та нестабільності ринку криптовалют в Україні. Крім того, розробка ефективних механізмів контролю та збору податків з операцій криптовалют є важливим завданням для уряду.

Отже, незважаючи на всі виклики, українська система поступово вдосконалюється у галузі оподаткування криптовалют. Потенційні перспективи включають розвиток чітких та стабільних податкових правил, які враховуватимуть особливості криптовалют та стимулюватимуть їх розвиток. Додатково, важливою перспективою є співпраця з міжнародними партнерами для створення узгоджених стандартів оподаткування цифрових активів. Розвиток системи оподаткування криптовалют в Україні вимагатиме подальших удосконалень та вивчення міжнародних практик для створення прозорої та стабільної системи оподаткування, яка сприятиме розвитку цього нового сегмента економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Т.М. Шульга, В.С. Стульгінський. Правовий статус та порядок оподаткування операцій з криптовалютами в Україні та світі. УДК.336.02. Порівняльно-аналітичне право. № 1 2019

URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/36197/1/%d0%9f%d0%a0%d0%90%d0%92%d0%9e%d0%92%d0%98%d0%99%20%d0%a1%d0%a2%d0%90%d0%a2%d0%a3%d0%a1%20%d0%a2%d0%90%20%d0%9f%d0%9e%d0%a0%d0%af%d0%94%d0%9e%d0%9a%20%d0%9e%d0%9f%d0%9e%d0%94%d0%90%d0%a2%d0%9a%d0%a3%d0%92%d0%90%d0%9d%d0%9d%d0%af.pdf>

2. Л.В.Товкун, О.І. Жук. Правові аспекти оподаткування доходів від операцій із віртуальними активами: міжнародний досвід і його реалізація в Україні. УДК 347.73: 336.74-027. Юридичний науковий електронний журнал. 543. № 12/2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/78>

Вінниченко С.Д.,
курсант 4 курсу ННППФПНП.
Науковий керівник: **Чорна А.Г.,**
капітан поліції,
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

«ЗАПОБІГАННЯ ПРОФЕСІЙНІЙ ТА ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ»

Організована злочинність стає все більш загрозливою і набуває характеру транснаціональної організованої злочинності. Тому протидія цьому виду злочинності є дуже актуальною.

У злочинному світі багатьох країн вже давно виявлялися особи, які систематично вчиняли крадіжки, шахрайство та інші корисливі злочини, набуваючи певної майстерності. Вони воліли залишатися в цьому "професійному" колі через його прибутковість і відмовлялися відмовлятися від такого роду поведінки. Цих осіб називали стійкими, хронічними і невинними злочинцями. У кінці XIX та на початку XXI століття у кримінологічній літературі використовується термін "професійні злочинці". Застосування цього терміну пояснюється тим, що стійка злочинна поведінка має схожість із будь-якою іншою професійною діяльністю [1, с.34].

У загальному розумінні професії, це вид трудової діяльності, яка вимагає певної підготовки та приносить матеріальний прибуток. Кримінальний професіонал, подібно до інших фахівців, набуває необхідних навичок та вмінь у своїй діяльності, що виділяє його серед інших злочинців. Він протягом тривалого часу вдосконалює злочинні навички, опановуючи різні методи вчинення злочинів, що призводить до матеріального збагачення і, іноді, задоволення низьких інстинктів.

Удосконалення економічних, політичних, соціальних, ідеологічних, духовних та інших відносин, які розвиваються під час формування правової держави, є фактором, що підірвав би коріння організованої злочинності. У боротьбі з цим явищем вирішальне значення мають загальносуспільні заходи для поліпшення правоохоронної діяльності, для чого необхідно [2]:

Завершити радикальну реформу економічних, соціальних, політичних та інших сфер суспільства на основі чесної конкуренції та демократії, подолати глибоку кризу, що виникла при переході України від адміністративно-командної системи господарювання до цивілізованої ринкової економіки.

Удосконалити управління державним майном і економічними процесами, зміцнити контроль над працею та споживанням, запобігти відмиванню коштів, отриманих незаконним шляхом.

Створити ефективну податкову систему та сприятливі умови для підприємницької діяльності, забезпечивши громадянам реальну можливість працювати в межах закону.

Вести попереднє аналіз банками фінансового стану фізичних та юридичних осіб, які звертаються за кредитами, а також визначення мети та можливостей повернення цих кредитів.

Враховуючи тісний зв'язок організованої злочинності з корупцією, встановити обов'язкове декларування доходів усіма державними службовцями [3, с.56].

Поміж загально-профілактичних заходів, слід посилювати спеціальні заходи протидії організованій злочинності. Нинішнє законодавство, яке значною мірою змушує економіку працювати в "тіні", потребує суттєвого удосконалення. Оскільки організована злочинність виникає з недосконалих економічних відносин, запропоновано ввести новий предмет вивчення - економічну кримінологію, і розробити загальнодержавну Програму боротьби з організованою злочинністю.

Необхідно перебудувати організаційну структуру та діяльність спеціальних підрозділів правоохоронних органів, що борються з організованою злочинністю, покращити професійну підготовку співробітників та їх правовий і соціальний захист, а також забезпечити матеріально-технічне обладнання цих підрозділів.

Необхідно вдосконалити стратегію і тактику оперативно-розшукової та розвідувально-аналітичної роботи, всебічно вивчати криміногенні ситуації, пов'язані з функціонуванням кредитно-банківської системи. Зумовилася потреба в централізованому обліку лідерів кримінального середовища, встановленні постійного контролю за ними, включаючи період відбування покарань.

Питання боротьби з організованою злочинністю повинні отримати широкий медійний огляд. Хоча говорять, що "мафія безсмертна", активна боротьба на рівні загального суспільства та спеціально-кримінологічного рівня, у взаємодії всіх її суб'єктів та тісному міжнародному співробітництві, може значно зменшити вияви організованої злочинності та зменшити загрозу, яку вона несе для суспільства.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Дрьомін В.М. Кримінологія. Навчально-методичний посібник. В.М. Дрьомін, Ж.В. Мандриченко, Т.В. Мельничук, Ю.О. Стрелковська, А.І. Марчук, А.М. Ізовіта, С.А. Ілько, Н.О. Федчун, В.Я. Цитряк. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія». 2015. 144 с.

2. Запобігання організованій злочинності. URL: <http://mego.info/матеріал/4-запобігання-організованій-злочинності>

3. Кримінологія: підручник. Б.М.Головкін, В.В.Голіна, ОВ.Лисодєд, А.А.Бабенко та ін за ред.. Б.М.Головкіна. Харків. Право. 2020. 384 с.

**Гарбузова Є.О.,
Гарсоян Л.Р.,
Сорокіна Д.С.,**

*курсанти Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

*Науковий керівник: Павлова Н.В.,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри криміналістики та домедичної підготовки.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТА ЗНАЧЕННЯ ДАКТИЛОСКОПІЇ

Дактилоскопична експертиза є однією з найстаріших і найефективніших експертиз, яка дозволяє ідентифікувати особу. Водночас дактилоскопія, як науковий метод встановлення особи злочинця за папілярними візерунками пальців, займає важливе місце в практичній діяльності правоохоронних органів.

Як відомо, дактилоскопична експертиза – це вид трасологічної експертизи, який передбачає вивчення на основі спеціальних знань дактилоскопичної вихідної інформації для встановлення особи та інших обставин з метою отримання фактичних даних, важливих для кримінального провадження. Його головне завдання – ідентифікувати людей за відбитками (пальців, долонь, підшов), залишених на місці події [1, с. 6].

Статистичні данні свідчать, що кількість вилучених об'єктів дактилоскопичного походження, а саме слідів папілярних ліній, велика. Майже при кожному огляді місця події обов'язково вилучаються об'єкти дактилоскопичного походження, в більшості випадків це відтворені на півці сліди ліній, в окремих випадках вилучаються самі об'єкти з інформацією. А при ретельному вивченні слідів, вилучених стрічкою, виявляється, що 50% слідів непридатні для впізнання. Причин цьому може бути декілька: умови проведення огляду, умови слідоутворення, слідопоглинальні поверхні тощо, а також цьому можуть сприяти навички та вміння експертів.

У більшості випадків результати дактилоскопії допомагають вибрати основну версію з-поміж інших, дозволяючи з'ясувати справжні факти справи, а також допомагають усунути основні протиріччя в свідченнях допитуваних. Доказова сила експертизи, що досліджує папілярні візерунки, є не менш важливою, ніж інші судові експертизи, оскільки у ході її проведення відбувається ідентифікація особи, а результати можуть бути використані як доказ у справі [2, с. 294].

В ході проведення слідчих (розшукових) дій, наприклад огляду місця події, можуть бути виявлені сліди пальців рук або ж ділянки долонних поверхонь рук. На підставі яких є можливість ідентифікувати людину за відображеннями папілярних ліній [3, с. 177]. Технічні помилки, що на практиці допускають слідчі, слідчі-криміналісти, інспектори-криміналісти, призводять до різного роду проблем та прогалин, що, зрештою, тягне за собою втрату важливих доказів по кримінальному провадженню.

Предмети зі слідами рук, що вилучені з місця події упаковуються таким чином, щоб ні предмети, ні сліди на них не були пошкоджені при транспортуванні та зберіганні. Необхідно пам'ятати, що предмети закріплюють в упаковці нерухомо, так щоб сліди рук не торкалися матеріалу упаковки(неприпустимо загортати предмет зі слідами рук в папір, поміщати їх у поліетиленовий пакет і т. п.). Пакувальний матеріал повинен не пропускати вологи, пил і бути достатньо міцним, щоб при транспортуванні сліди не були пошкоджені чи деформовані. Всі об'єкти повинні упаковуватися індивідуально, а крихкі предмети необхідно упаковувати, використовуючи гуму, вату чи папір для амортизації.

Після реформування Експертної служби МВС України та на сьогоднішній день помітно впала якість пакування об'єктів, які приходять на дактилоскопічне дослідження. Непоодинокі приклади пошкодження, руйнування крихких об'єктів під час транспортування, пакування об'єктів з ймовірними слідами в полімерні пакети та інші помилки

Тому, зазначені вище аспекти залишаються актуальними проблемами, з якими сучасні судові експерти стикаються чи не щодня при проведенні дактилоскопічної експертизи.

Вважаємо, для вирішення даних питань було б доцільно активізувати роботу з удосконалення нормативно-правового регулювання питань, які пов'язані з проведенням слідчих дій та оперативно-розшукових заходів (у тому числі у польових умовах) у розрізі виявлення, фіксації, вилучення та пакування речових доказів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методика дактилоскопічної експертизи. Експертна спеціальність 4.6 «Дактилоскопічні дослідження» / [укл. Жолтанська І.І., Кузнецов В.А., Щавелев А.В., Димитрова Ю.В., Кушніренко Н.В.]. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2014. 119 с.
2. Рогатюк І.В. Напрями удосконалення використання дактилоскопічної інформації в діяльності органів досудового розслідування та прокуратури. Часопис Київського університету права. 2014. № 1 С. 292-296.
3. Логвиненко А.О. Значення дактилоскопічної інформації під час досудового розслідування злочинів. Юридичний вісник. 2017 №1. С. 174-178.

Денис ДЕГТЯРЬОВ,
Олександр ГОРОДОВИКОВ,
курсанти ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів НП
Аліна ЧОРНА,
старша викладачка кафедри
кримінального права та кримінології

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Наркозлочинність як суспільний деструктив має тривалу історію формування та прогресії на території нашої держави, зокрема пікового усталення та фактичного «розквіту» досліджуване нами явище наркозлочинності набуло на початку 90-х років ХХ століття. Суспільні перетворення, економічна криза, формування окремого прошарку тогочасного суспільства – організованих злочинних угруповань (в тому числі етнічних), спеціалізацією частини яких було саме виготовлення та збут наркотичних засобів, психотропних речовин, ввезення прекурсорів на територію держави, стало тими визначними факторами, які значним чином вплинули на розвиток наркозлочинності та наркоманії на території пострадянської України.

Досліджуючи питання наркозлочинності в нашій державі можемо визначити два аспекти, які зумовлюють важливість дослідження вказаного питання та потреби формування дієвої державної політики з попередження, запобігання та протидії наркозлочинності та наркоманії, яка зумовлена доступністю в придбанні чи отриманні наркотичних засобів та психотропних речовин. До аспектів, що підкреслюють актуальність нашого дослідження та характеризують проблематику питання існування наркозлочинності в нашій державі належить:

1) Суспільно-безпековий аспект, який характеризується створенням умов та формуванням причин для вчинення кримінально-протиправних дій у зв'язку з перебуванням особи в стані наркотичного сп'яніння, яке деформує адекватне уявлення про традиційні моральні цінності та установки, порушення яких переслідується Законом та є кримінально-протиправними діяннями (кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я: ст. 115, 121, 122, 125, 126 Кримінального кодексу України (далі – ККУ); кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості: ст. 152, 153, 154 ККУ; кримінальні правопорушення проти власності: ст. 185-187, 189, 194 ККУ України; кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності: ст. 296, 297, 299 ККУ);

2) Національно-безпековий аспект, характерний тим, що явище наркоманії, яке неможливе без існування категорії «накозлочинність», виступає не лише суспільним

деструктивом, але й біологічним, який фактично нищить здоров'я людини, як фізичне, так й психологічне, споживання наркотиків призводить до глибокого виснаження всіх функцій організму, фізичних і психічних. Результатом тривалого застосування наркотиків є звикання організму до цих коштів (так звана толерантність), або стан наркотичної залежності [1, с.36].

В Україні вживання наркотиків, які відносяться до групи високого ризику, в основному, пов'язане з ін'єкційним способом введення опіатів, виготовлених в «домашніх» умовах, (розчин екстракту опію («ширка»)) та стимуляторів амфетамінового ряду. У 2021 році виявлено незначне зростання вживання опіоїдів – 42 711 осіб на кінець 2021 року проти 41 095 осіб на кінець 2020 року (3,8%); вживання канабіноїдів – 4 811 осіб на кінець 2021 року проти 4 735 осіб на кінець 2020 року (1,6%) та вживання кількох речовин – 16 633 особи на кінець 2021 року проти 16 096 осіб на кінець 2020 року (3,2%). Майже незмінними залишились показники вживання кокаїну та інших стимуляторів [2, с.22]. Останні статистичні данні, які висвітлені вище є найбільш об'єктивними та повними щодо питання визначеності рівня та тенденцій вживання наркотичних засобів та психотропних речовин, через початок повномасштабної війни на території нашої держави здійснити дослідження із залученням респондентів всіх регіонів нашої держави – неможливо, через окупацію значної частини України.

Варто акцентувати увагу на питанні латентності наркозлочинності, через прихований характер вчинення дій, що стосуються виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, збуту наркотичних засобів та психотропних речовин, адже кожне з зазначених діянь становить склад кримінально протиправного діяння, визначеного у Законі про кримінальну відповідальність. Так, за результатами низки ініціативних досліджень, проведених останніми роками в Україні, фактичний рівень лише ін'єкційних наркозалежних осіб у нашій державі в 5–6 разів перевищує офіційно зареєстрований та сягає близько 400 тис. осіб [3, с.14].

Як влучно зазначає С. Криштон у своїй праці, щодо візуальної ідентифікації наркозалежних осіб, які фактично є «живими» елементами категорії «наркозлочинність», то такі особи мають землистий колір обличчя, червоні губи, порушення координації, підвищений (на початкових стадіях) апетит, який потім зникає зовсім. у наркозалежних уповільнені реакції на зовнішні подразники а рухи рук часто імітують користування шприцом. на їх руках та ногах – сліди від ін'єкцій [4, с.500].

Виходячи з викладеного у змісті нашого дослідження можемо прийти до висновків, що формування суспільної, здорової, цивілізованої нації, яка визначає життя і здоров'я людини найвищою соціальною цінністю – є заporукою формування свідомого суспільства, яке є фундаментом у здійсненні розбудови держави, захисту її територіальної цілісності та недоторканості, а наркозлочинність та суміжні до неї явища, такі як наркоманія - виступають перешкодою у забезпеченні національної безпеки, невід'ємною категорією якого є здорове суспільство.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Суховолець У. Кримінологічна характеристика злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків. Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 9. С. 36–40. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-article/352>.
2. Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2022 рік (за даними 2021 року). Київ. 78 с. URL: <https://cmhmda.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/zvit-shhodo-narkotychnoyi-ta-alkogolnoyi-sytuacziyi-v-ukrayini-2022.pdf>
3. Кримінологічні засади протидії наркозлочинам в Україні / Є.О. Гладкова – Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2018. – 48 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/46e5bfbd-f8ff-437a-8c7d-4259b144f7a6/content>
4. Kryshstop S. V. CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTIC OF THE IDENTITY OF THE CRIMINAL COMMITTING CRIMES IN THE SPHERE OF DRUG TRAFFICKING, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES OF THEIR ANALOGUES OR PRECURSORS. Young Scientist. 2018. Vol. 64. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-114>

Елизавета КИСЕЛЬОВА,
*курсант Навчального-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
навчальної групи СР-141.*

Науковий керівник: Роман МИРОНЮК,
*доктор юридичних наук,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

В умовах воєнного часу питання обігу вогнепальної зброї набуло актуальності, що зумовило незліченну кількість обговорень та дискусій не тільки серед правоохоронців та науковців, а й серед звичайних громадян. Підрозділи превентивної діяльності з першого дня повномасштабної війни здійснюють профілактику правопорушень різного характеру, серед яких правопорушення, що стосуються обігу вогнепальної зброї які ми пропонуємо розглянути.

Наразі немає закону який регулює суспільні відносини у сфері обігу вогнепальної зброї, що викликає певні труднощі при дослідженні цього питання. Вогнепальна зброя відноситься до предметів на які поширюється дозвільна система, тому у Міністерстві внутрішніх справ наказом було затверджено інструкцію «Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів» від 21.08.1998 № 622 яка регулює умови та порядок видачі та анулювання дозволів на придбання, зберігання, облік, охорону, носіння, перевезення і використання зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, боєприпасів, інших предметів, матеріалів та речовин, щодо зберігання і використання яких встановлено спеціальні правила, порядок та на які поширюється дія дозвільної системи, правил поводження з ними та їх застосування [1].

Дана інструкція хоч і регулює питання щодо виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення, та використання вогнепальної зброї, але не надає визначення терміну обіг зброї, тому варто звернутись до праці Д. В. Андрєєва, який зазначає, що під незаконним обігом зброї можна розуміти: будь-які дії зі зброєю, крім її використання за цільовим призначенням, котрі вчиняються без передбаченого законом дозволу і тягнуть адміністративну або кримінальну відповідальність [2, с. 67].

Розібравшись із обігом вогнепальної зброї, слід визначити яку роль відіграють підрозділи превентивної діяльності у даній галузі. Перш за все це профілактика правопорушенням, що посягають на суспільні відносини у сфері незаконного обігу вогнепальної зброї. Для здійснення такої профілактики доцільно б було співпрацювати з населенням, яке стане очима та вухами для підрозділів превентивної діяльності. У форматі добровільної бесіди поліцейські будуть опитувати громадян на предмет вчинення їхніми знайомими, сусідами правопорушень у сферу обігу вогнепальної зброї. Обов'язковим має бути уточнення щодо перебування таких осіб у лавах ЗСУ чи інших організаціях які працюють у зоні бойових дій, так як саме гарячі точки у яких ведуться бойові дії можна вважати основним джерелом незаконного постачання зброї.

Для подальшого визначення ролі підрозділів превентивної діяльності у сфері обігу вогнепальної зброї варто звернути увагу на адміністративні правопорушення, що стосуються обігу вогнепальної зброї, пропонуємо розглянути основні.

Придбання, зберігання, передача іншим особам або продаж громадянами вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду без відповідного документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом передбачено ст. 190 КУпАП, Порухення правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів громадянами, які мають відповідний документ дозвільного характеру, виданий уповноваженим державним органом на зберігання зазначеної зброї ст. 191 КУпАП, порушення громадянами встановлених строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду або правил взяття їх на облік в уповноваженому органі Міністерства внутрішніх справ України у разі зміни місця проживання ст. 192 КУпАП, ухилення від реалізації вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів громадянами, у яких уповноваженим державним органом анульовано документ дозвільного характеру на їх зберігання і носіння ст. 193 КУпАП, продаж працівниками торговельних підприємств (організацій) вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів підприємствам, установам, організаціям та громадянам, що не мають на це відповідного документа дозвільного характеру, виданого уповноваженим державним органом ст. 194 КУпАП, порушення правил зберігання або перевезення вогнепальної чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і бойових припасів працівниками підприємств, установ, організацій, відповідальними за їх охорону, а так само використання ними зазначеної зброї і бойових припасів не за призначенням ст. 195 КУпАП [3].

До компетенції Національної поліції відносяться правопорушення передбачені ст. 192, 194, 195, що означає що поліцейські уповноважені виносити рішення по справі про адміністративно правопорушення за даними статтями, інші перераховані статті розглядає суд.

Допомогти у виявленні правопорушень, що стосуються обігу вогнепальної зброї може єдиний державний реєстр зброї, який за словами Міністра внутрішніх справ

Клименко Ігоря Володимировича планують запустити 23 червня. Єдиний державний реєстр зброї сучасне рішення нагальних питань серед яких легалізація зброї, облік незареєстрованої зброї, облік зброї вивезеної з зони бойових дій. Також міністр зазначив про необхідність створення єдиного державного реєстру зброї для обміну даними в електронному вигляді з суб'єктами господарювання та іншими правоохоронними органами [4].

Отже, проаналізувавши термін обігу зброї, діяльність підрозділів превентивної діяльності щодо обігу вогнепальної зброї, можна дійти висновка, що сучасне законодавство потребує закону який визначав би терміни зброя, обігу зброї тощо. Нормативні акти що регулюють процес придбання, зберігання, експлуатації (застосування), виготовлення реалізації та інші дії зі зброєю потребують адаптації до сучасних умов, в тому числі до правового режиму воєнного стану з урахуванням кількості зброї яка з'явилась на території нашої держави з дня початку війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наказ Міністерства внутрішніх справ України 21.08.1998 № 622 «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>

3. Андреев Д. В. Поняття та види незаконного обігу зброї. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка. – Сєверодонецьк, 2017. – № 2 (78). – С. 62-69. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0b1bbad3-7001-46e3-af65-adf1755a9123/content>

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

5. Клименко назвав терміни запуску єдиного реєстру зброї. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/24/novyna/bezpeka/ukrayini-zyavytysya-yedyniy-derzhreyst-zbroyi-klymenko> (дата звернення 01.10.2023)

Кісільова Вероніка Ігорівна,
здобувач вищої освіти навчальної групи СР-142
3 курсу ННПФППН

Нагорна Олена Олександрівна,
старший викладач кафедри цивільного права та процесу,
старший лейтенант поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного стану накладають особливий вплив на всі сфери життя суспільства, включаючи правосуддя. Актуальність вивчення впливу воєнного стану на цивільний процес обумовлена необхідністю забезпечення справедливості та правової стабільності в умовах надзвичайних ситуацій. Цивільний процес в умовах воєнного стану вимагає особливого підходу для забезпечення справедливого судочинства та збереження правової стабільності. Розгляд питань доказувань у цьому контексті є важливим аспектом гармонізації правових норм у воєнний період. Воєнний стан може призводити до внесення змін у нормативно-правове середовище, що впливає на порядок та стандарти доказувань у цивільному процесі. Розгляд цих змін є ключовим для розуміння відмінностей у воєнний період. Умови воєнного стану можуть призводити до обмежень в правах та гарантіях учасників цивільного процесу. Дослідження цих обмежень дозволить визначити шляхи покращення захисту прав громадян у воєнний період.

Віповідно до ч.1 ст.76 ЦПК України доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи [1]. Специфіка збору, збереження та представлення доказів у воєнний період включає ряд унікальних викликів та особливостей, які вимагають адаптації традиційних методів та використання нових технологій. Основні аспекти цього процесу включають:

1. Тривалість та небезпека:

- *Швидкість збору:* Умови воєнного стану можуть вимагати швидкого збору доказів через загрозу активних бойових дій та стрімкої зміни обставин.

- *Забезпечення безпеки:* Збереження доказів у воєнний період пов'язане з високим ризиком. Заходи безпеки, які включають захист від знищення чи пошкодження, стають пріоритетними.

2. Електронні технології та кібербезпека:

- *Цифрові сліди:* Збір електронних доказів, таких як цифрові файли чи електронна кореспонденція, може вимагати спеціальних методів та технологій.

- *Кіберзаходи:* З урахуванням кіберзагроз важливо забезпечити безпеку електронних доказів, використовуючи ефективні методи кіберзахисту.

3. Збереження та транспортування:

- *Мобільність:* Умови воєнного періоду можуть вимагати мобільного зберігання та транспортування доказів з одного місця на інше.

4. Використання свідків та експертів:

- *Безпека свідків:* Забезпечення безпеки свідків та експертів в умовах воєнного стану може включати заходи для їх захисту від потенційних небезпек.

5. Психологічні аспекти:

- *Стрес та травмування:* Учасники цивільного процесу можуть переживати стрес і травму у воєнний період. Важливо враховувати ці фактори при зборі та представленні доказів.

6. Міжнародна співпраця:

- *Міжнародні стандарти:* Врахування міжнародних стандартів та практик є важливим для гармонізації збору та представлення доказів на міжнародному рівні.

7. Захист від маніпуляцій:

- *Інформаційна війна:* Врахування можливостей інформаційної війни та спроб маніпуляцій доказами.

8. Підготовка до судового розгляду:

- *Видимість та доступ:* Забезпечення доступу до судового процесу та можливість представлення доказів у відповідний момент.

У воєнний період необхідно розробляти та впроваджувати спеціалізовані стратегії збору, збереження та представлення доказів для забезпечення адекватності та надійності доказової бази у складних умовах конфлікту. Масштабна війна в Україні дає змогу, а місцями і змушує учасників судового процесу на вільних від збройних конфліктів територіях по-новому оцінити можливості, що надає підсистема «Електронний суд», яка є складовою частиною Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Законодавче закріплення електронних доказів як засобів доказування є своєчасним прогресивним кроком, особливо в тих умовах, в яких Україна перебуває вже тривалий час [2]. Умови воєнного стану суттєво впливають на процес додержання процесуальних термінів у цивільному процесі. Використання електронних доказів в цивільному судочинстві, можливість подавати процесуальні документи в електронній формі, нагляд за рухом справи дистанційно призводить до ефективності здійснення цивільного судочинства в умовах, коли досить складно очно звернутися до суду в зв'язку з воєнними діями в Україні. До того ж інформація щодо кожної конкретної справи, а також інші відомості, що стосуються комунікації між судом та учасниками судового процесу надсилаються до електронного кабінету учасника справи в автоматичному режимі, що позбавляє особу необхідності особистої участі в суді, особливо в період воєнного стану [3]. Воєнний стан часто призводить до виняткових обставин, які можуть ускладнювати додержання звичайних термінів у цивільному процесі. Наприклад, переселення, евакуація, обмеження доступу до регіонів. Отже може виникати необхідність адаптації нормативно-правового середовища, включаючи зміни у процесуальних кодексах, щоб врахувати особливості ситуації та надати можливість сторонам адекватно реагувати на виклики. Важливо надати флексибільність у процесуальних нормах для адаптації до змін у воєнному середовищі. Це може включати перегляд та встановлення нових термінів або розширення повноважень судів.

Враховуючи вищезазначені аспекти, важливо розробляти гнучкі та адаптивні правові механізми для забезпечення ефективного функціонування цивільного процесу у воєнний період та забезпечення справедливого розгляду справ.

Отже, умови воєнного стану суттєво перетворюють процес доказувань у цивільному процесі. Невизначеність, небезпека та нестабільність вимагають від учасників процесу адаптації та використання сучасних технологій для ефективного збору та збереження доказів. Гнучкість у правових нормах та системах моніторингу стають ключовими факторами для забезпечення справедливості та надійності доказової бази у воєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний процесуальний кодекс України, редакція від 04.11.2023.
2. Кондрат'єва Л.А., ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ, DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/18.>, ст. 93.
3. Кондрат'єва Л.А., ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ, DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/18.>, ст. 93.

Даліла КОНДЕНКО,
Курсант 4-го ННППФПНП

Богдан Аліна Євгеніївна,
Курсант 4-го ННППФПНП.

Науковий керівник: Старший викладач
кафедри кримінального права та кримінології,
капітан поліції Чорна Аліна Геннадіївна

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

КОРУПЦІЯ В ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

На сьогодні одним з найважливіших питань в Україні є боротьба з корупцією. В політиці України це явище є дуже поширеним, тому зараз пропонуємо розглянути дане питання.

Політична корупція в Україні дуже негативно впливає як на зовнішньополітичний, так і внутрішньополітичний розвиток країни. Посадові особи держави, незаконно й неправомірно використовують свій державний статус для отримання переваг (соціальних, політичних, економічних тощо) для себе або інших осіб у корисливих цілях.

Експерти вважають, що депутати представницьких органів часто постають перед вибором: зберегти політичну підтримку виборців, забезпечивши, тим самим, подальше переобрання, чи прийняти грошову винагороду від лобістів, забезпечивши свій матеріальний статок [1, ст.47].

Під час процесу формування органів державної влади та інших політичних структур держави, можливе отримання влади корупційним способом, та незаконне наділення певної посадової особи державною владою. Через це посадові особи є недостатньо компетентні з питань політичної діяльності, тому знижується рівень легітимності політичної влади, як усередині держави, так і на міжнародній арені, змінюється основа політичної влади, порушується принцип формування та функціонування владних інститутів. Головними цілями в політичній корупції є отримання, утримання, та розширення влади.

Типовим прикладом політичної корупції є підкуп як виборців, так і тих, хто проводить вибори і навіть тих, кого обирають. Через це влада стає товаром, який може придбати кожен хто має значні фінансові, матеріальні, інформаційні та інші ресурси.

Корупція в політичній сфері відрізняється від корупції в інших сферах лише одним - обсягом і масштабістю владних можливостей для самозбагачення та отримання інших вигод.

Наслідками системної політичної корупції є ослаблення державності, що на сьогодні можна спостерігати в Україні. Вона підриває довіру держави та породжують недовіру громадян до влади. У громадян України починається зміна у сприйнятті ролі публічної влади в організації управління суспільством та її починають сприймати не як представника інтересів та спосіб захисту, а як одним з видів небезпеки їх правам і свободам.

Головною причиною тієї ситуації, в якій сьогодні знаходиться українське суспільство та держава є політична корупція. Рівень суспільно-економічного розвитку, ступінь правової захищеності людей в сучасному світі, якість їх життя, визначаються організацією суспільного життя. Органом здійснення даної організації є публічна влада [2, ст.263].

Нажаль, організувати належним чином суспільне життя в Україні не змогла, як попередня влада, так і не може теперішня. Ця нездатність викликана перш за все тим, що особисті інтереси службових виконавців стоять в пріоритеті, й до цього вони не мають достатньої компетенції.

Отже, як вихід треба розглянути кардинальні зміни принципів формування та діяльності владних інститутів, а також необхідно терміново робити якісні зміни вітчизняної влади. Залишилося лише питання, хто почне це робити?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії/С. В. Дрьомов, Ю. Г. Кальниш, Д. Б. Клименко ті ін.; за ред. Ю. Г. Кальниша. Київ: Пріоритети, 2010
2. Михайленко Д. Г. Кримінально-правове значення незаконного збагачення осіб, пов'язаних із суб'єктом владних повноважень // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. XVI/голов. ред. М. В. Афанасьєва. Одеса: Юрид. л-ра, 2015

Конончук Богданна Ростиславівна,
*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова*

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Система освіти ще недостатньо виховує високі духовні прагнення та естетичні смаки. Вивчення історичного минулого, правильна передача складних і суперечливих етапів вітчизняної історії недостатньо пов'язані з пошуком оригінальних відповідей на питання, які ставить життя. Але, безумовно, історична свідомість і національна ідентичність відіграють важливу роль у громадянській поведінці учнів та студентів [2].

Науково-технічна революція спонукає до безперервного здобуття знань. Однак це не однорідна структура.

Освіта не може бути покращена без подолання паралізуючої ситуації, в якій опинилися багато вчителів і викладачів. Згідно з формальними критеріями, такими як спеціальна підготовка та стаж роботи, більшість викладачів відповідають своєму призначенню. Однак, якщо оцінювати їхню роботу по суті, варто визнати, що багато з них відстають від сучасних викликів [2].

Особливого значення слід надати забезпеченню навчального процесу обладнанням, комп'ютерною технікою, матеріалами, і, звичайно, кваліфікованому стимулюванню праці викладачів.

Розвиток, відбудова та культурні здобутки України як нації, у поєднанні із загальним процесом цивілізаційного розвитку, підняли питання освіти на вищий рівень. Адже держава чи народ без сучасної системи освіти не може мати майбутнього, відтворювати свої культурні цінності, забезпечувати конкурентоспроможність своїх економічних та інтелектуальних ресурсів на світовому ринку, відновлювати та підтримувати свої демократичні інститути [2].

Для сучасної України освіта, завдяки своїй інтелектуальній енергії та відродженням моральним принципам, має стати однією з умов і гарантій історичного переходу держави до нового демократичного суспільства із соціально орієнтованою ринковою економікою. Більше того, міжнародний досвід свідчить, що освіта не тільки сприяє збереженню культурних цінностей і соціальним перетворенням, пов'язаним з науково-технічним прогресом і оновленням знань, але й визнається інвестицією передового людства, яка окупиться в майбутньому [4].

Розвиток науки в сучасному суспільстві призвів до "вертикальної" інтеграції науки, тобто до тенденції наближення науки до практики і, в цьому контексті, до злиття фундаментальної та прикладної науки. У науці як сукупності знань відбуваються значні зміни, які поглиблюють процес диференціації та інтеграції наукового знання.

Сучасна наука характеризується зростаючим взаємозв'язком між багатьма різними дисциплінами та інтегративною тенденцією в розвитку кожної з них [3].

З розвитком науки можливості сприйняття реальності постійно розширюються. Це означає, що чим вищий рівень розвитку науки, тим більше можливостей для глибшого пізнання дійсності [1].

Від науки чекають не лише розробок способів прискорення зростання виробництва, а й відкриття нових напрямків його розвитку, нового типу його організації. Це принципово нові суспільні потреби, і в такій формі вони ніколи перед наукою не ставились. За допомогою науки можна передбачити виникнення суспільних та природничих явищ, і це є показником її внутрішньої зрілості й ефективності [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. <https://i-soc.com.ua/ua/news/stan-i-perspektivi-nauki-v-ukraini-za-danimi-soc>
2. <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12353/>
3. <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13152/>
4. <http://www.student-works.com.ua/kursovi/bjd/167.html>

Ком В.В.,
здобувач вищої освіти
Національного університету «Чернігівська політехніка»
Науковий керівник: Литвиненко В.М.,
к.ю.н., доцентка, завідувачка кафедри
публічного та приватного права

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Для будь якої держави, яка прагне забезпечити стабільність та знизити соціальну напругу в суспільстві, викликом стає забезпечення громадян похилого віку пенсійними виплатами. При цьому, завжди постає питання, як організувати виплату пенсій, та з яких джерел брати кошти на їх фінансування. Це можуть бути кошти державного бюджету або власні накопичення громадян.

В Україні питання пенсійного забезпечення є вкрай проблемним, особливого загострення воно зазнало в останні 10 років, що зумовлено певними чинниками. Від ефективного вирішення проблем пенсійного забезпечення в нашій країні залежить чи зможуть майбутні пенсіонери отримувати хоч якісь пенсії від держави чи будуть змушені й надалі працювати попри вік та здоров'я.

Правове регулювання питання пенсійного забезпечення на законодавчому рівні в нашій країні достатньо розгалужене. Так, наразі діє декілька законів, що регулюють дану сферу відносин в державі, наприклад, Закони України «Про пенсійне забезпечення» (діє частково, лише в частині, що стосується пільгових пенсій), «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV), «Про недержавне пенсійне забезпечення» (далі - Закон № 1057-IV), а також спеціальні закони, щодо окремих категорій осіб - Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та інші.

Закон № 1058-IV має набагато більшу сферу застосування, в силу його загальнообов'язковості (тобто більшість громадян нашої держави підпадає під його дію). В свою чергу, Закон № 1057-IV є додатковим компонентом для формування пенсійних заощаджень громадян, однак, не є обов'язковим, а тому застосовується громадянами на добровільних засадах.

В загальному можна виділити три рівні системи пенсійного забезпечення, які закріплено на законодавчому рівні. Так, згідно з Законом № 1058-IV до першого рівня системи пенсійного забезпечення належить солідарна система (за якої особи, що працюють, утримують громадян, які вийшли на пенсію), до другого рівня належить накопичувальна система (за якої із заробітної плати громадян стягуються певні внески до накопичувальних фондів, які в свою чергу акумулюють їх та використовуючи економічні інструменти, інвестують ці кошти, щоб примножити такі внески), а до третьої системи належить недержавне пенсійне забезпечення (за якого громадяни самостійно, на добровільних засадах, вкладають свої кошти до установ, які їх

примножують за рахунок інструментів інвестування). Перший та другий рівні є загальнообов'язковими, тобто незалежно від волі громадян, з їх доходів фінансуються пенсії для осіб, які вийшли на пенсію (солідарна система), а також відкладаються кошти до накопичувальних фондів, щоб в майбутньому збільшити їх. Дана обставина є ключовою відмінністю від третього рівня пенсійної системи, участь в якій є виключно добровільною. Другий та третій рівні є накопичувальними, тобто громадянин добровільно або примусово відкладає свої гроші собі на майбутню пенсію, а в процесі діяльності відповідних накопичувальних фондів та інших установ (в недержавному рівні) такі кошти примножуються, що дає додатковий дохід до солідарної пенсії.

Важливо зазначити, що в останні роки в Україні особливої актуальності набуває питання впровадження саме обов'язкової накопичувальної системи, яка є другим рівнем пенсійного забезпечення, що передбачений нашим законодавством, однак наразі досі не реалізований.

Однак, Україна на 33 році своєї незалежності так і не спромоглася на те, щоб впровадити всі три рівні пенсійної системи, або хоча б популяризувати третій рівень (недержавне пенсійне забезпечення), а тому наразі маємо лише функціонуючий перший рівень (солідарний), який в силу об'єктивних причин вже не здатний забезпечити потреби пенсіонерів в нашій державі. Якщо в найближчі роки держава не розв'яже питання пенсій, то років через 10 на нас чекає колапс пенсійної системи, а на плечі державного бюджету впаде тягар 100 % фінансування всіх пенсій.

Ключові проблеми солідарної пенсійної системи не дозволяють реформувати її таким чином, щоб і надалі залишатися виключно на першому рівні. Так, до таких проблем можна віднести: по-перше, демографічний чинник (населення України стрімко знижується, чому сприяє, як внутрішня ситуація (медицина, екологія, соціальна нерівність тощо), так і зовнішня (війна), кількість працездатного населення знижується, а кількість пенсіонерів навпаки збільшується, що в недалекому майбутньому призведе до руйнування системи); по-друге, розмір пенсій (рівень пенсій на сьогодні є вкрай низький, значна частка пенсіонерів отримує пенсію в розмірі до 5000 грн., водночас мінімальна заробітна плата сягає 6700 грн., що вказує на явну диспропорцію між можливостями громадян, які працюють та пенсіонерами, останні змушені економити на елементарних речах); по-третє, тіньова економіка (значна кількість громадян працює без належного оформлення або отримує заробітну плату «в конвертах», що в свою чергу впливає на розмір відрахувань до Пенсійного Фонду України і як наслідок, низькі пенсії, дотації з державного бюджету); по-четверте, соціальна несправедливість (солідарна система практично нівелює стаж пенсіонера, оскільки розмір пенсії залежить більше від того, яку заробітну плату особа отримувала в порівнянні з середньою по країні, і чим більша така заробітна плата, тим більша й пенсія) [1, с.140].

Накопичувальна система пенсійного забезпечення також не позбавлена певних недоліків. По-перше, це необхідність стягнення коштів із заробітної плати працівника. Так, в умовах сьогоднішньої в Україні значна кількість працівників отримує мінімальну заробітну плату, що становить 6700 грн., і це до вирахування всіх податків. З їх вирахуванням, фактично працівник отримує близько 5500 грн., що в умовах сьогоднішнього є мізерною сумою для нормального життя. При умові запровадження накопичувальної системи, на руки громадянин буде отримувати ще меншу суму, оскільки залежно від обраного державою підходу сума відрахувань буде коливатися від 2 до 5 %. По-друге, незахищеність коштів від інфляції. Жоден орган державної влади, накопичувальний фонд

не зможе гарантувати особі, що її пенсійні накопичення зможуть перевищити рівень інфляції, оскільки як показує історичний досвід, гривню відносно складно назвати стабільною валютою, тим паче, що вона дуже чутлива до зовнішніх факторів. Однак, ця проблема відносно безболісно вирішується якісними інструментами інвестування, які використовуватиме відповідний накопичувальний фонд. По-третє, управління накопичувальними фондами може виявитися неякісним, в наслідок чого пенсійні накопичення можуть просто «згоріти» або в кращому разі залишитися на рівні інфляції.

Однак, зазначені вище недоліки певним чином перекриваються перевагами, які надає дана система. По-перше, за допомогою неї можна збільшити розміри пенсій, без перекладання тягара на державний бюджет. Наразі будь які підвищення пенсій у нашій державі це виключно заслуга державного бюджету, а не внесків громадян. У разі ж запровадження накопичувальної системи, частково буде послаблено тиск на бюджет нашої країни, а вивільнені кошти можна буде направити на нагальні потреби. По-друге, внески громадян, це додатковий інвестиційний ресурс для нашої держави, оскільки накопичувальні фонди будуть частково інвестувати їх в ті економічні інструменти, які пропонує наша держава з відносно високою дохідністю, що в свою чергу допоможе покращити економіку держави, та частково згладить негативний вплив відрахувань пенсійних накопичень із заробітної плати.

Щодо недержавного пенсійного забезпечення, то воно також має декілька проблем, що не популяризують його: по-перше, фінансова нестабільність держави та банків (люди просто бояться вкладати свої гроші невідомо куди, оскільки вже неодноразово держава їх обманювала, забираючи кошти собі); по-друге, низька обізнаність громадян про таку систему, як наслідок її нерозвиненість, низькі внески, високі комісії за обслуговування активів; по-третє, низька фінансова грамотність громадян, законодавчі обмеження для недержавних фондів щодо можливості інвестування в більш прибуткові активи [2, с.113-114].

Таким чином, можна зробити висновок, що пенсійна система нашої держави перебуває в кризовій ситуації і єдиним порятунком є якомога скоріше введення другого рівня пенсійного накопичення, оскільки в недалекому майбутньому наші громадяни можуть взагалі залишитися без пенсій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Західна О.Р., Круглякова В.В., Святенко А.С. Стан та проблеми пенсійної системи України. Молодий вчений. № 10 (98), жовтень 2021 р. С. 137-141. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2392/2377> (дата звернення: 25.11.2023 р.).
2. Татарин Н.Б., Чепіль Ю.Б., Дунець І.А. Система недержавного пенсійного забезпечення як спосіб інвестування: проблемні аспекти та шляхи вдосконалення. Молодий вчений. № 4 (104), квітень 2022 р. С. 110-114. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4440/4368> (дата звернення: 25.11.2023 р.).

Крапко Лілія Олександрівна,
студентка II курсу магістратури
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету ім. Т. Шевченка

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗМІСТУ ЗАПОВІТУ

Розкриваючи питання змісту заповіту насамперед потрібно нагадати що розуміється під цим поняттям. Так, виходячи з статті 1233 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) доречно сформулювати поняття змісту заповіту як особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті, що зафіксоване в заповіті.

Таким чином до складових змісту заповіту можна відносити склад спадщини; перелік спадкоємців за заповітом або спадкоємців за законом, які усуваються заповітом; вказівки на конкретне майно, що успадковуватиметься кожним із спадкоємців; зобов'язання, що покладатимуться на спадкоємців, умови, положення щодо підпризначення спадкоємця чи інші розпорядження.

На мою думку, перше питання, яке варто детально розглянути в контексті теми що окреслюється – свобода заповіту, оскільки на перший погляд здається, що цей принцип дозволяє заповідачеві встановити будь-які умови у змісті заповіту. Ідея свободи заповіту вважається однією із найбільш диспозитивних у цивільному праві і, водночас, цей принцип є фундаментальним у спадковому праві. Свободу заповіту визначають, зокрема, як основну засаду спадкування за заповітом, яка містить у собі низку прав заповідача. Можна стверджувати, що принцип свободи заповіту дає широкі повноваження заповідачу, починаючи з того, що особа має право самостійно вирішувати чи складати їй заповіт і чи потрібен їй такий документ. Окрім цього заповідач має, зокрема, такі права:

- право призначити спадкоємців на свій розсуд (ст. 1235 ЦК України);
- право визначити обсяг майна, який входить до складу спадщини (ст. 1236 ЦК України);
- право на вибір виду заповіту;
- право заповідача на покладення на спадкоємця інших обов'язків (ст. 1240 ЦК України);
- право позбавити спадкоємців спадщини;
- право здійснити підпризначення спадкоємця;
- змінити, скасувати заповіт [1, с.59].

Водночас, очевидним є факт того, що свобода заповіту в будь-якому випадку повинна обмежуватись певними рамками. Насамперед на підтвердження цієї тези можна звернутись до загального принципу свободи, який передбачає, що дозволено все, що прямо не заборонено законом. З цього розуміємо, що свобода заповіту лімітована низкою норм чинного законодавства, зокрема тими, які містяться в ЦК та якими регулюється спадкове право, а також цивільні правовідносини загалом. Проаналізувавши погляди вчених з цього питання можна виокремити такі обмеження свободи заповіту, що стосуються його змісту:

1. Правило про обов'язкову частку у спадщині. Варто відзначити, що значна частина юристів притримується думки, що наведене правило є єдиною нормою, яка обмежує свободу заповіту. Ця норма закріплена у статті 1149 ЦК в першу чергу з метою забезпечити інтереси членів сім'ї, близьких родичів чи осіб, які перебували на утриманні у спадкодавця. Необхідно однак зауважити і про інші міркування науковців, як-от О.П. Печеного та Н.О. Міненкової, котрі вважають, що це право радше обмежує виконання заповіту, а не його зміст, адже не виникає необхідності визнавати заповіт недійсним повністю або частково у зв'язку із тим, що у ньому встановлена умова, яка суперечить згаданому правилу. Натомість пункти заповіту, які не відповідають правилу про обов'язкову частку просто не підлягають виконанню. Саме тому науковцями робиться висновок про те, що обмеження щодо обов'язкової частки радше стосується виконання заповіту, аніж його змісту.

2. Обмеження речей, які можуть бути включені до спадкової маси. Ця теза прямо випливає із статті 178 ЦК, яка передбачає існування речей що не можуть спадкуватись, якщо вони вилучені з цивільного оборону, обмежені в обороті чи є невід'ємними від фізичної особи.

3. Як відзначає З.В. Ромовська, межею свободи заповіту є також несправедливість [2]. Я не впевнена, що з таким поглядом можна погодитись, оскільки заповіт є особистим розпорядженням. Таким чином, оспорити заповіт, який складений повністю дієздатною особою навряд чи вдасться лише з тієї причини, що на чийсь суб'єктивний погляд заповіт буде «несправедливим». Саме для уникнення ситуацій з «несправедливістю» і існує правило про обов'язкову частку у спадщині для найбільш уразливих категорій осіб, які, найімовірніше, можуть постраждати в матеріальному плані після смерті спадкодавця.

4. Види заповітів. Книгою 6 ЦК чітко визначено види та форми заповітів, які можуть мати місце в Україні. Таким чином, спадкодавець повинен послуговуватись визначеними законодавством типами заповітів, адже законодавець не передбачає відкритого переліку для можливості «вигадувати» нові різновиди. В цьому контексті хочеться зауважити, що в епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій, а також з огляду на активне використання різних способів ідентифікації людини які існують вже сьогодні, наприклад електронний цифровий підпис, виникає питання чи не було б доречним додати заповіт у електронній формі як ще один вид. Також можна було б ініціювати створення платформи для розміщення заповітів, що стало б актуальним у надзвичайних обставинах, коли людина не може в терміновому порядку відвідати або викликати нотаріуса.

5. Обмеження спільного заповіту, що стосуються неможливості зміни змісту чи скасування розпорядження після смерті одного з подружжя.

Питання обмеження речей, які можуть бути передані у спадок хотілося б розглянути детальніше, оскільки в українській практиці накопичилась низка об'єктів спадкування яких викликає питання.

Таким чином, з огляду на те, що в Україні так і не набув чинності Закон «Про віртуальні активи» залишається не визначеним до кінця статус криптоактивів, а отже регулювання відносин, що виникають у зв'язку з сприйняттям їх як майна теж може стати проблемним. Водночас, як відзначає Д. Кравцов, якщо спірні правовідносини не врегульовані правом, то буде застосовуватись аналогія закону чи аналогія права. З огляду на це, можна говорити про те, що найімовірніше включення до складу спадкового майна криптовалют є можливим.

Також варто відзначити, що в українському законодавстві формально не міститься обмежень для нотаріуса щодо можливості оформлення розпорядження майном на випадок смерті. Отже, нотаріус може не перевіряти чи дійсно є законна підстава у спадкодавця для передачі майна у спадок, натомість його основна функція полягає у закріпленні виявленої заповідачем волі. Варто пам'ятати і про те, що доводити наявність прав на майно будуть зобов'язані спадкоємці на етапі вступу у спадок.

Щодо успадкування криптогаманців чи акаунтів на криптобіржах – спостерігаємо, що такий порядок встановлюється кожною біржею окремо. Проте, за загальним правилом, для отримання такої потрібно пройти спеціальну процедуру ідентифікації, яка потребує надання низки документів після чого адміністратори чи інші уповноважені особи криптобіржи приймають рішення щодо перерахування криптовалютних активів на обліковий запис спадкоємця з облікового запису спадкодавця. Документи повинні підтверджувати наявність на достатність спадкових прав. Такими, серед інших, є: свідоцтво про смерть; документ на підтвердження родинного зв'язку між власником криптовалюти та спадкоємцем; документи, що підтверджують особу спадкоємця; документи, які використовувались померлим для ідентифікації при реєстрації, а також заповіт, де буде вказано, що особа має право успадкувати криптогаманець чи акаунт.

Окремо варто проаналізувати спадкування апаратних гаманців з огляду на їх особливу природу як фізичних пристроїв, які зберігають приватні ключі в офлайн режимі. Для їх використання потрібно знати певну таємну інформацію, як-от ключ, пароль до гаманця, seed-фразу або комбінацію логіну та пароля для доступу до облікового запису біржі. Таким чином, у випадку бажання передати у спадщину такий об'єкт виникає необхідність у додатковій фіксації інформації для доступу до апаратного гаманця на окремому носії, щоб після отримання спадщини спадкоємці змогли його розблокувати [3].

В контексті того, що коло спадкоємців за заповітом також є складовою поняття «зміст заповіту» також хочеться зупинитись і на цьому питанні. Таким чином згідно статті 1224 ЦК спадкоємцями за заповітом можуть бути:

- фізичні особи (живі на час відкриття спадщини чи зачаті за життя спадкодавця та народжені живими);
- юридичні особи;
- держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.

Питанням яке потребує уточнення наразі залишається спадкування дитиною, яка була зачата після смерті спадкодавця з застосуванням репродуктивних технологій. Зокрема, необхідність закріплення положення щодо розширення суб'єктного складу спадкових відносин шляхом закріплення права на отримання спадщини такими дітьми пропонується Концепцією оновлення Цивільного кодексу України. Автори концепції пов'язують доцільність такого доповнення до законодавства з принципом справедливості, водночас пропонуючи закріпити перелік умов для визнання такого нащадка спадкоємцем. Такими вимогами може бути наявність волевиявлення заповідача та строк, протягом якого запліднення має бути проведено.

В цьому контексті варто зауважити, що в низці країн уже закріплено норми, пов'язані із забезпеченням спадкування дітьми, зачатими за допомогою репродуктивних технологій. З огляду на курс України на європейську інтеграцію адаптація вітчизняного

законодавства є одним із найвагоміших аспектів цього процесу. Таким чином, за приклад можна взяти законодавство європейських країн, як-от Іспанії, де діє закон про допоміжні методи репродукції людини від 26.05.2006 року. Він надає можливість використання репродуктивного матеріалу протягом дванадцяти місяців після смерті чоловіка для запліднення його дружини із юридичними наслідками, що випливають із сімейного походження. Право використати репродуктивний матеріал після смерті можна і жінкам, які не перебували у шлюбі з померлим за умови наявності його згоди в спеціальному документі. При аналізі цієї норми може виникнути питання щодо того чому чоловік після смерті дружини не може використати її яйцеклітину за аналогією. Проте тут варто пам'ятати, що в Іспанії сурогатне материнство заборонене, тому, за логікою, цю яйцеклітину не буде змоги перемістити в організм іншої жінки.

Ще одним прикладом є Німецьке цивільне укладення, відповідно до п.2101 якого у випадку призначення спадкоємцем особи, не зачатої на момент відкриття спадщини вона вважається додатковим спадкоємцем. До народження дитини, зачатої після смерті спадкодавця, основними спадкоємцями визнаються спадкоємці за законом [4, с.183-184].

Водночас, у світовій практиці існують випадки, коли люди виявляють бажання передати спадщину за заповітом суб'єктам, можливість спадкування якими викликає значні питання та потребує перевірки законодавчих підстав для цього.

Значної популярності останнім часом набули ситуації, коли люди висловлюють бажання передати спадщину на користь улюбленої домашньої тварини. В Україні така практика була б неможливою насамперед тому, що тварин немає серед переліку осіб, які можуть бути спадкоємцями. Понад це, тварини самі є речима за українським законодавством. Варто відзначити, що визначення тварини як прямого спадкоємця не реально не лише в Україні, але й у світі. Єдиним можливим варіантом станом на сьогодні є зазначення в заповіті обов'язку доглядати за твариною. Концепцією оновлення Цивільного кодексу це питання також окреслено і запропоновано закріпити на законодавчому рівні можливість встановлення заповідального розпорядження стосовно утримання та догляду за належними спадкодавцеві домашніми тваринами. Така новація за думкою авторів концепції повною мірою відповідає свободі заповіту та значно розширює диспозитивні засади спадкового права. Як відзначається, главою 85 ЦК України запропонований вид заповідального розпорядження не визначено, що на практиці є перешкодою для його запровадження [6, с.55]. Я не можу погодитись із тезою про те, що відсутність такого окремого виду заповідального розпорядження стає на заваді практиці встановлення таких зобов'язань. Як на мене, частина 1 статті 1240 встановлює відкритий перелік можливих немайнових зобов'язань, серед яких може бути, наприклад, надання прихистку тварині. Водночас, частиною 2 цієї ж статті дозволено встановлювати і майнові зобов'язання (очевидно, що догляд за твариною потребує фінансів), якщо вони спрямовані на досягнення суспільно корисної мети. Г.Л. Крушельницька визначає що такою метою можна вважати запобігання зростанню кількості безпритульних тварин і я не можу з нею не погодитись [7]. Д.В. Гук вважає, що в ситуації, коли особа хоче забезпечити догляд за твариною після своєї смерті доцільно застосовувати механізм заповідального відказу, проте із таким підходом важко погодитися, адже згідно із статтею 1237 ЦК України, відказоодержувачами можуть бути особи, які входять, а також ті, які не входять до числа спадкоємців за законом. Оскільки за ЦК України тварина є особливим об'єктом цивільного права, на неї не може поширюватися правова конструкція заповідального відказу.

Ще однією нестандартною ситуацією можна назвати залишення заповіту на користь Бога. На перший погляд, залишити майно такому спадкоємцеві не можна, адже Бог не є суб'єктом цивільних правовідносин. Цікавими є висновки, зроблені О. Мережком, який посилається на формулювання використане в преамбулі Конституції України, яке звучить як: «усвідомлюючи відповідальність перед Богом». На його думку, така фраза свідчить про визнання українським законодавцем Бога, а отже він є суб'єктом українського права та може брати участь у цивільному обороті і володіти майном. На мій погляд, в заповіті на користь Бога в українському законодавстві все очевидно: Бог не є ні фізичною, ні юридичною особою, а отже визначення такого спадкоємця не вбачається можливим.

В цьому контексті також доречно розглянути питання передачі спадку церкві (наприклад, Православній церкві України чи Українській греко-католицькій церкві), оскільки, аналізуючи статтю 35 Конституції України можна дійти висновку, що церква є самостійним суб'єктом права. Проте вона не є юридичною особою, адже статтею 13 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» лише релігійна організація визнається юридичною особою. Водночас церква не може виступати і суб'єктом публічного права, адже вона відокремлена від держави. Отже, питання передачі спадку саме церкві як певному релігійному об'єднанню залишається не врегульованим.

Ще одним положенням чинного законодавства, яке варто розглянути в контексті призначення спадкоємців є частина 2 статті 1235 ЦК, за змістом якої заповідач може без зазначення причин позбавити права на спадкування будь-яку особу з числа спадкоємців за законом. При цьому причина позбавлення спадкоємця права на спадкування може бути зазначеною або не вказуватись. З огляду на це, навіть у випадку, якщо особа, яку позбавили права на спадкування, вимагатиме визнання такого розпорядження недійсним на підставі того, що вказана в заповіті причина не відповідає дійсності – це не буде можливим, адже у спадкодавця взагалі не виникає обов'язку вказувати підставу такого рішення.

Варто також відзначити, що позбавлення права на спадкування та усунення спадкоємців від спадщини є різними інститутами спадкового права попри спільну мету – відлучення спадкоємця від спадкування. Таким чином єдиною підставою для позбавлення права на спадкування є визначене заповітом волевиявлення спадкодавця, натомість усунення від спадщини відбувається у випадку існування підстав, визначених статтею 1224 ЦК. Однак потрібно зауважити, що за волею спадкодавця особа може залишитись спадкоємцем навіть попри наявність умов, перелік яких наведено у вказаній статті.

Також можна зауважити про відмінність, яка полягає у тому, що спадкодавець не може позбавити права на спадкування особи, яка має право на обов'язкову частку у спадщині, натомість усунення від права на спадкування за змістом заповіту поширюються і на таких осіб.

Цікавим питанням є можливість укладення заповітів, які складаються лише з розпоряджень, спрямованих на позбавлення права на спадкування. Можна стверджувати, що українське законодавство не передбачає підстав на основі яких забороняється завірення заповітів з таким змістом. Понад це, такі вказівки заповідача можна розглядати як ті, що сприяють відкриттю спадщини на користь інших спадкоємців, крім тих, що позбавлені права на її отримання. Особливістю таких заповітів є те, що вони не можуть містити інші розпорядження, наприклад встановлення сервітуту чи покладення зобов'язань на особу, адже для їх виконання потрібно призначити конкретного спадкоємця [7].

У підсумку варто відзначити, що питання змісту заповіту є об'ємним та охоплює значну кількість аспектів які вже розглядаються науковцями або потребують обговорення. Необхідно зауважити, що питання змісту заповіту в досить загальному порядку унормовані ЦК, водночас це, на мій погляд, певним чином узгоджується із основною засадою спадкового справа – свободи заповіту, який за винятком ряду обмежень дозволяє встановлювати такі умови у заповіті, які дійсно відповідатимуть волі особи, що його складає. У зв'язку із розвитком технологій та їх постійним впливом на повсякденне життя людей потребують детальної регламентації і окремі питання, що пов'язані і цим. Наприклад спадкування криптовалют, введення електронної форми заповіту чи отримання спадщини дитиною, зачатого після смерті спадкодавця проте з використанням його біоматеріалів. Проте, окрім необхідності нововведень існують і проблеми в застосуванні уже закріплених норм, які потребують оновлень або змін. Враховуючи значну важливість деталей у цьому документі і необхідність, щоб після смерті спадкодавця його воля була реалізована саме таким чином як того хотів заповідач однозначно можна стверджувати про необхідність чіткого регулювання цієї частини спадкового права, а також залучення юристів до дискусії з метою удосконалення законодавства у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Спадкове право: навч. посібник/ кол. авт. ; кер.авт. кол, канд. юрид. наук, доц. Нестерцова-Собакарь О.В. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ. 2017. 164 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1699/1/%D0%A1%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%282%29.pdf ;
2. Ромовська З. В. Правочини. Загальні зауваги, підстави та наслідки визнання недійсними. *ADVOKAT POST*. URL: <https://advokatpost.com/pravochyny-zahalni-zauvahy-pidstavu-ta-naslidky-vyznannia-nedijsnymy-profesor-zoryslava-romovska/> ;
3. Юридичні аспекти використання криптовалют. *Gagarin News*. URL: <https://gagarin.news/ua/news/bitcoin-inheritance-an-interview-with-a-lawyer/>;
4. Кухарев О.Є. Ключові питання адаптації спадкового законодавства України до законодавства країн Європейського Союзу. Європейську перспективи. 2019. № 2. С. 181-187. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/15378>;
5. Crockett Z. The wild world of trust funds for pets. *The Hustle*. URL: <https://thehustle.co/pet-trust-funds/>;
6. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. ТОВ «Видавничий дім «АртЕк». 2020. URL: <https://pravo.ua/wp-content/uploads/2021/01/Proekt-Koncepcii-onovlennja-Civilnogo-kodeksu-Ukraini.pdf> ;
7. Крушельницька Г.Л. Правова природа заповідального розпорядження по вчиненню спадкоємцями певних дій щодо утримання та догляду за тваринами. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. №8. С. 47-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2013_8_9

Кулик В.Г.,
викладач правових дисциплін
Відокремлений структурний підрозділ
«Роменський фаховий коледж
Київського економічного університету імені Вадима Гетьмана»

НЕФОРМАЛЬНА ТА ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА

Ситуація постійного оновлення інформації зумовлює деталізацію когнітивних процесів індивіда та накопичення особистого досвіду, вимагаючи набуття нових знань, які стають інструментом ефективного безперервного самовдосконалення та особистісного розвитку індивіда, участі в соціальній та професійній діяльності.

В останні роки у зв'язку з проблемами соціальної адаптації та соціального розвитку людини в різних типах освітніх установ і систем помітно зростає інтерес до інноваційних видів освіти, серед яких важливу роль відіграє неформальна та інформальна освіта.

Даній тематиці присвятили свої наукові праці такі дослідники, як: О. Бондаренко, Ю. Деркач, О. Лазоренко та інші.

Сьогодні створюється єдиний світовий освітній простір для демократичної освіти, яка ґрунтується на засадах нової філософії ХХІ століття. Ця філософія пропанує незалежне індивідуальне мислення, готовність приймати і розуміти погляди інших, акцент на єдності та згуртованості для досягнення миротворчих цілей і добробуту громадян, держави та суспільства. Такому підходу найбільше сприяє неформальна та інформальна освіта.

Збільшення використання неформальної та інформальної освіти може бути корисним для нашого суспільства і сприятиме демократизації, розвитку громадської активності та лідерства; вирішенню проблем дозволяючи молоді, дорослих та людей похилого віку; здатності швидко реагувати на потреби ринку праці та послуг; зростанню мотивації учасників освітнього процесу; поєднанню свободи і відповідальності в державі; сприяє розвитку почуття причетності до соціальних змін у країні, можливості самостійного вибору часу, місця та тривалості навчання тощо.

Поняття «неформальна освіта» на законодавчому рівні було введено в Законі України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Згідно з ч. 3 ст. 8 зазначеного закону, неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [1].

Основними ознаками неформальної освіти є: добровільність участі, доступність для всіх бажуючих, відсутність системи оцінок, різноманітність та гнучкість у методах та підходах, інтегративність, творча й демократична атмосфера; активність дорослого учня,

рівноправність суб'єктів навчального процесу, сприймання групи як важливого джерела знань, побудова навчального процесу на основі інтересів і потреб педагогів [3, с. 229].

Крім того, інформальна освіта (самоосвіта) також визначається як освіта, що передбачає самоорганізоване набуття особою певних компетентностей, зокрема, в контексті повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською та іншою діяльністю, сім'єю та дозвіллям. У ч. 5 Закону України «Про освіту» зазначено, що: «результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти визнаються в системі формальної освіти в порядку, встановленому законодавством» [1].

Проте до 2022 року в українському законодавстві не було норм, які б регулювали визнання неформальної та інформальної освіти. Заклади вищої освіти та фахової передвищої освіти стикалися з системними проблемами щодо визнання знань, здобутих шляхом неформальної та інформальної освіти, та розробляли власні правила про порядок визнання результатів, отриманих у процесі такої освіти.

Наказ Міністерства освіти і науки України № 130 від 09.02.2022 р. «Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти» затверджено відповідне положення, спрямоване на уніфікацію практики визнання результатів навчання, здобутих в межах неформальної та інформальної освіти.

Однак варто зазначити, що це положення визначає організаційні та юридичні процедурні вимоги, а не певні «інструкції» до дії. Таким чином, освітні заклади зобов'язані приймати власні внутрішні правила для реалізації принципу автономії. У цьому контексті також видається проблематичним термін набрання чинності наказу: «через шість місяців з дня його опублікування», тобто з 22. 09. 2022 року [2].

З метою оптимізації навчального процесу в закладах освіти, враховуючи положення Наказу Міністерства освіти і науки України № 130 від 09.02.2022 р. «Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти» доцільно ухвалити тимчасові положення про визнання результатів, здобутих шляхом неформальної та інформальної освіти та активно використовувати такі практики. Це дасть змогу закладам освіти завершити навчальний процес, який забезпечує найкращий можливий стандарт освіти та якісні знання для здобувачів освіти. Крім того, при визнанні результатів навчання можна перезараховувати різні за змістом освітні компоненти. Зокрема, практичну підготовку в ході виконання здобувачем проектної роботи (у певній галузі знань), навчальні дисципліни або їх частини при проходженні курсів тощо, курсові проекти в межах опублікованих раніше наукових робіт.

Беручи до уваги вищезазначене, варто наголосити, що в Україні законодавчо врегульовано питання неформальної та інформальної освіти у Законі України «Про освіту», наказом Міністерства освіти і науки України від 08 лютого 2022 р. №130 «Про затвердження Порядку визнання у вищій і фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти» та положеннями, які приймають безпосередньо навчальні заклади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-ХІІІ : станом на 02.07.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 23.11. 2023).
2. Про порядок визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти : наказ Міністерств освіти і науки України від 08 лютого 2022 року № 130. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text> (дата звернення: 23. 11. 2023).
3. Савельєв Є. В. Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді. Вчені записки університету «КРОК». 2021. № 1 (61). С. 228–232. URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/394/422>

Меркулов С.О.,
студент 4 курсу юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара,

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Положення статті 58 Господарського кодексу України наголошує на тому, що суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації як юридична особа чи фізична особа-підприємець у порядку, визначеному законом [1]. Це означає, що загальною і необхідною для всіх суб'єктів господарювання передумовою здійснення господарської діяльності, незалежно від виду діяльності, організаційно-правової форми і форми власності є державна реєстрація, котра виступає невід'ємною складовою легітимації (легалізації), що здійснюється шляхом включення запису про суб'єкта господарювання в Єдиний державний реєстр. Значення державної реєстрації полягає у її цілях: забезпечення державного обліку всіх суб'єктів господарювання; збір та підтвердження достовірних даних про їхнє правове, майнове та організаційне становище; здійснення первинного контролю за легітимністю виникнення правового статусу суб'єкта господарювання; запобігання неправомірному використанню суб'єктом-юридичною особою у своїй назві найменувань вже зареєстрованих суб'єктів; чітка ідентифікація (індивідуалізація) суб'єкта у господарському обороті, а також отримання суб'єктом господарської правосуб'єктності [2, с.664]. З огляду на це і є таким важливим дотримання встановленого законодавством порядку державної реєстрації суб'єкта господарювання.

Метою даної роботи є окреслити перелік діянь у сфері державної реєстрації суб'єктів господарювання, що передбачають притягнення до відповідальності винних осіб, визначити види юридичної відповідальності за порушення порядку державної реєстрації, розглянувши деякі приклади з судової практики, з'ясувати процедуру притягнення до відповідальності юридичних осіб.

На сьогодні в Україні досить поширеним правопорушенням в сфері державної реєстрації, яке передбачає адміністративну відповідальність, є провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без подання повідомлення про початок здійснення господарської діяльності, якщо обов'язковість подання такого повідомлення передбачена законом (ст.164 КУпАП). Причини уникнення від реєстрації суб'єктів господарювання можуть бути різними, але основною з них є ухилення від обов'язку сплати податків. Так, територіальними органами Державної податкової служби лише протягом вересня – жовтня 2023 року встановлено непоодинокі випадки провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання:

1) В одному з бізнес – центрів міста Миколаєва податківцями виявлено салон, в якому відвідувачам надавали послуги косметологічних процедур. Громадянка

розсилала рекламу через соціальну мережу Instagram та надавала послуги відвідувачам без належної реєстрації підприємництва та відповідно без сплати податків до бюджету.

2) На одному з ринків м. Житомира встановлено два випадки торгівлі товарами повсякденного побуту громадянами без державної реєстрації.

3) На Тернопільщині було виявлено незаконну діяльність (без державної реєстрації як суб'єкта господарювання) цеху з виробництва кондитерської продукції.

4) На території Чернівецької області зафіксовано, що двоє громадян здійснювали підприємницьку діяльність, пов'язану з технічним обслуговуванням автомобілів, без державної реєстрації, а троє найманих працівників не були належно оформлені

5) У Вінницькій області встановлено особу, яка здійснювала господарську діяльність з продажу дитячих товарів без реєстрації ФОП [3].

За результатами вжитих заходів стосовно осіб, які порушили порядок провадження господарської діяльності, працівниками органів ДПС складено протоколи про адміністративне правопорушення за ст. 164 КУпАП, санкція якої передбачає накладення штрафу від 17 000 до 34 000 грн з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини і грошей, одержаних внаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення, чи без такої [4].

Окрім адміністративної відповідальності, у певних випадках за порушення порядку державної реєстрації суб'єкта господарювання винним особам загрожує навіть кримінальна відповідальність. Це стосується осіб, які подають для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців підроблені документи (ст.205-1 Кримінального кодексу України). Підроблення документів – це зміна змісту справжнього документа або складання повністю підробленого (фальшивого) документа, що зовні має ознаки документа справжнього, заповнення бланка документа даними, що не відповідають дійсності [5, с.164].

В розумінні змісту ст. 205-1 Кримінального кодексу України кримінальне правопорушення полягає у внесенні в документи, які відповідно до закону подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи - підприємця, завідомо неправдивих відомостей, а також умисне подання для проведення такої реєстрації документів, які містять завідомо неправдиві відомості, однак фактично для реєстрації використовуються справжні документи реальних людей, які відповідають дійсності і, як правило, саме ці люди і підписують реєстраційні документи або довіреності [6].

Так, до кримінальної відповідальності за ч.2 ст.205-1 ККУ (Справа № 750/12622/23) було притягнуто мешканку м.Чернігова, яка в денний час доби біля зупинки громадського транспорту познайомилася з невстановленою особою, яка запропонувала за грошову винагороду в розмірі 1 500 гривень стати засновником та директором юридичної особи ТОВ «ФІРМА «ТЕХНОЛ», при цьому її попередили, що вона до господарської діяльності юридичної особи відношення мати не буде, а товариство потрібне для прикриття незаконної діяльності, пов'язаної з документуванням безтоварних операцій. Жінка погодилася з пропозицією та надала невстановленій особі свої персональні дані для підроблення документів, що необхідні для проведення державної реєстрації юридичної особи (нотаріально засвідчений статут товариства, нотаріально засвідчений акт приймання - передачі частки в статутному капіталі ТОВ

«ФІРМА «ТЕХНОЛ» в який внесені завідомо неправдиві відомості щодо отримання у розмірі 100% статутного капіталу). Суд призначив їй покарання у вигляді 3 років позбавлення волі [7].

Однак, варто звернути увагу, що кримінальна відповідальність не завжди настає в разі подання завідомо неправдивих відомостей при державній реєстрації. Відповідно до п.17. ч.1 ст.17 Закону України № 755-IV від 15.05.2003 для державної реєстрації створення юридичної особи, подається структура власності, яка з метою встановлення кінцевого бенефіціарного власника має в обов'язковому порядку надаватися державному реєстратору. Згідно з ч.4 ст.35 вказаного Закону, внесення особами, уповноваженими на вчинення дій, спрямованих на державну реєстрацію створення юридичної особи, до документів, що подаються для такої державної реєстрації, завідомо неправдивих відомостей про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи або про його відсутність тягнуть за собою накладення штрафу на таку юридичну особу у розмірі від однієї тисячі до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [8]. Специфіка порядку притягнення до відповідальності таких юридичних осіб та порядок визначення розмірів штрафів за такі дії встановлюється затвердженням Наказом Міністерства юстиції України від 13.09.2023 № 3258/5 Порядком притягнення до відповідальності та визначення розмірів штрафів за порушення у сфері державної реєстрації юридичних осіб. Відповідно до Порядку, штраф за порушення може бути накладено протягом одного року з дня виявлення порушення, але не пізніше трьох років з дня його вчинення, протокол складають посадові особи Міністерства юстиції України відповідно до покладених на них повноважень. Справа розглядається посадовою особою Мін'юсту протягом двох місяців з дня, коли особа, щодо якої складено протокол, вважається повідомленою про його складення, основною формою розгляду справи є письмове провадження. За результатами розгляду справи посадова особа виносить або постанову про накладення штрафу, або постанову про закриття справи. Особа, щодо якої винесено постанову про накладення штрафу, сплачує штраф протягом десяти календарних днів з дня прийняття постанови, але не звільняє її від обов'язку подання до Єдиного державного реєстру достовірної інформації про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи або про його відсутність та структуру власності [9].

Отже, державна реєстрація суб'єкта господарювання відіграє дуже важливу роль як для держави (забезпечення обліку та достовірних даних про суб'єктів господарювання), так і для самого суб'єкта господарювання, який в результаті легітимується, легалізується та наділяється господарською компетенцією. Значення дотримання встановленого законодавством порядку державної реєстрації виявляється у видах юридичної відповідальності в разі його порушення: від адміністративної - у випадку провадження господарської діяльності без державної реєстрації взагалі та надання недостовірних даних щодо бенефіціара, до кримінальної – у випадку підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців. Тож сьогодні, коли Україна тримає курс на євроінтеграцію, є вкрай необхідним викорінювати в наших громадян культуру ухилення від процедури реєстрації суб'єктів господарювання та сплати пов'язаних з їхньою діяльністю податків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 26.11.23)
2. Квасницька О. Цілі, принципи та функції державної реєстрації суб'єктів підприємництва. Актуальні проблеми держави і права. Одеса. 2004. № 22. С.663-669.
3. Державна реєстрація суб'єкта господарювання обов'язкова для провадження господарської діяльності. Офіційний сайт Державної податкової служби. URL: <https://cv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/718284.html> (дата звернення: 26.11.23)
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України № 8073-X від 07.12.1984 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 26.11.23)
5. Котковський В., Дробчак А. Юридичний аналіз підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців. Гельветика. 2020. С.164-166
6. Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III від 05.04.2001 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1389> (дата звернення: 26.11.23)
7. Справа № 750/12622/23. Провадження № 1-кп/750/656/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113818912>
8. «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»: Закон України № 755-IV від 15.05.2003 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 26.11.23)
9. Порядок притягнення до відповідальності та визначення розмірів штрафів за порушення у сфері державної реєстрації юридичних осіб, затверджений Наказом Міністерства юстиції України № 3258/5 від 13.09.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1614-23#Text> (дата звернення: 26.11.23)

Меркулов С.О.,
*студент 4 курсу юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара,*

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗМІЩЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ НА СТОРІНКАХ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Соціальні мережі на сучасному етапі розвитку суспільства відіграють дедалі більш значну роль. Багато хто з нас вже не може уявити свій день, не перевіривши повідомлення у Viber чи Messenger, не прочитавши дописи на сторінках друзів у Facebook чи Instagram, не переглянувши новини у Telegram або YouTube із залишенням у коментарях власної точки зору щодо тієї чи іншої події. Так, соціальні мережі стали тим інформаційним ресурсом, за допомогою якого люди шукають нові знайомства, комунікують, діляться своїм досвідом та думками, навчаються, здійснюють покупки, працюють, ведуть бізнес та отримують прибуток. За статистичними даними GlobalLogic станом на липень 2022 року соцмережами користується близько 76,6% українців і кількість таких користувачів в Україні продовжує невідомо зростати. Крім того, різке зростання використання соціальних мереж як джерела новин спричинило повномасштабне вторгнення РФ в Україну. Серед 76,6% громадян України, які використовують соціальні мережі як джерело інформації, 66% обирають Telegram, 61% — YouTube, 58% — Facebook. Сьогодні в YouTube зареєстровано понад 28 млн українських користувачів, в Instagram — понад 16,1 млн, у Facebook — 15,45 млн. TikTok має більше ніж 10,55 млн українських користувачів [1].

Таким чином, соціальні мережі виступають інструментом і простором щоденного і щохвилинного створення, зберігання, використання та поширення безмежної кількості інформації, але разом із тим — величезної кількості фейків, наклепів, ворожої пропаганди, які вводять в оману необмежене коло громадян. Також досить часто в соцмережах можна спостерігати і порушення авторських прав. Водночас, в багатьох українців може скластися враження, що за поширення неправомірної інформації взагалі не передбачається юридичної відповідальності, оскільки в Україні дійсно немає чіткого закріплення на нормативному рівні регулювання відносин, які виникають в соціальних мережах.

Метою даної статті є встановлення узагальненої характеристики підстав застосування юридичної відповідальності за розміщення та поширення інформації на сторінках в соціальних мережах на основі аналізу чинного законодавства України, практики його реалізації та наукових досягнень юридичної науки.

Визначення терміна «соціальна мережа», як і терміна «акаунт», українське законодавство не надає. Так, Ковалів М. В., Єсімов С. С., Ярема О. Г. визнають, що соціальною мережею називають веб-сайт або іншу службу в мережі Інтернет, яка дозволяє користувачам створювати публічні або наполовину публічні анкети (акаунти), формувати списки користувачів, з якими мають зв'язок, та переглядати власний список зв'язків і списки інших користувачів. У соціальних мережах містяться персоналізовані акаунти у вигляді особистих сторінок. На сторінці користувач розміщує особисту

інформацію, викладає відео, аудіо та інші матеріали, за її допомогою веде листування з іншими особами, а управління сторінкою можливе лише після процедури авторизації шляхом введення відповідних логіну та пароля [2, с.148].

Проте Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 р. надає визначення поняття «веб-сайт», тобто це сукупність даних, електронної (цифрової) інформації, зокрема об'єктів авторського права та/або суміжних прав тощо, пов'язаних між собою і структурованих у межах адреси веб-сайту та/або облікового запису власника такого веб-сайту, доступ до яких здійснюється через адресу в мережі Інтернет, що може складатися з доменного імені, записів про каталоги або виклики та/або числової адреси за Інтернет-протоколом [3].

Акаунт, тобто сторінку в соціальній мережі, відповідно до вищезазначеного Закону, можна визначити як обліковий запис – формалізований згідно із стандартами мережі Інтернет запис на комп'ютерному обладнанні (комп'ютерах, серверах), підключеному до мережі Інтернет, що ідентифікує користувача на такому обладнанні, містить дані про доступ до частини каталогів і комп'ютерної програми, комп'ютерного обладнання, а також визначає права такого доступу, що надають можливість володільцю облікового запису додавати, видаляти, змінювати цифровий контент і дані веб-сайту, надавати доступ до веб-сайту або його частини, окремих даних іншим особам, припиняти функціонування такого веб-сайту або його частини в межах облікового запису.

Слід зазначити, що Закон України «Про авторське право і суміжні права» окремо вирізняє власника веб-сайту (соціальної мережі) та власника веб-сторінки (акаунту) в соціальній мережі. Цей факт відіграє важливу роль при визначенні особи, яка несе відповідальність за публікацію інформації у соціальній мережі. Саме тому виникає необхідність з'ясувати правову природу понять «власник веб-сайту» і «власник веб-сторінки». Так, власник веб-сайту – це особа, яка є володільцем облікового запису та встановлює порядок і умови використання веб-сайту. За відсутності доказів іншого, власником веб-сайту вважається реєстрант відповідного доменного імені, за яким здійснюється доступ до веб-сайту, та/або отримувач послуг хостингу. В свою чергу, власник веб-сторінки – це особа, яка є володільцем облікового запису, що використовується для розміщення веб-сторінки на веб-сайті, та яка управляє та/або розміщує електронну (цифрову) інформацію в межах такої веб-сторінки [3].

Таким чином, юридичну відповідальність за розміщену інформацію на сторінці в соціальній мережі несе не власник веб-сайту, а саме власник веб-сторінки, який володіє обліковим записом і, відповідно, наділений правом самостійно, незалежно від власника веб-сайту розміщувати інформацію на веб-сторінці та управляти нею, що і буде доведено наведеними далі прикладами.

Право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань гарантується кожному відповідно до ст.34 Конституції України. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір (зокрема і шляхом публікацій у соціальних мережах). Однак завжди є певні межі свободи і справедливим є твердження, що права одного закінчуються там, де починаються права інших. Не є виключенням і вищевказані права, здійснення яких, згідно із положеннями Основного закону України, може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони

здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [4].

Відповідно, якщо особа розміщує в соціальних мережах інформацію, публікація якої не є правомірною, можуть наставати такі види юридичної відповідальності залежно від характеру інформації: кримінальна, адміністративна, цивільно-правова та дисциплінарна.

Згідно з нормами Кримінального кодексу України, до кримінальної відповідальності може притягуватися особа за поширення, зокрема, і в соціальних мережах, такої інформації:

- заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади (ст. 109 КК України)
- заклики до зміни території або державного кордону України (ст. 110 КК України)
- публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора (ст. 111-1 КК України)
- інформації, що перешкоджає законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період (ст. 114-1 КК України)
- інформації, поширення якої спрямоване на розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності, або образу почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями (ст. 161 КК України);
- інформації, що містить публічні заклики до вчинення терористичного акту (ст. 258-2 КК України);
- інформації, що містить публічні заклики до агресивної війни або до розв'язування воєнного конфлікту (ст. 436 КК України);
- інформації з використанням символіки комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (ст. 436-1 КК України)
- поширення творів, які пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну або релігійну нетерпимість (ст. 300 КК України)
- та інші кримінальні правопорушення [5].

На сьогодні досить поширеними, на жаль, є кримінальні правопорушення щодо розповсюдження інформації стосовно виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників. Так, 16 жовтня 2023 року Броварський міськрайонний суд Київської області (Справа № 361/1905/23) визнав винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 110, ч. ч. 2, 3 ст. 436-2 КК України уродженця Пермської області, громадянина України. Засуджений протягом липня-вересня 2022 року на своїй сторінці у соціальній мережі «Однокласники» поширював публікації, у яких героїзувалися злочинне керівництво РФ, її бойовики та національні символи РФ, публікації, що містили позначки з літерою «Z» та висловлювання щодо виправдовування збройної агресії російської федерації проти України, розпочатої у 2014 році, виражав задоволення вбивством українських військових. Суд призначив покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років, але з огляду на похилий вік звільнив винного від відбування призначеного покарання з випробуванням з іспитовим строком 2 роки [6].

Експерти ГО «Платформа прав людини» встановили, що за період із 2014 року по 30 вересня 2022 року українські суди ухвалили 530 вироків у кримінальних справах, пов'язаних із поширенням в Інтернеті забороненої інформації. Аналіз відібраних вироків показав, що переважна більшість справ стосувалася випадків поширення інформації в російських соціальних мережах «Вконтакте» та «Однокласники»: 64% за період із 1 січня 2019 року по 30 вересня 2022 року та 82% за 2014–2018 роки, і друга з них була лідером у цьому. Тим часом мережа Facebook, згідно з дослідженням, використовувалася для поширення забороненої інформації в 50 випадках із 397 (12,5%) за період із 1 січня 2019 року по 30 вересня 2022 року та в 11 випадках із 133 за період із 2014 року по 2018 рік [7, с.45-46].

Що стосується адміністративної відповідальності, то такий вид юридичної відповідальності передбачається Кодексом України про адміністративні правопорушення, а саме за: поширення в соціальних мережах неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення або порушення громадського порядку (ст.173-1); умисне поширення неправдивих, неточних відомостей, конфіденційної інформації, які можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця (ст.163-3); пропаганду георгіївської (гвардійської) стрічки (ст.173-3); публічні заклики до невиконання вимог поліцейського чи посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (ст.185-7) тощо [8].

Так, за справою № 279/1555/20 судом встановлено, що 23.03.2020 року о 22:23 год., чоловік пенсійного віку, в мережі Інтернет, із використанням власної електронної сторінки в мережі «Facebook», здійснив поширення у спільноту «Коростень, місто де я живу» відео, яке містить неправдиву інформацію щодо розвитку суспільно-політичної та суспільно-економічної ситуації на території України у зв'язку з поширенням вірусу «Covid-19», чим здійснив поширювання неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення або порушення громадського порядку, та вчинив правопорушення, передбачене ст. 173-1 КУпАП. Суд наклав стягнення у виді штрафу в розмірі 170 грн [9].

Іншим прикладом адміністративної відповідальності є Справа № 336/2630/22. Шевченківський районний суд м. Запоріжжя встановив, що 13.06.2022 о 19.56 годині громадянка України в соціальній мережі «Вконтакте» публічно демонструвала зображення георгіївської (гвардійської) стрічки, чим вчинила адміністративне правопорушення, передбачене ч.1 ст. 173-3 КУпАП. Суд наклав стягнення у виді штрафу в розмірі 850 грн [10].

Поширення недостовірної інформації, тобто цілеспрямованого розповсюдження завідомо неправдивої інформації з метою заподіяння шкоди честі, гідності і діловій репутації чітко визначеної особи, веде до цивільно-правової відповідальності винної особи. Відповідно до ст.277 ЦК України фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації. Спростування недостовірної інформації здійснюється особою, яка поширила інформацію [11]. Так, згідно з цивільною справою № 675/1063/19 позивач звернувся до суду з позовом про захист честі, гідності та ділової репутації, відшкодування моральної шкоди. Відповідач в одній з груп соціальної мережі «Facebook» поширив інформацію, в якій назвав директора ДП «Ізяславське лісове господарство» (позивача) «куцорилим», «злодієм номер один», «нахабною і цинічною та брехливою людиною» та крадієм

грошей від реалізації державного лісу, а також додав фото директора. Суд визнав поширену інформацію недостовірною (неправдивою) та такою, що порочить честь, гідність позивача та його ділову репутацію, зобов'язав відповідача видалити інформацію із соцмережі, написати від свого імені спростування і виплатити моральну шкоду в розмірі 2000 грн [12].

Непоодинокі випадки притягнення до цивільної відповідальності власників сторінок у соціальних мережах за порушення прав інтелектуальної власності. Так, у справі № 918/186/17 ГО «Рівненський центр «Соціальне партнерство» та ТОВ «Пінчук Бізнес Консалтинг» звернулися до суду з позовом про порушення майнових прав інтелектуальної власності до ТОВ «Екологічні інвестиції». В січні 2017 року позивачу стало відомо, що відповідач здійснив неправомірне використання на офіційній бізнес-сторінці у соціальній мережі «Фейсбук» аудіовізуального твору, щодо поводження з небезпечними побутовими відходами. Як стверджують позивачі жодного дозволу на використання аудіовізуального твору вони для відповідача не надавали. Суд позов задовольнив та вирішив стягнути з ТОВ «Екологічні інвестиції» 62 000 грн компенсації за порушення виключних майнових авторських прав [13].

Судова практика України містить також справи, пов'язані із притягненням до дисциплінарної відповідальності державних службовців через формулювання та вираження своїх поглядів у соціальних мережах. Зокрема, справа № 809/538/17 від 15.05.2017 року за позовом звільненого працівника прокуратури до Прокуратури Івано-Франківської області про скасування наказу за № 181к від 23.03.2017 р. є свідченням вищесказаного. Суть справи полягала в тому, що відповідно до висновку комісії у ході перевірки встановлено, що позивач допустив висловлювання в соціальній мережі «Facebook», які підривають довіру громадян до органів прокуратури України, тому рекомендовано прокурору Івано-Франківської області вирішити питання про притягнення його до дисциплінарної відповідальності за систематичне порушення вимог Закону України «Про прокуратуру», правил прокурорської етики, втручання чи будь-який інший вплив прокурора у службову діяльність іншого прокурора, службових, посадових осіб чи суддів, у тому числі шляхом публічних висловлювань стосовно їх рішень, дій чи бездіяльності. Суд в задоволенні позову відмовив, тим самим прокурор на посаді не поновився [14].

Отже, соціальні мережі для переважної більшості людей у ХХІ столітті вже встигли стати невід'ємною складовою їхнього життя і тим майданчиком, де кожен має можливість реалізувати свої права на свободу слова, думки, вільного вираження своїх поглядів і переконань, гарантованих Конституцією України. Але існують певні категорії інформації, за поширення якої в соціальних мережах до власників сторінок застосовуються такі види стягнень/покарань, як звільнення з роботи або навіть позбавлення волі на досить тривалий строк. Поширення неправдивих чуток, викрадення медіа-файлу без зазначення гіперпосилання на його власника, зневажливе висловлювання та ганьблення іншої особи, публікація та вподобання зображень, зміст яких спрямований завдати шкоди національній безпеці України – всі ці дії в соцмережах можуть стати реальною причиною для притягнення до справедливої юридичної відповідальності. Тому кожен з нас має поважати закон та права інших, зокрема і в процесі користування соціальними мережами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. 28 млн в YouTube, 10 млн у TikTok: як війна змінила українські соцмережі. URL: <https://ain.ua/2022/08/06/yak-vijna-zminylo-soczmerezhi/> (дата звернення: 21.10.2023).
2. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Ярема О. Г. Інформаційне право України: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 416 с.
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 21.10.2023).
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.10.2023).
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n875> (дата звернення: 21.10.2023).
6. Справа № 361/1905/23. Номер судового провадження: 1-кп/361/821/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114170637>
7. Кримінальна відповідальність за поширення інформації в інтернеті до та після 24 лютого 2022 року / Вдовенко О., Воробйов Є., Гринишак М., – Київ: ГО «Платформа прав людини», 2022. – 88 с.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 21.10.2023).
9. Справа № 279/1555/20. Номер провадження 3/279/1032/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88863429>
10. Справа № 336/2630/22. Провадження №3/336/1549/2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105319984>
11. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 21.10.2023).
12. Справою № 675/1063/19. Номер провадження 2/676/206/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91742253>
13. Справа № 918/186/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66902929>
14. Справа № 809/538/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90590700>

Валерія МІРОШНІЧЕНКО,
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: **Дмитро БОДИРЄВ,**
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАРАДИ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Реформування соціально-економічних відносин та перегляд цінностей у різних сферах суспільного життя призвели до появи ряду раніше невідомих негативних явищ і процесів у роботі поліції. Це пояснюється тим, що в злочинному середовищі збільшується агресивність, жорстокість і рівень озброєння, і відзначається значне збільшення випадків непокори та опору з боку правопорушників та злочинців перед поліцейськими. Загалом, протягом останніх років ми спостерігаємо стійку тенденцію до зростання екстремальності поліцейської діяльності, пов'язаної з використанням зброї та забезпеченням громадського порядку під час масових заходів, стихійних лих і надзвичайних ситуацій [1]. В результаті, стають все частішими події, пов'язані зі смертельними та тілесними ушкодженнями поліцейських під час виконання ними своїх службових обов'язків.

Важливо відзначити, що питання особистої безпеки поліцейських не отримує достатньо уваги, і це пов'язано з різними негативними факторами у цій галузі. По-перше, це недосконалість поточного законодавства, яке регулює питання забезпечення особистої безпеки поліцейських. По-друге, відсутність належних правових, соціальних та медичних гарантій для забезпечення особистої безпеки поліцейських. По-третє, відсутність належних матеріальних та ресурсів для поліцейських. По-четверте, ігнорування проблем, пов'язаних із ризиками для особистої безпеки поліцейських, як зі сторони керівництва, так і зі сторони громадськості, що ускладнює виконання завдань, покладених на поліцейських [3].

Практика показує, що забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України залишається недостатнім, оскільки щороку значна кількість правоохоронців гине, отримує серйозні поранення, стикається з каліцтвом, психічними розладами або навіть скоює самогубства [4]. У той же час, загострення проблеми безпеки життя працівників Національної поліції України пов'язано зі складною криміногенною ситуацією в суспільстві. З цього приводу, питання особистої безпеки поліцейських під час виконання службових обов'язків має велике значення для функціонування та розвитку суспільства [3]. Ураховуючи ці обставини, стає важливим вивчення досвіду інших країн щодо забезпечення особистої безпеки поліцейських під час виконання ними службових обов'язків і розгляд можливості впровадження подібних практик в Україні.

Зауважимо, що успішність роботи в цьому напрямку значною мірою залежить від здатності враховувати досвід підготовки поліцейського персоналу, накопичений іншими країнами, і впроваджувати найбільш ефективні методи та перспективи у підготовку вітчизняних правоохоронців. Сьогодні в світі наявний значний

різноманітний досвід у підготовці кадрів для поліції, проте організація діяльності щодо забезпечення правопорядку, громадської безпеки та боротьби зі злочинністю має свої особливості в кожній країні.

Для збирання інформації про зарубіжний досвід можуть використовуватися наступні методи: 1) аналіз джерельної бази (документів, відеоматеріалів, наукових досліджень і т. д.); 2) проведення іноземними фахівцями занять, тренінгів та круглих столів в Україні; 3) організація закордонних відряджень та стажування українських фахівців [1].

Зарубіжний досвід є важливим, оскільки він дозволяє оцінити ефективність або неефективність впровадження елементів підготовки поліцейських інших країн для виконання оперативно-службових завдань. Проте на сучасному етапі реформи правоохоронного відомства виникають труднощі у застосуванні досвіду інших держав без відповідної адаптації та урахування особливостей виконання поліцією оперативно-службових завдань. Тому актуальним стає розгляд різних факторів, що впливають на ефективність виконання поліцейськими оперативно-службових завдань та гарантують їхню особисту безпеку [2].

Ураховуючи відмінності в структурі, завданнях та юридичному регулюванні діяльності правоохоронних органів у різних країнах, кожна країна розвиває національну систему підготовки свого поліцейського персоналу. Поліцейські системи розвинутих країн світу, таких як Франція, Великобританія, Сполучені Штати Америки, Італія, Австрія, Японія, Федеративна Республіка Німеччина, мають великий досвід боротьби зі злочинністю та забезпеченням громадського порядку і співпрацюють між собою. Все це впливає на методи та засоби підготовки кадрів для поліцейських [4].

Сучасні технології в сфері забезпечення безпеки поліцейських грають важливу роль у підвищенні ефективності їхньої роботи і забезпеченні їхнього захисту під час виконання службових обов'язків. Новітні інновації і технології вдосконалюють робочі умови для правоохоронців, сприяють оперативній роботі, та допомагають зменшити ризики, з якими вони стикаються.

Однією з ключових технологій, що зробили значний вплив на поліцейську роботу, є використання відеоспостереження та камер носимого відеозапису. Мініатюрні камери, закріплені на формі поліцейських, дозволяють реєструвати всі дії під час виконання службових обов'язків, що сприяє збільшенню прозорості та відповідальності правоохоронців. Відеозаписи можуть бути використані як докази в судових справах та для внутрішнього контролю.

Технологія обробки даних та аналізу великих обсягів інформації також грає важливу роль у покращенні безпеки поліцейських. Системи розпізнавання номерних знаків, облич, та інших ознак дозволяють поліцейським швидко ідентифікувати підозрюваних осіб та виявляти утруповання злочинців. Це допомагає виявляти шукачів розшуку, та запобігати злочинам [3].

Дрони та безпілотні автомобілі також входять до арсеналу технологій для поліції. Вони можуть бути використані для надзвичайних ситуацій, рятувальних операцій, та ведення спостережень у важкодоступних місцях, знижуючи ризики для поліцейських на передовій. Цифрові комунікації та мережі також грають важливу роль у забезпеченні безпеки. Спільний обмін інформацією між правоохоронними агентствами та регіональними партнерами допомагає у координації дій під час кризових ситуацій та слідств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білас А.І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження : дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 227 с.
2. Криштанович М.Ф. Модернізація механізмів державного управління в системі органів внутрішніх справ сучасної України : дис. докт. юрид. наук : 25.00.02. Львів, 2016. 474 с.
3. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями : монографія / В.В. Бондаренко. К. : ФОП Кандиба Т.П., 2018. 524 с.
4. Бахчеван Є.Ф. Деякі тактичні прийоми та навички забезпечення особистої безпеки майбутнього працівника Національної поліції України під час екстремальної ситуації. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2017. С. 52-55.

Валерія МІРОШНІЧЕНКО,

здобувач вищої освіти 3 курсу

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

Науковий керівник: Євген ГІДЕНКО,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА ТЕХНОГЕННО НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТАХ

Однією з нагальних соціально-економічних проблем, що стоять перед суспільством та державою, є дорожньо-транспортна аварійність, яка набула особливої гостроти в останнє десятиліття у зв'язку з невідповідністю між чисельністю автопарку, що постійно збільшується та існуючою дорожньо-транспортною інфраструктурою, недостатньою ефективністю функціонування системи забезпечення безпеки дорожнього руху та багатьма іншими факторами. Одним із найсерйозніших недоліків, які негативно впливають на безпеку дорожнього руху, залишається правовий нігілізм учасників дорожнього руху.

Найбільшу частку в загальному обсязі роботи патрульної поліції займає провадження в справах про адміністративні правопорушення в сфері безпеки дорожнього руху. Це пояснюється тим, що порушення правил дорожнього руху є найпоширенішим видом серед усіх адміністративних правопорушень [3].

В той же час, правозастосовча практика показує недосконалість окремих процесуальних норм, які визначають порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення в сфері безпеки дорожнього руху, що призводить до закриття справи на підставах, визначених статтею 247 КУпАП [3].

Таким чином, питання визначення та застосування громадських робіт за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні є науково і практично цікавими та потребують подальшого дослідження. Аналіз судових рішень свідчить про неоднозначну практику застосування законодавства при оскарженні процедури притягнення до відповідальності, а саме якщо розгляд справи здійснюється на місці вчинення правопорушення. В більшості випадків суди задовольняють позов про оскарження дій та рішень працівників поліції, але трапляються випадки визнання правомірними дій патрульної поліції в таких випадках [4].

Термін проведення адміністративного розслідування не може перевищувати один місяць з моменту порушення справи про адміністративне правопорушення [4]. У виняткових випадках зазначений строк за письмовим клопотанням посадової особи, у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, може бути продовжений рішенням керівника органу, в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, або його заступника на термін не більше одного місяця, а у справах про порушення митних правил, а так само правил дорожнього руху

або правил експлуатації транспортного засобу, що спричинило заподіяння легкої або середньої тяжкості шкоди здоров'ю потерпілого, рішенням керівника вищого органу або його заступника на термін до шести місяців.

Після закінчення адміністративного розслідування посадовою особою, зазначеним в п. 5 цієї статті, складається протокол про адміністративне правопорушення або виноситься постанова про закриття справи про адміністративне правопорушення.

Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері дорожнього руху у випадках їх скоєння працівниками органів внутрішніх справ, органів кримінально-виконавчої системи, митних органів, органів податкової поліції, а також військовослужбовців визначається відповідно до нормативно-правових актами, що визначають порядок проходження служби, але варто зауважити, що ці співробітники несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах.

До цих осіб на загальних підставах застосовуються всі існуючі види адміністративних покарань, крім арешту та для військовослужбовців – штрафу.

Відповідно до прийнятого законодавства особа самостійно несе відповідальність за правопорушення в галузі дорожнього руху. Неможливо перенести вину на іншу особу. Однак для цих правопорушень характерні ситуації із притягненням до відповідальності кількох осіб.

Наприклад, під час експлуатації аварійного транспортного засобу можливе залучення водія та особи (співробітника підприємства), відповідального за технічне стан автомобіля.

При цьому відповідальність настає не за загальне правопорушення в цілому, а за вчинення правопорушення кожною особою. Правопорушення можуть регулюватися різними нормами. Безпека дорожнього руху в цілому, запобігання адміністративним правопорушенням у сфері дорожнього руху зокрема на сьогоднішній день є першочерговим завданням Уряду, оскільки має загальнонаціональне значення [4].

За деякими даними, латентність адміністративних правопорушень сягає 30% і є досить високою [2, с. 150]. Цьому сприяє поява у багатьох водіїв почуття безкарності під час здійснення адміністративних правопорушень у області дорожнього руху, як наслідок, нехтування правилами дорожнього руху. Також у більшості випадків водії-порушники впевнені у неефективній роботі правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Албул, Сергій Володимирович, Сергій Олександрович Кузніченко, Валерій Валерійович Юлдашев. Організація і тактика несення служби на блокпостах підрозділами Національної поліції України 2022 р. 38 с.

2. Євтушок, В. А., Р. М. Смола. Особливості несення служби національною поліцією на стаціонарних і мобільних блокпостах. 2019 р. 94 с.

3. ЗЛАГОДА, Ольга. Особливості несення служби працівників поліції при перевірці транспортних засобів на блокпостах в умовах воєнного стану. матеріалів Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 29 квітня 2022 року). Кривий Ріг, 2022. 498с.

4. Скляр, Олександр Сергійович. Організація несення служби поліції діалогу: функції та завдання. Проблеми сучасної поліцейстики: тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 квіт. 2022 р.). Харків, 2022. С. 269-272.

Валерія МІРОШНІЧЕНКО,

здобувач вищої освіти 3 курсу

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

Науковий керівник: Євген ГІДЕНКО,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ТАКТИКА ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З МЕТОЮ УНИКНЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ СИТУАЦІЙ

Тактика поведінки працівників Національної поліції з метою уникнення небезпечних ситуацій є важливою складовою професійної діяльності правоохоронців та заслуговує на належний аналіз у науковому контексті. Сучасна роль поліцейського вимагає від нього не лише реагування на порушення закону, але й активного запобігання небезпеці та забезпечення громадської безпеки. В цьому контексті важливо розглядати тактику як комплексну систему стратегічних та тактичних дій, спрямованих на забезпечення безпеки працівника та громадян.

Під час виконання службових обов'язків поліцейському необхідно враховувати ризики та використовувати спеціальну тактику для запобігання конфліктам та небезпечним ситуаціям. Однією з ключових складових тактики є попередження конфліктів через ефективну комунікацію з громадянами та іншими сторонами, учасниками подій. Поліцейський повинен виявляти вміння розуміти і керувати емоціями в різних ситуаціях, що може запобігти ескалації конфлікту [1, с. 7].

Запобіжна тактика також включає в себе навички аналізу ситуації та прийняття правильних рішень. Поліцейський повинен вміло оцінювати загрози, визначати оптимальну стратегію втручання та дотримуватися професійних стандартів.

Важливою складовою тактики є також навички реагування на небезпечні ситуації. Поліцейський повинен бути готовим до ефективної реакції в умовах стресу та небезпеки, дотримуючись законодавства та професійних норм [2, с. 27].

Принцип суворого дотримання законності під час проведення спеціальних операцій і спеціальних бойових дій є краеvidом діяльності, який вимагає одночасної реалізації двох важливих аспектів. По-перше, внутрішня система сил та засобів, її функціональні обов'язки, компетенція, правовий статус посадових осіб і військовослужбовців, які беруть участь в спецопераціях, ретельно регулюються чинним законодавством та іншими нормативно-правовими актами. По-друге, всі етапи та заходи, включені до процесу спеціальних бойових дій, повинні ґрунтуватися на бездоганному дотриманні цих нормативно-правових актів, включаючи, але не обмежуючись, використання зброї, спеціальних засобів та силових методів [4, с. 82].

Принцип планування та оперативності передбачає не тільки попереднє розроблення оперативних планів та створення оперативних штабів, спеціальних підрозділів і системи

керування зв'язку, але й вимагає належного матеріально-технічного забезпечення, бойової і оперативно-тактичної підготовки особового складу та структур керування, а також формалізації керівних документів і процедур. Усі ці підготовчі заходи спрямовані на забезпечення Міністерства внутрішніх справ швидкістю та рішучістю в надзвичайних обставинах [1, с. 38].

Слід підкреслити, що в бойовій обстановці повільність та нерішучість майже завжди призводять до невдачі операції. Злочинці можуть втекти з місця події, учасники масових заворушень можуть завдати значної матеріальної шкоди, а масове залучення поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України може бути безрезультатним. Проте важливо також пам'ятати, що надмірна поспішність прийняття рішень також може призвести до негативних наслідків [3, с. 29].

Принцип єдиноначальності та ієрархічності керування вимагає, щоб керівництво всіма силами і засобами під час надзвичайних ситуацій концентрувалось в руках старшого оперативного начальника. Проте, кожен посадовець та командир має відповідні права та обов'язки, які дозволяють приймати правильні рішення та реалізувати їх в межах своєї компетенції. Питання про відповідальність та керування повинні бути розглянуті у контексті конкретного завдання та ситуації. Тим не менше, слід враховувати, що надмірна категоричність у цих питаннях може обмежити ініціативу та самостійність інших керівників та начальників [2, с. 90].

Питання єдиноначальності та ієрархічності керування часом розглядаються недостатньо послідовно. Важливо забезпечити чіткий поділ обов'язків між керівниками операції та оперативним штабом, щоб уникнути недорозуміння та забезпечити ефективне керівництво в надзвичайних обставинах.

Виконання спеціальних бойових дій потребує належного бойового забезпечення, яке можна визначити як сукупність заходів, спрямованих на зниження ймовірності раптового нападу супротивника, який може бути представлений озброєними злочинцями, терористами або групами порушників громадського порядку. Основною метою бойового забезпечення є забезпечення безпеки операцій та створення умов для організованого початку спеціальних бойових дій.

Під час проведення спеціальних операцій охорона організовується в оперативно-військових групах, спеціальних військових загонах (у випадках маршів на великі відстані та тривалого розташування в районах бойових дій). Основні завдання охорони включають у себе запобігання розвідці ворога в районі дій груп бойового строю, запобігання раптового нападу, надання часу та можливостей груп бойового порядку для зайняття вихідних позицій. Оперативно-військова група (загін) підлягає захисту відповідно до типу операції: бойовим заходом під час активних бойових дій, похідним заходом під час маршів, сторожовим заходом у період розташування на місці, та безпосередньою охороною в усіх випадках. Безпосередня охорона організовується і здійснюється старшими нарядів і командирами підрозділів відповідно до завдань, умов та вказівок керівника операції. Вона включає в себе застосування патрулів, дозорів та секретних підрозділів з урахуванням організації чергування на постах спостереження та служби коменданта.

Усі ці аспекти тактики поведінки працівників Національної поліції спільно спрямовані на досягнення головної мети - забезпечення громадської безпеки та запобігання небезпечним ситуаціям. Дослідження та розвиток цих тактичних підходів є важливим завданням в науковій галузі, яке сприяє підвищенню професійного рівня поліцейських та покращенню якості послуг, наданих правоохоронними органами громадянам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Моргунов, О. А., Власенко. І.В. Дослідження тактики дій і заходів особистої безпеки поліції діалогу під час охорони публічного порядку на масових заходах. 2022 р. 94 с.
2. Психолого-педагогічні особливості підготовки майбутніх правоохоронців до безпечної діяльності в екстремальних ситуаціях : посібник / Б.Б. Шаповалов, М.Х. Хасанов, В.С. Бажанюк. К., 2015 р. 84 с.
3. Царьов, Олександр Дмитрович. Аспекти тактики дій поліцейських в екстремальних умовах. Всеукраїнської науково-практичної конференції 2017 р. 137 с.
4. Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 груд. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. 168 с.

Прокопова А.В.,
студентка юридичного факультету.
Науковий керівник – Деркач Е.М.,
професор кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права

Донецького національного університету імені Василя Стуса
м. Вінниця

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ УЧАСНИКА АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

Одним із основних завдань Конституції України та відповідно держави є захист прав людини та громадянина. Наприклад, у ч. 6 ст. 55 Конституції передбачено, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1]. У ч. 4 ст. 13 проголошено, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом [1]. В свою чергу, в ст. 15 Цивільного кодексу України (далі-ЦКУ) сказано, що кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорування кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства [2]. Тобто, виходячи з законодавчих положень, можна дійти висновку, що держава стає на захист усіх прав людей та громадян.

Щодо корпоративних прав, то визначення корпоративних прав містилось в ст. 167 Господарського кодексу України (далі-ГКУ), але із прийняттям нового Закону України «Про акціонерні товариства» у 2022 році дану статтю було виключено. Разом з цим, ЦКУ було доповнено ст. 96-1, яка визначає, що права учасників юридичних осіб (корпоративні права) - це сукупність правомочностей, що належать особі як учаснику (засновнику, акціонеру, пайовику) юридичної особи відповідно до закону та статуту товариства [2]. Але на даний момент це не єдине законодавче визначення «корпоративних прав», воно ще міститься в п. 14.1.90 ст. 14 Податкового кодексу України. Проте, єдиного уніфікованого визначення немає, що може ускладнювати правозастосовну практику.

Щодо саме захисту, то це комплекс усіх засобів, спрямованих на забезпечення реалізації суб'єктивних прав у їх нормальному розвитку, а також засобів реагування у разі порушення цих прав, тому поняття правової охорони охоплює поняття захисту прав. Останній же, як вірно зазначає І. В. Спасибо-Фатєєва, є мірою дозволеної поведінки правомочної особи, яка виражена в можливості самостійно або за допомогою юрисдикційних органів застосувати до зобов'язаної особи заходи державно-примусового характеру з метою усунення перешкод у здійсненні суб'єктивного права або відновлення у попередній стан чи покарання за порушення [3, с. 113].

У Законі України «Про акціонерні товариства» щодо захисту прав акціонерів передбачено, що посадові особи органів акціонерного товариства та інші особи, які перебувають з товариством у трудових відносинах, не мають права вимагати від акціонера - працівника товариства надання відомостей про те, як він голосував чи має намір голосувати на загальних зборах, або про відчуження акціонером - працівником товариства своїх акцій чи намір їх відчуження, або вимагати видачі довіреності на участь у загальних зборах (абз. 1 ч.1 ст. 32 Закону України «Про акціонерні товариства») [4].

Порушення вимог цієї статті посадовою особою товариства є підставою для притягнення її до адміністративної і цивільно-правової відповідальності, розірвання цивільно-правового чи трудового договору (контракту) з нею, припинення її повноважень та/або звільнення із займаної посади (абз. 1 ч.1 ст. 32 Закону України «Про акціонерні товариства») [4]. Тобто закріплено схему: «порушення права-відповідальність».

Серед складових елементів поняття системи захисту корпоративних прав учасника акціонерного товариства потрібно виділити такі: закони та нормативно-правові акти, які визначають порядок захисту прав і законних інтересів учасників корпоративних відносин (ГКУ, ЦКУ, Закони України «Про акціонерні товариства», «Про господарські товариства»); система як державних органів, що здійснюють судовий захист суб'єктів корпоративних прав, так і передбачених законом органів акціонерного товариства (ст. 85 Закону України «Про акціонерні товариства») передбачає діяльність корпоративного секретаря, який є посадовою особою, яка відповідає за ефективну поточну взаємодію товариства з акціонерами, іншими інвесторами, координацію дій товариства щодо захисту прав та інтересів акціонерів, підтримання ефективної роботи ради директорів або наглядової ради, а також виконує інші функції, визначені цим Законом, статутом акціонерного товариства [4].

Отже, виходячи із вищенаведеного, можна виділити юрисдикційну та неюрисдикційну форми захисту корпоративних прав учасника акціонерного товариства. Юрисдикційна форма у даному разі включає порядок захисту господарськими судами та здійснення відповідних дій у межах визначеної законодавством компетенції органом державної влади – Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. До неюрисдикційної форми захисту належать: mediaція, заходи оперативного впливу та самозахист, спрямовані на відновлення порушених елементів правового статусу учасників акціонерного товариства, а також усунення загрози їх порушення без звернення до судових та інших уповноважених органів.

Так, відповідно до ст. 19 ЦКУ, самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства [2]. Самозахист корпоративних прав учасника акціонерного товариства відбувається шляхом реалізації наданих учасникам законодавством та внутрішніми актами товариства, а саме статутом, можливостей по забезпеченню своїх прав без звернення до суду чи інших спеціальних державних органів. В корпоративних правовідносинах, на відміну від інших, ця форма відіграє значну роль в захисті прав, що безпосередньо впливає з особливостей корпоративних правовідносин, корпоративного управління та організації діяльності акціонерних товариств [5, с. 68]. Самозахист може відбуватись шляхом самостійного захисту своїх прав акціонером без залучення інших учасників. Так може відбуватись, наприклад, коли акціонер бере участь в загальних зборах акціонерного товариства та

шляхом голосування не допускає порушення своїх прав. А також самозахист можливий із залученням інших суб'єктів, наприклад органів управління.

Щодо медіації, то це процес, під час якого нейтральна третя сторона, яка називається медіатором, допомагає зацікавленим сторонам проаналізувати та спробувати врегулювати їхній спір. Сторони мають можливість окреслити проблеми, обговорити свої інтереси, думки та почуття, обмінятися інформацією та дослідити ідеї щодо шляхів розв'язання спору. Перевагою медіації є те, що відбувається залучення третьої незацікавленої сторони, яка може об'єктивно оцінити ситуацію. Такий спосіб захисту корпоративних прав учасника акціонерного товариства можна прирівняти до судового способу вирішення спору, але при цьому конфлікт не виходить за рамки акціонерного товариства та не відбувається публічне розголошення, конфлікт можна вирішити в короткий термін, а також можна дійти компромісу, коли при судовій формі захисту, рішення суду є обов'язковим для виконання.

Але ефективність використання правових засобів у межах зазначених форм захисту корпоративних прав залежить від багатьох чинників, проте найкращою є ситуація, коли правове регулювання корпоративних відносин (у їх непорушеному стані) настільки досконале, що суб'єктам непотрібно використовувати засоби захисту корпоративних прав [3]. 22.07.2014 року були прийняті Принципи корпоративного управління, затверджені рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 955, спрямовані на захист корпоративних прав. Але проблема в тому, що дані принципи носять рекомендаційний характер і не всі акціонерні товариства їх застосовують. У зв'язку зазначеним, було би доцільним забезпечити їх виконання державним примусом, щоб корпоративні права порушувались рідше.

Отже, оскільки у корпоративних правовідносинах переважають принципи диспозитивності, вільного волевиявлення, свободи тощо, відповідно, механізм захисту передбачає вибір учасником акціонерного товариства, суб'єктивне корпоративне право якого порушене, дозволених нормами права варіантів поведінки з метою примусити зобов'язану особу належним чином виконати взяті на себе обов'язки. Таких способів існує немало, від самостійного захисту своїх прав, наприклад шляхом голосування на загальних зборах, до звернення до суду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст.356.
3. Корнеева Є.М. Корпоративні права та їх захист за законодавством України: окремі теоретичні та практичні аспекти. Збірник наукових праць за матеріалами XVII Міжнародної науково-практичної конференції. Івано-Франківськ, 2019. С. 111-116.
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 № 2465-IX.
5. Костова Н.І. Неюрисдикційний захист прав засновників акціонерного товариства. Часопис цивілістики. Випуск 17. С. 68-71.

**Раковчук Дмитро Олегович,
Савенко Ганна Богданівна,**
курсанти 4-го курсу

*Навчально наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.*

*Науковий керівник: старший викладач
кафедри кримінального права та кримінології
капітан поліції Чорна Аліна Геннадіївна*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В Україні вже майже 2 рік триває повномасштабна війна. Майже всі українці об'єдналися, щоб долати російських загарбників. Однак і досі серед нас з'являються колаборанти – ті, хто стає на бік окупантів та починає із ними співпрацювати. Це може бути будь-хто -сусід, односельчанин, далекий або близький родич.

В умовах військової агресії Російської Федерації проти України ефективне запобігання та протидія колаборацізму відіграє важливу роль у забезпеченні основ національної безпеки.

Законом України від 03.03.2022 № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» внесено зміни до Кримінального кодексу України, а саме доповнено статтею 111-1, що має назву «Колабораційна діяльність», якою позначається співпраця громадян держави із ворогом для забезпечення інтересів ворога та заподіяння шкоди власній державі [1].

Запобігання колабораційній діяльності є важливим завданням для будь-якої держави, яка зазнає збройного конфлікту. Колабораціонізм завдає шкоди державі-жертві, є серйозним порушенням довіри а також підриває її моральний дух.

У контексті російсько-української війни запобігання колабораційній діяльності є особливо актуальним завданням. Російська Федерація активно займається пропагандою та дезінформацією, спрямованою на підрив української державності. Ця пропаганда може призвести до того, що деякі люди будуть співпрацювати з російськими окупантами.

Для запобігання колабораційній діяльності необхідно взяти комплексу заходів, які можна розділити на кілька основних груп:

Інформаційні заходи, мета яких полягає в забезпеченні населення України достовірною інформацією про війну та її наслідки. Це допоможе людям усвідомити, що колабораціонізм завдає шкоди їхній державі та їм самим. Забезпечити доступ до достовірної інформації для всіх верств населення. Ефективним буде розгортання мережі інформаційних центрів, створення інформаційних платформ у соціальних мережах та проведення інформаційних кампаній.

Протидія пропаганді та дезінформації, є не менш важливим та дієвим заходом, оскільки Російська пропаганда активно використовує поширення дезінформації, спрямованої на підрив української державності з метою залучення особи до колабораційної діяльності.

Для протидії пропаганді необхідно проводити інформаційні кампанії, спрямовані на розвінчання російських міфів та доведення достовірної інформації, також ефективним будуть впровадження заходів спрямованих на розвиток критичного мислення у населення. Запровадження системи моніторингу та реагування на випадки поширення пропаганди та дезінформації теж дасть позитивні результати в запобіганні колабораційній діяльності.

Юридичні заходи, а саме після внесення певних змін в кримінальне законодавство України, в нашій державі передбачена відповідальність за колабораційну діяльність. Використання цього заходу для запобігання колабораціонізму розуміє під собою необхідність забезпечення ефективного виконання цих норм (а саме забезпечення ефективного виконання норм законодавства про відповідальність за колабораційну діяльність) та притягнення винних осіб до відповідальності [2].

Соціально-економічні заходи. Колабораціонізм часто є наслідком соціально-економічних проблем. Для запобігання колабораціонізму необхідно забезпечити стабільність та розвиток українського суспільства.

Запобігання колабораційній діяльності є складним завданням, яке вимагає спільних зусиль держави, суспільства та кожного громадянина. Однак, вживаючи комплексу заходів, можна зменшити ризик колаборації та забезпечити перемогу України у війні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Відповідальність за здійснення колабораційної діяльності [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://wiki.legaid.gov.ua/index.php/>

Сорокіна Д.С.,
курсант ННППФПНП
Науковий керівник: Федченко В.М.,
к.ю.н., доцент, професор кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЩОДО СУБ'ЄКТІВ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Висвітлення питання про суб'єктів доказування у кримінальних провадженнях про економічні злочини в представленому дослідженні, керуючись законами логіки, буде здійснено в такій послідовності: з'ясування сутності і властивостей категорії «доказування» в теорії кримінального процесуального доказування; визначення специфіки доказування у кримінальних провадженнях про злочини у сфері економіки; систематизування суб'єктів доказування в окреслених кримінальних провадженнях з виокремленням їх процесуальних повноважень.

Зміст терміна «доказування» законодавчо закріплений у ч. 2 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу (далі - КПК) України та «полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження». Однак у теорії кримінального процесу на сторінках наукових праць ведуться дискусії стосовно основних ознак і визначення поняття «доказування у кримінальному провадженні».

Так, М. Погорельський наводить декілька трактувань поняття «доказування». Проаналізувавши їх зміст, можна дійти висновку, що вони стосуються загального та вузького розуміння вказаної категорії. При цьому в першому випадку, формулюючи таке визначення: доказування у кримінальному процесі - складна об'єктивно-суб'єктивна гносеологічна, практична, правова й логічна діяльність, що складається з взаємозалежних і взаємовпливових етапів [1, с. 20], науковець виокремлює загальні риси доказування, що визначають його природу. У вузькому розумінні вчений пропонує таке тлумачення: «Доказування - це нерозривний цілісний процес, що полягає в отриманні доказів (пошуку і виявленні (вилученні) фактичних даних та їх джерел; перевірці, оцінці фактичних даних і їх джерел, їх процесуальному оформленні (закріпленні) й наданні фактичним даним та їх джерелам значення доказу у кримінальному провадженні) та їх використанні для встановлення фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, в обґрунтуванні доказами своєї правової позиції сторонами кримінального провадження» [2, с. 45].

В. Фаринник також наголошує на подвійній природі кримінального процесуального доказування, що включає в себе пізнання фактичних обставин кримінального правопорушення та перевірку певної слідчої версії. Разом із тим учений наголошує, що «кримінальне процесуальне доказування не є науковим, оскільки воно: не ставить за мету пізнання закономірностей розвитку природи і суспільства (пізнавальну діяльність спрямовано на з'ясування обставин конкретного діяння); не триває нескінченно, воно обмежене процесуальними строками; здійснюється спеціальними суб'єктами за

допомогою специфічних засобів у визначеній кримінальним процесуальним законом формі» [3, с. 45]. На нашу думку, визначення сутності кримінального процесуального доказування через виокремлення ознак, які відрізняють його від інших видів і форм пізнання, є вдалим, що сприяє її правильному сприйняттю та реалізації суб'єктами, які уповноважені здійснювати доказування.

У цілому аналіз окреслених вище наукових підходів до дефініювання доказування дозволяє дійти висновку, що доказування у кримінальному провадженні, зокрема про злочини у сфері економіки, - це не просто ґносеологічна та праксеологічна діяльність уповноважених суб'єктів, яка полягає у збиранні, перевірці й оцінці доказів про обставини вчинення названих кримінальних правопорушень та інші обставини, що мають значення для кримінального провадження. Це діяльність із чітко визначеною структурою, яка реалізується на підставах і в порядку, визначених кримінальним процесуальним законодавством.

Щодо особливостей доказування у кримінальних провадженнях про злочини у сфері економіки, то вони зумовлені передусім специфікою окресленої категорії кримінальних правопорушень. Як слушно зазначає Т. Часова, «економічну злочинність визначають як складний та латентний вид злочинних діянь, доказування яких потребує ретельно продуманого плану розслідування, збору доказової бази. Найчастіше економічна злочинність поєднується зі службовою, а частина злочинів вчиняється з використанням особами свого службового становища» [4, с. 325]. З наведеного випливає, що механізм учинення злочинів у сфері економіки є складним, тому що нерідко являє собою технології злочинної діяльності, які в сукупності поєднують декілька різних за кримінально-правовою кваліфікацією протиправних діянь, але спільних відносно злочинного задуму. Інакше кажучи, йдеться про вчинення поряд з основними злочинами у сфері економіки підпорядкованих кримінальних правопорушень, які водночас виступають як спосіб їх учинення (підготовки, безпосереднього вчинення, приховування) та полегшують досягнення єдиного кримінального протиправного задуму. Тобто деться не про просту сукупність кримінальних правопорушень, а об'єднану зв'язками систему протиправних діянь. Безперечно, наведені обставини прямо впливають як на весь процес доказування у кримінальних провадженнях про названі злочини, так і на систему суб'єктів, уповноважених здійснювати таке доказування.

Щодо суб'єктів доказування у кримінальних провадженнях про злочини у сфері економіки, то їх варто систематизувати за певними критеріями з урахуванням як кримінальних процесуальних, так і криміналістичних особливостей указаної категорії кримінальних правопорушень і діяльності з їх виявлення, досудового розслідування та судового провадження. Зокрема, пропонуємо як критерії систематизації суб'єктів доказування в зазначених кримінальних провадженнях виокремити: стадії кримінального провадження; підслідність досудового розслідування злочинів у сфері економіки; безпосередність здійснення доказування.

Так, у п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК України законодавець наводить тлумачення кримінального провадження як досудового розслідування і судового провадження, процесуальних дій у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність?, з чого випливає, що основними складовими системи кримінального провадження є досудове розслідування та судове провадження. У теорії ж кримінального процесу пропонують більш розгорнуту систему кримінального процесу, виокремлюючи в її структурі досудове розслідування; підготовче провадження; судовий розгляд; апеляційне провадження; виконання вироку, постанови та ухвали суду; касаційне

провадження; провадження за нововиявленими або виключними обставинами [, с. 16-17; 8, с. 22; 9, с. 9-10]. Залежно від стадії кримінального провадження пропонуємо виокремлювати таких суб'єктів доказування: суб'єкти доказування під час провадження досудового розслідування злочинів у сфері економіки; суб'єкти доказування під час здійснення судового провадження щодо злочинів у сфері економіки. При цьому остання група суб'єктів може уточнюватися залежно від виду судового провадження (у суді першої, апеляційної, касаційної інстанції, за нововиявленими або виключними обставинами) та його етапу (підготовче провадження, судовий розглядтощо).

Наступним критерієм систематизації суб'єктів доказування у кримінальних провадженнях про злочини у сфері економіки є підслідність вказаного різновиду злочинів.

Це означає, що досудове слідство про злочини у сфері економіки з урахуванням їх підслідності здійснюють: слідчі підрозділи; підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України; підрозділи детективів органів Бюро економічної безпеки України.

При цьому досудове слідство злочинів у сфері економіки здійснюють слідчі підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки й органів Державного бюро розслідувань.

За таким критерієм, як безпосередність здійснення доказування, суб'єктів доказування у кримінальних провадженнях про економічні злочини варто систематизувати в такі групи: суб'єкти, які безпосередньо здійснюють доказування у кримінальних провадженнях окресленої категорії; суб'єкти, які опосередковано здійснюють доказування у кримінальних провадженнях про злочини у сфері економіки.

Отже, доказування у кримінальному провадженні про злочини у сфері економіки – це структурована гносеологічна та праксеологічна діяльність уповноважених суб'єктів, яка реалізується на підставах і в порядку, визначених кримінальним процесуальним законодавством, і полягає у збиранні, перевірці й оцінці доказів про обставини вчинення названих кримінальних правопорушень та інші обставини, що мають значення для кримінального провадження.

Одним з елементів доказування є суб'єкти, які уповноважені його здійснювати. Запропоновано суб'єктів доказування у кримінальних провадженнях про злочини у сфері економіки з урахуванням як кримінальних процесуальних, так і криміналістичних особливостей цієї категорії кримінальних правопорушень і діяльності з їх виявлення, досудового розслідування та судового провадження систематизувати за такими критеріями: стадії кримінального провадження; підслідність досудового розслідування злочинів у сфері економіки; безпосередність здійснення доказування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Погорецький М. Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання. Право України. 2014. № 10. С. 12-25.
2. Погорецький М. Поняття, зміст та структура кримінального процесу: проблеми теорії та практики. Право України. 2013. № 11. С. 42-53.
3. Фаринник В. Особливості формування доказів та доказування в кримінальному судочинстві України. Харків : Фактор, 2013. 96 с.
4. Часова Т. О. Особливості доказування економічних злочинів. Часопис Київського університету права. 2019. № 4. С. 324-328. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.56>.
5. Банах С. В., Рогатинська Н. З., Сарахман А. М. Кримінальний процес : підручник. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2016. 264 с.

**Сорокіна Дар'я Сергіївна,
Гарсоян Лідія Робертівна,
Гарбузова Євгенія Олександрівна,
Навчально-Науковий інститут права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: Чорна Аліна Геннадіївна,
старший викладач кафедри кримінального права та кримінології**

ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Боротьба зі злочинністю в умовах сьогодення є концептуальним процесом діяльності органів внутрішніх справ, який потребує значного матеріального, інформаційного та технологічного забезпечення. Беручи до уваги нинішню ситуацію із станом законності та правопорядку в нашій державі, необхідність підтримання на належному рівні громадської безпеки та громадського порядку виступає одним із пріоритетів забезпечення національної безпеки в цілому, безпосередньо впливаючи на життя суспільства. Її незамінною складовою є правові основи запобігання злочинності.

Проте, на жаль на теперішній час на території України окремого уніфікованого кодифікованого нормативно-правового акту, який сприяв би комплексній діяльності правоохоронних органів у сфері запобігання злочинним проявам, зокрема, злочинам проти громадської безпеки та громадського порядку, не існує [1, с.22].

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки представляють собою суспільно-небезпечні дії або бездіяльність, зафіксовані Кримінальним кодексом, які вчиняються суб'єктами злочину і спрямовані на порушення загальної безпеки, створюючи загрозу загибелі людей або виникнення інших серйозних наслідків, або призводять до таких наслідків.

Об'єктом цих діянь є громадська безпека, яка означає захист від джерел підвищеної небезпеки, таких як злочинні організації, терористичні групи та інші злочинні угруповання, а також зброя, що становлять підвищену загрозу для оточення, таких як зброя, піротехніка і подібне.

Запобігання кримінальним правопорушенням — це складний процес, який передбачає ретельний аналіз причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів. Важливо розуміти, що кримінальні дії часто є результатом соціальних, економічних і культурних факторів. Таке розуміння надає кримінологам ключову роль у розробці ефективних стратегій запобігання [2, с.12].

Однією з основних сфер інтервенції кримінології є реформування економічних та соціальних систем з метою зменшення факторів ризику. Забезпечення чесної конкуренції, боротьба з корупцією та створення сприятливих умов для підприємництва — це елементи стратегії, спрямованої на зменшення кримінальної активності, яка може загрожувати громадській безпеці.

Ще однією ключовою областю є управління державними ресурсами та фінансовою діяльністю. Врахування витоків коштів, здобутих незаконним шляхом, попереднє

вивчення фінансового стану осіб, що звертаються за кредитами, та обов'язкове декларування доходів державними службовцями можуть значно знизити ризик фінансового маніпулювання, пов'язаного з організованою злочинністю [3, с.66].

Невід'ємною частиною стратегії кримінологічної інтервенції є також підвищення ефективності правоохоронних органів. Це включає в себе поліпшення організаційної структури та діяльності спеціальних підрозділів, які борються з організованою злочинністю. Сучасна кримінологія також акцентує увагу на підвищенні професійної підготовки співробітників, їх правового і соціального захисту та поліпшенні матеріально-технічного забезпечення.

У світлі глобалізації, що визначає сучасне суспільство, міжнародне співробітництво стає ключовим елементом боротьби з організованою злочинністю. Обмін інформацією, спільні операції та створення міжнародних механізмів правової допомоги можуть суттєво ускладнити дії злочинних груп та організацій.

Загалом, кримінологія відіграє визначальну роль у розробці та впровадженні стратегій запобігання кримінальним правопорушенням, спрямованим проти громадської безпеки. Інтеграція наукових досліджень, правових реформ та соціально-економічних ініціатив може створити сприятливе середовище для розвитку суспільства, яке вільне від серйозних загроз та забезпечене високим рівнем безпеки для всіх його членів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінологія: підручник. Б.М.Головкін, В.В.Голіна, ОВ.Лисодєд, А.А.Бабенко та ін за ред.. Б.М.Головкіна. Харків. Право. 2020. 384 с.
2. Литвинов О.М., Орлов Ю.В. Кримінологія «свого часу»: наукові розвідки. Харків: «Право», 2021. 272 с.
3. Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми, перспективи: матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю каф. кримінології та кримінально-виконавчого права, Харків, 9 груд. 2016 р. / за ред. В.Я. Тація, Б.М. Головкіна. Харків: Право, 2016. 236 с.

Співаченко Ольга,
курсант 4 курсу ННППФППП.
науковий керівник: Федченко В.М.,
к.ю.н., доц., професор кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВИСНОВОК ЕКСПЕРТА ЯК ДОКАЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ЙОГО ОЦІНКА

Висновок експерта є лише одним із джерел доказів у кримінальному провадженні і не має наперед встановленої сили чи якоїсь переваги над іншими доказами. Він не є обов'язковим для ініціатора експертизи і суду, але незгода з висновком експерта повинна бути вмотивована у відповідних постанові, ухвалі, вирoku (п. 10 ст. 101 КПК України). Судова практика показує, що суди дуже довіряють висновкам експертів завдяки використанню технічних досягнень, тому під час судових розглядів аргументи учасників кримінального процесу часто зосереджуються на висновках експертів. Це, зокрема, стосується сторони захисту, яка прагне виявити помилки чи упущення слідчих, а також експертів під час призначення експертизи [1, с. 64-66].

Висновок експерта є помилковим, якщо він містить свідоме спотворення фактів, неправильну оцінку або висновок, який не ґрунтується на матеріалах. Але експерти також можуть допускати серйозні помилки. Саме ця ознака відрізняє експертну помилку від злочину проти правосуддя, вчиненого експертом (умисне внесення неправдивих відомостей у висновок).

Експертні помилки поділяються на три категорії [2, с 35-38], які можуть призвести до того, що висновок експерта буде відхилено як джерело доказів.

1) *Процесуальні експертні помилки*: експерти виходять за межі своїх повноважень; висловлюють експертну ініціативу у невстановленій законом формі; самостійно збирають об'єкти та матеріали огляду; приймають огляди, доручені неуповноваженим особам; роблять висновки, що не відповідають нормативним вимогам тощо.

2) *Експертна помилка операції*. Помилки такого характеру пов'язані з діями (процедурами), які виконуються експертами, і можуть включати в себе: порушення послідовності проведення експертних досліджень, використання засобів для проведення експертиз які вийшли з ладу, або які є застарілими і не можуть достатнім чином дослідити доказ, і також, не менш важливе – отримання і подальше використання неякісного матеріалу наданого слідчим для проведення дослідження.

3) *Гносеологічні експертні помилки*. Ці помилки зумовлені досліджень (відповідність складнощам процесу експертного пізнання). Наприклад, предметна – зумовлюються недосконалим знанням предмета дослідження.

Враховуючи вищесказане, доцільно було б розробити певну структуру аналітичної діяльності з оцінки висновків експерта.

Зазначимо деякі варіанти з оцінки висновку експерта:

1. Відповідність процесуальним вимогам оцінюється під час експертизи. Цей аспект оцінки спрямований на визначення придатності висновків як процесуальних документів та можливості їх використання як джерела доказів. При цьому врахувати вимоги Кримінально-процесуального закону щодо нормативних умов, таких як об'єкти дослідження, джерела інформації, засоби і методи отримання експертних висновків.

2. Оцінити повноту та обсяг проведених експертних досліджень, чіткість остаточної висновків:

- чи дає експерт відповіді на всі питання, поставлені йому;
- чи кожен наданий експерту предмет досліджувався експертом (чи не були «забуті» певні предмети у випадках направлення на дослідження великої кількості речових доказів);

3. Встановити відповідність висновків експерта іншим доказам, що містяться в матеріалах кримінального провадження. Ця операція передбачає зіставлення (порівняння) внутрішнього змісту висновку експерта з іншими зібраними доказами (за наявності протиріччя необхідно перевірити як висновок, так і інші джерела доказів).

4. Встановити відповідність висновків експертного висновку даному кримінальному провадженню. Йдеться про встановлення зв'язку між фактичними даними, викладеними у висновку, та обставинами, які підлягають доведенню в конкретному провадженні (ст. 91 КПК України) [3]

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що оцінка експертного висновку є важливим елементом обґрунтування, але досить складним. Усі сторони кримінального провадження мають право оскаржити будь-який аспект висновку експерта, у тому числі його наукову та методичну правильність. У зв'язку з цим видається необхідним проведення подальших досліджень у цій сфері, особливо переосмислення принципу рівного збору доказів сторонами залежно від стадії кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Несінов О.М. Складові успіху у кримінальному процесі. Харків : Права людини, 2018. 292 с.

2. Клименко Н.И. Экспертные ошибки и их причины. Криминалис-тика и судебная экспертиза. 1988. Вып. 37. С. 35-38.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко – Харків.: Одиссей, 2013. 1104 с.

Судоплатов Максим Сергійович,
здобувач освіти 3-го курсу ФПФПД ДДУВС,
рядовий поліції,
Плахотний Артем Павлович,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЩОДО ПІДСТАВ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ПЕРВІРКИ ДОКУМЕНТІВ У ВОДІЇВ І ПАСАЖИРІВ НА БЛОКПОСТАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного стану завжди породжують низку викликів та питань, які стосуються безпеки громадян та обмежень їх прав та свобод. Такі обмеження можуть стосуватись також і пересування на окремих територіях держави. Наприклад, під час дії воєнного стану може бути запроваджена комендантська година, тобто заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень [1]. На таких територіях, відповідно до Постанови КМУ від 29.12.2022 № 1455 може бути запроваджено особливий режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або її окремих місцевостях [2]. Для здійснення такого режиму органами державної влади здійснюються різноманітні заходи. Одним є контроль за в'їздом/виїздом на окремі території, де запроваджено особливий режим (воєнний стан). Такий контроль здійснюється за допомогою встановлення блокпостів.

Відповідно до Постанови, блокпост – посилений контрольно-пропускний пункт, який за рішенням військового командування тимчасово встановлюється на вході/виході (в'їзді/виїзді) на територію/з території, де введено воєнний стан і встановлено особливий режим (за винятком державного кордону), на якому облаштовуються місця для перевірки осіб, транспортних засобів, багажу та вантажів, позиції вогневих засобів та бойової техніки, місця для відпочинку та забезпечення життєдіяльності особового складу, який виконує завдання на такому пункті, до складу якого можуть входити службові особи військових формувань та правоохоронних органів, які відповідно до закону залучені до здійснення заходів правового режиму воєнного стану [2].

Виходячи з даного визначення, логічним є те, що для здійснення таких заходів на блокпостах, поліцейські мають право зупиняти транспортні засоби. Підставами для зупинки транспортного засобу, згідно зі ст. 35 Закону України «Про Національну поліцію» є:

- 1) якщо водій порушив Правила дорожнього руху;
- 2) якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу;
- 3) якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи

адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;

4) якщо транспортний засіб перебуває в розшуку;

5) якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;

6) якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;

7) якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху;

8) якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;

9) порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв;

10) якщо зупинка транспортного засобу, який зареєстрований в іншій країні, здійснюється з метою виявлення його передачі у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили такий транспортний засіб на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту;

11) якщо є наявна інформація, яка свідчить про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених [3].

Окрім цього, підстави для зупинки транспортного засобу визначено у пункті 10 Постанови КМУ від 29.12.2021 № 1456. Вони майже дублюють підстави, визначені ст. 35 ЗУ «Про Національну поліцію», проте Порядком визначено підставу, якої немає у ст. 35, а саме право зупинки ТЗ під час проїзду через блокпости та контрольні пункти в'їзду-виїзду [4].

Однак, на практиці часто між правоохоронцями та водіями і пасажирями виникають конфлікти через недосконалість та колізії в законодавстві. У ЗУ «Про Національну поліцію» чітко визначено, що зупинка ТЗ є превентивним поліцейським заходом. Відповідно до ст. 29 ЗУ «Про Національну поліцію», поліцейський захід має бути законним. Законним поліцейський захід є тоді, коли він визначений законом [3]. Але, як ми вияснили раніше, право зупинки ТЗ на блокпостах визначено постановою КМУ, а не законом. Але, постанова КМУ є підзаконним нормативно-правовим актом, який не може суперечити законам, окрім того, має ґрунтуватися на них. І, аналізуючи вищевказані нормативно-правові акти, виходить, що право зупинки ТЗ на блокпостах корелюється з підставою, визначеною у п. 7 частини 1 статті 35 ЗУ «Про Національну поліцію» (якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху).

Окрім зупинки транспортного засобу, одним із основних поліцейським заходом, які здійснюються на блокпостах, є перевірка документів. Підставами для перевірки документів у осіб є:

1) якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи, або самовільно залишила місце для утримання військовополонених;

2) якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення;

3) якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю;

4) якщо в особі є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг яких обмежений або заборонений, або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином неможливо;

5) якщо особа перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;

6) якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення [3].

Також, що стосується перевірки документів у водіїв, то обов'язок водія на вимогу поліцейського, а водії військових транспортних засобів - поліцейського або посадових осіб військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України пред'явити у спосіб, який дає можливість поліцейському прочитати та зафіксувати дані, що містяться в посвідченні водія відповідної категорії, реєстраційний документ на транспортний засіб, та інші документи, визначені у абз. 1 частини 2 ст. 16 ЗУ «Про дорожній рух», закріплений у абз. 2 частини 2 ст. 16 цього ж Закону [5]. Додатково, перелік документів, які має пред'явити водій, і обов'язок це зробити закріплений у ПДР України.

Однак, даний закон не регламентує перевірку документів у інших осіб, які не є водіями згідно ПДР України. Підстави для перевірки у таких осіб документів зазначались раніше. Окрім них, підстави визначені у Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану, а саме вони, як і випадку зупинки ТЗ, також майже повністю дублюють підстави, визначені ЗУ «Про Національну поліцію». І одним із випадків, визначений даними нормативними актами, коли поліцейський має право вимагати від особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи, це якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом, яким є і блокпост, відповідно до визначення, даного у Постанові КМУ від 29.12.2021 №1455.

Отже, досліджуючи проблематичне на сьогодні питання зупинки транспортних засобів і перевірки документів у осіб на блокпостах під час дії воєнного стану було визначено, що такий поліцейський захід як зупинка транспортного засобу на блокпостах не суперечить чинному законодавству, а вимога поліцейського пред'явити документи, визначені у раніше згаданих НПА не суперечить принципу законності діяльності поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
2. Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан: Постанова КМУ від 29.12.2022 № 1455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1455-2021-%D0%BF#Text>.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
4. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: Постанова КМУ від 29.12.2021 № 1456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#Text>.
5. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993 № 3353-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text>.

Сумін Євгеній Олександрович,
здобувач вищої освіти 3-го курсу
Навчально- наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: Копилов Едуард Володимирович,
викладач кафедри «Оперативно-розшукової діяльності»
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Важливо відзначити, що в сучасних умовах, при активному впровадженні новітніх технологій у всі сфери життя та глобальній інформатизації суспільства, продаж наркотичних засобів через прямий контакт, тобто особисту зустріч, практично втратив свою актуальність.

У сучасних умовах злочинці постійно вдосконалюють свою кримінальну діяльність, використовуючи передові технології та піднімаючи її на новий рівень. З цього приводу, важливо відзначити, що торгівля наркотиками активно розвивається через Інтернет, смартфони, мобільні месенджери та спеціальні додатки для поширення психоактивних речовин, наркотичних засобів і їх аналогів [1, с. 88].

Важливо відзначити, що перехід торгівлі наркотиками в онлайн-середовище є надзвичайно небезпечним явищем, оскільки він не має географічних обмежень і є міжнародним за своєю природою.

У сучасному світі, користуючись майже необмеженими можливостями в області інформаційних технологій та комунікацій, кожен торговець наркотиками використовує Інтернет як потужний інструмент для просування своєї незаконної продукції на ринку.

За цією метою, в мережі інтернет активно поширюються інформація про психоактивні речовини та наркотичні культури. Пронаркотичні веб-сайти містять багато матеріалів, які описують різні види наркотичних засобів і психотропних речовин, рецепти їх виготовлення, а також надають інформацію про їх дію та споживання [2, с.227].

Серед основних методів незаконного обігу наркотиків в Інтернеті можна відзначити створення та використання так званих "чатів" і "телеграмботів", які використовуються для встановлення контакту з особами, що займаються наркоторгівлею.

Після цього інтернет-торговець, який діє онлайн, після отримання оплати на свій віртуальний гаманець, сповіщає покупця про розташування "товару" і відправляє координати товару, наприклад, надсилаючи фотографію місця, де знаходиться так звана "закладка".

Треба також відзначити, що, незважаючи на те, що існує поширений обіг наркотиків в Інтернеті, в нашій країні правоохоронні органи зіштовхуються з численними труднощами у боротьбі з такими організованими кримінальними порушеннями та їх юридичною кваліфікацією [3, с.65].

Вивчення цього питання вказує на те, що ні наукова спільнота, ні законодавець недостатньо приділяють увагу розв'язанню проблем, що виникають внаслідок обігу наркотиків в Інтернеті.

Головним чином це пов'язано з тим, що виявити індивіда, який дійсно проводить обширну діяльність щодо виготовлення, розповсюдження, реклами та продажу наркотиків, вкрай складно, оскільки такі "гравці" працюють через багато посередників і відстежити їх діяльність є вельми складним завданням [4, с. 119].

Подібні недоліки мають від'ємний вплив як на юридичну практику, так і на організацію міжвідомчих зусиль у боротьбі з віртуальним наркотичним бізнесом.

До недоліків системи боротьби з незаконною діяльністю в Інтернеті також слід віднести відсутність чітких алгоритмів для розслідування злочинів у цій галузі, обмежену кількість висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно проводити розслідування таких правопорушень, низький рівень технічної підтримки і значну затримку в боротьбі з наркотичним бізнесом в Інтернеті.

Так, працівники кіберполіції та служби протидії наркозлочинності повинні відповідати спеціальним вимогам щодо навичок та вмінь у сфері інформаційних технологій для виявлення ознак наркотичних злочинів в Інтернеті, зокрема:

1. Ефективно проводити комп'ютерну розвідку;
2. Здійснювати моніторинг та системний аналіз в Інтернеті;
3. Мати розуміння контент-аналізу;
4. Вміти використовувати анонімайзери та VPN-підключення;
5. Володіти навичками користування звичайними веб-браузерами та torbrowser;
6. Мати готові й конспіративні облікові записи в соціальних мережах та інше [4, с.120].

Підсумовуючи, можна прийти до висновку, що ефективна боротьба з поширенням психоактивних речовин, наркотичних засобів та їх аналогів в Інтернеті можлива лише при розгляді таких кримінальних правопорушень як системного явища, яке охоплює комплекс організаційних, соціальних, економічних та інших проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пряхін Є. В. Особливості використання слідчим інформації, що поширюється через мережу Інтернет. Основні напрями та проблеми протидії наркоманії : матеріали наук.-практ. Круглого столу (Київ, 6 лют. 2017 р.). ІваноФранківськ : Нац. Акад. Внутр. Справ, 2017. С. 85–88.

2. Ступник Я. В., Когут М. Г. Протидія наркозлочинності в мережі Internet: виклики сьогодення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 26. С. 226–230.

3. Брисковська , О. і Грига , М. Актуальні проблеми протидії незаконному обігу наркотичних засобів з використанням мережі Інтернет. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. №. 117. 2021. С. 61-68.

4. Телійчук В.Г. Оперативно-розшукова протидія наркозлочинності в мережі інтернет як стратегія протидії наркозлочинності в Україні. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Спеціальний випуск № 1. 2018. С. 115-122. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1868/1/8.pdf> (дата звернення: 27.11.2023)

Сумін Євгеній Олександрович,

здобувач вищої освіти

Навчально-наукового інституту права та

підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.

Науковий керівник: капітан поліції Гіденко Євген Сергійович,

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З моменту розпочатку повномасштабної війни в Україні, стало критичним питання щодо готовності майбутніх поліцейських до виконання своїх обов'язків у період воєнного стану. Зокрема, акцентується необхідність правильної та чіткої освіти у сфері правил і технік тактико-спеціальної підготовки.

Тактико-спеціальна підготовка представляє собою необхідний елемент системи професійної підготовки працівників Національної поліції. Цей комплекс включає різноманітні навчальні дисципліни, метою яких є навчання особового складу НПУ ефективним заходам у надзвичайних ситуаціях. Також, він спрямований на готовність керівного персоналу до виконання службово-бойових завдань в умовах надзвичайного стану чи складної оперативної обстановки як у мирний, так і у воєнний час. Покладається особливий акцент на тактиці виконання патрульних обов'язків [1].

Особливості розвитку тактико-спеціальної підготовки у вищих навчальних закладах перш за все обумовлені необхідністю збереження життя майбутніх працівників поліції [2]. У той же час, високий рівень виконання поліцейськими своїх професійних обов'язків, пов'язаних з охороною громадського порядку та безпекою, а також боротьбою зі злочинністю, визначається належною загальнотеоретичною і спеціально-професійною підготовкою. Ураховуючи це, фахова підготовка поліцейських розглядається як систематичний та цілеспрямований процес, спрямований на засвоєння знань, спеціальних вмінь і навичок, необхідних для успішного виконання оперативно-службових завдань. Цей процес не лише не втрачає своєї значущості, а навпаки, набуває ще більшої ваги [4].

Загалом вважається, що для ефективної підготовки майбутнього поліцейського, більш відповідним є вивчення та отримання практичних навичок у різних аспектах професійної та практичної підготовки, оскільки ці дисципліни мають конкретний та конкретизований об'єкт вивчення. Вважається, що під час навчання у вищих навчальних закладах МВС України, освоєння курсантами матеріалів щодо тактичної підготовки, вогневої підготовки та тактичної медицини повинно бути спрямоване на формування основних навичок для кожної з цих навчальних дисциплін [3].

Тобто, під час введення воєнного стану, у розвитку тактико-спеціальної підготовки приділяється менше уваги дотриманню законів, проте одночасно наголошується на важливості якості та готовності поліцейських до виконання своїх службових обов'язків та збереженні людських життів.

Розглянемо один із аспектів тактичної спеціальної підготовки, а саме - тактична медицина.

Тактична медицина представляє собою спеціальний сегмент екстреної медичної допомоги з відмінним концептуальним підходом до надання першої медичної допомоги пораненим чи постраждалим на полі бою [5]. У контексті повномасштабної війни надзвичайно важливо, щоб майбутні поліцейські володіли навичками забезпечення медичної допомоги під час бойових дій як для своїх колег, які можуть постраждати під час виконання службових обов'язків, так і для цивільних осіб, які мають підвищене ризиковане становище через непередбачені обставини, такі як хронічні захворювання [6].

Для того, щоб мати достатні знання з тактичної медицини, незважаючи на її вагомість, необхідно не лише у випадку потрапляння на поле бою пам'ятати про психічний стан людини, але й урахувати її поведінку у екстремальних ситуаціях. Для досягнення цього потрібно оволодіти певними навичками, які можна розділити на дві категорії:

І категорія - це психофізичні тренування та вправи, які тренують психіку і водночас розвивають фізичні здібності людини. Це включає комплекс прийомів та дій на різних рівнях безпеки, таких як смуга ризику (ділянка, яка проходиться під впливом вогню із зброї), рукопашний бій з декількома противниками, оцінка ситуації при виникненні ризику небезпечної ситуації, правильне тримання ліхтаря та зброї в умовах недостатньої освітленості, виконання вправ ходьби під стіною, обходу кута і т.д.

ІІ категорія - це технічні засоби, які сприяють у другій категорії, такі як тактичні ліхтарі (ручні, під ствольні, нашоломні, штативні), скритоносимі радіостанції, хімічні джерела світла для маркування своїх та багатьох інших цілей, інфрачервоні технічні засоби, тактичні стрілкові окуляри, совіти та прожектори, освітлення від службових автомобілів [7].

Також, для повного усвідомлення теми, важливо розглянути, що означає екстремальна ситуація. Під екстремальними розуміють ситуації, які ставлять перед людиною значні виклики, вимагають максимального напруження сил і можливостей для подолання їх та виконання службових завдань [8].

Аналізуючи цю тему, можна зробити висновок, що тактико-спеціальна підготовка є гнучким предметом, постійно модифікованим відповідно до суспільних потреб. Високий рівень підготовки майбутніх поліцейських сприятиме не лише збереженню їх власного життя, а й допоможе в рятуванні життів осіб, які потребують допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алієв Е. К., Смола Р. М. Щодо підвищення рівня знань та підготовки з тактико-спеціальної підготовки / Е. К. Алієв, Р. М. Смола // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). – Харків, 2020. – С. 22 - 23.
2. Зінченко, Д. Питання щодо освітнього процесу в Україні під час воєнної агресії / Даниїл Зінченко // Виклики толерантності в умовах російської воєнної агресії : матеріали Всеукр. наук.-дискус. платформи, яка приуроч. до Міжнар. дня толерантності (м. Кропивницький, 16 листоп. 2022 р.) / МВС України, Донец. держ. ун-т внутр. справ, Ф-т № 1, Каф. соц.-гуманіт. дисц. – Кропивницький, 2022. – С. 113-116.
3. Конєв О.Ю., Дьорова О.М. Окремі аспекти вдосконалення тактико-спеціальної підготовки майбутніх поліцейських / О.Ю. Конєв, О.М. Дьорова // Південноукраїнський правничий часопис. – 2017. - № 4. – С. 77 - 79.

4. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навчальний посібник / С. В. Албул, О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

5. Тактична медицина. Алгоритм домедичної допомоги під час бойових дій / І.С. Овчарук, М.В. Тверезовський, Р.В. Мінасов, С.Ю. Гордієнко // Актуальні проблеми транспортної медицини. — 2015. — № 3, т. 2 (41-II). — С. 50-52. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

6. Топчій А. О. Тактична медицина в системі підготовки курсантів ЗВО МВС України в умовах воєнного стану / А. О. Топчій, В. О. Найда // Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. (м. Харків, 26 трав. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фізич. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». – Харків : ХНУВС, 2022. - С. 153-154.

7. Циркуленко, А. М. Виконання службово-бойових завдань в умовах недостатньої освітленості / А. М. Циркуленко, С. С. Циркуленко, А. В. Зубач // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. [конф. (м. Харків, 31 трав. 2019 р.)] / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец.-фіз. підгот. ф-ту № 2. - Харків: ХНУВС, 2019. - С. 216-220.

8. Швець, Д. В. Психічна стійкість працівника поліції як основа готовності до службової діяльності в екстремальних ситуаціях / Дмитро Володимирович Швець // Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті проф. С. П. Бочарової (м. Харків, 30 берез. 2017 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т 0Консультативна місія Європейського Союзу в Україні. – Харків: ХНУВС, 2017. – С. 226-229

Юлія ТКАЧОВА,
курсантка ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції,
Нагорна Олена Олександрівна,
старший викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СУТЬ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ПРИНЦИПІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Принципи цивільного процесуального права перебували у центрі уваги вчених-процесуалістів протягом усієї історії розвитку правової науки, і це не випадково, оскільки принципи права відбивають на собі всі соціальні зміни, які відбуваються у процесі розвитку суспільства. Змінюється життя, змінюються люди, правова система, а разом з усім цим змінюється і уявлення про принципи права, але необхідно відзначити, що як би це уявлення не змінювалося, під принципами все одно розуміють основні засади, на яких будується вся система тієї чи іншої галузі права [1].

Проблеми та питання, пов'язані з принципами права пізнаються поступово, крок за кроком, оскільки ці питання та проблеми невичерпні. Принципи права, як явище, як складова права змінюється, розвиває і збагачується новими зв'язками і властивостями.

Кожному етапу розвитку права відповідають свої принципи, проте принципи менш рухливі, ніж норми. При цьому норми права – вихідний пункт пізнання принципів і системи права [2].

Важливою умовою у пізнанні та дослідженні принципів права є і рівень розвитку науки права, та існуючі дослідження та досягнення вчених з цих питань. Отже, пізнання принципів права відбувається поступово, від незнання до знання, від менш повного знання до більш повного.

Зміст принципів цивільного процесуального права дозволяє кожній фізичній чи юридичній особі у разі потреби реалізувати конституційне право на судовий захист своїх законних інтересів.

Принципи цивільного процесуального права необхідно розуміти не тільки як принципи права, а й як принципи цивільного процесу, тобто діяльності з розгляду та вирішення цивільно-правових спорів [3].

Під принципами цивільно-процесуального права слід розуміти, основні ідеї, положення, стосовно питань здійснення цивільного провадження, що відображають сутність і специфіку цієї галузі.

Принципи цивільного процесуального права зазвичай поділяють за характером об'єкта правового регулювання. І відповідно до цього виділяють дві групи. Це організаційні та функціональні принципи цивільного процесуального права. Перша сукупність визначає будову судів та процесу. Друга група відображає всю діяльність суду та учасників судочинства [4].

Широко поширений поділ всіх принципів цивільного процесуального права на конституційні та галузеві. Перші з них закріплені в Конституції, другі ж – у ЦПК. Конституційні принципи відбивають найбільш загальні положення судочинства, а галузеві їх конкретизують і більшою мірою індивідуалізують. Усі ці базові ідеї утворюють між собою так звану систему, де порушення однієї з основ автоматично тягне за собою невиконання й інших правових ідей.

З усього вищесказаного виділення такої юридичної конструкції як принцип права у цивільному процесі, як і у інших галузях права має значення.

По-перше, це сприяння об'єднанню правових норм у відповідні інститути та формування самої галузі права, тобто принцип можна розглядати як ще один критерій (нарівні з предметом та методом правового регулювання), що дозволяє відмежувати одну галузь права від інших суміжних із нею галузей [5].

По-друге, принципи права є вихідною основою для тлумачення цивільно-процесуальних норм, що дозволяють найбільш повно усвідомити зміст, що міститься в них. По-третє, визначають структуру і характеризують основні риси цивільного процесуального права України, є відправними положеннями при зіставленні їх з цивільним процесуальним правом розвинених країн.

По-четверте, уможливають застосування аналогії закону або аналогії права при виявленні прогалин у законодавстві, що є гарантією дотримання прав та законних інтересів учасників цивільного процесу.

На підставі вищесказаного ми можемо сказати, що система принципів цивільного права не є застиглою конструкцією, вона являє собою мобільну структуру, що активно розвивається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістова І.В. Роль принципів цивільного процесуального права в судовій правотворчості сучасного правосуддя. Право 2023. 40 с.

2. Шутенко О.В. Дослідження принципів цивільного процесуального права: науковий спадок професора сю каца і сучасність. Рекомендовано до друку кафедрою цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 11 листопада 2020 р.). с. 122.

3. Поліщук М.Г. Наукові проблеми класифікації принципів цивільного процесуального права. EDITORIAL BOARD. 2020. с. 150.

4. Саламаха Р.А. Проблеми класифікації принципів цивільного процесуального права. Актуальні проблеми приватного права. 2019. с. 140.

5. Штефан О. Поняття і значення принципів цивільного процесуального права в умовах воєнного стану. Теорія і практика інтелектуальної власності 3. 2022. С. 5-14.

Юлія ТКАЧОВА,

*курсантка ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції.*

Вадим ХАШЕВ,

*доцент кафедри кримінального права та кримінології,
к.ю.н., доцент*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЩОДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Реалії сьогодення, в яких нажалі опинилась держава, зумовили значну кількість змін як до норм матеріального, так й процесуального кримінального права, які в свою чергу були спричинені повномасштабним воєнним вторгненням російської федерації, яке розпочалось 24 лютого 2022 року. Зокрема, новелою Кримінального кодексу України (далі – ККУ), стало доповнення розділу I Особливої частини «Злочини проти основ національної безпеки України», новим, раніше невідомим для української кримінальної юстиції, кримінально-протиправним діянням - колабораційною діяльністю.

Зазначене діяння було криміналізоване на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» №2108 від 03.03.2022 року [1].

Законодавцем чітко не визначено поняття «колабораційна діяльність» або «колабораціонізм», але в енциклопедії сучасної України визначено, що колабораціонізм (від франц. collaboration – спів-праця, співробітництво) – усвідомлене, добровільне та зумис-не співробітництво з ворогом у його інтересах і на шкоду своїй державі та її союзникам [2].

Кримінальна відповідальність за здійснення колабораційної діяльності встановлена у нормі ст. 111-1 ККУ, структура якої містить 8 частин зазначеної кримінально-правової норми. Відмітимо, що кожна з 8-ми частин досліджуваного кримінального правопорушення окреслює окремі форми діянь, які законодавцем визначені такими, що підпадають під категорію «колабораційна діяльність», серед них: публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора; добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території [3] тощо.

Відмітимо, що структура статті 111-1 ККУ містить чотири примітки, які тлумачать дефініції, що окреслюють об'єктивну сторону досліджуваного нами кримінального правопорушення, а також встановлює визначення поняття «тяжких наслідків», які є

обов'язковим елементом складу діяння передбаченого ч.8 ст.111-1 ККУ, серед таких термінів «публічні заклики», «здійснення інформаційної діяльності», «заходи політичного характеру».

Зауважимо, що хоча розділ I Особливої частини ККУ має назву «Злочини проти національної безпеки України» (до речі, єдиний серед всіх назв розділів особливої частини ККУ, в інших розділах використовується категорія «кримінальні правопорушення»), проте, діяння окреслені у частині 1 та 2 ст. 111-1 ККУ є кримінальними проступками, адже їх санкція обмежується покаранням у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років [3]. Також у ч.2 ст.111-1 ККУ санкція містить додаткове покарання у вигляді конфіскації майна, яке обов'язковим не є.

Необхідно також звернути увагу й на те, що законодавець, використовуючи юридичну техніку з допомогою якої виписується зміст правової норми, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю визнає в одних випадках як додаткове покарання, що застосовується до всіх основних покарань, передбачених у санкції, а в інших лише стосовно окремо визначеного покарання [4, с.178].

Діяння визначені у ч. 3, 4 ст.111-1 ККУ вже підпадають під категорію нетяжких злочинів, адже санкція за вчинення таких діянь вже передбачає покарання у вигляді позбавлення волі. У ч.3 ст.111-1 ККУ санкція у вигляді позбавлення волі сягає до трьох років, в ч.4 ст.111-1 ККУ зазначений вид покарання встановлений на рівні від трьох до п'яти років позбавлення волі [3].

Проаналізувавши зміст ч. 5,6,7 та 8 ст.111-1 ККУ, відмітимо, що діяння визначені у ч.5 ст.111-1 ККУ класифікуються як тяжкий злочин, адже найбільш суворе покарання і карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років [3]. Діяння окреслені у частинах 6,7 та 8 статті 111-1 ККУ вже підпадають під категорію особливо тяжкого злочину, адже максимальна санкція за вчинення зазначених кримінально-протиправних діянь сягає позбавлення волі строком від десяти до п'ятнадцяти років; від дванадцяти до п'ятнадцяти років позбавлення волі та на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі [3] відповідно. Зауважимо, що призначення основного покарання, в тому числі у вигляді позбавлення волі за вчинення діянь визначених у ч.3-8 ст. 111-1 ККУ супроводжуються обов'язковою умовою – позбавленням права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю.

Разом з тим, проблема притягнення до відповідальності за ст. 111-1 КК України полягає у формулюванні самих диспозицій. Саме на це й повинні звернути увагу ініціатори внесення змін і доповнень до законодавства України та виправити помилку щодо періоду учинення діяння – до окупації території (державна зрада) або після окупації (колабораціонізм) [5, с.322].

Підсумовуючи викладений зміст нашого дослідження можемо прийти до висновку що встановлення законодавцем кримінальної відповідальності за прояви колабораціонізму, як механізму державної протидії та кримінального переслідування осіб причетних до такої діяльності, є цілком обґрунтованим. Водночас сама норма потребує вдосконалення. Також, варто відзначити на існуванні певних недоліків у логічності структури розділу I Особливої частини ККУ, яка у своїй назві містить термін «злочин», але діяння передбачені ч.1 та 2 ст.111-1 ККУ є кримінальними проступками.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення: 18.11.2023).
2. Колабораціонізм. Енциклопедія Сучасної України ЕСУ. URL: <https://esu.com.ua/article-4446> (дата звернення: 19.11.2023).
3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 19.11.2023).
4. Knyzhenko O., Angelutsa N., Negoda A. Punishment of collaborative activity. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2023. Vol. 2, no. 79. P. 175–181. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.26> (date of access: 19.11.2023).
5. Політова А. С. Аналіз окремих законодавчих ініціатив щодо кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність / А. С. Політова // Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 бер. 2023 р.). – Дніпро : ДДУВС, 2023. – С. 320-322

Трофимюк Б.Ю.,

студент,

Крисюк Ю.П.,

кандидат юридичних наук, доцент,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПОДІЛ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І СИСТЕМА СТРИМУВАНЬ І ПРОТИВАГ

Утвердження в Україні демократичних цінностей і принципів верховенства права та законності є результатом послідовної державотворчої політики. Це вплинуло на створення основних органів державної влади. Сучасна модель державного управління визначається ефективною взаємодією різних державних відомств.

Взаємозалежність і збалансованість у діяльності державних апаратів. Баланс між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади досягається за допомогою системи стримувань і противаг, яка сприяє рівності в державному управлінні та запобігає зловживанню владою. У зв'язку з активним процесом державотворення в Україні питання функціонування та розвитку цієї системи набуло особливого значення і потребувало ретельного аналізу [1, с.107].

«Стимування та противага» — це набір повноважень, методів і процедур, викладених у законодавстві, призначених для забезпечення розподілу влади, запобігання домінуванню одного урядового відомства над іншим і забезпечення динамічної стабільності. Ця система є основою демократичного правління та забезпечує ефективність діяльності держави. Хоча система відрізняється від країни до країни, основний принцип полягає в тому, що жодне державне відомство не може переважити інше державне відомство без юридичних контрзаходів.

Метою впровадження цієї системи є уникнення концентрації влади, забезпечення стабільності та порядку в роботі державних інституцій, подолання можливих протистоянь у державних механізмах. Період зародження цієї системи включає її виникнення в античні часи, розвиток середньовічної доктрини, становлення класичної моделі розподілу влади, її закріплення в конституційній поведінці та реалізацію в сучасній конституційній теорії та практиці. [2].

Основна особливість системи "стримувань і противаг" полягає в тому, що вона застосовується лише до країн з розподілом влади. Її елементи систематичні та завершені. Вона використовує методи політичного та правового втручання для підтримки балансу між державними відомствами та запобігання узурпації влади. Воно поширюється на всі органи державної влади. Ця система захищає права і свободи громадян і створює передумови для демократичної та правової країни.

Основна ідея системи «стримувань і противаг» полягає в розумному розподілі влади між державними органами для забезпечення ефективності державної влади, уникнення загрози узурпації влади та встановлення ефективного контролю за її діяльністю. Концепція стримувань і противаг спрямована на забезпечення рівності між гілками влади через загальну систему взаємодії між елементами.

Важливим аспектом є визнання того, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади мають рівний статус і не є носіями влади, а лише повноваженнями. Жодна з них не повинна бути волевиявленням народу, а її повноваження мають визначатися в межах закону.

В основі концепції стримувань і противаг лежать три основні принципи: взаємодія, взаємозалежність і взаємопроникнення гілок державної влади. Основним органом української системи є Верховна Рада, Президент, Кабінет Міністрів, Конституційний Суд і Верховний Суд. Повноваження кожної інституції чіткі та взаємообмежувальні.

Конституція України передбачає систему «стримувань і противаг», як-от право «вето» Президента на законопроекти, імпічмент Президента Верховною Радою, можливість ветування Верховною Радою постанов. довіри до кабінету, що могло призвести до його відставки [3, с.10].

Досліджуючи деталі механізму стримувань і противаг у відносинах державного управління з точки зору їхньої теорії «головного агента», можна зробити декілька висновків. Ефективна система стримувань і противаг між різними гілками влади є важливою для демократичної держави, оскільки це веде до кращого функціонування агента в системі управління. Система державного управління не повинна змішувати політичні та адміністративні елементи для підтримки стабільності та ефективності. Стабільність агента як інституції в Україні зумовлює необхідність вирішення всіх колізій і суперечностей у державно-управлінських відносинах.

Для вирішення проблеми гармонізації, враховуючи унікальні особливості українського суспільства, необхідні подальші дослідження та осмислення специфіки здійснення агентських перевірок, механізмів і відносин публічного управління. Вкрай важливо враховувати це питання, прагнучи підвищити ефективність, прозорість і дотримання демократичних принципів системи управління.

СПИСОК ВИКОРСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Образцова В.В. Механізм стримувань та противаг у публічно-управлінських відносинах. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 20. С. 107–112.
2. Розподіл державної влади. 2023. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розподіл_державної_влади#:~:text=Система%20«стримувань%20і%20противаг»%20—,досягнення%20динамічної%20стабільності%20між%20ними.
3. Алексеєнко І. Взаємодія гілок влади як чинник розвитку форми правління в сучасній Україні. Політ. менеджмент. 2011. № 1. С. 8–16.

Утвенко В.В.,

курсантка 4-го курсу.

Науковий керівник: Федченко В.М.,

к.ю.н., доцент, професор кафедри

кримінального процесу та стратегічних розслідувань

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВАЖЛИВІСТЬ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Категорія доказів виступає одним із найважливіших елементів будь-якого процесу. Форми та зміст доказів нероздільні, оскільки не існує інформації поза якогось матеріального носія. Під доказами у кримінальному провадженні прийнято розглядати будь-які фактичні дані, які отримані в передбаченому процесуальному порядку та на підставі яких встановлюється наявність або відсутність фактів та обставин, що мають значення для вирішення справи [1, с.76]. Докази можна класифікувати як первинні та похідні, обвинувальні та виправдовувальні, прямі та непрямі, особисті, письмові та речові [4, с. 3].

Відповідно до 98 статті Кримінального процесуального кодексу України речові докази – це матеріальні об'єкти, які були знаряддям здійснення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення [1].

Речові докази у зв'язку з слідами, що вони зберігають, їх ознаками і властивостями є носіями доказової інформації. Основна відмінність речових доказів полягає у тому, що доказова інформація приймається у готовому вигляді, тому її потрібно розглядати як матеріальний об'єкт. В контексті цього постає необхідність розглянути основні критерії речових доказів, основними з яких є:

1) Об'єкти повинні мати матеріальний характер – законодавець визначає такі об'єкти як «предмети», але це не цілком точно, оскільки як речовий доказ можуть виступати різні речовини – рідкі, гелеподібні, сиolkі тощо, тому визначити їх як «предмети» є неправильним;

2) У матеріалах кримінального провадження має бути процесуальний документ, що містить інформацію про походження відповідного об'єкта – речові докази можуть бути зібрані внаслідок провадження слідчої дії, або бути отримані від будь-кого;

3) Має бути ухвалене владне рішення про визнання конкретного об'єкта речовим доказом і має бути долучено до матеріалів кримінального провадження, про що посадова особа вносить відповідну ухвалу [5].

Сукупність зазначених фактичних та процесуальних складових «перетворює» предмет, документ або інший об'єкт на речовий доказ у процесуальному значенні. Тому зрозумілим стає те, що речовий доказ є комплексною і досить складною характеристикою, яка складається з двох складових: речового (об'єктивного) та особистого (суб'єктивного).

Розглядаючи проблему речових доказів виникає закономірне питання важливості та інформативності фактичної демонстрації перед судом конкретного предмета матеріального світу, визнаного речовим доказом. По-перше, речові докази є ефективним засобом для забезпечення об'єктивності процесу доказування. Ці, здебільшого непомітні «свідки», є достатньо об'єктивними, незацікавленими і невідкупними, вони стійкі, невибагливі та несуть значно більше інформації, ніж інші докази.

Місце і роль речових доказів в системі доказів у кримінальному провадженні можна визначити з наступних позицій:

- 1) Класифікаційних основ диференціації доказів;
- 2) З позиції взаємозв'язку з обставинами, які підглядають доказам;
- 3) З позиції якісних оцінок відносності, допустимості і достовірності речових доказів [3, с.59].

Можливим є продовження переліку позицій, які необхідні для визначення важливості та ролі речових доказів в системі джерел доказів: дослідження багатофункціональної сутності речових доказів в кримінальному провадженні; встановлення всієї системи правових відносин при використанні речових доказів при правопорушенні; дослідження речових доказів як явища і як систему процесуальних процедур.

Основною особливістю цих видів доказів є матеріальний характер об'єктів, тобто їх здатність виявляти властивості, які забезпечують відображення матеріальних слідів на місці вчинення правопорушення і наступній їх фіксації в протоколі, що спрямовані на їх визнання як речових доказів. Саме ці властивості індивідуалізують та надають ключового значення для вирішення кримінального провадження щодо суті вчинення злочину [2, с.71]. До прикладу, якщо ніж є знаряддям злочину, то для затвердження відповідного кримінального провадження правових фахівців цікавитиме не сам ніж, як об'єкт, а інформація про нього, як знаряддя конкретного злочину (інформація, яка міститься в виявлених на лезі слідах крові, у мікрОВОЛОКНАХ, що знаходяться на ньому тощо).

По-друге, відповідно до різних джерел інформації, які виявляються під час розслідування, речові докази мають особливо цінне значення, оскільки вони практично існують в об'єктивній реальності. Коли речові докази офіційно визнані та правильно опрацьовані, вони здатні встановити правдиву інформацію про злочин, який розслідують. Речові докази не можуть бути помилковими або повністю відсутніми на місці вчинення правопорушення.

По-третє, речові докази показують об'єктивний зв'язок з подією злочину, оскільки лише в такому випадку вони слугуватимуть засобами, які спрямовані на встановлення фактичних обставин кримінального правопорушення. Тут варто також зауважити про незамінність речових доказів, оскільки вони створюються безпосереднім фактом вчинення злочину і неможливо створити такий самий об'єкт на заміну.

Відповідно у науковій та спеціальній юридичній літературі поняттю речового доказу приділено досить уваги. У тезах звернено увагу на суть, важливість та інформативність речових доказів в кримінальному провадженні. Таким чином, речові докази використовуються для встановлення специфічних ознак кримінального правопорушення, встановлення зв'язку між злочинцем і місцем вчинення злочину та умов, за яких відбулася подія. Речові докази представляють особливу важливість у кримінальному провадженні, оскільки є об'єктивними, незмінними та стійкими до зовнішніх змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 06 листопада 2023р. №4651-VI, URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Крицька І. О. Речові докази у кримінальному провадженні : дис. канд. юр. наук / Крицька І. О. – Харків, 2017. – 261 с.
3. Ковальчук С. О. Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук / Ковальчук С. О. – Одеса, 2018. 626 с.
4. Ковальчук С. О. Класифікація речових доказів у теорії кримінального процесу / С. О. Ковальчук. – С. 2–8.
5. Витяг із узагальнення до друку підготували суддя Верховного Суду України Г.В. Канигіна та начальник відділу узагальнення судової практики управління та узагальнення судової практики Верховного Суду України Л.В. Гаврилова
[https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/5CABD6E5D56140CEC2257B7C004A1A59](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/5CABD6E5D56140CEC2257B7C004A1A59)

Утвенко В.В.,
курсантка 4-го курсу.
Науковий керівник: **Чорна А.Г.,**
старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ, ПРАЦІВНИКАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Забезпечення ефективної організації та управління процесом запобігання злочинності включає в себе розробку ключових стратегій з боротьби зі злочинністю і регулювання тактики запобіжної діяльності з метою досягнення визначених цілей.

Цей процес включає такі етапи: кримінологічне прогнозування, визначення стратегій з боротьби зі злочинністю відповідно до кримінологічної політики на певний період часу, конкретизацію методів запобіжного впливу щодо окремих видів злочинів, дотримання вимог стосовно заходів запобігання, забезпечення ресурсами, координацію та співробітництво між суб'єктами запобігання [1, с.56].

Кримінологічне прогнозування полягає в передбаченні кількісних і якісних показників майбутньої злочинності. Ця інформація необхідна для науково-практично обгрунтованої розробки стратегій і тактик боротьби зі злочинністю. Стратегія охоплює дії відповідних суб'єктів у плануванні, підготовці та визначенні основних напрямів запобігання злочинності та окремим видам злочинів у країні.

Під сучасними умовами, такими стратегіями можуть бути:

- Втручання в кризові ситуації, включаючи передбачення та нейтралізацію злочинних проявів.
- Зменшення практичних можливостей вчинення злочинів, шляхом максимального утруднення їх вчинення.
- Виховно-просвітницька робота з населенням, сприяючи взаємодії різних соціальних груп населення зі спеціалізованими суб'єктами з питань запобігання злочинності.
- Залучення громадськості до запобігання злочинності, з метою значного підвищення ефективності боротьби зі злочинністю.
- Надання допомоги жертвам злочинів, включаючи матеріальну, моральну, медичну реабілітацію, юридичну підтримку та іншу допомогу особам, які постраждали від злочинів, особливо насильницьких [2, с.174].

У межах стратегії визначається тактика боротьби і запобігання злочинності, яка конкретизує проміжні цілі та заходи для досягнення їх в умовах постійних змін в суспільстві. Стратегії і тактики, а також відповідні програми запобігання злочинності, підлягають коригуванню та координації за необхідності.

Координація означає узгодження, об'єднання та організацію дій з метою досягнення спільних цілей. Головна мета координації полягає в розподілі функцій між правоохоронними органами під час впровадження спеціальних запобіжних заходів, а також

в забезпеченні взаємозв'язку та узгодженні дій з метою уникнення дублювання та розробки єдиного підходу до розв'язання конкретних завдань щодо запобігання злочинності.

Серед поширених і раціональних форм координації, які застосовуються серед правоохоронних органів, включають координаційні наради керівників правоохоронних структур, міжвідомчі наради працівників цих структур, обмін інформацією, спільне планування заходів та інші. Важливим є не тільки розробка стратегій і тактик, але і їх ефективне впровадження через спільні зусилля різних структур та суб'єктів протидії злочинності [3, с.81].

Отож, запобігання злочинності серед населення працівниками поліції є важливою складовою боротьби з цим явищем і передбачається здійснювати її перед вчиненням злочинів. Ця діяльність вимагає планування та прогнозування можливої поведінки злочинців, заснованої на науково встановлених закономірностях злочинності. Це не базується на гіпотезах, але ґрунтується на вивчених закономірностях соціально-правового явища, яким є злочинність.

Проблема запобігання злочинності має глибокі історичні корені і залишається актуальною в сучасних державах, стурбованою як державними органами, що мають завдання боротьби з цим явищем, так і звичайними членами суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінологія. Академічний курс. Кол. авторів; за заг. ред. О.М. Литвинова. К.: Видавничий дім «Кондор». 2018. 538 с.
2. Колодяжний М. Г. Стратегія зменшення можливостей учинення злочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні : монографія / М. Г. Колодяжний. – Харків : Право, 2018. – 228 с.
3. Зменшення можливостей вчинення злочинів: стратегічний підхід : монографія / за заг. ред. В. В. Голіни. – Харків : Право, 2020. – 287 с.

Утвенко В.В.,

курсантка 4-го курсу.

Науковий керівник: **Каліман М.Р.,**

викладач кафедри ТСП, старший лейтенант поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПІДГОТОВКА ПРАВООХОРОНЦІВ В СИСТЕМІ МВС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Високий рівень дії правоохоронних органів прямо залежить від загального багажу знань, навичок і експертизи їхнього персоналу. Набуття якісної професійної підготовки на відповідних освітніх рівнях є однією з ключових умов для формування професійної компетентності співробітників правоохоронних органів у процесі їхнього професійного розвитку.

Важливо також зазначити, що важливим елементом формування професійної компетентності правоохоронців є ознайомлення з нормативними актами, які регулюють сферу безпеки та оборони України [2, с.34].

Під час введення воєнного стану, органи влади та місцевого самоврядування зосереджують свою діяльність на підтримці органів управління, створених на конкретних територіях, для безпосереднього вирішення завдань оборони держави. Органи внутрішніх справ в рамках цих умов грають ключову роль, оскільки вони мають особливу компетенцію та завдання в цьому контексті. Велику вагу має чітке визначення повноважень органів внутрішніх справ, оскільки вони надають юридично обґрунтовані гарантії законності у виконанні функцій підрозділами та службами цих органів [1, с.287].

Наявність конкретно визначених повноважень є ключовим фактором для забезпечення законності у діяльності органів внутрішніх справ. Компетентність органів внутрішніх справ має бути розширеною, оскільки їх завдання не завжди пов'язані з правопорушеннями, а можуть включати в себе оцінку ситуації та прийняття відповідних заходів на користь загальної безпеки. Зокрема, важливо зазначити, що розширення компетенції органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану включає в себе внутрішнє управління відповідними органами.

Умови воєнного стану ставлять підвищені вимоги до підготовки поліцейських та органів правопорядку [3, с.90]. Щоб забезпечити нормальне функціонування правоохоронної системи в цих умовах, важливо використовувати досвід зарубіжних країн і національний досвід для оптимізації нормативно-правової бази, яка регулює процедурні моменти, пов'язані з підготовкою та підвищенням кваліфікації поліцейських, перегляду змісту освітньо-професійних програм та окремих навчальних дисциплін.

Наявність чітко визначених алгоритмів дій для різних категорій поліцейських є ключовою умовою для їх ефективної діяльності в умовах воєнного стану.

Отже, однією з ключових спрямованих на удосконалення підготовки правоохоронців у часи війни є психологічна стійкість. Правоохоронці, умови військових дій виконують складні та відповідальні завдання, пов'язані із забезпеченням безпеки, захистом прав та інтересів громадян і підтриманням правопорядку.

У таких обставинах важливим аспектом їх підготовки є готовність до психологічних викликів. Забезпечення психологічної підтримки є важливою складовою підготовки правоохоронців у військовий період. Умови військових дій можуть спричиняти стрес, травми та інші психологічні навантаження для правоохоронців у зв'язку із їх службовою діяльністю. Проведення психологічних тренінгів, консультування психолога та створення системи підтримки можуть сприяти подоланню стресу та підтримуванню психологічної стійкості серед правоохоронців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. 440 с
2. Загуменна Ю.О. Підготовка персоналу сектору безпеки і оборони як основа забезпечення національної безпеки України. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : збірник наукових праць / МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків : ХНУВС, 2022. 440.
3. Тактико-спеціальна підготовка : навчальний посібник / О.Г. Комісаров, А.О. Собакарь, Е.Ю. Соболев, О.С. Юнін. Дніпро : ДДУВС, 2017. 277 с.

Чікань Марія Валеріївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права,
Кот Владислав Володимирович,
здобувач вищої освіти, 1-го курсу магістратури
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ДІЯ ПРИНЦИПУ НЕПОРУШНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

З давніх часів кордони між державами часто змінювалися внаслідок практично безперервних війн, що відбувалися, як правило, за територію та природні багатства. Однак, після Першої та Другої світових воєн держави дійшли висновку, що необхідно мінімізувати повторення подібних за своїм масштабом конфліктів, які позбавлені за своєю суттю будь якого сенсу, оскільки війна відбувалася виключно за території та природні копалини, що з погляду сучасної людини є дикунством та варварством. Так, у процесі створення Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) та прийняття її Статуту 26 червня 1945 року, який набрав чинність 24 жовтня того ж року, було прописано низку ключових правил (принципів), якими повинні керуватися держави в рамках міжнародних відносин та мирного співіснування.

На жаль, кількість збройних конфліктів у XX - XXI столітті, які пов'язані з територіальними претензіями та намаганням захопити якомога більше природних ресурсів з метою перетворитися на економічного гегемона та диктувати свої правила гри на міжнародній арені, яскраво свідчить про неспроможність зусиль міжнародної спільноти щодо стримання військової агресії у світі.

Так, наразі Україна опинилася в умовах фактичного невиконання основних принципів та норм міжнародного права саме в частині, що стосується принципів невтручання у внутрішні справи держави та непорушності державних кордонів.

Окреслену вище тему досліджувала низка вітчизняних науковців, серед яких можна виділити: Бахрах Д.М., Бєхруз Х. Н., Войціховський А. В., Грушко М. В., Клименко Б.М., Купрієнко Д. А., Мацко А. С., Савчук К. О. та інші.

Статут ООН визначає наступні принципи міжнародного права: рівноправності і самовизначення націй та народів, мирного співробітництва, суверенної рівності держав, сумлінного виконання міжнародних зобов'язань, мирного вирішення міжнародних спорів, незастосування сили або загрози силою, невтручання у внутрішні справи держав [1]. З першого погляду можна припустити, що ООН не визнає непорушність державних кордонів, оскільки такого принципу Статут цієї організації не містить, однак це не відповідає дійсності.

На нашу думку, принцип непорушності державних кордонів частково охоплюється принципом невтручання у внутрішні справи держав. Це пояснюється тим, що принцип невтручання у внутрішні справи держав складається з наступних зобов'язань: утримання від безпосереднього або опосередкованого втручання; уникнення як індивідуального, так і

колективного втручання; утримання від втручання як у внутрішні, так і в зовнішні справи, що належать до внутрішньої компетенції держави; утримання від збройного втручання або погрози таким втручанням та інші аспекти [2, с.44].

У цьому контексті важливо також згадати про розширене тлумачення принципу невтручання у внутрішні справи держави, яке наводиться у Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, яка затверджена резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 року. Зазначена Декларація розкрила більш широко зміст кожного з принципів міжнародного права, які зазначені в Статуті ООН та встановила зобов'язання держав у цій сфері. Так, щодо принципу невтручання у внутрішні справи держав було зазначено наступне: «Жодна держава або група держав не має права втручатися прямо чи опосередковано з будь-якої причини у внутрішні та зовнішні справи будь-якої іншої держави. Внаслідок цього збройне втручання та всі інші форми втручання або будь-які загрози, спрямовані проти правосуб'єктності держави або проти її політичних, економічних та культурних засад, є порушенням міжнародного права» [3].

Таким чином, Декларація визначила, що втручання у внутрішні справи держави є порушення міжнародного права. При цьому таке втручання може мати будь які форми, в тому числі в збройний напад. Таким чином принцип непорушності державних кордонів тісно пов'язаний із принципом невтручання у внутрішні справи держав, оскільки деякі з форм такого втручання (наприклад напад на державу) не можуть здійснювати не інакше як шляхом порушення державного кордону, його перетину збройними силами іншої держави або збройними угрупованнями, які мають на меті дестабілізувати державу з середини. Тому, відсутність такого принципу, як непорушність державних кордонів у Статуті ООН, в цілому компенсується включенням його змісту в принцип невтручання у внутрішні справи держав.

Як окремий принцип, непорушність державних кордонів було закріплено у Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р. Цей акт було підписано всіма тогочасними країнами Європи, а також США, Канадою, що на нашу думку, робить даний принцип у певній мірі універсальним. Вищезазначений правовий акт містить зобов'язання держав-учасників утримуватися від будь-яких зазіхань на кордони один одного та кордони всіх країн Європи. Визнання кордонів вважається відмовою від будь-яких територіальних домагань країн Європи. Зміна меж може здійснюватись лише у відповідності до міжнародного права [2, с.44].

Досліджуючи принцип непорушності державних кордонів слід звернути увагу на окремі положення Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. які регулюють питання встановлення державних кордонів та їх непорушності, що зумовлено насамперед тим, що кордони між державами встановлюються на підставі двосторонніх угод, які за своєю правовою природою та учасниками є міжнародними. Так, відповідно до частини 2 статті 62 вищезгаданої конвенції не можна посилається на докорінну зміну обставин як на підставу припинення договору, якщо цей договір установлює межі [4]. У зв'язку з цим також доцільно згадати Віденську конвенцію про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р., оскільки можуть виникати ситуації, коли держава розпадається на декілька менших або утворюється нова шляхом з'єднання інших держав. Згідно зі статтею 11 вищезгаданої конвенції правонаступництво не зачіпає меж, установлених договором [5]. Тобто, навіть якщо з моменту укладення договорів про

визначення кордонів, в одній із держав трапилися докорінні зміни обставин (революція, насильне захоплення влади тощо), то інша держава не має права визнавати такий договір не чинним, оскільки в такому разі будь який договір щодо кордонів може бути визнано не чинним, що призведе до хаосу в міжнародних відносинах та постійним конфліктам за територію. Така міжнародна заборона є виправданою для забезпечення безпеки та стабільності міжнародних відносин між країнами.

Особливої уваги заслуговує питання встановлення цих самих кордонів, які є непорушними. Так, існує декілька способів їх проведення, а саме: астрономічний, орографічний, геометричний. Кожен з цих способів не є ідеальним з огляду на те, що вони не враховують деякі фактори, як наприклад етнічний склад населення та густоту його розселення.

Звичайно, на перший погляд, може здатися, що справедливим способом встановлення державного кордону між країнами є застосування національного принципу, оскільки в такому випадку, за ідеальних умов, кожна із національних груп населення буде проживати виключно в рамках своєї національної держави. Проте, такий підхід є помилковим, що доведено практикою та історичними подіями. Наприклад, за етнічним принципом неможливо провести кордони на території Балкан, оскільки етнічні серби з огляду на минулі історичні події розкидані значними групами далеко за межами своєї національної країни. Так, вони становлять значну частку в Хорватії, а також Боснії та Герцеговині, де відносно не так давно точилися запеклі війни після розпаду Югославії саме на ґрунті етнічного та релігійного протистояння. Теж стосується угорців частка яких проживає в Румунії, Україні, Словаччині та Австрії. В чистому вигляді національний принцип формування кордонів застосувати неможливо, особливо на сьогодні, оскільки в такому разі доведеться перекроювати карту Європи і наслідки до яких це може призвести будуть непередбачувані. Жодна з країн на сьогодні добровільно не погодиться передати частину своєї території, якщо в заміні нічого не отримає (як правило такої ж території з такими ж природними умовами та ресурсами і не менше). Крім цього, постає актуальне питання про право народів на самовизначення, оскільки в сучасних реаліях далеко не кожен народ має власну державу, наприклад каталонці та баски є частиною Королівства Іспанії, бретонці частиною Франції і т.д. В такому разі постає питання про надання таким народам права на створення своїх держав, що на нашу думку, призведе до ще більших конфліктів та спірних ситуацій ніж наразі, оскільки в даному контексті формула «чим більше тим краще» не працює, а навпаки призведе до хаосу та анархії.

Універсального рішення, щодо питання встановлення державних кордонів, наразі немає. Людство навряд чи вигадає такий спосіб, який би влаштував усіх. На нашу думку, при визначенні державних кордонів необхідно керуватися багатьма факторами, які оцінювати потрібно в сукупності не віддаючи перевагу лише одному.

Щодо змісту принципу непорушності державних кордонів, то він включає в себе низку обов'язків для держав, які є суб'єктами міжнародного права. З комплексним урахуванням Статуту ООН та інших нормативних актів у цій сфері до основних обов'язків належать:

- визнання існуючих кордонів як юридично встановлених;
- визнання непорушності кордонів усіх держав;
- відмова від будь-якого територіального домагання або дій, спрямованих на узурпацію частини або всієї території будь-якої держави на цей момент і в майбутньому;

- зміна своїх кордонів допускається лише за взаємною, добровільною згодою відповідних держав [5, с.44].

Зважаючи на свою актуальність у сучасному світі принцип непорушності державних кордонів стикається з низкою ключових проблем, які впливають на світове співтовариство загалом та на кожну державу окремо. Так, до таких проблем можна віднести: 1) по-перше, наявність значних територіальних конфліктів, що унеможливають тісну співпрацю конфліктуючих сторін, налагодження конструктивного діалогу і як наслідок взаємні недружні дії, війни, тощо. До прикладу, це Ізраїль та Палестина, Індія та Пакистан, Індія та Китай, Вірменія та Азербайджан тощо; 2) по-друге, військові конфлікти та спроба анексії території. Яскравим прикладом цієї проблеми є окупація регіонів України з боку рф в 2014 та 2022 рр.; 3) по-третє, широкі амбіції держав, які прагнуть здобути світову гегемонію не тільки в економічній та політичній сферах, але й в інших сферах загалом. До таких держав відносяться Китай, рф. 4) по-четверте, проблема захисту держави та кордонів від несанкціонованих кібератак з боку інших держав. Також слід врахувати, що у сучасному світі виникають нові виклики в області цифрової безпеки, і кібератаки можуть викликати напругу між державами і порушувати принципи непорушності кордонів в кіберпросторі.

Підсумовуючи вищевикладене можна зробити певні висновки. Спроба держав запобігти новим війнам після Другої світової війни шляхом встановлення міжнародних зобов'язань та принципів для таких держав заради мирного співіснування виявилось невдалим. Закріплення на договірному рівні принципу непорушності державних кордонів в низці міжнародних договорів, на жаль, не сприяло зменшенню конфліктів у різних куточках світу. Обов'язковість його дотримання забезпечується міжнародним співтовариством на добровільних засадах, що є загальною проблемою для всіх галузей міжнародного права, оскільки міжнародне співтовариство наразі не спроможне виробити дієві механізми для підтримання міжнародного миру та правопорядку.

Також неможливо виробити універсальне рішення у способі встановлення державних кордонів, яке задовольнило б усі сторони, компроміс між державами зустрічається вкрай рідко і невідомо чи прийде людство коли-небудь до світу без конфліктів на ґрунті територіальних спорів та встановлення кордонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 25.11.2023 р.).
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.
3. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140050___140050 (дата звернення: 25.11.2023 р.).
4. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (дата звернення: 25.11.2023 р.).
5. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів від 23.08.1978 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_185#Text (дата звернення: 25.11.2023 р.).

Шепеленко Д.К.,
курсантка 3-го курсу ННІ права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: Марков Р.А.,
викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

У сучасному суспільстві, де гендерна рівність є ключовим принципом, спорт та фізичне виховання не є виключенням від цього правила. Однак, деякі проблеми та виклики пов'язані з гендерним підходом у цих сферах. Одна з основних проблем - це нерівність у можливостях для жінок та чоловіків. Жінки часто мають менше можливостей для заняття спортом та фізичної активності через соціально-економічні та культурні бар'єри. Наприклад, багато жінок не мають доступу до фізичної активності через сімейні обов'язки, недоступність спортивних закладів та відсутність можливості для фінансової підтримки. Іншою проблемою є стереотипи та дискримінація. Жінки часто стикаються зі стереотипами про те, що жінки не можуть бути сильними та спортивними. Ці стереотипи можуть призвести до дискримінації у спортивних командах, відсутності можливості отримати підтримку та недостатньої уваги до проблем, з якими стикаються жінки у спортивних колективах.

Також фізичне виховання є важливою складовою професійної підготовки поліцейських, оскільки вони повинні бути здатні до фізичного впливу на потенційно небезпечну ситуацію. Однак, в сучасному суспільстві проблеми та досвід гендерного підходу у сфері фізичного виховання можуть стати перешкодою для поліцейських.

Однією з проблем є стереотипи щодо статевих ролей, які існують в суспільстві. За такими стереотипами, чоловіки повинні бути сильними та мускулистими, тоді як жінки - слабкими та непомітними. Це може призвести до того, що жінки можуть бути менш ретельно підготовлені фізично, оскільки вони можуть не відчувати себе комфортно на заняттях спортом, які спрямовані на розвиток мускулатури та сили. Іншою проблемою є відсутність рівноправної участі жінок у фізичному вихованні та спорті. Наприклад, жінки можуть бути менше зацікавлені у заняттях спортом. Це може призвести до того, що жінки будуть менш ретельно підготовлені фізично, ніж чоловіки, та відповідно, вони можуть бути менш ефективними у професійній діяльності поліцейських.

Для розв'язання цих проблем важливо застосовувати гендерний підхід у сфері фізичного виховання та підготовки поліцейських. Наприклад, важливо проводити заняття спортом, які спрямовані на розвиток моторики, гнучкості та витривалості, а не тільки на розвиток мускулатури та сили. Такі заняття можуть бути більш привабливими для жінок та можуть допомогти їм розвивати необхідні фізичні навички для професійної діяльності поліцейських. Також при вступі на службу в Національну поліцію кандидати проходять перевірку рівня фізичної підготовленості згідно з Наказом МВС України від 09.02.2016 № 90 для чоловіків та жінок умови тестування однакові. Кандидати виконують вправи виключно у спортивній формі одягу та взутті за сезоном [1].

Рівень загальної фізичної підготовленості поліцейських першої категорії визначається за результатами виконання чотирьох контрольних вправ:

- комплексна силова вправа (далі – КСВ);
- підтягування на перекладині;
- біг на 100 метрів;
- біг на 3000 метрів.

Для чоловіків та жінок цієї категорії контрольні вправи із загальної фізичної підготовки та їх нормативи однакові. Рівень загальної фізичної підготовленості поліцейських другої та третьої категорій визначається за результатами виконання трьох контрольних вправ:

- КСВ (для чоловіків);
- згинання, розгинання рук в упорі лежачи (для жінок);
- біг на 100 метрів (для жінок і чоловіків);
- біг на 1000 метрів (для жінок і чоловіків) [2, с.19-20].

Також важливо забезпечувати рівноправні умови для жінок та чоловіків у фізичному вихованні та спорті. Це може охоплювати: забезпечення рівного доступу до тренажерних залів та спортивних об'єктів, створення рівних умов для участі у змаганнях та інших спортивних подіях.

Крім того, важливо використовувати позитивний підхід до фізичного виховання та спорту, щоб створити привабливе середовище для жінок та чоловіків. Такий підхід може містити в собі підтримку та похвалу за досягнення у спорті, створення дружньої та відкритої атмосфери на заняттях та підтримку взаємодії між жінками та чоловіками в спортивних командах та групах. Узагалі, розвиток фізичних навичок та здорового способу життя є важливим для всіх людей, включаючи поліцейських. Гендерний підхід у фізичному вихованні та підготовці поліцейських може допомогти створити рівні умови та позитивну атмосферу, що сприятиме розвитку потрібних фізичних навичок та підготовці ефективних поліцейських.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Н... : Наказ; МВС України від 09.02.2016 № 90. <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0306-16> ст.6 (дата звернення 01.11.2023)

2. Фізична підготовка працівників Національної поліції України [Текст] : Навч. Посіб. / В. А. Дідковський, В. В. Бондаренко, О. В. Кузенков. Київ : Нац. Акад. Внутр. Справ, ФОП Кандиба Т. П. 2019. – 98 с.

Шепеленко Діана Костянтинівна,
курсантка 3-го курсу ННІ права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції,
рядовий поліції.

Науковий керівник: Гіденко Євген Сергійович,
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИКО- СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У зв'язку з введенням воєнного стану в Україні нагальним є питання здійснення посилення громадської безпеки та обороноздатності нашої держави Збройними Силами України, а також Національною поліцією України. В умовах ведення активних бойових дій викликані збройною агресією РФ виникають і внутрішні порушення правопорядку у зв'язку з чим відбувається розширення повноважень поліції, через це зростає необхідність удосконалення професійної підготовки поліцейських, зокрема, тактико-спеціальної.

Ключові слова. Воєнний стан, тактико-спеціальна підготовка, Національна поліція України.

Summary. In connection with the introduction of martial law in Ukraine, the Armed Forces of Ukraine and the National Police of Ukraine are urgently required to strengthen public security and defence capabilities of our country. In the context of active hostilities caused by the armed aggression of the Russian Federation, internal violations of law and order also occur, which leads to the expansion of police powers, and thus the need to improve the professional training of police officers, in particular, tactical and specialised training.

Key words. Martial law, tactical and special training, National Police of Ukraine.

Мета. Розв'язати сучасні питання удосконалення тактико-спеціальної підготовки поліцейських в Україні.

Завдання. Дослідити правовий режим воєнного стану і його вплив на підготовку поліцейських, визначити основні напрямки удосконалення тактико-спеціальної підготовки в Національній поліції.

Наукові методи дослідження. Були застосовані методи порівняння та елементарно-теоретичного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Чинним законодавством, яким визначаються особливості діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану є Закон України "Про правовий режим воєнного стану".

Згідно з цим законом Національна поліція бореться зі злочинністю, здійснює охорону громадського порядку, звітує перед військовою адміністрацією про правове становище на відповідній території, сприяє діяльності військової адміністрації, судів, прокуратури, судових органів в період дії воєнного стану [1].

Беручи до уваги високий рівень небезпеки при виконанні завдань і повноважень поліції в мирний час, а тому із введенням режиму воєнного стану на підрозділи

Національній поліції покладається більше обов'язків і відповідальності. Тому були введені нові додаткові повноваження поліції. Кожен співробітник Національної поліції України має повноваження, що передбачають застосування заходів примусу до осіб, що беруть участь у збройній агресії проти України без урахування встановлених та заборон щодо застосування зброї [2, с. 274].

Відповідно, умови воєнного стану вимагають постійного удосконалення тактико-спеціальної підготовки підрозділів Національної поліції для ефективного забезпечення громадського порядку та захисту прав і свобод громадян.

Можна запропонувати такі напрямки удосконалення:

1. Розробка та впровадження нових методик та підходів до тактико-спеціальної підготовки поліцейських, що враховують специфіку умов воєнного стану, які допоможуть поліцейським адаптуватися до нових обставин і навчитися боротися з новими видами загроз.

2. Проводити систематичні тренування та навчання підрозділів поліції з використання сучасних засобів та технологій, таких як віртуальна реальність, симулятори тощо. Використання симуляційних технологій, які дають змогу відтворювати реальні ситуації та тренувати учасників на різних рівнях складності [3, с. 185].

3. Забезпечувати поліцейських сучасним спеціальним та бойовим знаряддям, систематичне його оновлення, надавати доступ до найновіших технологій і володіти навичками користування ними, також слід розглянути можливість використання дронів та інших технічних засобів.

4. Співпрацювати з іншими правоохоронними органами та військовими структурами для координації дій та забезпечення ефективної взаємодії й досягнення спільних цілей в умовах воєнного стану. Також, слід розглянути можливість залучення до підготовки поліцейських військових експертів та інших фахівців з військової справи.

5. Забезпечувати безпеку підрозділів Національної поліції під час виконання своїх завдань шляхом надання відповідного спеціального зброєзабезпечення, захисту від активних бойових дій, навчанням тактики самозахисту та спеціальним методам пересування. Необхідно аби поліцейські мали високий рівень з тактики, стрільби, використання спеціальних засобів та інших важливих навичок.

6. Більш поглиблене вивчення поліцейськими питань стосовно евакуації та рятування осіб на деокупованих територіях. Може виникнути потреба в рятуванні населення в зоні ведення бойових дій, в таких ситуаціях поліцейські повинні бути готові і мати відповідні навички та засоби для ефективної допомоги.

7. Навчити поліцейських працювати в умовах обмеженого доступу до інформації та комунікаційних засобів, забезпечити можливість проведення для них спеціальних тренувань для розвитку навичок роботи в таких ситуаціях.

8. Важливо забезпечити навчання поліцейських роботі з цивільним населенням в умовах воєнного стану та провести спеціальну підготовку з психологічної стійкості. З цією метою, враховуючи соціальну, політичну та економічну умови, необхідно вжити заходів забезпечення їх необхідними матеріально-технічними ресурсами для розробки алгоритмів дій поліції під час можливої надзвичайної ситуації такої як, наприклад, захват будівель органів влади, особливо важливих об'єктів, заручників тощо [4, с. 30]

Висновки. Отже, умови воєнного стану вимагають від підрозділів національної поліції високого рівня тактико-спеціальної підготовки та готовності до ефективної

взаємодії з іншими військовими підрозділами. Для цього потрібно надавати відповідне забезпечення зброєю, навчання тактикам самозахисту та спеціальним методам пересування. Крім того, підрозділи національної поліції повинні бути готові до бойових дій та мати високий рівень підготовки з тактики, стрільби та використання спеціальних засобів. Також важливо мати навички та засоби для ефективної допомоги в евакуації та рятуванні населення в зоні бойових дій і покращувати навички керівництва та роботи в екстремальних умовах. Всі ці фактори допоможуть підрозділам національної поліції бути готовими до дій в умовах воєнного стану та забезпечити безпеку населення.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ:

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. № 28 ст. 250 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 20.05.2023р.)
2. Плахотний А.П., Швець Є.В. Додаткові повноваження поліцейського в умовах воєнного стану при застосуванні вогнепальної зброї. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022р. Львів: ЛДУВС. С. 274.
3. Гіденко Є. С. Роль та місце тактичної грамотності виконання службово-бойових завдань в організації системи сектору безпеки та оборони держави. Актуальні проблеми правознавства. №2 (2023). С. 227.
4. Голуб М. В. Взаємодія поліції та населення як обов'язкова умова забезпечення належного стану публічного порядку в сучасних умовах. Форум права. 2016. № 2. С. 30-33.

Щербина Дар'я Віталіївна,

курсант 4-го курсу,

Гутник Даниїл Едуардович,

курсант 4-го курсу,

Науковий керівник: капітан поліції Чорна Аліна Геннадіївна,
старший викладач кафедри кримінального права та кримінології.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація: у роботі розглянуто актуальну проблему, пов'язану зі збільшенням випадків домашнього насильства в умовах конфліктів та воєнного стану. Дослідження спрямоване на визначення основних факторів, що сприяють насильству в сім'ї під час конфліктів, та розробку стратегій та заходів для його запобігання. Зокрема, робиться акцент на важливості психосоціальної підтримки для сімей, які опинилися в умовах воєнного конфлікту.

Ключові слова: домашнє насильство, воєнний стан, психологічна підтримка, запобігання насильству, сімейна безпека в умовах воєнного стану.

Виклики сьогодення, особливо такі як війна, коли багато людей втратили близьких та рідних їм людей, роботу, житло та продовжують перебувати у стресовому для них стані та невизначеності у завтрашньому дні – усі ці фактори впливають на збільшення випадків вчинення домашнього насильства.

Запобігання домашньому насильству в умовах воєнного стану є важливим завданням, оскільки конфлікти і воєнні дії можуть збільшити ризик насильства в родині через зміни в соціальному, економічному та психологічному середовищі. Пошук виходу з цієї ситуації ускладнюється тим, що в умовах збройного конфлікту в більшості випадків постраждала особа напряду залежить від свого кривдника як фізично так і матеріально.

Визначення «домашнього насильства» йдеться у таких законах: Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення [1,2,3]. Отже, домашнє насильство - це коли одна людина вдома ображає, причиняє біль, фізичну або емоційну шкоду іншій людині, зазвичай у сім'ї чи поблизу родичів. Це може включати у себе фізичні побої, погрози, образи або контроль над життям іншої особи. Домашнє насильство - це серйозна проблема, і важливо шукати допомогу та підтримку для тих, хто ним страждає.

Серед факторів, які можуть сприяти збільшенню домашнього насильства в умовах війни - є страх та невпевненість, підвищене вживання та розповсюдження алкоголю і наркотиків, легкий доступ до будь – яких видів зброї, виникнення посттравматичного стресового синдрому на фоні військових дій.

Під час війни від домашнього насильства найбільше страждають традиційно вразливі категорії - жінки, діти, люди похилого віку, особи з інвалідністю, вимушені переселенці.

Побільшало таких випадків, коли чоловіки, повертаючись з фронту додому, стають агресивними, привласнюють собі право керувати жінками, тобто призводять до нерівноправ'я в сім'ї з розподілу сімейних прав і обов'язків, що породжує домашнє насильство.

Незалежно від своїх проявів, насильство впливає на психологічний та емоційний стан людини, який в умовах війни є більш вразливим. Відповідальність за домашнє насильство в умовах воєнного стану має певну особливість, так якщо особа вчинила будь – який вид насильства з використанням умов воєнного стану – виступає обтяжуючою обставиною. Тобто суд має право призначити суворіше покарання і воно буде наближеним до максимальної межі, передбаченої санкцією відповідної статті КК України [4].

Важливим аспектом є надання психологічної підтримки жертвам домашнього насильства, особливо в умовах воєнного стану, де стрес і травма можуть бути додатковими факторами. Психологічні послуги повинні бути доступні для жертв та їх сімей, а також для дітей, які можуть бути свідками насильства.

Отже, запобігання домашньому насильству в умовах воєнного стану є складною і важливою задачею. Воєнні конфлікти призводять до збільшення загрози насильства в родині через зростання стресу, страху та нестабільності. Для запобігання цьому виду насильства важливо забезпечувати безпеку жертв, надавати психологічну підтримку, працювати з насильниками, застосовувати гендерний підхід та співпрацювати з громадськими організаціями. Домашнє насильство - це проблема, яку важливо розірвати, і кожен може внести свій внесок у забезпечення безпеки та захисту жертв.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.10.2017 № 2229-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: https://ips.ligazakon.net/document/KD0005?ed=2022_01_25
4. Домашнє насильство в умовах воєнного стану. URL: <https://aph.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/Domestic-Violence.pdf>

Лілія ЯКИМЕНКО,
студентка 2 курсу спеціальності «Право».
Науковий керівник: Віталіна Кулик
викладач правових дисциплін ВСП
«Роменського фахового коледжу
Київського національного економічного університету
імені В. Гетьмана»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОТРИМАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ

У світі постійно відбуваються різні надзвичайні ситуації та якою б не була їх причина – зміна клімату, збройна агресія, пандемія COVID-19, – вони завжди ведуть до негативних наслідків. Усунення таких наслідків та надання допомоги нужденим є одним із пріоритетних завдань міжнародного співтовариства у сфері гуманітарної діяльності. Люди, які потерпіли гостро потребують допомоги, яка має охоплювати такі сфери, як харчування, житло, охорона здоров'я, а також здобуття освіти.

Даній тематиці присвятили свої наукові праці такі дослідники, як: Коваль Н. О., Битяк Ю. П., Бурдюжа О. М., Антонович М. М. та інші.

Сьогодні наданням гуманітарної допомоги займається низка міжнародних організацій, насамперед Організація Об'єднаних Націй. Однією з цілей ООН є «здійснення міжнародного співробітництва у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру». Наразі міжнародне співтовариство покладається на ООН у координації негайних і довгострокових зусиль з надання допомоги, включаючи продовольство, житло, медикаменти та матеріально-технічну підтримку. –

Установи ООН, які відіграють основну роль у наданні гуманітарної допомоги, – це Програма розвитку ООН (ПРООН), Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН) та Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ). ООН реалізує скоординований підхід до гуманітарної допомоги, що має вирішальне значення для надання підтримки тим, хто її потребує [4, с. 163].

Відповідно до абз. 3 ст. 1 Закону України «Про гуманітарну допомогу»: гуманітарна допомога – це «цільова безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається з виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф або воєнних дій, які створюють загрозу для життя і здоров'я населення, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту» [1].

В умовах воєнного стану головними пріоритетами держави є, насамперед, захист територіальної цілісності України, захист життя та здоров'я людей, функціонування об'єктів критичної інфраструктури та створення безпечних умов для навчання і роботи педагогічних працівників. На засіданні International Parliamentary Network for Education, яка об'єднує понад 400 парламентарів з 60 країн світу, Міністр освіти і науки України

С. Шкарлет під час свого виступу виокремив основні завдання команди Міністерства освіти і науки України: «Організація освітнього процесу в регіонах України з різною безпековою ситуацією, повернення внутрішньо переміщених осіб та біженців, відновлення освітньої мережі, продовження освітньої реформи (від дошкільної до вищої освіти)» [3].

Реалізація цих завдань потребує, серед іншого, належних фінансових ресурсів і матеріальної допомоги.

Європейський Союз всебічно підтримує Україну і вже зробив вагомі кроки для фінансової підтримки освіти і науки в Україні. Перш за все, Рада Європейського Союзу ухвалила рішення про перерозподіл фінансування освіти в ЄС за такими ключовими напрямками:

- підтримка українських дітей, які відвідують школу;
- сприяння проведенню вступної кампанії;
- доступ до спільних онлайн-ресурсів для вчителів;
- постійний доступ до української системи освіти та вивчення української мови, зокрема через Всеукраїнську школу онлайн;
- відновлення української системи освіти.

Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні надає всебічну підтримку українським дітям і вчителям, які зіткнулися з жорстокою агресією Російської Федерації. Таким чином, ресурси ЮНІСЕФ допомагають підтримувати психологічну стійкість усіх без винятку учасників освітнього процесу. Гуманітарна допомога була надана найбільш нужденним верствам населення, спеціально для освітян було закуплено ноутбуки для оптимізації навчального процесу.

В рамках проєкту ЮНІСЕФ «Сприяння освіті», який передбачає надання гуманітарної підтримки освітнім закладам, було надано гуманітарну допомогу для закладів загальної середньої освіти відповідних громад.

Наприкінці 2022 року члени асоціації «Друзі та меценати Музею просто неба у м. Ліндлар регіону Бергішес Ланд», доставили гуманітарну допомогу із Німеччини, а також технічну допомогу, необхідну освітянам для організації якісного навчального процесу та продовження безперебійної роботи в умовах відключення електроенергії.

Завдяки підтримці німецьких друзів Департаменти освіти і науки було оснащено комп'ютерною технікою та комплектуючими, а також генератором і мікроавтобусом.

Українська дистанційна школа також отримала гуманітарну допомогу від німецьких партнерів. Зокрема, це обладнання, необхідне для організації дистанційного навчання українських дітей.

Частина гуманітарної допомоги передбачалася для дітей зі сходу України. Це були необхідні спальні мішки, аптечки, засоби гігієни, медикаменти.

У рамках гуманітарної допомоги, наданої дитячим фондом ООН «ЮНІСЕФ» керівникам загальноосвітніх навчальних закладів Чернігова було передано ноутбуки для забезпечення належної організації освітнього процесу.

Гуманітарна допомога, яка надходить в Україну, обов'язково ставиться на баланс отримувачем допомоги, а операції, пов'язані з безоплатною роздачею цієї допомоги здійснюються її отримувачем на підставі видаткових накладних. Підставою для здійснення бухгалтерського обліку є первинні документи. Підставою для отримання набувачем гуманітарної допомоги від отримувача є накладна (акт приймання-передачі).

Відсутність обліку отримання та цільового використання гуманітарної допомоги вважається нецільовим використанням. Відповідно до Закону України «Про гуманітарну допомогу» (ч.5 ст.11) звіти про наявність та розподіл гуманітарної допомоги повинні подаватися до повного використання всього обсягу гуманітарної допомоги в установленому порядку.

Беручи до уваги вищезазначене, варто наголосити, що у світлі повномасштабних військових дій команда Міністерства освіти і науки України активно залучає міжнародну спільноту до підтримки освіти України, зокрема створюється міжнародна коаліція, головною метою якої є залучення широкого кола партнерів України до захисту та відновлення української освіти та науки в умовах російської агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22 жовтня 1999 року № 1192-XIV : станом на 31. 03. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (дата звернення: 16.11. 2023).
2. Порядок надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 7 березня 2022 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2022-%D0%BF#Text>
3. Сергій Шкарлет розповів про початок сьомого тижня навчання в умовах воєнного стану. Міністерство освіти і науки України. 25.04.2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-rozpoviv-propochatok-somogo-tizhnya-navchannya-v-umovah-voyennogo-stanu>
4. Сергієнко Л. В. Гуманітарна політика України: ідентифікація складових, об'єктів, суб'єктів та пріоритетів. Вісник Державного університету «Житомирська політехніка». 2019. № 2 (88). С. 162–173. URL: [https://doi.org/10.26642/jen-2019-2\(88\)-162-173](https://doi.org/10.26642/jen-2019-2(88)-162-173)
5. Терещенко Г. М., Пронь Н. Б., Анісімова О. Ю. Міжнародна фінансова підтримка організації освітнього процесу в умовах запровадження воєнного стану в Україні. Український соціум. 2022. № 2 (81). С. 169–180 URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/169_180_No-281_2022_ukr.pdf